

UNIVERSITAT^{DE}
BARCELONA

Els manuals gramaticals i la llengua normativa: estudis de gramatografia catalana contemporània

Sebastià Bonet

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution 4.0. Spain License.**

DEPARTAMENT DE LENGUA CATALANA
Facultat de Filologia. Universitat de Barcelona

ELS MANUALS GRAMATICALS I LA LENGUA NORMATIVA
Estudis de gramatografia catalana contemporània

Tesi presentada per Sebastià Bonet Espriu
per a l'obtenció del títol de doctor.
Director de la tesi: Dr. Joan Solà Cortassa

Barcelona, setembre de 1991

CAPITOL QUART

1. Introducció

L'edició de les Converses filològiques que entre els anys 1954 i 1956 va publicar l'editorial Barcino en deu petits volums de la seva coneguda Col·lecció Popular [1954: vol.I (Ortografia i prosòdia); vols.II-III (Morfologia); vols.IV-V (Sintaxi) - 1955: vols.VI-IX (Lèxic) - 1956: vol.X (El català i el castellà comparats. Addenda)] va realitzar-se sota la cura de Santiago Pey i la revisió de Ramon Aramon, membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Josep Maria de Casacuberta va ser qui va escriure l'anònima nota editorial d'introducció general que encapçalava el primer volum¹ i sembla que cal atribuir a Pey la responsabilitat d'una "Taula de matèries" inclosa en el volum desè que ha estat criticada per la seva manca d'exhaustivitat².

L'edició Barcino recollia i numerava, en principi, 619 converses, però cal dir que l'última no era en realitat una conversa apareguda a La Publicitat sinó un article originàriament publicat a la revista Nostra Parla que havia figurat com a colofó de l'edició Regina i que es distingia pel fet que Fabra hi esmentava, autocitant-se, un convit als escriptors de València que Sanchis Guarner va reprendre com a lema de la seva Gramàtica valenciana de 1950. Tot i constituir una part molt significativa de les més de 800 converses originals, és evident que el corpus seleccionat, per molt consagrat que pugui estar,³ no permet de qualificar l'edició, com algú ha fet, de completa³. Les crítiques de què ha estat objecte, però, més que centrar-se en el seu caràcter incomplet, que en principi podia justificar-se des del criteri selectiu que s'apuntava en la nota editorial ("Han estat excloses, només, les [converses] que, insistint sobre un mateix tema en èpoques distintes, venien a ésser una repetició de converses anteriors, i les que proposaven solucions en alguns problemes que, estudiats després més a fons pel mateix autor, foren resolts d'una altra manera"), han incidit en altres aspectes de la intervenció dels editors. Solà, per exemple, es queixava que no s'haguessin donat indicacions més precises sobre quines eren les converses suprimides i, alhora, del fet que les presents no hi fossin datades, amb la qual cosa s'impedia al lector de seguir en general l'evolució del pensament de Fabra i, en el cas d'alguna conversa particular, d'orientar-se respecte de certes al·lusions a controvèrsies, publicacions i altres fets de la vida cultural que en conformaven el context en el moment de la seva aparició d'origen⁴. Rafel, pel seu cantó, en la introducció a la seva acurada edició crítica (malauradament interrompuda) de les Converses no es limitava a expressar retrets genèrics sinó que, parlant amb l'autoritat que li conferia el meticolós treball realitzat, portava la crítica a un alt nivell de precisió⁴. Car a més de remarcar que les converses suprimides, i particularment les que ho havien estat pel fet de proposar solucions després abandonades pel mateix autor, oferien elements indispensables per a una millor

1. Cf. Amadeu-J. Soberanas i Llebó, "Bibliografia essencial de Josep M. de Casacuberta, a Estudis de llengua i literatura catalanes/II, Barcelona 1981, pp.409-429.

2. Cf. Solà 1977, p.73, n.33.

3. Cf. Badia 1976, p.67.

4. Cf. Introducció a Fabra 1983, pp.I-XXXII.

comprensió del conjunt de l'actuació de Fabra a La Publicitat, Rafel feia veure que les converses publicades havien sofert una considerable activitat censoradora sobre els textos d'origen. Una activitat que si bé podia atribuir-se en part a la necessitat de prevenir una intervenció directa de la censura oficial, també era coherent amb la mentalitat purista dels responsables de l'edició. De fet, al primer d'aquests factors només caldria atribuir un variat conjunt de canvis i supressions que tendien a neutralitzar les al·lusions negatives que Fabra havia fet a la interferència amb l'espanyol com a font de pertorbacions del català modern. Car la resta de modificacions es relacionaven directament, en paraules de Rafel, amb el "captivament, tant envers la pròpia llengua com envers l'obra del mateix Fabra, dels qui en aquells moments podien promoure una obra com aquella".

Les qüestions afectades podien ser d'ordre sociolingüístic, com la de l'atenció que les converses havien de prestar, naturalment sense subterfugis, a la situació real de la llengua sobre la qual pretenien actuar, o com la del paper que el mateix autor s'havia atribuït, de vegades, d'usuari de la llengua no especialment més capacitat que la resta per posar en pràctica les seves recomanacions (temes, aquests, que van ser sistemàticament manipulats en el sentit d'oferir-ne una versió d'acord amb la qual el comportament real dels parlants resultava descrit com a menys allunyat de la norma del que s'havia fet veure en el text original). O, encara, com la de l'avaluació de les dificultats amb què es preveia que s'hauria de trobar l'aplicació d'una determinada proposta o l'extensió d'un ús considerat correcte. Però aquestes qüestions també eren d'un ordre immediatament lingüístic, com la decisiva, al nostre entendre, de les opcions concretes sobre l'ús de la llengua normativitzada que Fabra havia volgut prendre en l'escriptura de les mateixes converses.

En tot cas, totes les modificacions realitzades conflüïen a oferir una imatge edulcorada, menys problemàtica que la que l'autor s'havia proposat de donar, i menys complexa i matisada que la que efectivament havia donat en el medi exemplarment simptomàtic de la seva escriptura, de la situació social i de la condició estructural de la llengua. Aquesta imatge era un pur reflex dels excessos d'una ortodòxia que si per una banda, abusant de l'excusa que li oferia l'enemic exterior, es tancava en una idealista política de l'estrucç, per un altre cantó no vacil·lava a "corregir" escolàsticament els textos fabrians en nom d'un suposat dogma que els mateixos textos positivament desautoritzaven.

Tot remetent el lector a la interessant classificació de les variants introduïdes en l'edició Barcino que pot llegir-se en l'esmentada introducció de Rafel, aquí ens permetrem de referir-nos amb un cert deteniment, perquè es relacionen d'una manera molt directa amb els interessos del nostre treball, a les motivades per la dèria ultracorrectora de l'editor (o editors). Com veurem, quasi totes les correccions en qüestió responien a una mateixa idea: la d'esmenar sistemàticament Fabra sempre que en la seva escriptura hagués fet ús d'una solució valorada (en principi, pel mateix Fabra) com a no preferencial. De fet, deixant de banda tota consideració sobre la dubtosa ètica professional que de l'afer es traslluïa, cal dir que els canvis introduïts, agafats un per un, tenien una importància molt relativa (fins i tot podria pensar-se, com segurament devien fer els seus responsa-

bles, que haurien pogut ser gustosament acceptats per l'autor); el que és realment greu és l'efecte d'enrigitiment estilístic produït per la seva acumulació, un efecte que no només ni primordialment cal considerar negatiu des d'un abstracte punt de vista estètic, sinó perquè contribuïa poderosament a donar una falsa imatge del concepte efectiu, és a dir pràctic, que Fabra tenia sobre el valor de la seva intervenció normativa. Però vegem ja en què consistien els canvis introduïts:

10) N'hi havia un grup de dedicats a empobrir el matisat sistema de les prescripcions fabrianes, per reducció a l'ús del verb caldre d'expressions molt sovint usades, com ara ser indispensable, ser convenient, ser precís, i per sistemàtica substitució de deure, verb que Fabra usava profusament en sentit d'obligació, per haver de.

20) Un altre grup era l'orientat a "regularitzar" l'ús que Fabra feia de les construccions de relatiu. Per una banda, substituïnt d'una manera gairebé sistemàtica (Rafel atribuïa a oblit els pocs casos que se n'escapaven) les majoritàries relatives substantives referides a persona amb el que (o els que, aquell o aquells que) per construccions amb el qui (o els qui, aquell o aquells qui); per una altra banda, suprimint tot rastre de les construccions populars amb que (en casos com el de la substitució d'una construcció tan natural i mancada de pleonasma com En els autors antics, que, alguns, fan un ús excessiu del relatiu..., per En els autors antics, alguns dels quals fan un ús... [cf.conv.97]).

30) Hi havia un gran nombre de "correccions" destinades a uniformar l'ús variat que Fabra feia, a vegades intercalant-hi la preposició de i a vegades deixant-les merament juxtaposades, de les construccions infinitives complement directe i subjecte posposades al verb, no cal dir que en el sentit de la primera solució. Sobre aquest cas Rafel afegia que els editors van completar la feina correctora suprimint del corpus de les converses publicades un parell de converses en què clarament es precisava que la situació real de la llengua impedia de declarar obligatori el recomanat ús de les construccions amb de.

40) També va ser objecte d'intervenció l'ús de les construccions de gerundi. En alguns casos, en el sentit d'una ultracorrecció que, interpretant erròniament el text original com si es tractés d'un gerundi de posterioritat, en desfigurava el sentit. Cosa que pot constatar-se en dos dels tres exemples adduïts per Rafel (concretament, en el de la substitució de podent per i pot a El català parlat manca a aquesta regla, podent fer concordar el participi amb el complement tant si... [cf.conv.233], així com en el de la de havent per i ha a Aquest mot, que trobem adoptat per l'italià igualment que pel castellà, havent estat introduït i popularitzat de temps en català, no veiem cap inconvenient a mantenir-l'hi [cf.conv.504]).

50) Un altre cas d'intervenció capaç d'afectar el sentit del text original era el de la substitució pràcticament sistemàtica, suposem que pel fet de considerar-la castellanitzant, de l'expressió ara bé, que Fabra usava molt sovint per encapçalar oracions ad-versativament relacionades amb l'anterior, per l'expressió consecutiva doncs bé (o, a vegades, per i bé).

60) De molt interessant per als especialistes podríem qualificar la substitució, en diversos casos, de per per per a, i més si tenim en compte que en una de les converses recollides en l'edició [cf.conv.251] Fabra es referia a la possibilitat, contrària a la seva proposta normativa bàsica, de la reducció de l'ús de per a davant d'infinitiu.

70) Una substitució gramaticalment poc important, però d'indubtable transcendència estilística, era la que sistemàticament es va fer, per la forma plena se, dels reflexius es usats per Fabra davant de verbs començats en s, així com la que inversament va afectar alguns se avantposats a verbs no començats en la dita s.

80) Entre la resta de modificacions censades per Rafel destacarem, encara, la substitució d'algun en per a locatius en casos en què la norma fabriana deixa lliure l'ús d'aquestes preposicions, i, last but not least, la d'algun seu o seus per llur o llurs.

Però no voldríem insistir més en els aspectes negatius de l'edició Barcino. Al cap i a la fi, podem entendre'ls com un reflex dels greus condicionaments que patia la societat catalana en el moment de la seva publicació. Des d'aquesta perspectiva, precisament, l'obra té una importància històrica indubtable: no només pel seu valor simbòlic resistencial, sinó sobretot perquè proporcionava a les generacions perdudes un inestimable instrument de formació.

Deixant de banda les consideracions històriques, a l'edició Barcino cal reconèixer-li, si més no, les virtuts dels seus defectes: considerada com a manual, és indubtable que l'obra estava clarament orientada als seus fins didàctics. Des d'aquesta òptica, que en definitiva era la que van fer seva els editors, resulta ben plausible, per exemple, el criteri temàtic sota el qual s'hi ordenaven en els diferents volums les converses recollides, un criteri que de fet s'autoritzava en línies generals (bé que no pel que fa a algunes opcions de detall) del precedent de l'edició Regina. Com també eren pedagògicament útils els títols donats, segons els casos, a converses individuals o a grups de converses afins, car en general eren prou explícits per proporcionar al lector, prèvia consulta dels índexs que els recollien a la fi de cada volum, un fàcil accés a la matèria que desitgés consultar. Títols als quals tanmateix caldria retreure el fet que a vegades podien induir a una comprensió en sentit rígid dels preceptes normatius continguts en la conversa o converses corresponents. Tal era el cas, per exemple, del que, dintre el volum IV, prestava el nom de "Ús incorrecte del present de subjuntiu" a tres converses [204-206] en què els usos considerats del temps verbal en qüestió eren merament valorats com a no preferibles respecte d'altres solucions admissibles. Però no cal dir que aquest no és més que un detall més a atribuir al desig dels editors d'oferir la imatge d'un Fabra més fabrista que Fabra. Sort que els textos, malgrat tot, tenien força més que suficient per no sortir en l'essencial malparats de l'operació.

2. Una comparació amb l'edició Regina

D'una comparació de l'edició Barcino amb la ja estudiada edició Regina en resulta fàcilment que mentre el nombre de converses so-

bre lèxic recollides en la primera era més de quatre vegades superior al de les que sobre aquesta disciplina figuraven en la segona, pel que fa a converses sobre morfologia i sintaxi l'edició que ara ens ocupa es limitava a doblar, molt aproximadament, el nombre de les recollides per l'edició dels anys 20. I com que, a més, l'edició Barcino reproduïa un percentatge molt alt de les ja referides converses de l'edició Regina dedicades a aquestes matèries d'estricta gramàtica, podem avançar que l'aproximació que tot seguit farem als quatre volums de morfologia i de sintaxi de la primera se centrarà, almenys en les qüestions de detall, i a fi d'evitar repeticions, en un corpus numèricament molt semblant (no gaire més d'un centenar de converses) al que corresponia a la segona. La qual cosa no vol dir que tinguem intenció de desatendre les converses de la 1ª sèrie ja vistes: de fet, ens hi referirem sovint, de cara a fer-ne veure el lloc que ocupaven en la nova edició i, sobretot, per intentar aclarir l'entrellat de relacions que les converses de la 2ª sèrie recollides hi estableien. Amb aquest plantejament ens proposem, doncs, d'estudiar l'edició Barcino des de la perspectiva històrica que ens permet el coneixement de l'edició anterior (o, si voleu, des de la divisió en dues sèries de la seva matèria), sense per això deixar de considerar el seu corpus com una unitat "consagrada".

Abans, però, de passar a donar compte dels volums de morfologia i de sintaxi de l'edició Barcino, i a fi de facilitar una certa comprensió global d'aquesta edició, oferirem en una taula unes quantes dades numèriques comparatives sobre la distribució de les converses en funció de la data d'origen i lloc de publicació, que hem obtingut a partir d'un estudi de l'edició crítica de Rafel:

DISTRIBUCIÓ DE LES CONVERSES	[1ª SÈRIE]	[2ª SÈRIE]			TOTALS
	Anys 1919-20	Anys 1922-23	Any 1924	Anys 1925-28	
SINTAXI+MORFOLOGIA					
La Publicitat	115	114	45	39 + ?	313 + ?
Ed. Regina	107	—	—	—	107
Ed. Barcino	101	61	29	39	230
LEXICOLOGIA					
La Publicitat	73	82	44	87 + ?	286 + ?
Ed. Regina	63	—	—	—	63
Ed. Barcino	72	77	39	87	275
CORPUS TOTAL					
La Publicitat	252	247	123	215	837
Ed. Regina	221	—	—	—	221
Ed. Barcino	222	169	83	144	618

La taula permet, d'entrada, realitzar diverses comparacions sobre el pes relatiu de les converses de morfologia i sintaxi (que hem agrupat en una categoria única pel fet que un bon nombre de les considerades sintàctiques en l'edició Regina van ser represes com a morfològiques en l'edició Barcino) respecte de la molt vasta categoria de les lèxiques i de la totalitat de converses de cadascun dels corpus considerats. La distribució de les converses

en quatre períodes parteix d'una distinció entre les de la 1ª sèrie (que en principi van ser totes publicades a La Publicidad entre el 18.XI.1919 i el 31.XII.1920, per bé que 12 d'elles no hagin pogut ser datades amb precisió per Rafel) i les de la 2ª aparegudes a La Publicitat entre el 22.X.1922 i el 4.VIII.1928) i, ahora, ofereix una subdivisió d'aquestes en principi útil per seguir-ne grosso modo l'evolució temporal. Observem que mentre les dades referents a la distribució de les converses en les edicions Barcino i Regina responen directament als criteris de classificació seguits pels respectius editors, les que donem sobre les converses aparegudes a La Publicitat depenen, en part, del nostre judici, i concretament pel que fa a les que, en no haver estat recollides en cap des les dites edicions, mai no han estat objecte d'una classificació diguem-ne "oficial". Notem, també, que la indeterminació amb què hem hagut de deixar les dades relatives al nombre de converses sintàctico-morfològiques i lèxiques publicades a La Publicitat entre els anys 1925-28 s'explica pel caràcter truncat de l'edició de Rafel, que no recull les publicades durant aquests anys. Afegim, encara, que les 39 converses de morfologia i sintaxi atribuïdes a l'edició Barcino com a originàries de l'any 1924 podrien haver estat comptades com a 35 en la mesura que una de les que efectivament hi figurava (la 138) recollia el contingut de cinc converses originals.

A partir de les dades recollides destacarem, per començar, el fet que, pel que fa als corpus totals, l'edició Barcino hagués publicat un 88% de les converses de la 1ª sèrie i només un 67% de les de la 2ª, amb variacions insignificants respecte d'aquest percentatge en els tres subperíodes considerats. Aquesta tendència a suprimir moltes més converses de la 2ª sèrie que de la 1ª s'accentuava significativament en el cas de les de morfologia i sintaxi, que passaven d'un tant per cent gairebé idèntic al general (un 87,8%) pel que fa a converses dels anys 1919-20, a un 53,5% en les corresponents als anys 1922-23 i a un 64,4% en les corresponents a l'any 1924; en el cas de les converses sobre lèxic, en canvi, la tendència s'atenuava molt (els percentatges respectius eren d'un 98,6% considerable com un pràctic 100%, d'un 93,9% i d'un 88,6%), tant que pot afirmar-se que, en matèria de converses lèxiques, l'edició Barcino és substancialment completa. Notem, de seguida, que aquestes xifres semblen indicar que un dels criteris de més pes per seleccionar les converses podia molt bé haver estat el de quedar-se, en cas de repetició temàtica, amb les més antigues i que, en canvi, ben poca repercussió global devia tenir el que portava a suprimir-ne pel fet de contenir doctrina superada en converses posteriors. Una altra conseqüència que pot deduir-se de les dades és que la tendència a un augment relatiu de les converses lèxiques respecte de les sintàctico-morfològiques amb el pas del temps no va adquirir un caràcter pronunciat fins als darrers quatre anys 1925-28. En tot cas, la imatge que sobre aquesta tendència és possible obtenir a partir d'una comparació directa del corpus de l'edició Regina amb el de l'edició Barcino, considerats tots dos, respectivament, com a indicatius del de la 1ª sèrie i del total, ha de matisar-se tenint en compte el fet que l'edició Barcino va deixar de recollir un nombre molt alt de converses sintàctico-morfològiques de la 2ª sèrie. Per una altra part, havent tingut ocasió de constatar que una gran majoria de les converses eliminades d'aquest tipus relatives als anys 1922-24 van ser suprimides, efectivament, amb la intenció d'evitar repeticions, i tenint en compte, també, que 162

de les 230 converses de morfologia i sintaxi retingudes en l'esmentada edició o bé pertanyien a la 1ª sèrie o bé al període inicial de la 2ª (el que anava del 22.X.1922 al 30.XII.1923), el que sí que pot afirmar-se és que en els quatre primers anys de la seva intervenció al diari (uns quatre anys que, de fet, es reduïen a dos de sencers, el 1920 i el 1923, i a dues cues d'aproximadament dos mesos cadascuna) Fabra havia escrit una part molt substancial del que sobre matèries d'estricta gramàtica va desenvolupar en la totalitat de les Converses. I és per això que l'aportació d'aquestes en el camp específicament gramatical pot ser vista, no ja en sentit genèric, sinó des d'una perspectiva cronològica més concreta, com una ampliació i perllongació de la Gramàtica de 1918.

3. Les converses sobre morfologia

Com ja hem apuntat anteriorment, els curadors de l'edició Barcino van classificar les converses sobre morfologia i sintaxi segons un criteri en alguns punts diferent del que s'havia seguit, suposem que amb l'acord de Fabra, en l'edició Regina. En concret, la discrepància afectava dos importants grups de converses, que eren el de les que feien referència als relatius i el de les dedicades a les combinacions de pronoms febles, temes tots dos, ben segur, indistintament susceptibles de ser considerats morfològics o sintàctics. De fet, pensem que la decisió d'incloure els esmentats grups en els volums de morfologia de l'edició Barcino podia haver estat presa simplement en funció del criteri diguem-ne estètic d'aconseguir una equilibrada distribució de les converses en dos volums de morfologia i dos de sintaxi de característiques materials equivalents.

Donarem compte de les converses a partir d'una consideració de la distribució dels temes en què incidien relativa a les dues fases de la seva publicació originària, la qual cosa ens ha permès d'agrupar-les d'una manera força natural segons que fessin referència 1º) a temes pràcticament exhaurits en la 1ª sèrie; 2º) a temes que tot i haver estat àmpliament tractats en la 1ª sèrie van ser completats en la 2ª; 3º) a temes situables, malgrat la seva poca extensió, a cavall de les dues sèries; i 4º) a temes (gairebé) exclusius de la 2ª sèrie.

3.1. Temes pràcticament exhaurits en la 1ª sèrie

Dintre aquesta categoria incloem tres grups de converses que ja des de la seva publicació original, l'any 1920, formaven seqüències molt homogènies i que l'edició Barcino, com havia fet l'edició Regina, recollia d'una manera pràcticament íntegra. No en comentarem, aquí, els continguts, perquè ja ho hem fet en referir-nos a l'esmentada edició dels anys 20. Es tractava, concretament, dels blocs dedicats als temes següents:

- Problemes relatius a la combinació de pronoms febles [conv. 111-122]
- Reducció de pronoms febles afixats i modificació de formes verbals induïda per afixació [conv. 124-133]
- Discussió de la hipòtesi d'una supressió de la desinença verbal -o [conv. 163-174]

Afegim, només, alguns detalls: a) El primer bloc corresponia, per pura casualitat, a les converses de l'edició Regina també numerades com a 111-122. Però mentre les converses d'aquesta edició estaven ordenades en funció de la data d'aparició originària, les de l'edició Barcino anaven disposades d'una manera sui generis. b) L'edició Barcino completava aquest primer bloc amb una conversa originària de l'any 1923 [la 123] que es dedicava a denunciar el flagrant castellanisme consistent a usar la combinació pronominal se'l com a calc del se lo castellà en casos com *se'l donaré, castellanisme que Fabra considerava aleshores inexistent en la llengua parlada i atribuïble a la descurança amb què eren traduïts els textos de la secció telegràfica dels diaris. c) Recordem que el primer bloc en qüestió havia estat inclòs en el capítol de sintaxi de l'edició Regina. d) Les deu converses del segon bloc coincidien amb les converses 160-169 de l'edició Regina. e) El bloc tercer contenia una conversa menys que el corresponent grup de converses de l'esmentada edició dels anys 20 [Regina, 146-158].

3.2. Temes àmpliament tractats en la 1ª sèrie i completats en la 2ª

Corresponen a aquest apartat dos nombrosos grups de converses sobre temes importants que, a diferència dels que acabem d'esmentar, van ser objecte d'un tractament força dispers, tant pel que fa als continguts com a la data de publicació original. Ens referim als grups que versaven sobre:

- Pronoms i adjectius relatius [conv. 92-110]
- Morfologia verbal [conv. 137-162 i 175-178]

I. Sobre els relatius

L'edició Barcino conservava l'essencial dels continguts, ja comentats per nosaltres, de l'edició Regina, car incloïa deu de les onze converses de la 1ª sèrie recollides per aquesta edició (exactament les 93-97, 100-103 i 110) i n'afegia dues (la 92 i la 109) que no suposaven cap ampliació important de les anteriors. Això a part, recollia una conversa de l'any 1923 (la 104), quatre de l'any 1924 (les 105-108) i dues més de posteriors a aquest any (les 98-99) que es referien a detalls de major o menor importància no tractats en la 1ª sèrie de les converses. Vegem-ho.

a) La conversa 104 denunciava, cosa que no havia tingut ocasió de fer la Gramàtica de l'Institut, l'ús de *cada qual per cadascú, i es referia també a les expressions ?tal i/o qual, considerant-les pitjors que tal i/o tal.

b) Les converses 105-108 contenien una llarga i interessant discussió del problema del possible ús (preferit per Bulbena) del pronom feble qui en funció de subjecte com a contraposat al d'un que restringit a la funció d'objecte. Fabra, que manifestament no era partidari de la proposta, adoptava, tanmateix, la postura moderada d'acceptar-la com a mera alternativa no obligatòria (com ja havia fet en les primeres edicions de la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, \$61, 1ª ed.]), però sense deixar de recomanar que es fes del qui àton un ús moderat, ja que la dita forma, en poder-se referir indistintament a coses i a persones, "repugna al nostre

sentiment lingüístic actual" [conv.106]. Destaquem que l'essencial de l'argumentació desenvolupada en aquestes converses va ser incorporat, en forma d'un dens text entre claudàtors, al §62 de les darreres edicions de la G.1918, les quals es pronunciaven decididament a favor d'una total supressió del qui àton en l'ordenació del sistema dels pronoms relatius.

c) En les converses 98-99 Fabra criticava la proposta de Cases-Carbó a favor de l'ús de l'expressió d'on en construccions del tipus *Un home d'on la pèrdua és fàcil de reparar. En la conversa 98, després de fer veure que en tots els exemples dels clàssics adduïts per l'interlocutor com a prova del bon fonament de la proposta, com un de Llull que feia: ...algun exercici e treball d'on puga esser lloat, d'on tenia el valor d'un ablatiu llatí (depenia directament del verb de l'oració de relatiu) i no, com en la construcció proposada, d'un genitiu dependent d'un substantiu. Fabra conclouïa que la dita proposta no solament no estava justificada per la tradició sinó que, de fet, equivalia a suggerir de posar en circulació un d'on estrictament calcat del dont francès. En la conversa 99, però, Fabra reconeixia que la seva oposició a la proposta no es basava en la manca d'exemples clàssics de d'on genitiu (car podria ser que se'n trobés algun) sinó en la convicció que el fet d'usar aquesta forma com un equivalent de dont suposaria atribuir a on una capacitat de desadverbialitzar-se (o de perdre el seu valor locatiu bàsic) molt difícil de ser acceptada pel sentiment lingüístic del català modern.

II. Sobre la morfologia verbal

a) En la llarga seqüència de converses 137-162 n'hi havia vuit de ja publicades en el grup de converses de l'edició Regina dedicades a la morfologia verbal [cf.Regina,134-145] i algunes més que, pel seu contingut, pot considerar-se que eren equivalents a les quatre converses restants de l'esmentat grup. Tenint-ho en compte, podem dir que l'ampliació aportada per la seqüència en qüestió se centrava en:

10) Les converses 137-140, originàriament publicades els primers dies de l'any 24 (excepte la primera, que era de finals del 23). La conversa 138, que era la principal del grup, reproduïa el contingut de cinc converses de La Publicitat dedicades a oferir una llarga llista d'incorreccions morfològiques (hi eren recollides 133 formes defectuoses corresponents a 48 verbs) que Fabra havia tingut la paciència de constatar en diverses publicacions contemporànies. La resta de converses oferien aclariments de detall relatius a la dita llista o la completaven referint-se a alguns casos no tocats. En conjunt pot dir-se que aquest grup de converses oferien una visió de síntesi dels problemes relatius a la morfologia verbal, motiu pel qual van ser situades pels responsables de l'edició Barcino a l'inici de totes les dedicades a aquest tema.

20) Les converses 146-148, la primera de les quals era de l'any 22 i les restants de l'any 24. Incidien en la qüestió, ja tocada en la 1ª sèrie, de les vacil·lacions entre la conjugació pura i la incoativa, distingint clarament entre el cas de formes incoatives no recomanables (però, en rigor, acceptables: menteix, escolleix, bulleix, consenteix, etc.) i el cas de formes incoatives

pròpies de verbs savis (presumeix, assumeix, assenteix, dissent-teix) absolutament recomanables (en lloc de les respectives formes pures presum, assum, assent, dissent, atribuïdes a la influència del castellà).

39) Les converses 153-158, les tres primeres de les quals eren de l'any 23 i les restants posteriors a l'any 24. Tractaven de les confusions existents entre formes dels presents d'indicatiu i de subjuntiu i de l'imperatiu en casos de verbs com aprendre [153], entendre [154], dir [154], prendre [155,158], respondre [156], moure [156,157], etc.

40) Les converses 160-161, totes dues de l'any 23. Eren dedicades a la formulació de regles pràctiques relatives als verbs que presenten formes amb el radical velaritzat. La conversa 161, particularment, oferia una regla de síntesi en principi fàcilment memoritzable que ha estat recollida per molts manuals de divulgació gramatical.

b) De la segona, i en aquest cas molt breu, seqüència de converses dedicades a problemes de morfologia verbal [175-178], només destacarem la 175, que era de l'any 1923 i dedicava atenció al cas dels usos diferenciats de les dues formes de l'imperatiu del verb tenir, té i ten (o tingues, declarada substituït perfectament admissible de ten, de la qual s'insinuava el caràcter recessiu). La resta de converses es referien a qüestions relatives a la morfologia de certs verbs compostos que, de fet, ja havien estat contemplades des d'un angle una mica diferent en les converses 21 i 23 de l'edició Regina (les quals també podien trobar-se, per cert, com a 319 i 530, en els volums de lexicologia de la mateixa edició Barcino).

3.3. Temes a cavall de les dues sèries

En aquest apartat farem esment a dos grups de converses que, malgrat ser molt breus, es caracteritzaven pel fet d'estar constituïts per materials equitativament procedents de les dues sèries. Aquests grups es referien als temes següents:

- Problemes relatius a les combinacions de pronoms febles davant del verb [conv.134-6]
- Ús del pretèrit perifràstic de subjuntiu [conv.179-180]

I. Sobre combinacions pre-verbals de pronoms febles. A la conversa 134, que donava les raons per les quals Fabra considerava admissibles en la llengua escrita les construccions del tipus us en aneu i no, en canvi, les del tipus ens el ha portat, ja ens hi hem referit com a conversa 170 de l'edició Regina. Les converses restants, que eren de la 2ª sèrie, tenien menys interès. La 135, que havia estat motivada per les incorreccions d'un article de Folch i Torres publicat al "Patufet", es dedicava a recordar que els verbs començats en vocal o h exigeixen combinacions del tipus me n', te n' i se n', i no me'n, etc. La 136 es referia al caràcter excepcional de la combinació l'en, assenyalant que l'alternativa representada per la combinació arcaica lo'n resultaria difícilment viable en la llengua moderna.

II. Sobre el pretèrit perifràstic de subjuntiu. La 179 era la ja referida conversa de la 1ª sèrie en què Fabra va proposar que el dit temps verbal fos incorporat al paradigma dels verbs catalans. La 180, posterior a l'any 24, oferia precisions sobre l'ús d'aquest temps, i particularment pel que fa a la possibilitat d'alternar amb l'imperfet de subjuntiu en construccions com Encara que no vagi assistir-hi, el seu pensament era entre nosaltres.

3.4. Temes exclusius de la 2ª sèrie

Corresponen a aquest apartat tres grups de converses força extensos, que podrien identificar-se amb les etiquetes següents:

- Morfologia dels noms i dels adjectius qualificatius [conv. 71-77]
- Morfologia dels determinants i dels pronoms indefinits [conv. 78-87]
- Morfologia del català antic [conv. 181-190]

I. Sobre la morfologia nominal (noms i adjectius qualificatius).

Es tractava d'un grup de converses d'origen dispers (n'hi havia quatre de l'any 23 i tres del 24 i posteriors) que, en general, oferien informacions complementàries de les que figuraven en el Cap. III de la Gramàtica de l'Institut. És així que la 72, per exemple, es referia al cas del doble plural, en -s (analògic) i en -ns (etimològic), de mots com home, terme, jove, ase, verge, cove, etc., explicant-ne amb deteniment la gènesi històrica i denunciant el fet que la discussió relacionada amb el cas s'hagués centrat exclusivament en el doblat homes/hòmens, per ignorància que es tractava d'un fenomen d'abast força general [cf. G.1918, §32]. Les restants, que es referien als adjectius, s'ocupaven de diversos tipus de vacil·lacions existents entre els d'una i de dues terminacions, denunciant casos com el de *agrícol i *vinícul [75], el de *feliça, *prudenta i *escumejanta [76], o el de *unànim [77].

II. Sobre la morfologia dels determinants i dels pronoms indefinits.

Amb l'excepció de la conversa 81, que era la ja comentada sobre el plural de qualsevol [cf. Regina, 159], el grup de converses 78-87 pot considerar-se exclusivament representatiu de la 2ª sèrie. Semblantment a les que acabem de considerar, eren converses d'origen dispers (n'hi havia dues de l'any 22, quatre del 23 i quatre més del 24 i anys posteriors), que en el seu cas poden considerar-se complementàries del Cap. IV de la Gramàtica de 1918. Esmentarem, entre les més destacables:

a) La 79, que declarava admissible, però en cap cas obligatori, l'ús dels ordinals en -èn, avantposats al substantiu. Notem que de l'existència d'aquesta possibilitat no se'n va fer ressò, en cap de les seves edicions, la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, §67].

b) La 83, que en un registre semblant al de l'anterior declarava admissible, però no preferible, l'ús de l'arcaisme qualque, en lloc de algun, i això d'acord amb la posició de la G.1918 [cf. G.1918, §69].

c) La 84, que considerava difícilment comprensible l'afecció de molts escriptors pel mot quelcom, del qual s'indicava que en la llengua clàssica era usat rares vegades. Cal dir que aquesta presa de posició s'acordava més amb la de les primeres edicions de la Gramàtica de l'Institut que no pas amb la de les darreres, les quals van suprimir l'originària declaració de preferència infundada per l'ús del dit mot [cf. G.1918, \$70(1ªed. † 5ª/7ªeds.)].

d) La 87, que anava dedicada a desautoritzar la moda, ben "catalanesca", de fer ús de l'adjectiu nostrat com si es tractés d'un possessiu: Fabra s'hi preguntava, amb retòrica ironia, si qualsevol dia no apareixeria algú disposat a substituir vostre per vosttrat.

III. Sobre morfologia del català antic. Es tractava d'un grup homogeni de converses atípiques, originàriament publicades a la fi de l'any 24 responnent a una demanda dels editors de "Els Nostres Clàssics" i escrites amb la intenció de proporcionar als lectors d'aquesta col·lecció una condensada exposició de gramàtica històrica que els facilités la comprensió de la llengua medieval. Per raó de la seva idiosincràsia, no en donarem, aquí, notícia detallada. Diguem, només, que eren unes converses molt adequades al fi que es proposaven, en les quals brillava la gran capacitat de síntesi d'un Fabra més lingüista que gramàtic.

4. Les converses sobre sintaxi

Semblantment al que s'ha fet en el paràgraf anterior, ens proposem de referir-nos a les converses sobre sintaxi recollides en els volums IV i V de l'edició Barcino a partir d'una distribució dels temes tractats que prendrà en consideració les dues sèries de la publicació original. Avancem que els resultats obtinguts per a aquestes converses diferiran força dels que acabem de veure en relació amb les de morfologia, pel que fa al pes relatiu dels quatre apartats considerats. Així, per exemple, el grup de converses sobre temes només tractats en la 1ª sèrie tindrà, ara, ben poca importància i, en canvi, adquirirà un pes considerable l'apartat dedicat als temes situables a cavall de les dues sèries.

4.1. Temes només tractats en la 1ª sèrie

De fet, només cal al·ludir, aquí, a dos temes de sintaxi que, tot i la seva importància només es trobaven representats en l'edició Barcino per un parell de converses procedents de la 1ª sèrie que ja hem tingut ocasió de comentar com a pertanyents a l'edició Regina. Ens referim als següents:

- Formació de les perífrasis d'obligació [215=Regina,96]
- Casos de concordança pel sentit del subjecte amb el verb [221=Regina,130]

4.2. Temes àmpliament tractats en la 1ª sèrie i completats en la 2ª

Com en l'homòleg apartat sobre converses de morfologia, ens referirem aquí a alguns temes d'importància els fonaments dels quals

van ser posats per converses de la 1ª sèrie i que les de la 2ª es van limitar a ampliar o completar. Són els següents:

- Construccions incorrectes amb l'article neutre [conv. 193-202]
- Incorreccions relacionades amb l'ús de certs temps verbals [conv. 203-208]
- Complement directe i complement indirecte [conv. 222-227]
- Ús de les preposicions a i en [conv. 235-244]
- Ús de per i per a [conv. 248-253]

I. Sobre l'article neutre. L'edició Barcino incloïa les cinc converses ja recollides per l'edició Regina [193-197-R.106-110] i n'afegia cinc més [198-202] de publicació original força tardana (totes posteriors a l'any 23). Aquestes converses de la 2ª sèrie anaven dedicades a oferir solucions, directament inspirades en exemples de la llengua clàssica, a diversos casos de lo intensiu. Solucions del tipus de com era crítica (per *de lo crítica que era [198]; pel que té de delicat la qüestió (per *per lo delicat de la qüestió) [200]; com fou de renyida la lluita (per *lo renyida que fou la lluita) [201]; etc. De fet es notava a faltar, en tots aquestes receptes, un plantejament gramatical ampli dels problemes relacionats amb les construccions intensives, i és possiblement per això que Fabra no es va decidir a incorporar-les a les darreres edicions de la Gramàtica de l'Institut. Diversos autors de manuals, en canvi, s'hi van inspirar directament, fins al punt que, més o menys ampliades o reduïdes, han passat a convertir-se en un tòpic constant de l'ensenyament de la llengua.

II. Incorreccions en l'ús de certs temps verbals. Les quatre converses centrals d'aquest grup de sis [204-207] coincidien i/o equivalien a les tres ja comentades de l'edició Regina [cf.R.124-126] dedicades a tractar diversos temes propis del §96 de la Gramàtica de 1918. Indiquem aquí, només, que les converses 204-206 van ser objecte d'un títol ("Ús incorrecte del present de subjuntiu") que, com ja assenyalàvem, podia induir a confusió. Novetats de la 2ª sèrie només eren, doncs, la 203 (posterior a l'any 24) i la 208 (que era de l'any 22). La primera es feia ressò de l'existència d'un ús castellanitzant del perfet compost en construccions en què el català exigeix el perfet simple o el perifràstic, com a *Han arribat dissabte i se n'han anat dilluns (data: dimecres). La segona es dedicava a denunciar com a directament influïda pel "castellà de Barcelona" la incorrecció consistent a fer ús del plusquamperfet de subjuntiu, en lloc del condicional compost, en construccions del tipus *Si hagués plogut, no haguéssim sortit [cf., sobre la qüestió, G.1918,§96, amb diferències de matis entre les edicions 1ª i 5ª/7ª].

III. Sobre els complements directe i indirecte. Pot dir-se que de les sis converses en què es tractava aquest tema les cinc primeres (tres de les quals, les 224-226, havien figurat en l'edició Regina [cf.R.82-84]) no oferien cap novetat especialment interessant respecte de la Gramàtica de l'Institut. Potser cal que ens referim, de tota manera, a l'èmfasi amb què la 223 (que era de l'any 23) remarcava que la regla segons la qual el complement di-

recte ha de construir-se en general sense la preposició a és una de les més sovint infringides en el català actual. L'última conversa (la 227, que també era del 23) era, en canvi, més original, car partint d'una constatació de l'existència de rètols castellans del tipus Se prohíbe subir y bajar del coche, passava a denunciar el costum de coordinar verbs de règim diferent amb expressió de només el complement de l'últim (la qual cosa constituïa, per a Fabra, un cas clar d'atemptat a l'ordre lògic del llençatge) i acabava proposant, com a solució del cas particular de coordinació incorrecta de verbs amb complement directe i indirecte exemplificat per Vencé i donà mort als enemics, la consistent en Vencé els enemics i els donà mort.

IV. Sobre les preposicions a i en. Les converses 235-244, malgrat que doblesin el nombre de les recollides per l'edició Regina sobre el tema dels usos de a i en com a preposicions locatives (les quals corresponien a les cinc primeres del grup [cf.R.89-93]), no pot dir-se que, en conjunt, suposessin cap ampliació important del que ja podia llegir-se en la dita edició. Ens referirem, si de cas, a la conversa 241 (que era de l'any 23), pel fet que incloïa una denúncia de diversos casos de confusió de a i en (no només considerades en usos locatius) amb amb.

V. Sobre les preposicions per i per a. De fet, com en el cas anterior, els textos essencials sobre aquest tema es trobaven en les quatre converses [248-251=R.97-100] que l'edició Barcino compartia amb l'edició Regina. De la 2ª sèrie, doncs, només eren les converses 252 (de l'any 23) i 253 (posterior al 24), les quals es dedicaven, respectivament, a insistir en la necessitat de no calcar els usos de per a dels corresponents al castellà para i a fer veure, per una altra part, que no fóra convenient de portar les diferències existents entre les dues llengües a l'extrem d'una pura i simple supressió formal de per a.

4.3. Temes a cavall de les dues sèries

Com ja hem apuntat, aquest apartat tindrà un pes relatiu molt superior al de l'apartat homòleg sobre converses de morfologia. Hi prendrem en consideració els temes següents:

- Infinitius subjecte i complement directe [conv. 228-231]
- Concordança del participi [conv. 232-233]
- Ús de les preposicions tòniques [conv. 246-7 i 254-6]
- Qüestions relacionades amb adverbis [conv. 257-265]
- Qüestions relacionades amb conjuncions [conv. 266-291]

I. Sobre els infinitius subjecte i objecte directe. De les quatre converses sobre el tema ja hem fet esment de la primera, que també havia recollit l'edició Regina i anava dedicada a desrecomanar l'ús de les construccions d'infinitiu substantivades [228=R.95]. Les converses restants, que eren de la segona sèrie, insistien en la conveniència de recuperar per a la llengua literària, per la seva condició diferencial respecte de la sintaxi castellana, les infinitives precedides de la preposició de en posició post-verbal, amb funció de subjecte [229-230] o d'objecte directe [231].

Pot dir-se que aquestes converses ampliaven els §§120 i 122 de la Gramàtica de l'Institut, oferint exemples abundosos i precisant l'estatut normatiu de la qüestió, tot i que en algun aspecte més aviat es quedessin enrere respecte de l'obra normativa (la llista de verbs transitius susceptibles de regir infinitives-objecte amb de que oferia la conversa 231, per exemple, era menys rica que la que pot llegir-se en el §120 de la G.1918).

II. Sobre la concordança del participi. Tant la conversa 232 (a la qual ja ens hem referit com a conversa 127 de l'edició Regina) com la 233 (que era de publicació posterior a l'any 24) tractaven dels casos de concordança del participi des de l'òptica d'una comparació amb el francès, sense aportar, però, cap novetat a la normativa sobre la qüestió, tal com havia quedat fixada en el §94 de la Gramàtica de l'Institut.

III. Sobre l'ús de les preposicions tòniques. De les cinc converses considerades, només la 254 [=R.104] provenia de la 1ª sèrie.

a) Les converses 246-247, que havien estat publicades l'any 23, es referien a l'ús de fins, i de fins a i fins en, d'acord amb un tractament que seguia la normativa fixada en el §129 de la Gramàtica de l'Institut, però introduint un interessant element d'escepticisme pel que fa a la disposició que permetia la caiguda de la a de fins a davant dels demostratius quan aquesta preposició és usada amb valor no locatiu ni temporal: Fabra, en efecte, literalment es preguntava fins a quin punt s'havia d'admetre, en la llengua escrita, aquest fenomen d'absorció, i cal dir que no s'ho preguntava retòricament, perquè deixava la qüestió ben oberta.

b) La conversa 255 es referia als usos restringits de la preposició arcaica sots sense aportar més novetat al que sobre aquesta preposició s'havia dit en la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, §129] que una denúncia, com a castellanisme, de l'expressió *so pena.

c) La conversa 256 oferia un seguit d'exemples medievals relatius als usos de la preposició vers que, de fet, constituïen una il·lustració de la definició d'aquesta preposició que va ser inclosa en les darreres edicions de la G.1918 ("Vers és sinònim de cap a equivalent a del costat de" [cf. G.1918, §129(5^a/7^aeds.)). Aquesta conversa, com la 255, era de publicació posterior a l'any 1924.

IV. Sobre els adverbis

a) Sobre les seqüències d'adverbis en -ment. Es referien a aquesta qüestió les converses 257 [=R.29] i 258 (de l'any 23). La segona era una conversa notable, perquè a més de decantar-se molt clarament a favor de la solució sense cap supressió del sufix (de la qual s'indicava que era la seguida per les sintaxis francesa i italiana) insistia a considerar artificiosa tota solució que comportés supressió, tant l'adoptada pel castellà (amb supressió en tots els adverbis menys l'últim), que era declarada inacceptable, com la consistent a suprimir el sufix en tots els adverbis menys el primer, que tanmateix calia salvar per al català, com a artifici estilístic, pel fet d'haver estat usada pels clàssics.

b) Sobre el manteniment o la supressió de no en presència de ningú, res, mai, etc. Es dedicaven a aquesta qüestió les converses 259-261 [=R.131-133] i 262-263 (de l'any 23). Les dues converses de la 2ª sèrie aclarien alguns punts dels §§105-6 de la G.1918, per exemple precisant que no, en les proposicions negatives amb verb expressat, ha d'actuar sempre com a modificador del verb i no pas dels esmentats mots (de tal manera que *No ningú ha vingut és una construcció incorrecta i que No res l'espanta només és acceptable com a construcció afirmativa, no sinònima de Res no l'espanta), o denunciant alguns casos d'ultracorrecció segurament induïts per una lectura apressada de la recomanació de no ometre el no darrere dels mots en qüestió en les proposicions declaratives negatives (com l'exemplificat per *Va passar sense que cap d'ells no se n'adonés).

c) Sobre adés. Es referien a aquest adverbí les converses 264-5 (de l'any 23), ampliant el que sobre els seus usos s'havia dit a la Gramàtica de l'Institut [cf.G.1918,\$100].

V. Sobre les conjuncions

a) Les converses 266-268, que eren totes de la 2ª sèrie, es dedicaven a denunciar els usos incorrectes de doncs i puix. En la 266 Fabra al·ludia, amb un punt de cansament, a la manca d'èxit de la seva "campanya" contra el doncs causal i descobria un cas flagrant d'ultracorrecció en què en lloc d'un doncs consecutiu apareixia un puix perfectament simètric, com a error, del doncs causal. La 267, que reincidia pacientment en la qüestió del doncs causal, es dedicava a classificar en dues categories els usuaris de la dita forma: la dels que en feien ús perquè encara no els havia arribat la notícia que fos incorrecta, i la dels que, tot i haver sentit tocar campanes, no sabien aplicar adequadament les instruccions normatives. La conversa 268, finalment, tornava a versar sobre l'ús de puix, donant precisions (com ja havia fet el \$136 de la Gramàtica de l'Institut) sobre la seva condició de conjunció de subordinació, i diferenciant-la, per tant, de car, conjunció que en principi només seria adequada per encapçalar construccions explicatives independents.

b) Les converses 269-271 es referien als usos correctes i incorrectes de la locució no res menys. Deixant de banda la 270, que era de la 1ª sèrie [=Regina,65], les dues converses restants coincidien a denunciar tant l'ús adversatiu d'aquesta locució (amb equivalència al cast. no obstante i al fr. néanmoins) com l'ús que suposava un calc del cast. nada menos, i a mantenir que només podia ser usada amb el seu antic significat continuatiu (com a traducció del cast. además). Cal notar que la recomanació positiva d'aquesta doctrina coincidia amb el tractament donat a no res menys en les sis primeres edicions de la G.1918; en la 7ª edició, però, el gir va passar a ser considerat arcaic i només usat per "alguns" [cf.G.1918,\$130.V(1ª/5ªeds.+7ªed.)].

c) La conversa 272 (de l'any 23) es dedicava a desaconsellar l'ús de la conjunció adversativa mes, com les primeres edicions de la Gramàtica de l'Institut [cf.G.1918,\$130.III(1ªed.)]. (En les darreres edicions es va suprimir tota referència a la dita conjunció.)

d) La conversa 273 (també de l'any 23) denunciava l'error consistent a confondre sinó, conjunció adversativa, amb la seqüència si no, pròpia de les construccions condicionals negatives.

e) La conversa 274 (posterior a l'any 24) contenia una proposta inèdita de reintroducció d'ús de la construcció medieval si doncs no + verb en indicatiu com a solució adequada per substituir el gir a no ser que + verb en subjuntiu.

f) La conversa 275 (de l'any 23) denunciava l'abús consistent a introduir la conjunció concessiva arcaica jatsia (que significava encara que, si bé) com una "catalanització poc feliç" del ya sea castellà. Aquesta conversa donava peu a Fabra d'enunciar el criteri que s'havia de seguir per reintroduir arcaïsmes: que fossin l'única solució possible per substituir castellanismes.

g) De les converses 276-280, les dues primeres i la quarta corresponien a les ja referides 67-69 de l'edició Regina, que versaven sobre perquè, conjunció alhora causal i final, i els seus possibles substituïts per tal com i per tal que. De les converses restants remarcuem la 280 (que era de l'any 23), pel fet que anava en contra de l'intent d'alguns escriptors de posar en circulació els arcaïsmes per ço car i per ço que, jutjats innecessaris en la mesura que no aportaven res de nou als ja acceptats per tal com i per tal que.

h) La conversa 281 (de l'any 23) era equivalent a la 64 de l'edició Regina: anava dedicada a denunciar els usos causals de tota vegada que i a proposar que aquesta locució fos reintroduïda amb el seu valor condicional clàssic.

i) La conversa 282 era la 105 de l'edició Regina, i es referia a les locucions preposicionals en esguard de, per esguard de, etc. Tenint en compte el seu contingut, no sembla gaire adequada la posició que se li va assignar en l'edició Barcino.

j) La conversa 283 (de l'any 23) tornava a denunciar el fet que, en ser reintroduïda una conjunció antiga, li fos assignat un valor diferent del que havia tingut en la llengua clàssica. La conversa se centrava en el cas de posat que, locució originàriament condicional (fet que havia estat adequadament indicat a la G.1918 [cf. G.1918, §133.III]) usada erròniament com a causal, per calc de la castellana puesto que.

k) La conversa 284 (de l'any 23) es dedicava a comentar un notable exemple de supressions indegudes de la conjunció que en proposicions completives i subjectives.

l) Les tres últimes de les converses 285-289, que versaven sobre la qüestió de la caiguda de les preposicions febles davant que, eren les converses 101-103 de l'edició Regina (en la dita edició havien figurat, però, en l'apartat de les dedicades a les preposicions). De la conversa 285 (posterior a l'any 24) cal remarcar que es referia a la conveniència d'evitar, sempre que fos possible, les construccions "dures" que poguessin resultar de la dita caiguda. Així, per exemple, una construcció com Invitant-los que assisteixin a una conferència era declarada menys bona que Invitant-los a assistir a una conferència.

m) La conversa 289 (posterior a l'any 24), després de referir-se als casos ja combatuts ("per cert no gaire eficaçment") de construccions amb de, a i en més què tònic conjuntiu, es dedicava a denunciar un altre cas de substitució de que per què", que era el de les completives encapçalades per el què del tipus ...motivant el què molts amics es traslladessin al domicili.... La conversa també prenia en consideració el cas de les clàusules subjectives introduïdes per el què (El què vós li diguéssiu això l'ha molestat en gran manera) i el tractava una mica diferentment de l'anterior: mentre les completives no admetrien altra solució que la consistent a substituir el què per que àton, pel que fa a les clàusules subjectives Fabra semblava tolerar que aquesta solució (que ell preferia) pogués alternar amb la consistent a introduir-les amb el que (és a dir, a considerar-les susceptibles de nominalització).

n) La conversa 290 era la ja referida conversa 70 de l'edició Regina, que tenia per objecte la correlació comparativa Com més... més.

o) La conversa 291 (posterior a l'any 24) responia a la queixa d'un lector que no trobava adequada la traducció d'un ora...ora castellà per un adés...adés català, posant un èmfasi convenient en el fet que adés no significa exclusivament "fa poc" (cosa que ja s'havia donat a entendre, potser massa discretament, a la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, §130.I]).

4.4. Temes propis de la 2a sèrie

Prestarem atenció en aquest apartat a un conjunt de temes de sintaxi que van ser objecte d'un nombre més o menys elevat de converses pràcticament exclusives de la 2a sèrie. Pot dir-se que, en general, es tractava de temes importants no gaire o no gens atesos en la Gramàtica de l'Institut. Eren els següents:

- Usos de l'article [conv. 191-192]
- Usos incorrectes del gerundi [conv. 209-214]
- Ús d'alguns verbs especials [conv. 216-217]
- Ús de determinades perífrasis verbals [conv. 218-220]
- Observacions sobre la recció verbal [conv. 234]
- L'ordre de mots dins la proposició [conv. 292-300]

I. Sobre certs usos de l'article

a) Sobre l'ús de l'article amb els noms dels dies de la setmana. La conversa 191 (de l'any 1922) denunciava com un cas de "descatalanització" l'ús de l'article davant dels noms dels dies de la setmana en frases com el dilluns tindrà lloc o això s'esdevingué el dimarts passat. Més que en la denúncia d'aquest fet puntual (que es relacionava amb una observació de la G.1912 [cf. G.1912, §140.II]), l'interès de la conversa radicava, però, en una pessimista previsió d'interferència generalitzada amb el castellà en el camp de les determinacions circumstancials de temps, previsió que ara ens sembla realment encertada¹.

1. Remarquem que aquest camp ha estat objecte de l'atenció de Solà com una de les qüestions sintàctiques pendents en la normativa actual [cf. Solà 1987a, pp.101-115].

b) Sobre l'ús de **en** davant dels noms propis personals. En la conversa 192 (posterior a l'any 24) Fabra semblava assumir la tesi de Rovira i Virgili a favor de la supressió d'aquesta partícula, "almenys en l'estil elevat", tant davant de noms nacionals com de noms estrangers, i això en contra de l'opinió de Ruyra, que s'havia mostrat partidari d'una supressió restringida als noms estrangers. Però el nostre autor precisava que la dita supressió de **en** com a "mera marca de nom propi personal" no tan sols no hauria de comportar la de **En** com a forma de tractament sinó que, segurament, podria suposar un enfortiment d'aquest darrer ús (amb **En** formant paradigma amb **Na** i **N'** "en l'estil elevat"). Cal dir que, considerada com a proposta normativa, aquesta idea no va prosperar, perquè Fabra no solament no la va recollir a les darreres edicions de la G.1918 sinó que més tard, a la Gramàtica pòstuma, es va decantar per una oposició afí a la de Ruyra esmentada en la conversa [cf.G.1956,\$35]).

II. Sobre els usos incorrectes del gerundi

Pot dir-se que en les converses 209-214, totes les quals eren de publicació tardana (la més antiga, que era la 210, havia aparegut el desembre de 1924), Fabra es dedicava a reparar, si més no parcialment, el que cal considerar com una veritable mancança de la G.1918, si tenim en compte que en aquesta obra pràcticament no hi havia cap referència al gerundi. Les converses se centraven en una denúncia sistemàtica, que entroncava amb la línia iniciada per Bello en relació amb l'espanyol, dels gerundis de posterioritat.

III. Sobre l'ús d'alguns verbs especials

a) Sobre l'ús de **ser** com a auxiliar amb valor actiu. La conversa 216 (de l'any 22) denunciava com a "absolutament inadmissible", en la llengua literària, l'ús del verb **ésser** com a auxiliar de verbs transitius amb significat actiu (*Sóc sofert molts desenganys, *Sóc menjat). Com en moltes altres ocasions, Fabra es referia al perill de possibles amfibologies com a argument per desautoritzar aquesta mena de construccions. (L'argument, en aquest cas, era molt efectista, car consistia a dir que l'acceptació de les construccions en qüestió comportaria haver de renunciar a les oracions de passiva.)

b) Sobre el verb **haver-hi**. La conversa 217 (de l'any 23) prenia en consideració (cosa que no havia fet la G.1918) les construccions impersonals amb **haver-hi**, i es dedicava a desrecomanar la pràctica de fer concordar aquest verb amb el corresponent nom. (Limitem-nos a asenyalar, aquí, que aquesta pràctica va ser objecte, a la Gramàtica pòstuma, d'una consideració gramatical molt més interessant, no precisament "ortodoxa" [cf.G.1956,\$72].) La conversa també denunciava l'existència de certs usos castellanitzants, sense **hi**, d'aquest verb impersonal.

IV. Sobre les perífrasis **anar a+infinitiu** i **estar+gerundi**

Les converses 218-220 (totes posteriors a l'any 24) es referien a dos tipus de perífrasis verbals considerats dubtosos: a anar a+

infinitiu usada per indicar un futur immediat, i a estar+gerundi. De la primera es deia que té tot l'aire d'una combinació emmanllevada, i com a argument justificatiu de la seva inadequació al geni de la llengua s'adduïa que pot donar peu a confusions amb el pretèrit perifràstic: una variant més del clàssic recurs fabrià als perills de l'amfibologia. De la segona, que per ella mateixa era considerada perfectament acceptable, se'n condemnava, com a castellanitzant, l'abús, és a dir el fet de ser usada sense cap intenció d'emfasitzar la idea de la continuïtat de l'acció¹.

V. Sobre la recció verbal

La conversa 234, que era de publicació posterior a l'any 24 i és l'única que considerem en aquest apartat, incidia puntualment en una important qüestió que mai no va ser objecte d'atenció en les gramàtiques de Fabra (però sí, és clar, encara que no d'una manera tan exhaustiva com fóra de desitjar, en el D.G.L.C.): la de la classificació o subcategorització dels verbs en funció dels diferents tipus de complements que poden regir. La conversa es referia, concretament, a diversos errors de construcció relacionats amb quatre verbs d'un ús relativament poc freqüent (blasmar, abellir, regraciar i recolzar).

VI. Sobre l'ordre de mots

Malgrat que hi figuraven dues converses de la 1a sèrie (les 295-296, que eren les ja comentades 128-129 de l'edició Regina), convé incloure en aquest apartat el grup format per les converses 292-300, perquè la part essencial de la doctrina que exposaven, sobre l'ordre de mots dins la proposició, es desenvolupava clarament en bloc en les set converses restants, totes les quals eren de publicació posterior a l'any 1924.

Aquestes converses tenien una importància ideològica fonamental, car constituïen la sistematització més completa d'un conjunt de conceptes sintàctics i estilístics que Fabra havia tingut sovint en compte com a principi regulador de moltes de les seves propostes normatives. Si des d'una perspectiva estrictament gramatical pot dir-se que exposaven una sèrie de principis bàsics del que hem anomenat logicisme fabrià, enteses com una presa de posició sobre quin ha de ser l'estil propi d'un ús "normal" (és a dir, fonamentalment denotatiu) de la llengua literària, cal dir que traduïen una clara preferència per una estètica allunyada de tot barroquisme. Era, si més no, una opció absolutament coherent, i, com a tal, només sabríem retreure-li que en alguns punts es prestés a una interpretació dogmàtica, per una certa tendència de l'autor a confondre el que ara anomenaríem agramaticalitat amb la indesitjabilitat estilística. Lluny, doncs, de cap intenció polèmica, provarem a continuació d'exposar-ne els punts fonamentals en un seguit d'enunciats que, al nostre entendre, poden considerar-se fidelment expressius de les tesis originals. Els següents:

1) L'ordre "gramatical" dels constituents de la proposició, que en principi tendeix a ser fix (en l'oració expositiva, almenys),

1. La conversa 220 també incidia en la qüestió dels usos de estar amb predicatiu, a la qual ens referirem en el 95 d'aquest mateix capítol.

sovint no coincideix amb l'ordre, diguem-ne "natural", amb què les idees es presenten en el cap de qui escriu: l'escriptura exigeix, doncs, un esforç de reordenació.

2) L'existència d'un ordre gramatical es tradueix, de manera particular, en el fet que "normalment, en l'oració expositiva l'únic membre que va davant el verb (llevat dels pronoms febles i de la negació no) és el subjecte". [Notem que aquí hem volgut citar in extenso el text fabrià perquè, per ell mateix, constituïa un interessant contraexemple del que s'hi deia].

3) Tota inversió de l'ordre gramatical de la frase hauria d'estar justificada per un motiu d'ordre estilístic; dit d'una altra manera: l'ús freqüent d'inversions només s'hauria d'acceptar com a indicatiu volgut (o com a recurs expressiu) d'un moviment afectiu de l'autor. Fer-ne ús, doncs, sense intenció d'expressar afectivitat fóra indicatiu (aquest cop no volgut) de pura i simple barroeria.

4) No totes les inversions demanen, però, un mateix grau de motivació perquè puguin considerar-se adequades. Així, per exemple, l'alteració de l'ordre d'un complement requereix un motiu molt més fort que l'alteració de l'ordre d'una determinació circumstancial. En l'ordre gramatical poden distingir-se, doncs, diversos graus de fixesa.

5) Les inversions de circumstancials no exigeixen, per elles mateixes, i a diferència del que s'esdevé amb les de complement, que l'element anteposat sigui reprès per un pronom feble. Tal represa dels circumstancials per un pronom feble, que cal qualificar de pleonàstica, només pot justificar-se com a recurs emfàtic; en cas contrari, es considerarà encara menys "gramaticalment" acceptable que la mateixa inversió amb què va lligada.

6) Els fenòmens d'hipèrbaton i de pleonasme fins ara esmentats no són les úniques conseqüències condemnables d'una manca d'esforç en l'escriptura. Existeix, com a mínim, un altre defecte greu atribuïble al mateix motiu: el que pot descriure's com la tendència a "encabir en una sola proposició allò que naturalment hauria de ser exposat per mitjà de dues o més proposicions independents" o, si voleu, com la tendència a abusar d'una sintaxi hipotàctica.

5. Converses d'interès gramatical classificades com a lèxiques

Semblantment a l'edició Regina, l'edició Barcino classificava com a lèxiques un bon nombre de converses que des d'altres punts de vista podien haver estat considerades gramaticals. En aquest paràgraf donarem compte de les que nosaltres hem seleccionat agrupant-les en funció de la sèrie a la qual pertanyien.

I. Converses de la 1ª sèrie

L'edició Barcino recollia les dotze converses considerades per nosaltres gramaticals que a l'edició Regina figuraven com a lèxiques [cf. Cap. III, §4]. A una d'aquestes converses, la 257 [=R.29], ja ens hi hem referit en el §4.3.IV d'aquest capítol, perquè l'edició Barcino la incloïa entre les converses de sintaxi. A les onze restants, que eren classificades com a lèxiques en l'edició

que ara ens ocupa, ens limitarem a referir-nos-hi indicant-ne la correspondència amb l'edició Regina i enviant el lector al §4 del Cap.III, del qual reproduïrem, només, l'esquema de classificació:

- Converses sobre verbs: 319[=R.21]; 320[=R.20]; 444[=R.22]; 475 [=R.47]; 530[=R.23]
- Converses sobre adverbis: 448[=R.63]
- Converses sobre demostratius i altres determinants: 374[=R.60]; 413[=R.61]; 451[=R.62]
- Converses sobre interferències lèxico-semàntiques: 322[=R.41]; 437[=R.48]

II. Converses de la 2ª sèrie

a) Sobre els verbs ser i estar [conv.476-479, totes de l'any 23]. Es tractava d'un grup de converses que formava un conjunt coherent amb la 475, que era la ja referida conversa 47 de l'edició Regina [cf.Cap.III,§4.I]. La primera qüestió que s'hi abordava era la de la substitució castellanitzant de ser per estar en construccions amb determinacions de lloc. Fabra, amb abundants exemples, feia veure que en català estar només s'havia d'usar amb el significat de residir, habitar o fer llargues estades, però no amb el de ser circumstancialment present en un lloc. Responent a la intervenció d'un lector, en la conversa 477 afegia, a més, que amb el sentit d'"habitar" també pot usar-se, en lloc de estar, estar-se. En les dues últimes converses, però, el nostre autor passava a observar que la influència castellana també era responsable d'altres casos d'extensió de l'ús de estar, i particularment en el de les construccions amb predicatiu, de les quals donava els següents exemples: *L'aigua ja està calenta. *Encara no m'he begut la llet perquè està massa calenta. *El dia estava esplèndid. *[una beguda] està freda. *[un líquid] està bullent.

D'aquestes converses cal remarcar que, juntament amb la ja referida 220 (que incidia en el cas de les construccions de estar amb predicatiu en termes molt semblants als de les converses 478-479), són els únics textos en què Fabra va plantejar com a problema la qüestió de ser i estar.

b) Sobre prendre o pendre [conv.524, de l'any 22]. Era una conversa que es pronunciava en contra del costum de suprimir la r del radical en la grafia de l'infinitiu, del futur i del condicional d'aquest verb i els seus derivats, per fidelitat a la pronúncia real. L'argument bàsic consistia a indicar que escriure prendre era una solució coherent amb la comunament acceptada en casos com el de arbre i de aquests. Un segon argument, típic de l'autor, era el de fer veure que la solució recomanada evitava que es poguessin confondre els verbs desprendre i despendre.

Notem que aquesta conversa devia segurament haver influït en la decisió de suprimir, en les darreres edicions de la G.1918, un text de les primeres en què s'havia donat per bo l'ús de pendre i formes afins [cf.G.1918,§81(1ªed.†5ª/7ªeds.)].

c) Sobre un i u [conv.566, de l'any 23]. La conversa reprenia la doctrina que podia llegir-se a la G.1918 [cf.G.1918,§67] sobre l'ús d'aquestes formes, d'acord amb la qual un és usat com a nu-

1. Ens ocuparem amb més deteniment de la qüestió en el §2.5 del Cap.XVI, per referència a l'ampli tractament que va donar-li Badia.

meral cardinal (un quilòmetre) i u com a numeral ordinal (el quilòmetre u, l'u de gener) i com a nom (el nombre u, l'u de copes), però es distingia pel fet de donar una interpretació diferent d'aquesta doctrina en relació amb el cas, que era precisament el que motivava la conversa, en què es tracta de designar el nombre natural 1 per ell mateix: si la G.1918 havia inclòs l'esmentat cas en el dels usos com a nom (posant en el mateix sac exemples com el nombre u i quatre i u fan cinc), la conversa es decantava per incloure'l en el dels usos com a cardinal (i donava, doncs, com a exemple, un i dos fan tres).

Remarquem que aquest canvi de posició va comportar que en el text de les darreres edicions de la G.1918 fos suprimit l'exemple quatre i u fan cinc, sense que aquesta supressió, però, es completés amb cap més modificació: el resultat, en definitiva, va ser que l'última versió de la G.1918 no es pronunciava sobre el cas problemàtic [cf. G.1918, §67(5a/7aeds. †1aed.)]

d) Sobre vostè [conv.574, posterior a l'any 24]. La conversa denunciava l'ús d'aquesta forma de tractament en proposicions imperatives i interrogatives calcades de les castellanques Venga usted o ¿Me entiende usted?, que el català resol amb sobreenteniment del subjecte, i desembocava en una consideració general del problema de les traduccions mecàniques que en ignorar les petites diferències d'aquest tipus condueixen a la desnaturalització de la sintaxi de la llengua traductora (Fabra, més gràficament, parlava de "pèrdua d'esma" del llenguatge propi). Notem que l'observació que donava peu a la denúncia ja havia figurat a la G.1912 [cf. G.1912, §114β].

Pot dir-se que aquesta conversa venia a reparar, d'alguna manera, la manca absoluta de referències a l'existència del tractament de vostè a la G.1918 (una manca de referències que es va mantenir, tanmateix, en totes les edicions).

PART II

MANUALS PEDAGÒGICS DEL PRINCIPAT

CAPITOL CINQUE

1. Introducció

Les Lliçons de Gramàtica Catalana seguint les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans [Edició Baixarías, Barcelona, 1915] del professor Emili Vallès eren, segons que es deia en el prefaci de l'autor, datat el 28 de novembre de 1914, una compilació de les explicades en les classes de Gramàtica Catalana (primer curs) de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per la Dona, ampliada en algun punt amb la intenció que se'n pogués extreure matèria per al segon curs que s'acabava d'endegar, l'any 1914, en aquella benemèrita institució. Es tractava d'una obra volgudament molt elemental, linealment estructurada en 67 brevíssimes lliçons de numeració única, però clarament agrupables en tres parts: en un primer bloc de nou, dedicat a la fonètica; en un segon bloc, també de nou, on s'exposaven amb notable concisió i claredat les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans recentment promulgades; i en un últim bloc, format per les restants 49 lliçons, les quals anaven gairebé exclusivament dedicades a qüestions de morfologia i només per excepció, doncs, incidien en el terreny de la sintaxi.

Les Lliçons no eren la primera incursió de Vallès en el camp de la pedagogia lingüística elemental: ja el 1904, pocs mesos després de l'aparició, editats per la Tipografia "L'Avenç", del Silabari català i del Tractat d'ortografia catalana de Fabra, l'autor havia publicat un Resúm de gramàtica catalana adaptat a l'ensenyansa [Ramón Gilabert, Barcelona, 1904] que, com aquests opuscles fabrians, venia a constituir una resposta a les insistents demandes de catalanització que en aquells moments proliferaven a les escoles. Això a part, cal dir que aquest primer Resum no tenia cap punt de contacte amb els esmentats manuals de Fabra: el seu autor era, en aquell moment, un enemic declarat de la línia de L'Avenç (en el pròleg de l'obra, així com en el capítol sobre "Preliminars", es dedicava a presentar emfàticament "el català que are's parla" com una "horrible" corrupció de la llengua [cf. Vallès 1904, pp. VI i 1-2]) i no semblava reconèixer altre mestratge que el de Mn. Alcover [cf. Vallès 1904, p. VII, n.1]. De fet, l'obreta havia nascut metodològicament i conceptualment molt antiquada (en tractar del nom substantiu, per exemple, dedicava una notable atenció a consignar uns ben poc útils paradigmes de declinació casual [cf. Vallès 1904, pp. 26-27]) i, cosa més greu, en força aspectes no s'adequava a la modesta finalitat d'orientar convenientment el lector en les qüestions més senzilles. Així, a més de formular alguna que altra contraveritat (com la de considerar castellanisme fonètic l'articulació de la y pròpia del Camp de Tarragona i de Mallorca [cf. Vallès 1904, p. 9, n.1]), no solament es mostrava vacil·lant en alguns punts crucials d'ortografia (per exemple: tot i fer veure que les grafies ch i y eren innecessàries, no es comprometia a favor de suprimir-les [cf. Vallès 1904, p. 7, n.1 i p. 10, n.1]) sinó que tendia a deixar en mans de la intuïció de l'usuari la solució d'una bona part dels petits problemes gramaticals que plantejava (cf., entre molts altres, el següent comentari dedicat als "ponderatius" quin i que: "Es molt difícil donar una retgla pera diferenciar les circumstancies en que s'han d'usar el quin i el que. L'ús es qui pot ensenyarho més be en aquest cas." [cf. Vallès 1904, pp. 43-44]).

Si el Resum de 1904 estava exempt d'influències fabrianes (Fabra, de fet, li havia dedicat una sarcàstica diatriba en dos articles publicats l'any 1908 a "El Poble Català"¹), el contrari s'esdevenia amb les Lliçons de 1915: havent-se transformat Vallès, en l'entremig, en un fidel col·laborador del Mestre, aquest segon manual constituïa un testimoni directe de l'estat de la reforma fabrista entre la promulgació de les Normes de 1913 i l'aparició del Diccionari ortogràfic de 1917 (amb la versió definitiva de les dites Normes) o, millor, entre les respectives publicacions de la Gramàtica de 1912 i de la de l'Institut, i això no solament pel que fa a l'ortografia de transició que aplicava i contribuïa a divulgar, sinó, particularment, per la manera com tractava la matèria gramatical. En aquest segon sentit no deixa de ser curiós, des de la nostra òptica retrospectiva, que un autor com Vallès, que amb els anys havia de convertir-se en un dels representants més conspicus de l'enrigitament pedagògic del fabrisme, escrivís les Lliçons en un registre més descriptiu que no pas preceptiu, gràcies al qual es referia a un bon nombre de qüestions subjectes a opcions alternatives (moltes de les quals van donar peu, en la Gramàtica de l'Institut, a declaracions de preferència formals) en to de neutralitat informativa. Aquesta tendència al descriptivisme s'explica clarament, al nostre entendre, pel fet que les referències fabrianes de què l'autor podia disposar en aquells moments (entre les quals la més sòlida era, sens dubte, la recent Gramàtica de 1912) no es prestaven amb facilitat a ser objecte de la mena de reducció dogmàtica que segurament va lligada, d'una manera poc menys que inevitable, a les adaptacions pedagògiques elementals. En altres paraules: Vallès estava obligat a anar amb peus de plom a l'hora de convertir en matèria d'ensenyament unes posicions de Fabra que, en nombrosos punts, encara no s'havien decantat d'una manera explícita i decidida. En realitat les Lliçons, dintre dels límits imposats per les circumstàncies en què van aparèixer, complien amb molta correcció la tasca de fixació ortogràfica i morfològica que els corresponia. Aquests límits, particularment, comportaven que l'autor, en contra del que finalment havia de ser la seva principal característica, només incidís d'una manera tímida i esporàdica en el registre de les recomanacions i desrecomanacions d'ús, un registre que sols va passar a ser el propi de la pedagogia d'inspiració fabrista a partir del moment que els divulgadors van poder disposar del model ofert per la Gramàtica de l'Institut.

De les Lliçons de 1915 l'autor va fer aparèixer, l'any 1931, una segona edició "curosament esmenada" [Llibreria Síntes, Barcelona, 1931] que tot i mantenir l'estructura formal de l'obra original (les lliçons passaven a ser, ara, 65, però sense que es modifiqués significativament la distribució i ordenació de les matèries que tractaven) comportava una refacció minuciosa dels continguts d'aquesta. No podia ser d'una altra manera: havent publicat Vallès, en col·laboració amb Artur Martorell i sota el pseudònim Jeroni Marvà, uns molt difosos Exercicis de gramàtica catalana a la Col·lecció Popular Barcino durant els anys 1927-1930, és obvi que si s'havia decidit a tornar a posar en circulació les Lliçons (a causa de "l'efecte poc tranquil·litzador" que li produïa, com indicava en el Prefaci a la nova edició, d'haver vist la primera en mans de "molts amants de conèixer degudament la nostra llengua" [cf. Vallès 1931.p.5]) no podia deixar d'in-

1. Cf. "Les nostres gramàtiques didàctiques", a Fabra 1911, pp.110-116.

corporar-hi tot allò que marcava la diferència entre l'ortodòxia en avançades vies de cristallització que representaven els Exercicis i les posicions, decididament poc "cristallitzades", de 1915. Assenyallem que en la nostra anàlisi de les Lliçons aquesta segona edició, sense que entri dintre dels nostres propòsits caracteritzar-la per ella mateixa, ens servirà per donar una imatge força cenyida de l'evolució dels plantejaments de l'autor i, per natural extensió, dels de la divulgació fabrista en general.

2. Manca de consolidació normativa en morfologia

Si en matèria d'ortografia el fet que les Lliçons haguessin aplicat la versió de 1913 de les Normes suposava que, al cap de pocs anys, l'obra havia de quedar obsoleta (pel que fa, sobretot, a les regles d'accentuació gràfica, i a l'ús de l'apòstrof i de la dièresi), en relació amb el tractament donat a les qüestions de morfologia va passar, per raons anàlogues, un fenomen semblant: l'aparició de la Gramàtica de l'Institut, tant o més que la del Diccionari ortogràfic, va comportar que un bon nombre de les solucions defensades en el llibre van quedar, de fet, desautoritzades. En origen hi havia hagut, però, una important diferència en el tractament donat a l'un i a l'altre tipus de qüestions: mentre pel que fa a les ortogràfiques Vallès no havia pogut sinó actuar per estricta disciplina, pel que fa a les morfològiques havia pogut disposar, si més no en teoria, d'un considerable marge de llibertat de decisió, no estant obligat per cap referència normativa pròpiament dita. Tot i això, nosaltres creiem que de l'anàlisi de les Lliçons se'n pot treure la certesa que el nostre autor, en matèria de morfologia, havia tingut molt present la Gramàtica fabriana de 1912, sense que amb això vulguem dir que en totes i cadascuna de les qüestions considerades adoptés una posició idèntica a l'adoptada en aquesta, entre altres coses perquè el matisat joc de la lletra gran i la letra menuda característic de l'obra de Fabra no sempre desembocava en la mena de simplicitat que Vallès tendia naturalment a defensar en el seu manual.

a) La influència de la Gramàtica de 1912 en les Lliçons pot posar-se fàcilment de manifest parant atenció a les qüestions puntuals de morfologia nominal i dels determinants i pronoms per a les quals en l'esmentada obra de Fabra van proposar-se solucions diferents de les que, a la curta o a la llarga, havien d'imposar-se com a normatives. Com veurem en la taula següent, en què es recolliran algunes d'aquestes qüestions, aquesta influència es tradueix sovint en una bàsica coincidència de tractament, amb detalls expositius inclosos. Però la taula també ens ha de servir, dintre les seves limitacions, 1º) per controlar quina mena de relació hi havia (si n'hi havia) entre les Lliçons i el primitiu Resum de 1904; 2º) per donar una idea concreta de la natura i importància de les esmenes introduïdes en la 2ª edició de les Lliçons, per a la qual cosa ens ha semblat apropiat de verificar, també, fins a quin punt aquestes esmenes coincidien amb les solucions proposades en els recentment publicats Exercicis de Marvà, obra que s'havia presentat com a subjecta a la revisió de Fabra. Molt de passada, la taula encara podria ser-nos útil, gràcies a algun detall puntual, per comprovar el grau de fidelitat de l'ortodòxia representada pels Exercicis i la 2ª edició de les Lliçons a les posicions de la Gramàtica de l'Institut, la 5ª edició de la qual va aparèixer, per cert, un cop ja publicats els primers, però un any abans de la publicació de l'esmentada segona edició.

QÜESTIÓ segons <u>Lliçons</u> (1915)	ALTRES REFERÈNCIES			
	<u>Resum</u> (1904)	<u>G.</u> 1912 (Fabra)	<u>Exercicis</u> (Marvà)	2a ed. <u>Lliçons</u> (1931)
El sufix <u>-essa</u> , en lloc de <u>-essa</u> , admissible en el cas de <u>contesa</u> i <u>duquesa</u> [XXII, p.58]	Cap referència al sufix <u>-essa</u> ; exemples de <u>-esa</u> : <u>contesa</u> , <u>duquesa</u> , <u>deesa</u> , <u>sacerdotesa</u> , <u>alcaldesa</u> , <u>marxantesa</u> [VII.6, p.24]	Es referia a tres casos de reemplaçament de <u>-essa</u> per <u>-esa</u> : <u>contesa</u> , <u>duquesa</u> , <u>geqantesa</u> [§162.II, 11. menuda]	En la llista d'exemples del sufix <u>-essa</u> apareixien, entre altres, <u>contessa</u> i <u>duquesa</u> [II.I, p.6]	Qüestió esmenada: <u>contessa</u> apareixia com a exemple de substantiu en <u>-essa</u> [XXVI, p.58]
La majoria dels noms en <u>-iq</u> admeten plural en <u>s</u> i en <u>os</u> : <u>desiqs</u> , <u>desitjos</u> ; <u>lleiqs</u> , <u>lletios</u> [XXIII, p.61]	El plural en <u>-os</u> dels noms en <u>-iq</u> , denunciat com a abús [VII, p.25, n.11]	"El barcelonés manifestava una fuerte tendencia á introducir la terminación <u>-os</u> en los nombres en <u>-iq</u> é <u>-ig</u> " [§86.II, 11. menuda]	Dels noms en <u>q</u> o en <u>iq</u> es deia que fan el plural en <u>s</u> muda: <u>boiqs</u> , <u>raiqs</u> , <u>desiqs</u> [II.II, p.11]	Qüestió esmenada: els noms en <u>-iq</u> , inclosos en el cas general de plural en <u>-s</u> (ex: <u>boiq</u> , <u>boiqs</u>) [XXVII, p.60]
<u>Tranquila</u> , única forma esmentada del femení de <u>tranquil</u> [XXV, p.66]	No es referia a aquest ítem	<u>Tranquila</u> , consigna't com a 1a variant (junt amb <u>tranquil.la</u>) [§91, lletra menuda]	"El femení de <u>tranquil</u> és <u>tranquila</u> o <u>tranquil.la</u> , indistintament" [II.III, p.13]	Qüestió esmenada. Es mencionava: " <u>tranquila</u> (o <u>tranquil.la</u>)" [XXIX, p.65] (això, d'acord amb la G. de l'Institut, §35)
Admissió de <u>duques</u> com a variant de <u>dues</u> [XXVII, p.69]	No es referia a la qüestió del femení de <u>dos</u> [cf.VIII.4, p.30]	<u>Dues</u> i <u>duques</u> , consigna'ts com a variants equivalents [§103, lletra gran]	Explicita desautorització de <u>duques</u> [II.V, p.20]	Qüestió esmenada: s'ignora'va l'existència de <u>duques</u> [XXXI, p.70]
Els ordinals en <u>-èn</u> , adequats per precedir el substantiu (cap indicació sobre el caràcter arcaïtzant d'aquestes formes) [XXVII, p.70]	No es referia a aquesta qüestió [cf.VIII.4, p.30]	"El singular masculino de los ordinales en <u>-e</u> posee una segunda forma en <u>-en</u> , la cual suele emplearse en el caso de preceder el numeral al substantivo" [§103, lletra menuda]	Cap referència a les formes en <u>-èn</u> [cf.II.V, p.21]	Referència mantinguda, però ara exposada en lletra menuda [XXXI, p.70]
<u>Bastant</u> , introduït com a adjectiu de dues terminacions [XXXII, p.78]	<u>Bastant</u> no figurava en el repertori dels adjectius indefinits [cf.VIII.4, p.31]	<u>Bastant</u> figurava en la llista dels adjectius-pronoms quantitius com de 2 terminacions [§119, lletra gran]	Qüestió tractada amb indecisió: primer es mencionava <u>bastant</u> com de dues terminacions i després es deia que "rigorosament, <u>bastant</u> no té forma femenina" [II.VI, p.23]	Qüestió esmenada: <u>bastant</u> , consigna't com d'una terminació. (En lletra menuda, referència a l'ús "en el llenguatge corrent" de <u>bastantà</u> , <u>bastantes</u> [XXXIV, p.76]
<u>Nós</u> , única forma esmentada del plural majestàtic [XXXIV, p.86]	No es referia a aquest ítem [cf.IX.4, p.35]	<u>Nos</u> (però no <u>nos</u>) figurava en el repertori de pronoms personals [§93, lletra gran]	Cap referència a <u>nós</u> , però tampoc a <u>nós</u> . [cf.II.VIII, p.29]	Tractament no canviat: es mantenia la referència a <u>nós</u> [XXXVIII, p.85] (això, d'acord amb la G. 1918 (1a-4a eds), §42)

Les informacions de la taula anterior semblen apuntar, en línies generals, a les conclusions següents: 1a) Sense que es pu-

gui parlar, en rigor, de calc, la coincidència de plantejaments entre les Lliçons (1ªed.) i la Gramàtica de 1912 era, sens dubte, molt alta. 2ª) En elaborar les Lliçons, Vallès devia haver prescindit radicalment del Resum (la pobresa i inoperància del qual queden força ben il·lustrades en relació amb els exemples contemplets). 3ª) Les esmenes introduïdes en la 2ª edició de les Lliçons van tendir a situar la nova versió en l'òrbita dels Exercicis de Marvà, per bé que, a causa de la diferència d'estructura expositiva de les dues obres, no hi hagués una coincidència absoluta quant a la selecció de matèries ateses per l'una i l'altra. A més d'això, convindria assenyalar el detall significatiu que el tractament donat, tant als Exercicis com a les Lliçons (2ªed.), a la qüestió del plural dels noms en -ig, suposava un enrigidiment de la posició de la Gramàtica de l'Institut, la qual consistia a marcar una preferència genèrica pel plural en -s sense excloure, però, la possibilitat del plural en -os [cf. G. 1918, §§33.VI (1ª-4ª eds.) i 33.V (5ªed.); §40.IV (1ª-4ªeds.)].

b) Amb la intenció de confirmar i ampliar mínimament la imatge oferta per la taula anterior, en donarem a continuació una altra, construïda de la mateixa manera però centrada en un camp gramatical específic: el dels pronoms febles. Assenyalarem que el breu conjunt de qüestions que s'hi prendran en consideració resultaven objectivament destacables, en el text de la 1ª edició de les Lliçons, pel fet de referir-se a l'existència d'usos alternatius i, en definitiva, pel fet d'apuntar directament a la possibilitat de tractaments gramaticals divergents, d'acord amb els nostres interessos.

QÜESTIÓ segons <u>Lliçons</u> (1915)	ALTRES REFERÈNCIES			
	<u>Resum</u> (1904)	<u>G.</u> 1912 (Fabra)	<u>Exercicis</u> (Marvà)	2ª ed. <u>Lliçons</u> (1931)
Les formes <u>em, et, es, ens, us, el, els</u> , presentades com a genèrics substituïts de les respectives formes plenes. Amb la precisió següent: "Les formes invertides tenen preferència en gran nombre de parlars catalans, i entre ells en el de Barcelona, sempre que el pronom és col·locat davant del verb". [XXXIV, p. 86]	<u>Nos</u> i <u>ens</u> , com <u>vos</u> i <u>us</u> , s'usen indistintament, "però lo més corrent" és usar <u>ens</u> i <u>us</u> davant del verb i <u>nos</u> i <u>vos</u> després. Quant a <u>lo/el, los/els</u> , davant del verb s'usen regularment <u>el</u> i <u>els</u> . [IX.6, pp. 36-7]	La substitució de les formes plenes per les reforçades (i <u>us</u>), descrita com una forta tendència del dialecte central (Barcelona). Però: "en la lengua escrita se prescinde á menudo de estas substituciones (sobre todo de la de <u>me</u> por <u>en</u> , de <u>te</u> por <u>et</u> y de <u>se</u> por <u>es</u>)". [§96a, lletra gran]	Es prescrivia l'ús de les formes reforçades (i <u>us</u>) davant de verb començat en consonant [III.XII.6, p. 38]	Qüestió esmenada, però en resultava una formulació poc taxativa, en què es deia que els pronoms <u>me, te</u> , etc. "poden prendre les formes <u>em, et</u> , etc. quan van davant un verb començat en consonant". [XXXIX.I, p. 86]
"La combinació <u>li'n</u> és correntment substituïda en el parlar de Barcelona per la combinació <u>n'hi</u> ". [XXXVII, p. 94]	Cap referència al cas	"En Barcelona suele reemplazarse <u>li·n</u> por <u>n'hi</u> ". [§128B, lletra menuda]	L'ús de <u>n'hi</u> per <u>li'n</u> , qualificat d'"errada que cal corregir cursament". [III.XVI.5, p. 55]	Qüestió esmenada, per supressió del text de la 1ªed. Es consignava un exemple amb <u>li'n</u> , sense cap comentari. [XL, p. 98]

<p>La <u>r</u> muda dels infinitius de terminació <u>-er</u> àtona deixa d'escriure's davant de pronom, el qual adopta, doncs, la forma reduïda: <u>teme'l</u>, <u>coneixe'm</u>, <u>escorre'ns</u>, <u>vence-us</u>.</p> <p>[LXI,p.144]</p>	<p>Cap referència al cas</p>	<p>El barcelonès manté muda la <u>r</u> dels infinitius plans davant de pronom, el qual adopta en conseqüència la forma reduïda.</p> <p>[§97.III,lletra gran]</p> <p>*Algunos no admiten la supresión de la <u>r</u> en los inf. <u>planyer</u>, etc. escribiendo <u>plányer-me</u>, etc. conforme con el uso antiguo".</p> <p>[§97.III,llet. menuda]</p>	<p>*En els infinitius plans, en <u>-er</u>, és corrent pronunciar la combinació com si es tractés d'un verb en <u>e</u> (<u>r</u> muda). Així <u>conèixer-lo</u>, <u>plányer-vos</u> solen pronunciar-se [<u>coneixe'i</u>, <u>planye-us</u>]; és, però, aconsellable de no alterar l'escritura normal".</p> <p>[V.XIX,1,pp.7-8]</p>	<p>Qüestió esmenada, per presentació del fenomen com a exclusiu de la llengua oral en un text calcat del dels Exercicis: "<u>espremer-lo</u>, <u>plányer-me</u>, <u>témer-nos</u>, <u>véncer-vos</u> solen ésser pronunciat com si fossin escrits [<u>espreme'ls</u>, <u>planye'm</u>, <u>teme'ns</u>, <u>vence-us</u>"]".</p> <p>[LIX,p.135]</p>
<p>Les formes invertides plenes solen usar-se darrere de certs imperatius acabats en consonant: <u>reb-els</u>, <u>moret</u>, <u>plany-em</u>. "Això és molt propi del llenguatge parlat barceloní".</p> <p>[LXI,p.145]</p>	<p>Cap referència al cas</p>	<p>L'ús de referència, considerat vulgar, era descrit com el resultat d'afegir una <u>e</u> a la forma verbal: a més d'exemples com <u>planyem</u>, <u>moret</u>, <u>cuyfel</u> també es donava, de manera conseqüent, <u>cusela</u>.</p> <p>[§97.I,lletra menuda]</p>	<p>Explicació <u>sui generis</u> del cas: "per analogia amb <u>omple'l</u>[...], algunes persones canvien certs imperatius en consonant per formes en <u>-e</u>, variant així la forma del pr.feble afixat. Així són corrents combinacions com <u>plánye'm</u>, <u>more't</u>, <u>perde'ls</u> (no recomanables) en lloc de les normals <u>plany-me</u>, <u>more-te</u>, <u>perdelos</u>".</p> <p>[IV.XIX.3,pp.8-9]</p>	<p>Qüestió esmenada: l'ús de referència, presentat com "un abús que cal combatre". El text condemnava tant les solucions escrites a la manera de la 1ª ed. com a la dels Exercicis: "Així no escriurem <u>vesteix-et</u>, <u>rep-els</u>, <u>espremen-en</u>, ni menys <u>vesteix'e't</u>, <u>rebe'ls</u>, <u>espreme'n</u> (formes que fan suposar una forma falsa d'imperatiu)..."</p> <p>[LIX,p.135]</p>

No ens estendrem en un comentari d'aquesta nova taula, el qual vindria a coincidir bàsicament amb el que hem dedicat a la precedent. Observem, només, que el tipus de qüestions que s'hi han contemplat permeten il·lustrar especialment que l'oposició entre els tractaments de la 1ª i la 2ª edició de les Lliçons, així com les respectives coincidències globals d'aquests amb els de la Gramàtica de 1912 i amb els dels Exercicis, eren també un afer de tarannà expositiu: mentre els enunciats de la 1ª edició semblaven respondre a una intenció bàsicament descriptiva, els de la 2ª tenien un caire sistemàticament preceptiu. Notem, a més, que aquesta diferència de registre entre les dues edicions de l'obra de Vallès tendia a presentar-se d'una manera molt més marcada que no pas la que es donava entre les gramàtiques fabrianes de 1912 i de l'Institut.

3. Minimalisme en sintaxi

Com assenyalava l'autor en el Prefaci de la 1ª edició de les Lliçons, "els únics i molt reduïts elements de Sintaxi" que aquestes oferien consistien en algunes nocions sobre l'ús de les formes que apareixien més o menys esporàdicament intercalades en l'exposició de la morfologia. Aquestes nocions considerables com a sintàctiques en general consistien, doncs, en indicacions sobre el significat o l'extensió amb què eren usades determinades paraules

gramaticals: no sense un punt d'arbitrarietat distingibles dels enunciats pròpiament morfològics, com aquests van passar de ser formulades, en la 1ª edició de les Lliçons, en un registre bàsicament descriptiu, a transformar-se, en la 2ª edició, en recomanacions d'ús preceptives. Quant a les qüestions de sintaxi de major importància i generalitat, les limitacions de l'obra suposaven que Vallès, en els pocs casos en què es decidia a abordar-les, ho hagués de fer mitjançant formulacions molt genèriques i poc detallades, que sovint venien a ser com una mena de resum simplificador del que sobre la qüestió ja havia estat dit per Fabra (i particularment a la Gramàtica de 1912). També en el tractament d'aquests escassos punts de sintaxi pròpiament dits la 2ª edició de les Lliçons va introduir modificacions, les quals no cal dir que eren coherents amb la resta de canvis soferts per l'obra. En la taula següent, homòloga de les dues precedents, prendrem en consideració uns quants exemples representatius dels dos tipus de qüestions sintàctiques esmentats, a fi d'il·lustrar el que acabem de dir.

QUESTIÓ segons <u>Lliçons</u> (1915)	ALTRES REFERÈNCIES			
	<u>Resum</u> (1904)	6.1912 (Fabra)	<u>Exercicis</u> (Marvà)	2ª ed. <u>Lliçons</u> (1931)
Valor dels demostratius: " <u>Aquest</u> i <u>aqueix</u> indiquen persones o objectes pròxims; <u>aquell</u> , persones o objectes remots". [XXXVIII, p.71]	<u>Aquest</u> , <u>aqueix</u> , <u>aquell</u> designen respectivament "la persona o cosa de qui's parla immediatament, una de més distanciada i una de molt llunyana". [VIII.4, p.31]	<u>Aquest</u> i <u>aqueix</u> , consignats en paradigma com a respectivament equivalents als castellans <u>este</u> i <u>ese</u> . [6100, lletra gran]	"Respecte als demostratius de proximitat <u>aquest</u> i <u>aqueix</u> , que l'ús ha confós, caldria, al menys en el llenguatge escrit, retornar-los llur significació pròpia". [II.IV.2, p.18]	Qüestió esmenada: " <u>Aquest</u> expressa proximitat a la persona que parla; <u>aqueix</u> , proximitat a la persona que escolta". [XXXII, p.72]
Ús de <u>llur</u> , <u>llurs</u> : "Gairebé en absolut" substituïts respect. per <u>seu</u> , <u>seva</u> i per <u>seus</u> , <u>seves</u> en la llengua parlada, "pot considerar-se facultatiu l'ús d'unes o altres formes". [XXIX, p.73]	Cap referència al desús de <u>llur</u> ; només s'indicava que la forma "sols té aplicació quan hi há més d'un possessor". [VIII, p.30, n.11]	"El posesivo <u>lur</u> está completamente en desuso (Barcelona); pero sigue empleándose en el lenguaje escrito". [699, lletra menuda]	" <u>Llur</u> equival, i és encara preferible, a <u>seu</u> , quan la cosa posseïda és de més d'un posseïdor". [II.IV.3, p.18]	Qüestió esmenada: "Sol considerar-se facultatiu l'ús d'unes o altres formes, però és de recomanar, sobretot a la llengua escrita, l'ús sistemàtic de les formes <u>llur</u> i <u>llurs</u> per a designar la pluralitat de posseïdors". [XXXIII, p.75]
Ús de <u>hom</u> , <u>un hom</u> : <u>Un hom</u> , però no <u>hom</u> , figurava en el paradigma dels indefinits. En lletra menuda, s'indicava que les construccions amb <u>hom</u> equivalen a les constr. amb <u>un hom</u> o amb <u>se</u> , "essent aquesta darrera la forma moderna". [XXXIII, p.81]	Cap indicació sobre <u>un hom</u> ni <u>hom</u> ; en la llista dels pronoms indefinits hi era consignat, tanmateix, <u>se</u> . [IX.9, p.42]	<u>Un om</u> (però no <u>om</u>) figurava en la llista en lletra gran dels pronoms indefinits. En ll. menuda: " <u>Om</u> ha caído en desuso". "En general, cuando se trata de imitar la antigua construcción catalana <u>hom parla</u> se recurre á la combinación <u>un om</u> ". [6121]	<u>Un hom</u> i <u>hom</u> , consignats en la llista dels pronoms indefinits, no eren objecte de cap comentari específic. [III.VIII.2, p.30]	Qüestió esmenada: <u>hom</u> i <u>un hom</u> apareixien en la llista dels pronoms indefinits, però no se'ls dedicava cap observació específica. [XXXV, p.78]

<p>"Els adverbis <u>enlloc</u>, <u>mai</u> i <u>gens</u> tenen, generalment, un sentit negatiu, però són usats amb sentit positiu en les proposicions condicionals, interrogatives i dubitatives".</p> <p>"Igualment passa amb els pronoms <u>cap</u>, <u>ningú</u>, <u>res</u>". (Aquest enunciat no es completava amb cap tractament de la qüestió de la presència amb <u>no</u> dels mots de referència.)</p> <p>[LXIII, p.152]</p>	<p>Cap referència a la qüestió.</p>	<p>El text en què s'introduïa la qüestió sembla haver inspirat directament el de les <u>llicons</u> (cf., p.ex.: "Admiten a <u>cap</u>, <u>ningu</u>, etc. con significación positiva las proposiciones condicionales, interrogativas y dubitativas").</p> <p>[§158, lletra gran]</p>	<p>"Els mots <u>ningú</u>, <u>res</u>, <u>cap</u>, <u>gens</u>, <u>mai</u>, <u>enlloc</u> i <u>tampoc</u> no expressen per ells sols una negació, i així les proposicions negatives on figuren aquests mots han de dur l'adverbi <u>no</u>. És costum, reprovable, de suprimir el <u>no</u>, quan un d'aquells mots <u>ningú</u>, <u>res</u>, etc., s'anteposa al verb".</p> <p>[III, XX.1, p.11]</p>	<p>Qüestió esmenada: "A la majoria de les proposicions principals no interrogatives <u>cap</u>, <u>res</u>, <u>ningú</u> i <u>gens</u> presenten un sentit negatiu; en aquest cas, però, no admeten la supressió de la partícula negativa <u>no</u> que acompanya el verb". "Fóra incorrecta la supressió del <u>no</u> i dir: <u>cap me'n queda</u>, <u>res m'ha agradat</u>, etc."</p> <p>[XXXV, p.79]</p>
<p>Usos de <u>a/en</u> locatives. a) "A té usos molt diversos. Es empleada, entre molts altres casos, davant dels noms propis geogràfics, per assenyalar adés direcció, adés el lloc de l'estada". b) "Fóra d'aquests noms, el seu ús es confón molt amb el de la preposició <u>en</u>, podent-se considerar sovint indiferent l'ús d'una o altra".</p> <p>[LXIV, pp.153-4]</p>	<p>Tractament molt pobre i imprecís. Cf., p.ex.: "En, té en català un sentit bastant limitat. Son ofici principal es l'indicació un xic indeterminada d'algun lloc o temps".</p> <p>[XIII, 3 i 5, pp.108-9]</p>	<p>Text molt articulat, fonamental. En lletra gran: regles de traducció de <u>a</u> i <u>en</u> castellanés. En lletra menuda: observacions sobre els usos medievals i els usos moderns (orals i escrits).</p> <p>[§135]</p>	<p>Les det. circums. de lloc s'introdueixen 10) generalment amb <u>a</u>; 20) preferentment amb <u>en</u> davant els demostratius i <u>un</u>, <u>algun</u>, i en certes frases (<u>són en mar; arriben en terra</u>). La llengua moderna prefereix <u>a</u> davant l'article definit (però l'ús de <u>en</u> en aquest cas no és condemnable). Davant un nom propi [geogràfic] és de rigor l'ús de <u>a</u>.</p> <p>[IV, XXXIII, pp.51-2]</p>	<p>Qüestió esmenada: es mantenia l'enunciat a) però el b) se substituïa pel següent: "A les det. circums. de lloc es confon sovint el seu ús [de <u>a</u>] amb la preposició <u>en</u>; aquesta darrera és la preferida davant els demostratius i els indefinits <u>un</u> i <u>algun</u>".</p> <p>[LXII, p.143]</p>
<p>Usos de <u>per</u> i <u>per a</u>. "Per, indica la causa o motiu d'una acció". "Per a, indica l'objecte o finalitat d'una acció". "Quan una frase expressa la finalitat d'una acció, i aquesta finalitat es pot considerar al mateix temps com el motiu d'aquella acció, per expressar aquesta relació es dona preferència a la preposició senzilla <u>per</u>".</p> <p>[LXIV, p.154]</p>	<p>"Per i <u>pera</u>, tenen significació difícil de diferenciar. En general pot dir-se que <u>pera</u> s'usa pera indicar direcció o utilitat [...]. Indicant destí o fi d'alguna acció es més difícil donar una regla ficsa; hi hà qui en aquets cassos usa indistintament aquestes preposicions".</p> <p>[XIII, 7, p.109]</p>	<p>Text fonamental, base de la norma actualment controvertida.</p> <p>[§133, lletra menuda]</p>	<p>A) Davant un nom o pronom: <u>Per</u> representa el motiu, la causa, el mitjà o l'autor de l'acció expressada pel verb principal. <u>Per a</u> representa la finalitat, l'objecte, la destinació. B) Davant un infinitiu: <u>Per</u> fa ofici adés de causal, adés de final, sempre que l'oració subordinada infinitiva depèn d'un verb d'acció voluntària. Si la infinitiva de finalitat depèn d'un nom o d'un verb no d'acció volunt., s'usa <u>per a</u>.</p> <p>[XXXV, pp55-6]</p>	<p>Tractament bàsicament conservat, amb una esmena relativa al valor de <u>per</u>: "Per indica la causa, el motiu, el mitjà o l'autor d'una acció".</p> <p>[LXII, p.144]</p>

Sobre la taula anterior ens limitarem a fer les següents observacions generals:

10) En quatre de les sis qüestions considerades (les dels usos de llur, de hom i un hom, dels mots cap, ningú, res, etc., i de per i per a) els plantejaments de les Lliçons (1ª ed.) semblaven estar directament influïts pels de la Gramàtica de 1912. En el cas de les dues darreres, però, aquests plantejaments es quedaven en un nivell de generalitat o abstracció que, a diferència del que succeïa a l'obra de Fabra, impedia o, si més no, dificultava que poguessin resultar operatius.

Pel que fa a les dues qüestions restants, les Lliçons (1ª ed.) diferien profundament de la Gramàtica fabriana: en la de l'ús dels demostratius Vallès se cenyia a una posició estrictament descriptiva que, en aquest punt, Fabra mai no va fer seva; quant a la dels usos de a i en locatives, el plantejament lax i imprecís del nostre autor semblava ignorar, simplement, les propostes fabrianes.

20) Quant als plantejaments del Resum, com sempre pobres i inoperants (quan no brillaven per l'absència), caldria remarcar, potser, les reiterades declaracions sobre les dificultats del cas que oferia el tractament de la qüestió de per i per a: venien a ser un explícit -i ingenu- reconeixement d'incompetència.

30) En els textos considerats de la 2ª edició de les Lliçons, així com en els dels Exercicis de Marvà, hi figuraven uns quants exemples significatius de l'enrigitament característic de l'ortodòxia que en aquells moments representava Vallès: vegeu, p.ex., la recomanació d'un ús sistemàtic de llur o la reprovació radical de la supressió de no en les construccions amb cap, ningú, etc. anteposats al verb.

CAPITOL SISE

1. Introducció

La Gramàtica elemental de la llengua catalana [Antoni López, Llibreria Espanyola, Barcelona, 1916], d'Antoni Rovira i Virgili, és un manual que, com les Lliçons d'Emili Vallès, constituïa un intent d'adaptació a les necessitats de la pedagogia elemental dels ensenyaments de Fabra en un moment en què aquests, de fet, encara no havien assolit una forma tan decantada com la que tots dos autors havien confiat que tenien. En realitat, si tenim en compte que en el pròleg de la seva obra Rovira no solament es dedicava a lloar les virtuts de la falta d'originalitat i de l'estricta disciplina en matèries gramaticals sinó que es manifestava convençut que en els darrers temps la formació gramatical de la llengua ja havia fet possible que es publicuessin "gramàtiques estables, de sòlida base", el fet que la Gramàtica elemental hagués aparegut tan poc temps abans de la publicació del Diccionari ortogràfic i de la Gramàtica de l'Institut pot considerar-se com una petita mala passada que la història va jugar a l'il·lustre i ben intencionat polígraf tarragoní.

El llibre constava de quatre parts, de molt desigual longitud, els títols de les quals ("De les lletres", "De les síl·labes", "De les paraules" i "De sintaxi") semblaven inspirats en la tradició dels manuals gramaticals de l'hel·lenisme. Dedicades les dues primeres a qüestions de fonètica i d'ortografia, i la tercera, que era de molt la més llarga, al tradicional estudi de base morfològica de les parts de l'oració, la quarta i última part, malgrat tenir un títol tan prometedor, de fet pot considerar-se un breu apèndix de l'anterior, car tan sols s'hi tractaven una desena de punts deslligats que haurien pogut integrar-se sense esforç en el marc d'aquella. L'obra, fent honor al títol, era en efecte elemental, però potser no ho era més del que van ser-ho molts dels manuals de gramàtica catalana posteriorment publicats (incloent-n'hi algun de qualificat de "grau superior"). Ara, en la mesura que allò que acostuma a decidir el "grau" o "nivell" de les obres pedagògiques no és altra cosa que el seu gruix, no hi ha dubte que la de Rovira mereixia el qualificatiu que modestament va donar-li l'autor.

La Gramàtica elemental estava escrita en un estil directe i planer que la feia més llegidora del que és costum en els manuals del gènere: per bé que l'autor hagués denunciat "el prurit d'originalitat, sovint perniciosos en aquestes matèries", la seva forta personalitat es traslluïa coloridament en el text. En primer lloc, per una certa tendència a redactar els enunciats preceptius amb la mena de combativitat amb què s'acostumen a expressar els judicis de valor ètics o estètics. És precisament gràcies a aquesta combativitat o, si voleu, al caràcter decidit de l'autor, que la Gramàtica elemental va anar força més lluny que no ho havien fet les Lliçons de Vallès en l'intent de traduir els ensenyaments de Fabra en el registre pràctic de les recomanacions d'ús, de les condemnes, de les declaracions de preferència, etc., i creiem que, en aquest aspecte, l'obra pot considerar-se un veritable precedent de la Gramàtica de l'Institut, tot i que entre l'expressivitat dels comentaris de Rovira i el distanciament de

les prescripcions fabrianes no deixés d'haver-hi un abisme estilístic: de fet, potser no cal descartar del tot la possibilitat que Fabra, a l'hora de posar-se a redactar el seu manual normatiu, hagués pres en consideració, críticament, l'exemple ofert pel de l'autor tarragoní. Però la personalitat de Rovira també es manifestava per una independència de criteri que no veia contradicció entre una convençuda fidelitat a l'obra fabriana i el fet de reservar-se el dret de formular raonadament alguna discrepància (potser per això en el Pròleg anunciava que el seu propòsit era de seguir els ensenyaments de Fabra "gaire-bé sempre"): en aquest sentit són dignes de remarca, entre altres qüestions a què després ens referirem, la reserva que li mereixia la regla d'ús de les preposicions per i per a o la decidida defensa que va fer de les combinacions pronominals li'l, li la, li'ls i li les com a adequades a la llengua literària.

En un altre aspecte, encara, la Gramàtica elemental reflectia interessantment la personalitat de l'autor: pel fet de prestar una considerable atenció (cosa que no havia succeït en les Lliçons de Vallès ni en general havia de succeir en els manuals escrits per autors barcelonins) al problema de la relació entre la llengua literària i les varietats dialectals. Rovira s'hi referia llargament, aprofitant un dels apartats de la primera part del llibre, per donar una raonada justificació de l'opció fabriana (que resumia en els termes següents: "El català literari dels nostres dies està format a base del dialecte central, que és el de la ciutat de Barcelona i sa rodalia, però amb nombroses i importants aportacions dels dialectes comarcals i del català antic" [cf. I. \$5, p.15]) des d'una perspectiva diguem-ne sociolingüística que, partint d'algunes observacions segurament basades en l'experiència personal (cf., p.ex.: "En moltes localitats un hom comprova que les diferències dialectals són conservades pels vells de la població, mentre el jovent les usa ja molt menys, decantant-se al llenguatge central"), desembocava en una declaració de confiança generalitzada -típica, segurament, d'un cert optimisme generacional- en la consolidació de les llengües nacionals: "L'augment de les comunicacions materials i espirituals entre regions i comarques diverses, que caracteritza la nostra època, contribueix poderosament a la preponderància dels idiomes nacionals damunt les llurs varietats dialectals" [cf. I. \$15, p.17].

Per analitzar la Gramàtica elemental ens ha semblat adequat deixar-nos conduir per dos objectius: esbrinar, d'un cantó, com es compaginava concretament la independència de criteri de l'autor amb el seu proclamat propòsit de seguir els ensenyaments de Fabra a l'hora de formular els comentaris preceptius que constituïen l'entrellat de l'obra (per a la qual cosa hem privilegiat la referència de la Gramàtica de 1912, que era la millor síntesi dels dits ensenyaments de què podia disposar Rovira); i, d'un altre cantó, controlar amb un cert detall les coincidències i discrepàncies d'aquests comentaris preceptius amb les futures formulacions normatives de la Gramàtica de l'Institut. A fi d'ordenar la nostra exposició ens guiarem per un principi retrospectiu: donarem compte, primer, d'un conjunt representatiu de les qüestions respecte de les quals Rovira va donar formulacions bàsicament homologables a les de l'obra normativa de 1918, i després ens referirem a uns quants casos il·lustratius del fet que la Gramàtica elemental era filla d'una circumstància menys favorable a la publicació de "gramàtiques estables" del que l'autor havia previst.

2. Les posicions canòniques

Potser caldria precisar, d'entrada, que la selecció de les qüestions a què ens referirem en aquest apartat no ha estat determinada per cap criteri rígid, sinó només pel propòsit d'oferir una imatge suficientment representativa de la manera de fer de Rovira. D'una manera convencional, dividirem l'exposició en dues seccions, segons que les qüestions contemplades tinguin un caràcter preponderantment morfològic o sintàctic.

1. Algunes qüestions de morfologia

En la taula següent hi figurarà una exposició succinta d'algunes formulacions de la Gramàtica elemental junt amb unes quantes observacions d'ordre comparatiu relatives a les corresponents posicions (cas d'haver-n'hi) de les gramàtiques fabrianes de 1912 i de 1918. De cada cas donarem, també, les respectives referències.

REFERÈNCIES			QÜESTIÓ (segons la <u>Gramàtica elemental</u>)	OBSERVACIONS
G.elem.	G.1912	G.1918		
III.515	573	585	<u>ésser/essent/estat</u> , declarades respectivament preferibles a <u>ser</u> i <u>esser/sent/siquit</u> . Totes les formes, però, anaven consignades en paradigma.	Posició més oberta que la de la G.1912 (que no consignava <u>esser</u> ni <u>siquit</u>) i també que la de la G.1918(1ªed.) (que no va consignar <u>esser</u> ni <u>sent</u>).
III.528	586.II [ll.men.]	5933, 39	Acceptació de dos tipus de plural per als noms en -g palatal. Els plurals en -s, declarats recomanables; però es reconeixia que els plurals en -os són d'ús popular en el dial. central.	Rovira coincidia essencialment, pel que fa a la descripció, amb G.1912, i amb el que havia de ser la posició de G.1918 pel que fa a la declaració de preferència.
III.529	592 [ll.men.]	539.IV	Desrecomanació que repercutís en la llengua escrita la tendència popular a fer de dues terminacions els adjectius en -ant, -ent. Declarava tolerables, però, formes com <u>amarganta</u> , <u>bullenta</u> , <u>furienta</u> , d'ús popular.	G.1912: "No son raras en el catalán moderno formas como <u>amarganta</u> , <u>valenta</u> , <u>amatenta</u> , <u>furienta</u> , <u>buñenta</u> " La G.1918 va canviar el tractament de <u>valenta</u> ; els restants, inclosos en una llista ampliada d'adjectius que admeten femení en -anta, -enta "en el llenguatge familiar".
III.532	---	---	Denúncia, com a castellanisme, del "costum molt estès" de fer els partitius amb la terminació -au.	Cap referència a la qüestió en les dues gramàtiques fabrianes (ni, si no anem errats, en cap text de Fabra anterior a 1912).
III.533	593 [ll.gran]	555, 42	<u>Nós</u> , descrit com a tractament "quasi només usat per les autoritats eclesiàstiques".	La G.1912 donava raó de <u>nos</u> (no de <u>nós</u>). <u>Nós</u> , a la G.1918, no va consignar-se fins a la 7ªed. (en la llista de mots amb accent diacrític).
III.534	599 [ll.men.]	558	Sobre <u>llur</u> : a) "Només és usat actualment en el llenguatge escrit"/b) "Creiem son ús recomanable puix dona claredat i precisió a la frase".	Coincidia amb G.1912 a consignar <u>llur</u> en paradigma i a considerar-lo desusat en la llengua parlada. Notem que a la G.1918 la forma no va ser objecte de cap recomanació explícita. (La de Rovira no era taxativa, sinó raonada.)
III.534	5115 [ll.men.]	558	Referència merament descriptiva a l'ús dels possessius atons masculins davant noms femenins començats en vocal.	La G.1912 descrivia aquest ús com a propi de la llengua parlada i acceptat "per alguns autors moderns". La G.1918 va declarar que l'ús "sembla permisible".

a) En relació amb tres de les qüestions considerades en la taula la circumstància que el tractament de la Gramàtica elemental diferís del de la G.1912 no vol dir que Rovira no hagués pogut basar-se, selectivament, en l'autoritat de referències fabrianes anteriors: concretament, la inclusió de sigut en el paradigma del verb ésser com a forma secundària, la recomanació raonada de l'ús de llur, així com la consideració de nós (i no de nòs) com a forma del plural majestàtic eren posicions bàsicament coincidents amb les de la Contribució de 1898 [cf.Fabra 1898,pp.78,108,110].

b) En canvi, en la qüestió dels plurals dels noms en -g palatal, la posició de la Gramàtica elemental equivalia a la de la G.1912 (i prefigurava la de la G.1918, a l'hora de formular una declaració de preferència per la solució en -g que d'alguna manera estava implícita en el tractament de la G.1912), però divergia de la de la Contribució (on els plurals en -og havien estat taxativament condemnats [cf.Fabra 1898,pp.44-45]).

c) En un punt concret la posició de Rovira responia a un criteri personal estrictament divers del de Fabra: ens referim a l'admissió en paradigma, com a variant secundària, de la forma esser.

d) Com a anècdota no mancada d'interès, remarcuem el fet que el nostre autor no hagués inclòs valenta en la seva llista d'adjectius d'ús popular en -anta i -enta: gràcies a aquesta absència la posició de la Gramàtica elemental diferia de la de la G.1912 però prefigurava, en canvi, la de la G.1918, on l'adjectiu valent va ser considerat, sense més, de dues terminacions.

II. Qüestions de sintaxi

En aquesta secció també ens proposem de donar compte de les formulacions de la Gramàtica elemental des d'una perspectiva centrada en la comparació amb les gramàtiques fabrianes de 1912 i de 1918, per a la qual cosa donarem una taula construïda com la de la secció precedent. Pot avançar-se que, en les qüestions sintàctiques, la influència de la G.1912 resultava en general més patent que no pas en les morfològiques, segurament perquè aquesta obra, pel que fa a moltes qüestions crucials del gènere, constituïa l'única referència fabriana de què podia disposar l'autor.

REFERÈNCIES			QÜESTIÓ (segons la <u>Gramàtica elemental</u>)	OBSERVACIONS
G.elem.	G.1912	G.1918		
III.536	5146	564	L'ús de <u>quin</u> i <u>qual</u> equivalent al del cast. <u>cuyo</u> , cas flagrant de castellanització de la sintaxi catalana. Si usar <u>qual</u> amb valor de <u>cuyo</u> fóra "un disbarat", fer ús de <u>quin</u> foren "dos disbarats".	A l'ús denunciat Rovira no només contraposava, com la G.1912, la solució amb arrossegament (<u>El poble el campanar del qual és molt alt</u>) i la solució popular (<u>El poble que el campanar...</u>)-que tanmateix declarava no recomanable literàriament-, sinó també la solució culta sense arrossegament (<u>El poble del qual el campanar...</u>).
III.539	55113, 149	527	L'ús de <u>lo</u> neutre (pels qui no usen <u>lo</u> masculí), castellanisme inacceptable, "per molt que no solament la llengua escrita, sinó també la parlada, se n'hagi contaminat".	Rovira formulava en termes explícits una condemna que a les Normes (i després a la G.1918) es dedueïa de l'enunciat que "L'article neutre revesteix les mateixes formes que l'article masculí".

REFERÈNCIES G.elem. G.1912 G.1918	QÜESTIÓ (segons la Gramàtica elemental)	OBSERVACIONS
III.541 §133 §128 [Il.men.]	Valor i ús de <u>per</u> i <u>per a</u> : <u>Per</u> , preposició causal, indica la causa o el motiu d'una acció. <u>Per a</u> , preposició final, indica la finalitat o l'objecte d'una acció. Quan "una frase pot ésser considerada com expressant alhora la finalitat d'una acció i el motiu o causa d'ella[...] són aplicables tant <u>per</u> com <u>per a</u> . El català, però, dona en aquest cas preferència a <u>per</u> ".	Més que l'exposició de la doctrina (versió massa comprimida de la de G.1912) tenia interès el comentari personal de Rovira sobre les dificultats d'aplicar-la correctament a la pràctica: "El mal està en que aquesta distinció és massa sotil perquè la puguin tenir en compte la gran majoria dels qui escriuen en català". Notem que el comentari constituïa un veritable precedent de la crítica de Coromines.
III.543 §153 §§130.IV [Il.men.] i 136	Denúncia del <u>doncs</u> causal: " <u>Doncs té</u> en català un sentit deductiu o continuatiu, i mai un sentit causal. El fet que la conjunció castellana <u>pues</u> sigui usada en els dos sentits, fa que s'hagi estès llamentablement l'incorrecció intolerable d'usar el <u>doncs</u> català en els dos sentits damunt dits".	L'èmfasi amb què s'expressava Rovira, comparable amb el del mateix Fabra (que a la G.1912, p.ex., parlava de "disparate sintàctic"). De fet, Fabra havia donat llargament a conèixer la seva posició en dos articles molt incisius publicats a "El Poble Català" l'any 1907 [cf. "El «doncs» causal", Fabra 1911, pp.14-22].
IV.53 §122 §112	L'ús de <u>a</u> en complements acusatius: I. Obligatori davant els pronoms personals tòpics. II. Admissible a) en algunes combinacions pronominals (S'enganyaven l'un a l'altre); b) per evitar confusions (A qui ha mort En Miquel?)	El text de Rovira, directament influït pel de la G.1912 (els exemples adduïts, calcats dels d'aquesta obra). La G.1918 (1ª ed.), tot recollint, en l'essencial, la doctrina de la G.1912, va aportar matisacions noves a la qüestió.
IV.55 §130 §120	Molts verbs que admeten un complement verbal consistent en un infinitiu juxtaposat també poden construir-se amb l'infinitiu precedit de <u>de</u> .	Rovira donava una llista de 19 verbs (18 coincidint amb els censats a la G.1912; hi afegia, injustificadament, <u>acudir</u> , verb no transitiu). La G.1918 va ampliar lleugerament la llista.
IV.56 §131 §115 [Il.men.]	Obligació d'usar <u>com a</u> , i no pas <u>com</u> , en predicatius: <u>com a</u> escriptor és admirable; <u>ens ho partirem com a</u> bons amics. (L'ús de <u>com</u> en aquests casos, denunciat com a castellanisme.)	La noció de "predicatiu", manifestament imprescindible per poder aplicar la instrucció donada, era esmentada sense haver estat prèviament caracteritzada en el llibre. (De fet, un retret semblant es podria fer a la G.1912 -però aquesta obra no pretenia ser "elemental"- i a la G.1918.)
IV.57 §105a §94	Recomanació de respectar la concordança del participi passat de verbs transitius amb el complement directe en el cas que aquest estigui representat pels pronoms febles <u>la</u> , <u>les</u> , <u>los</u> i <u>ne</u>	La G.1912 havia formulat aquesta regla en un registre formalment descriptiu, tot observant que "es muy á menudo infringida". De fet, Rovira recollia totes les articulacions del text de G.1912, a vegades literalment (cf., p.ex.: "En el castellà [els casos de concordança] van desaparèixer aviat per complet, esdevenint el participi invariable. Però en el català ha restat la construcció primitiva en concurrència amb la nova, i avui és usada preferentment l'una o l'altra construcció segons els casos i també segons els dialectes", text calcat del corresponent de Fabra).

REFERÈNCIES G.elem. G.1912 G.1918	QÜESTIÓ (segons la Gramàtica elemental)	OBSERVACIONS
IV.58 §151 §§114.II [ll.gran] i 121	Denúncia del "castellanisme sintàctic" consistent en el contacte de les preposicions febles <u>de</u> i <u>a</u> amb la conjunció <u>que</u> .	El text parlava de la "introducció" de <u>de</u> i <u>a</u> en exemples com <u>estic segur de que és veritat i s'ha acostumat a que li donin diners</u> : Rovira, notablement, s'estalviava de recórrer a la noció de "caiguda" o "abdicació" de les preposicions. D'una altra banda: a diferència de la G.1912, l'autor no deia res sobre el comportament de <u>en</u> i <u>amb</u> en semblant cas (i, de fet, en la seva escriptura feia ús del contacte <u>en+que</u>).
IV.59 §151 §132 [ll.men.]	En català "no és tolerable de cap manera" la supressió que a vegades fa el castellà de la conjunció <u>que</u> "després d'un verb".	G.1912: "La conjunció <u>que</u> se suprime algunas veces en castellano [...]. El catalán moderno no admite dicha supresión" (exemple de formulació descriptivo-preceptiva). La G.1918 va precisar la natura del cas: "La conjunció <u>que</u> és algun cop omissa en les proposicions subjectives i completives, omissió que convé d'evitar en absolut".
IV.512 §161 §109	Sobre el significat i l'ús de <u>pas</u> : 10) Denúncia de la creença que <u>pas</u> català equival a <u>pas</u> francès. 20) <u>Pas</u> , en català, pot tenir sentit adversatiu (<u>No cediré pas</u>), d'intimidació (<u>No ho facis pas, això</u>) i dubitatiu (<u>No han trucat pas? No plourà pas?</u>).	El text de Rovira constituïa una síntesi plausible de les minucioses consideracions que G.1912 dedicava al cas. (Pel que fa als diversos valors de la partícula, el resum era més explícit que no ho va ser el corresponent text de la G.1918.)

a) Pel que fa a gairebé totes les qüestions consignades en la taula no solament hi havia una coincidència genèrica amb les posicions de la G.1912, sinó que en la majoria de casos de l'anàlisi dels textos se'n pot treure la conseqüència que Rovira va tenir present la lletra mateixa de l'obra de 1912.

b) En la seva taxativa condemna del lo neutre, Rovira podia haver-se inspirat, més que en el text de les Normes Ortogràfiques (que no deixava de ser ben poc explícit), en l'article que sobre l'assumpte havia publicat Fabra l'any 1907 a "El Poble Català", article que havia estat recollit a les Qüestions de gramàtica catalana de 1911¹.

c) Respecte de la qüestió de l'evitació del contacte de les preposicions febles amb que pot semblar estrany que Rovira hagués limitat la seva denúncia als casos de de i a, car no solament la G.1912 ja s'havia referit també als casos de en i de amb, sinó que el nostre autor encara hauria pogut prendre en consideració un altre article de "El poble català" recollit a les Qüestions, en què es contemplava ben explícitament el cas de en². Sigui com sigui, el cert és que, per inadvertència o per discrepància, Rovira feia ús, en la seva escriptura, del contacte en+que.

d) La independència de criteri de l'autor es posava notablement de manifest en el comentari sobre les dificultats d'aplicació de

1. Cf. "L'article neutre", a Fabra 1911, pp.34-40.

2. Cf. "Les preposicions atones de, en i a davant de la conjunció que", a Fabra 1911, pp.41-45.

la regla d'ús de per i per a: com ha apuntat Solà¹, històricament es tractava de la primera manifestació publicada d'una reticència que, compartida per molts altres autors, havia de conduir Coromines a formular la seva coneguda proposta simplificadora.

3. Els casos de manca de decantació normativa

Per a un ampli nombre de qüestions les posicions de la Gramàtica elemental havien de quedar desautoritzades, en major o menor mesura, per les adoptades en el corpus normatiu constituït pel Diccionari ortogràfic i la Gramàtica de l'Institut. Això es devia, fonamentalment, a tres tipus de raons:

10) Força sovint, a una fidelitat a posicions fabrianes (particularment, de la G.1912) que el mateix Fabra va abandonar (sense que Rovira, com és lògic, hagués pogut preveure-ho).

20) Pel que fa a algunes qüestions bàsiques d'ordenació gramatical (en el tractament dels pronoms àtons i dels relatius, p.ex.), a una certa tendència de l'autor a oferir exposicions massa genèriques, imprecises i, en definitiva, poc cenyides a les referències fabrianes de què, en el moment de redactar l'obra, ja podia disposar. En aquest sentit podríem parlar, segons el cas (i per comparació amb la G.1912), d'excessos de simplificació, d'interpretacions deficientes o, també, d'inadvertències pures i simples.

30) Excepcionalment, a la decisió de mantenir un punt de vista propi (ben segur, donada l'explícita voluntat de disciplina de l'autor, en qüestions que devia considerar opinables).

Dedicarem la primera secció de la nostra exposició a un breu conjunt de qüestions puntuals de morfologia, que donarem en una taula que el lector podrà comparar amb les donades en l'apartat anterior; les restants seccions, en canvi, s'ocuparan individualment de qüestions morfològiques o sintàctiques de major o menor pes que, des de diferents punts de vista, ens semblen adequades per il·lustrar, amb un cert deteniment, la distància existent entre les posicions de la Gramàtica elemental i les que poc temps després havien de ser normatives.

I. Algunes qüestions de morfologia

REFERÈNCIES			QÜESTIÓ (segons la <u>Gramàtica elemental</u>)	OBSERVACIONS
<u>G.elem.</u>	G.1912	G.1918		
III.525	---	---	Acceptació del participi irregular <u>escollert</u> (com a variant principal de <u>escollit</u>), així com de <u>oprés</u> (i <u>opremut</u>).	Les formes indicades no eren admeses a la G.1912, ni tampoc van ser-ho, és clar, al <u>Diccionari ortogràfic</u> de 1917 ni a la <u>Gramàtica</u> de l'Institut.
III.530	§162.II [II.men.]	§28.II	Acceptació de les formes <u>comtesa</u> i <u>duquesa</u> com a excepcions a la regla del sufix <u>-essa</u> .	Cf. el comentari sobre aquesta qüestió referit a les <u>Lliçons de Vallès</u> . Afegim que la G.1918 només va acceptar, d'acord amb el D.O., <u>comtessa</u> i <u>duquessa</u> .

1. Cf. Solà 1987a, p.145.

REFERÈNCIES G.elem. G.1912 G.1918	QÜESTIÓ (segons la Gramàtica elemental)	OBSERVACIONS
III.532 §130 §67 [ll.gran]	Admissió de <u>duques</u> i de <u>amduques</u> [sic] com a variants respectives (no secundàries) de <u>dues</u> i <u>amdues</u> .	<u>Duques</u> havia estat consignada en lletra gran a la G.1912 i era la forma que usava Rovira en el llibre. La G.1918 (d'acord amb el D.O.) només va admetre <u>dues</u> . (Notem que ni la G.1912 ni la G.1918 no feien esment, en els respectius repertoris, de <u>ambdós/ambdues</u> ; a l'índex alfabètic de la 1ª hi figurava, però, l'entrada " <u>ambos ó ambdos: ambos</u> ".)
III.534 §115 §58 [ll.men.]	<u>Llur, llurs</u> , davant de nom, usables indiferentment amb article o sense.	La posició de Rovira coincidia amb la de la G.1912 (però en la seva escriptura es decantava per la solució amb article). La G.1918 va declarar preferible la solució sense.
III.537 §119 §62 [ll.gran]	<u>Bastant</u> , considerat adjectiu de dues terminacions.	Cf. el comentari sobre aquesta qüestió referit a les <u>Lliçons de Vallès</u> . Afegim que la G.1918, d'acord amb el D.O., introduïa <u>bastant</u> com d'una terminació, però no deixava de referir-se a l'ús corrent de <u>bastanta</u> (pl. <u>bastantes</u>) en la llengua parlada.

En relació amb aquesta taula potser només cal remarcar les coincidències existents, en qüestions com la de l'acceptació de comtesa i duquesa, de dugues i de bastant com a forma de dues terminacions, amb les Lliçons de Vallès: en tals qüestions, i en moltes altres, les dues obres no van fer més que ser fidels, en definitiva, a les posicions de la Gramàtica de 1912.

II. Els pronoms febles

a) D'entrada cal dir que Rovira només tractava amb un cert deteniment les regles d'ús d'una sola forma: la qüestió de les combinacions de pronoms era molt poc desenvolupada, sense perjudici que pogués donar peu a alguna observació puntual digna de remarca [cf. III.533]. En aquest sentit hem d'esmentar, aquí, el cas ja referit de la defensa de les combinacions li'l, li la, li'ls i li les, una defensa que anava acompanyada d'una taxativa consideració com a incorrecció, i d'una conseqüent recomanació d'evitació, de les corresponents combinacions de pronom acusatiu amb hi amb valor de datiu.

b) L'exposició sobre les regles d'un sol pronom partia de la convenció expositiva (que la Gramàtica elemental compartia amb la G.1912) segons la qual els pronoms febles "són" les formes plenes.

c) De fet, l'única regla formulada d'una manera diriment era la que obligava a substituir me, te, se, lo i ne (que l'autor anomenava "formes directes reduïdes") davant d'un verb començat en vocal (o h), fins i tot en el cas que vagin precedides d'un mot acabat en vocal. Quant a l'apostrofació de la, la indicació donada ja deixava de ser taxativa, car començava dient que "és costum" de fer-la "davant qualsevol altra paraula que comença en vocal o h" (d'acord amb el §94 de la G.1912) i després afegia que, tanmateix, "si la vocal que segueix no és ni a (à) ni vocal neutra, és millor usar la forma plena" (recomanació basada en les Normes de 1913, diferent de la que havien de consagrar el Diccionari ortogràfic i la G.1918).

d) Quant a l'ús de les formes plenes, de les asil·làbiques amb apòstrof prepositiu i de les reforçades (o "formes plenes inverses"), les instruccions donades, per bé que en l'essencial no traïen el que havia de ser la sanció normativa definitiva, tanmateix anaven formulades, característicament, d'una manera molt genèrica i, alhora, poc imperativa. Rovira, en efecte, procedia de la manera següent:

1º) Introduïa les formes asil·làbiques mitjançant un text calcat de la lletra gran del §95 de la G.1912: "Quan van darrera un mot acabat en vocal que no sigui una i o una u pertanyents a un dip-tong decreixent, tots els pronoms àtons, salvant la, les i li, esdevenen asil·làbics, és a dir deixen de formar una síl·laba separada i s'ajunten, per a formar síl·laba, amb la vocal precedent".

2º) Després passava a observar que "Actualment creix la tendència a emprar les formes anteriors [plenes i asil·làbiques] sols darrera els temps de verb als quals s'ajunten": notem, particularment, que l'autor s'estalviava de precisar quins eren aquests "temps de verb" i en quins casos s'havien d'usar les unes i les altres (qüestió, per cert, no gens ociosa).

3º) Finalment afegia que "en altres casos són preferibles les formes plenes inverses em, et, ens, us, el, els, admeses per les Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans" i tot seguit donava, a mode d'aclariment redundant, el comentari que "Les formes plenes inverses poden ésser usades en tots els casos en què són empleades les formes directes sil·làbiques o les inverses asil·làbiques, si són soltes, és a dir, si no van unides a un verb": Rovira no aportava, doncs, cap indicació sobre el grau de preferibilitat de les diverses formes reforçades (com farien el Diccionari ortogràfic i la G.1918 i també havia fet, en un registre descriptiu, la G.1912).

III. Els pronoms relatius

El tractament dels relatius [cf.III.36], realment molt feble, d'un cantó deixava de referir-se a unes quantes construccions bàsiques i per una altra banda es fixava en alguns dels punts del sistema proposat per la Gramàtica de 1912 [cf.G.1912, §§143-149] que no van passar a l'ordenació definitiva. Rovira no trobava res a dir, per exemple, sobre els usos de què i qui tònic darrera preposició, i només implícitament es referia als usos del relatiu compost, amb o sense preposició. En canvi dedicava un text llarg al qui àton (que no distingia, és clar, del tònic), en el qual es manifestava força decididament partidari del restabliment de la distinció antiga entre qui nominatiu i que acusatiu, tot i no descuidar-se d'indicar, en nota, que Fabra no era pas favorable a l'ús constant i obligatori del primer. També posava un notable èmfasi, curiosament, a referir-se als usos de qui precedit d'article o de demostratiu, en un text directament influït per la lletra menuda del §145 de la G.1912 que declarava la validesa tant de construccions amb relativa adjectiva com l'home amb el qui anava, les dones amb les qui parlava (no acceptades en l'ordenació definitiva) com dels girs del tipus fa com aquell qui no ho sab, com aquell qui no diu res (que assimilats a les relatives substantives amb el qui van ser explícitament presos en consideració a partir de la 5ª edició de la Gramàtica de l'Institut [cf.

G.1918, §66.III(5ªed.)). Afegim, encara, que la feblesa general de tot el tractament quedava subratllada, a vegades, per caigudes en un registre subjectiu exagerat, com ara en el cas de l'ortodoxa condemna de lo qual per la qual cosa, que anava farcida de militants judicis de valor ("No és admissible el neutre lo qual, grollera i incorrecta traducció del castellà lo cual" / "Per cert que aquest lo qual lleig i incorrecte és pròdigament usat en el català d'avui").

IV. Les preposicions locatives a i en

Un altre exemple d'imprecisió i de manca de decantament l'oferia el text dedicat als usos locatius de les preposicions a i en [cf. III.§41]. Rovira, de fet, demostrava no haver pres suficientment en consideració la important exposició del §135 de la G.1912, car es limitava a dir:

1º) Que indicant estada i davant noms propis de població calia usar a (visc a Barcelona), obligació no extensible al cas de les denominacions "d'un indret o comarca", amb les quals pot usar-se indistintament a o en (visc al Camp de Tarragona, o visc en el Camp de Tarragona);

2º) Que no considerava recomanable la tendència de certs escriptors, "creient potser que l'ús de en és degut a l'influència castellana", a substituir aquesta partícula per a en tots els casos "en què significa lloc i situació";

3º) Que si bé en català antic "eren usades les dugues preposicions en casos iguals", hi tenia preferència en, per la qual cosa opinava que la dita preposició "pot ben usar-se, llevat dels casos en els quals el llenguatge popular l'ha deixada d'usar en absolut i faria mal efecte, com en el cas de: vaig en Barcelona", i això malgrat que en els casos d'ús indiferent "l'Institut sembla [sic] preferir a".

V. Les conjuncions causals puix i car

Havent inclòs puix i car en el repertori de les conjuncions causals, i després d'afirmar rotundament que car equival a puix, Rovira passava a informar que "En Pompeu Fabra creu que no hi ha necessitat d'empresar actualment la conjunció antiga car, tenint puix" i a observar que, tanmateix, "hi ha molta afició a empresar-la, en la qual cosa no veiem cap inconvenient" [cf. III.§43].

Si la referència a la presumpta opinió negativa de Fabra sobre car pot explicar-se, amb probabilitat, per la circumstància que aquesta forma, a diferència de puix, no figurava en la llista en lletra gran de les conjuncions causals que havia donat el §153 de la G.1912, el que ens sembla fora de dubte és que Fabra, en la mateixa G.1912, no havia justificat pas l'exclusió de car de la dita llista fent seu l'argument que li prestava Rovira. En realitat, el que sobre puix i car havia deixat dit Fabra, en la lletra menuda de l'esmentat §153, consistia, d'un cantó, 1º) a exemplificar el fet que en la llengua antiga car no solament era objecte d'usos equivalents als de puix (com a conjunció subordinant) sinó també d'un ús específic que no compartia amb puix: el d'introduir clàusules independents (cas que, particularment, donava peu a una possible coexistència de les dues formes en una mateixa construc-

ció, com en el següent exemple del Tirant: ...regraciant a la senyoria vostra com me haveu així aconsolat; car, puix me veig en llibertat, tots los passats mals tinch per oblidats"); i, d'un altre cantó, 20) a exposar que el català escrit modern feia ús de puix per substituir el castellanisme pues de la llengua parlada i que, junt amb puix, "algunos" admetien "al mismo tiempo y con idéntico valor la conjunción antigua car".

Fos com fos, el cert és que la interpretació de Rovira de la posició fabriana de 1912 havia de quedar desautoritzada (més que no pas la posició fabriana pròpiament dita) per la posició adoptada per la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, §136], la qual consistia a admetre tant l'ús de puix (declarat, tanmateix, menys preferible que el de puix que) com el de car, però sotmetent-los a la condició que puix actués només com a subordinant i que car se cenyís al paper d'introduïdor de clàusules independents (paper que ara també era descrit, no gaire feliçment, com el de "més aviat una conjunció de coordinació"). Notem que aquesta distinció es presentava com a fonamentada (en un text que de fet només va figurar en les quatre primeres edicions de l'obra) en una tendència de la llengua antiga, per il·lustrar la qual Fabra adduïa uns quants exemples clàssics de coexistència de les dues formes en una mateixa construcció entre els quals figurava el que ja havia adduït en la G.1912 [cf. G.1918, §136(1a-4aeds.)].

VI. El no expletiu en completives d'un mot de temor

Referint-se a la qüestió de les completives dependents de mots com témer, temor, etc., Rovira feia seva la recomanació d'evitar l'ambigüïtat de casos com el de tinc por que no vingui pel dràstic procediment de suprimir el no quan la proposició és afirmativa (tinc por que vingui, o tinc por que vindrà) i de passar el verb a l'indicatiu en cas que sigui negativa (tinc por que no vindrà) [cf. IV. §11]. Notem que aquesta solució havia estat efectivament descrita en la Gramàtica de 1912, bé que no pas com a especialment recomanable, sinó merament com a presa per "algunos": Fabra, de fet, hi aportava la correcció consistent a fer veure que es podria continuar usant el tipus tinc por que no vingui a condició de considerar-lo, per convenció, restringit al sentit negatiu de la completiva [cf. G.1912, §160.I]. En tot cas, el que no podia haver previst Rovira és el fet que a la Gramàtica de l'Institut Fabra va optar per una solució que, d'una manera més o menys problemàtica, suposava el manteniment (en comptes de la supressió) de les construccions amb no expletiu [cf. G.1918, §107].

CAPITOL SETE

1. Introducció

Publicat com a Volum 5 dels Manuals Escolars Barcino, El català i el castellà comparats [1933], de Cèsar August Jordana, aleshores director de l'Oficina de Correcció de la Generalitat, és un manual pràctic que usava intel·ligentment del peu forçat de la comparació de les dues llengües per oferir un compendi de les qüestions de morfologia i sintaxi en què el català, segons la codificació fabriana, presenta diferències rellevants respecte el castellà. Cal dir que el procediment seguit sorgia d'una manera ben natural del fet que la referència principal del llibre, la Gramàtica de l'Institut, era en l'essencial una síntesi de la Gramàtica de 1912 i que al seu torn aquesta, com sabem, era un estudi comparatiu del català amb el castellà: el manual de Jordana venia a consistir, doncs, en una explicitació de la immanent base comparativa de la Gramàtica de 1918 o, si voleu, en un retorn a l'estructura manifesta de la Gramàtica de 1912 que tanmateix preservava el caràcter de síntesi de la de 1918 i assumia, és clar, les posicions normatives que aquesta havia contribuït decisivament a fixar.

Potser convindria precisar una mica més pel que fa a dos aspectes que permeten d'emparentar estretament El català i el castellà comparats amb la més immediata de les seves referències fabrianes. Cal dir, en primer lloc, que el principi expositiu adoptat feia que l'obra de Jordana pogués estalviar-se moltes de les servituds dels manuals gramaticals corrents, i particularment la necessitat de definir les nocions bàsiques de doctrina gramatical de què feia ús: semblantment a la Gramàtica de l'Institut, però d'una manera més despullada i òbvia, el llibre consistia, de fet, en una seqüència ordenada de comentaris gramaticals estrictament seleccionats en funció de la possible problemàtica del seu objecte. Cal dir també, en segon lloc, que l'exposició de la normativa continguda en el llibre acostumava a respectar, en tot cas força més que no ho feien altres manuals de divulgació fabrístes, els matisos dels enunciats prescriptius originals, i això malgrat que l'opció personal de l'autor (posada de manifest tant en el petit llibre que comentem com, més generalment, en la seva obra literària) fos de cultivar una escriptura que assumia sense fissures les indicacions preferencials fabrianes com a normes d'obligada execució.

Per una altra banda, la relativa independència del llibre respecte d'unes convencions de disposició de la matèria gramatical que en condicions normals conviden els autors, més o menys conscientment, a copiar-se els uns als altres, facilitava que Jordana pogués prestar atenció a un bon nombre de qüestions disperses que tot pertanyent al corpus fabrià (car en general havien estat tractades en la Gramàtica de 1912 o en les Converses filològiques) van ser sovint arraconades, segurament pel fet de no haver figurat en la Gramàtica de l'Institut, en els manuals de divulgació corrents.

És per tot això que, encara que Jordana no fos, ni pretengués ser, un gramàtic original (però segurament pel fet que, no essent-ho, va saber ser realment fidel a l'herència fabriana),

El català i el castellà comparats pot ser considerat, només amb algunes reserves relatives a uns quants punts d'importància, com una exposició prou competent i completa del que hem anomenat, en referir-nos a la Gramàtica de 1918, les recomanacions d'ús fabrianes. El fet que l'obra es presentés com un compendi de solucions als barbarismes no lèxics de la llengua no treu cap veritat, ans al contrari, al que acabem de dir, car el dit conjunt de recomanacions d'ús no era, en definitiva, altra cosa. En favor de l'autor també cal dir que gràcies al seu domini de l'escriptura més d'una vegada sabia suggerir, amb una ironia poc menys que introbable en textos del feixuc gènere gramatical, que una llengua normativitzada és, malgrat tot, alguna cosa més que la suma de prescripcions amb què es pretén de controlar-ne l'ús.

El català i el castellà comparats es dividia en deu capítols i un epíleg intitulat "Recomanacions per a un bon ús gramatical del català" en què a la manera d'un formulari es recollien una sèrie de recomanacions normatives obtingudes com a resultat d'una condensació de les explicacions donades en el text pròpiament dit. Amb l'excepció del primer i de l'últim, que es dedicaven, respectivament, a algunes breus consideracions sobre fonètica i ortografia, la resta de capítols, cadascun dels quals rebia el nom d'una de les vuit clàssiques parts de l'oració, tractava d'una manera plausiblement ordenada de les qüestions de morfologia i de sintaxi que retindran la nostra atenció. Subratllem que el primer d'aquests capítols, el més extens, precisament, de l'obra, no anava pas dedicat, com és costum tradicional, a una categoria nominal, sinó al verb, potser perquè Fabra havia pres una decisió semblant en la Gramàtica de 1912, però també perquè, com deia l'autor en iniciar-lo, "El verb, diuen, és l'ànima del llenguatge", i encara perquè, com tot seguit afegia, ironitzant amablement sobre el metòdic partit pres del llibre, "Si examinem els verbs del castellà i del català, veurem que les diferències anímiques entre aquests dos idiomes són considerables".

2. Jordana i Fabra, comparats

Amb la intenció d'avaluar els mèrits de El català i el castellà comparats com a compendi de les recomanacions d'ús fabrianes, n'hem analitzat detalladament els vuit capítols centrals prenent com a punt de referència la Gramàtica de l'Institut (sense deixar de tenir present, és clar, que Jordana havia tingut la possibilitat d'estar perfectament al corrent de les diferències entre la 1ª i la 5ª edició). Això ens ha permès, d'entrada, d'assenyalar, per a cadascuna de les qüestions tractades en el llibre, si també ho havien estat, o no, en l'obra normativa fonamental. I, en segon lloc, de comparar amb deteniment, sempre que fos el cas, el tractament de Jordana amb el de Fabra. Quant a les qüestions que no tenien correspondència amb la Gramàtica de 1918, d'una altra banda, hem procurat, sempre que ens ha estat possible, d'indicar quina era la referència fabriana en què es basaven.

Abans d'entrar en els detalls d'una exposició que, perquè resulti gràficament concisa, disposarem en forma de taules, podem avançar algunes conclusions estadístiques de l'anàlisi efectuada. La primera conclusió és que de les 88 qüestions en què, d'una manera força natural (com fàcilment pot comprovar el lector) hem distribuït la matèria gramatical del llibre, 28, és a dir un 32%,

no tenien correspondència amb la Gramàtica de 1918: la dada és un bon indicatiu de fins a quin punt Jordana s'havia preocupat de suplir les mancances de la dita obra. Una segona conclusió és que, de la resta de qüestions, molt aproximadament la meitat, és a dir 29, que suposen un 33% del total, eren tractades d'una manera estrictament equivalent (sense caure, però, en el pur i simple calc) a la de l'original fabrià, i això tant des del punt de vista normatiu com del plantejament gramatical en un sentit més general. I com a tercera conclusió pot aduir-se el fet que, de les restants 31 qüestions, en general caracteritzables per haver estat objecte d'un tractament clarament diferenciat, en algun aspecte, del que els havia donat Fabra, només 9 comportaven una versió endurida de la norma, sovint per pèrdua de matisos o sota la figura consistent a interpretar en sentit d'obligació determinades declaracions preferencials.

Afegim que les taules obtingudes, a més del valor concret que puguin tenir com a instrument d'anàlisi de l'obra de Jordana, també poden resultar útils, més generalment, en la mesura que constitueixen una imatge força cenyida, i alhora àmplia, del principal objecte del nostre estudi.

2.1. Qüestions verbals

La taula que a continuació oferirem recull tot de qüestions relacionades amb el verb, generalment de sintaxi, que figuraven en el Cap.II de l'obra. Com totes les que seguiran, s'estructurarà en sis columnes. En les tres primeres s'hi consignarà: a) una numeració sui generis de les qüestions contemplades, útil a efectes de simplificar-ne la referència; b) una indicació de la pàgina o pàgines en què l'original s'ocupava de cada qüestió; c) una referència al paràgraf o paràgrafs de la Gramàtica de 1918 en què la qüestió havia estat tractada, si ho havia estat. En les tres columnes amples següents hi figurarà: d) un enunciat relativament força explícit sobre el tema de cada qüestió; e) una bateria d'exemples il·lustratius, literalment presos de l'original; f) un breu comentari consistent en una comparació i/o valoració del tractament de Jordana respecte el de la Gramàtica de 1918, o bé en una indicació d'altres referències fabrianes si la qüestió no havia estat atesa en la dita obra (les corresponents a les Converses filològiques seran donades d'acord amb l'edició Barcino).

QÜESTIONS VERBALS

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
1 23	§95	Els temps perifràstics	[els paradigmes, exemplificats]	Jordana més explícit. Com Fabra, no expressava preferències per l'ús del simple o del perifràstic. Incloïa referència al temps de subjuntiu, com la §.1918 en la 5ª ed.
2 24	§96	Imperfets d'indicatiu i de subjuntiu en construccions condicionals	<u>Si tu volies, tot es podria arreglar</u> preferible a: <u>Si tu volguessis, tot es podria arreglar</u>	Expressió de preferència suprimida a la §.1918 (5ªed.): Jordana, més rigid.

QUESTIONS VERBALS (segueix)

Nº	PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
3	25	§96	Futur i subjuntiu present en construccions temporals amb <u>quan</u>	<u>Quan tornaràs, en parlarem</u> preferible a: <u>Quan tornis, en parlarem</u>	Expressió de preferència que no figurava a G.1918: Jordana enrigidia.
4	25	§96	Futur i subjuntiu present en relatives que expressen fets de realització incerta	<u>Els qui vindran berenaran amb mi</u> = <u>Els qui vinquin berenaran amb mi</u> <u>Els qui portarem invitació entrarem de seguida</u> desfà l'equivoc de: <u>Els qui portem invitació entrarem de seguida</u>	Tractaments equivalents. Més detallat, però, el de la G.1918.
5	26	---	Futur i condicional per expressar dubte o probabilitat	<u>Seran les deu</u> , castellanisme Millor: <u>Deuen ésser les deu</u> <u>Seria l'Amàlia</u> , castellanisme Millor: <u>Devia ésser l'Amàlia</u>	La G.1918 no en deia res. Tampoc la G.1912, ni les <u>Converses</u> .
6	26	---	Recomanació de limitar l'ús del verb <u>deure</u> amb sentit d'obligació	<u>Deu fer-se</u> (oblig.), desrecomanat -> <u>S'ha de fer</u> o <u>Cal fer-ho</u>	La G.1918 no en deia res. Tampoc la G.1912, ni les <u>Converses</u> .
7	27	§132	Girs d'obligació	* <u>Tinc que dir</u> -> <u>Haiq</u> (o <u>he</u>) de dir, <u>Cal que jo diqui</u> * <u>Hi ha que fer</u> -> <u>S'ha de fer</u> , <u>Cal fer</u>	Tractaments equivalents. Cap dels dos no feia esment de <u>tenir de</u> (tanmateix admes en el §97.II de G.1918).
8	28	§93	Verb <u>ésser</u> com a auxiliar de temps compostos	<u>Sóc vist</u> , <u>Sóc trobat</u> , <u>Sóc mort</u> : dialectalismes (Empordà, Camprodon)	La G.1918 es referia al fenomen com a propi de la llengua antiga. Jordana el tractava com a dialectalisme.
9	28	---	<u>Anar a</u> + infinitiu amb valor de futur immediat	* <u>Em sembla que va a ploure</u> , castellanisme -> <u>Em sembla que plourà</u> * <u>Va a arribar</u> , castellanisme -> <u>Està a punt d'arribar</u> , <u>Ara arribarà</u>	Jordana: "és un castellanisme que es propaga de manera lamentable". La G.1918 no en deia res. Cf., però, C.F.218-9.
10	29	§94	Concordança del participi de temps compostos de verbs transitius amb <u>el</u> , <u>la</u> , <u>els</u> , <u>les</u> i <u>en</u>	<u>l'ha comprat</u> , <u>l'ha comprada</u> <u>els ha comprats</u> , <u>les ha comprades</u> <u>n'ha comprats</u> (de dolços)	G.1918: "és recomanable (si no obligatori)...". Per a Jordana, obligatori: matis d'enduriment.
11	30	§94	Concordança del participi en construccions amb verbs de sensació	<u>Les ha vistes ballar</u> (les nenes) <u>Les ha vist ballar</u> = <u>Ha vist ballar-les</u> (les dances)	Tractaments equivalents.
12	30	§94	Concordança del participi en construccions amb <u>voler</u> , <u>podre</u> , <u>saber</u> , <u>fer</u> , <u>qosar</u> , etc.	<u>No els han volguts fer</u> (però: <u>No han volgut fer-los</u>)	Fabra: "és admissible i àdhuc recomanable". Per a Jordana, obligatòria: enduriment.
13	30-1	---	Recomanació de no fer ús de l'infinitiu substantivat (amb article)	cast. <u>Más brio en el acometer</u> -> <u>Més impetuositat a escometre</u> , <u>Més impetuositat en l'escomesa</u>	La G.1918 no en deia res. Cf., però, C.F.,228-9.
14	31	---	Recomanació d'evitar l'ús de l'infinitiu com a imperatiu	cast. ¡ <u>Chicas, no correr!</u> -> <u>Noies, no correu!</u>	La G.1918 no en deia res.

QÜESTIONS VERBALS (segueix)

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
15 31	---	Evitació d'algunes construccions d'infinitiu, calcs del castellà	cast. <u>A no ser quien soy</u> -> <u>Si no fos qui sóc</u> cast. <u>De haberlo sabido</u> -> <u>Si ho haquessim sabut</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res. Cf., però, molt indirectament, <u>G.</u> 1912, §142.
16 31-2	---	El gerundi copulatiu, o de posterioritat	<u>¶Va caure del tramvia matant-se</u> -> <u>Va caure del tramvia i es va matar</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res. Cf., però, <u>C.F.</u> , 209-214. (Jordana: "és perfectament legitim combatre'l com un castellanisme".)
17 33	---	<u>ésser</u> , per expressar la permanència momentània en un lloc. <u>Estar-se</u> , indicant permanència més llarga.	cast. <u>¿Dónde estás?, estoy aquí, está en Gerona</u> -> <u>On ets?, sóc aquí, és a Girona</u> <u>S'està a casa seva, s'està a París</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res. Cf., però, <u>C.F.</u> , 475-9. Jordana no considerava l'oposició <u>ser/estar</u> en constr. copulatives.
18 33	---	Girs catalans amb <u>fer</u> , corresponents a cast. amb <u>dar</u>	<u>Fer petons, abraçades, tombarelles, voltes, passejades, qoiq, pena, llàstima</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res.
19 35	---	Evitació de donar al verb <u>oir</u> la primitiva extensió d'ús	català: <u>oir missa</u> en general: cast. <u>oir</u> -> cat. <u>sentir</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res. Cf., però, <u>C.F.</u> , 517.
20 36	---	Calcs del castellà en la conjugació de certs verbs	<u>¶em caic</u> -> <u>caic</u> <u>¶calla't!</u> -> <u>calla!</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res.

a) La primera conseqüència que pot treure's d'aquesta taula és que el llibre de Jordana, exempt de l'obligació d'entretenir-se en els detalls de la morfologia verbal, dedicava força més atenció als problemes de sintaxi del verb que no ho havia fet la Gramàtica de l'Institut: en efecte, de les vint qüestions considerades, onze no havien estat objecte de tractament en l'obra normativa bàsica.

10) Algunes d'aquestes onze qüestions eren d'una importància no precisament secundària: per exemple, la que feia referència a l'ús de l'infinitiu substantivat (nº13), o la dedicada a l'ús del gerundi copulatiu (nº16), o, encara, la que apuntava, certament d'una manera superficial, als problemes existents en la sintaxi de ser i estar (nº17).

20) Quant a les vuit restants, que en general versaven sobre barbarismes de construcció lèxicament restringits, no deixaven de tenir interès. En destacariem, per la matisada argumentació que hi dedicava l'autor, la que donava peu a una desrecomanació (sense condemna taxativa) de l'ús del verb deure amb sentit d'obligació (nº6), i, en sentit negatiu, la que comportava una denúncia, amb pertinència en els exemples donats, però deixant-se endur per un excés de generalització, del castellanisme de les construccions amb anar a + infinitiu (nº9).

30) Cal remarcar, també, que la majoria d'aquestes qüestions (i concretament les nº 5, 6, 14, 15, 18 i 20) no solament no tenien precedents en la Gramàtica de 1918 sinó que tampoc no havien estat tractades (que no fos, en alguns casos, de passada o molt in-

directament) ni en la Gramàtica de 1912 ni en les Converses filològiques: el fet pot molt bé interpretar-se com un indicatiu que Jordana, com corresponia al seu important càrrec oficial, podia haver tingut accés a informacions fabrianes de primera mà.

b) Quant a les qüestions compartides amb la Gramàtica de l'Institut, a més d'un cas de plantejament divergent (el relacionat amb els usos del verb ser com a auxiliar, que per Jordana eren considerats dialectals, mentre que Fabra s'havia centrat en la seva vigència en la llengua medieval (nº8)), hi havia quatre casos de tractaments essencialment equivalents i quatre casos més en què Jordana s'inclinava per una opció normativa més rígida.

1º) D'entre els casos d'enrigitament caldria destacar el relacionat amb l'ús dels imperfets d'indicatiu i de subjuntiu en les construccions condicionals (nº2), perquè es presta a plantejar la qüestió de principi de com cal valorar, des d'un punt de vista normatiu, el fet que determinades valoracions preferencials fabrianes presents en les primeres edicions de la Gramàtica de 1918 haguessin estat suprimides a partir de la 5ª edició. Per a nosaltres, la resposta hauria de ser, en teoria, molt clara: tractant-se, com sembla indiscutible, de supressions significatives i no de distraccions, caldria conferir autoritat al text més tardà. Però és evident que no era aquesta l'opinió de Jordana, ni d'altres autors que, prenent per definitiva la primera versió de la Gramàtica de 1918, consideraven normatius enunciats que, al nostre entendre, Fabra havia desautoritzat.

2º) També tenia interès el cas de la preferència mostrada per Jordana per l'ús del futur, en lloc del present de subjuntiu, en les construccions temporals amb quan (nº3), perquè corresponia a una posició més fabrista que la de Fabra, una posició que, si no anem errats, podria explicar-se com el resultat d'una lectura superficial (que el nostre autor no va ser pas l'únic a efectuar) d'un text del §96 de la Gramàtica de 1918 que, de fet, no es referia pas a les dites construccions amb quan sinó a certes relatives subjecte d'un verb en futur (del tipus Els qui treballem serem recompensats, cf. nº4), l'ús del futur en les quals (Els qui treballarem serem recompensats) pot en efecte ser útil per evitar l'ambigüïtat creada pel fet que les formes de la 1ª i 2ª persones del plural del present de subjuntiu coincideixen, en molts verbs, amb les corresponents del present d'indicatiu.

3º) Pel que fa al tercer cas d'interpretació rígida, que era el de l'estricta obligació de fer concordar el participi dels temps compostos dels verbs transitius amb els pronoms febles acusatius de 3ª persona i amb en (nº10), cal dir que Jordana només era responsable d'un rigorisme de deixeble fidel, si tenim en compte que la recomanació de Fabra en què es basava (al·ludim a la fórmula "És recomanable (si no obligatori)" del §94 de la Gramàtica de l'Institut) semblava pensada per culpar de desobediència a qui se l'agafés en sentit lax.

4º) Quant a l'últim cas d'enrigitament (cf. nº12), Jordana es feia més clarament responsable d'una lectura restrictiva de la recomanació original, perquè vulgui dir el que vulgui dir "És admissible i àdhuc recomanable" (fórmula que, llegida a la lletra, connota contradicció), no sembla que pugui voler dir: "És obligatori".

2.2. De l'article, dels substantius i dels adjectius qualificatius

En la taula d'aquest apartat ens referirem a qüestions ateses en els capítols III i IV, així com en la primera part del capítol V (el qual corresponia als adjectius en general), del manual de Jordana. Com veurem, també en aquesta ocasió, i sobretot pel que fa a les qüestions relacionades amb l'article, pot dir-se que El català i el castellà comparats suplia amb eficiència més d'una notable mancança de la Gramàtica de 1918.

DE L'ARTICLE, DELS SUBSTANTIVS I DELS ADJECTIUS QUALIFICATIUS

Nº	PAGE	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
21	40-1	§41 §62 [1ªed] §66 [5ªed] §108 §130	L'article neutre: usos correctes de <u>el</u> , i casos d'ultracorrecció	cast. <u>Lo verdadero y lo falso</u> → <u>El ver i el fals</u> * <u>El dit pel ministre</u> → <u>El que ha dit el ministre</u> * <u>El bonic de la casa</u> → <u>El que té de bonic la casa</u> * <u>El ximple que és</u> → <u>Com és de ximple</u>	El tractament de Fabra s'estenia més en els casos lícits de <u>el</u> abstractiu. El de Jordana, més imprecís, incidia, però, en el terreny de les construccions intensives, bé que molt superficialment.
22	42	---	Alternança de l'article definit i de <u>en</u> davant noms propis de persona	<u>la Maria</u> , <u>l'Albert</u> <u>en Fabra</u> , <u>en Companys</u> <u>l'Aquadé</u> , <u>l'Abadal</u>	A Jordana, bona descripció i conceptualització dels usos reals. Silenci a la <u>G.</u> 1918. Cf., però, <u>C.F.</u> ,192.
23	43	---	L'article i l'infinitiu: limitacions d'ús de l'infinitiu substantivat	<u>El saber no ocupa lloc</u> , correcte cast. <u>El ignorar donde estaba le tenia ansioso</u> → <u>Ignorar on era el nequitejava</u> , <u>El nequitejava d'ignorar on era</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res. Cf., però, <u>C.F.</u> ,228-9.
24	43	---	Desrecomanació de les completives substantivades (juxtaposicions de <u>el</u> , art. masculí, amb <u>que</u> , conj.)	cast. <u>El que hubiesen llegado tarde les perjudicaba</u> → <u>Haver arribat tard els perjudicava</u>	Intuïció correcta, però nul tractament gramatical (cap al·lusió a <u>el fet que</u>). La <u>G.</u> 1918 no en deia res. Cf., però, <u>C.F.</u> ,289.
25	43	---	Desrecomanació de l'estalvi d'articles en coordinacions de noms de gènere diferent	cast. <u>Los méritos y servicios de mi padre</u> → <u>Els mèrits i serveis del meu pare</u> cast. <u>El humor e inteligencia de Fulano</u> → <u>L'humor i la intel·ligència d'en Tal</u>	Intuïció correcta, però sense aprofundir gramaticalment. La <u>G.</u> 1918 no en deia res.
26	45-7	§29	Castellanismes motivats per diferències de gènere entre noms catalans i castellans	cat.masc.→cast.fem.: <u>avantatge</u> , <u>corrent</u> , <u>costum</u> , <u>senyal</u> , <u>llequem</u> , <u>escafandre</u> cat.fem.→cast.fem./masc.: <u>aroma</u> , <u>calor</u> cat.masc.→cast.fem./masc.: <u>succe</u> cat.masc./fem.→cast.masc.: <u>honor</u> , <u>valor</u> cast. <u>el sueño</u> → cat. <u>el son</u> ≠ <u>la son</u> cat. <u>el front</u> → cast. <u>el frente</u> ≠ <u>la frente</u>	Exposició concisa i elegant. Amb més detalls que la corresponent de la <u>G.</u> 1918.
27	50-2	§35	Adjectius variables usats com a invariables, i vice-versa	* <u>dona valent</u> * <u>menja suculent</u> , * <u>dona opulent</u> * <u>història gris</u> , * <u>dama cortès</u> <u>rude</u> , invariable	Tractament orientat a denunciar castellanismes. El de la <u>G.</u> 1918 era més genèric.
28	53	---	Ús més restringit que en castellà dels comparatius en <u>-or</u>	<u>més gran</u> , <u>més petit</u> , preferibles a <u>major</u> , <u>menor</u> en el llenguatge corrent cast. <u>chica muy mayor</u> → <u>noia molt gran</u>	La <u>G.</u> 1918 no en deia res. Cf., però, <u>G.</u> 1912,§112.

a) Notem, primerament, que el tractament de la qüestió de l'article neutre (nº21), que s'iniciava amb un cert reconeixement de la situació de fet ("Diem que el català té una sola forma per al masculí i al neutre, però això només és cert del tot en el català literari"), desembocava de seguida en una denúncia dels casos d'ultracorrecció en què certs lo (tant abstractius com intensius, però aquesta distinció, és clar, no la feia l'autor) de construccions calcades del castellà són mecànicament substituïts per el, amb la peculiaritat que en comptes d'atribuir-ne la causa, com hauria estat just, a la manca de profunditat amb què els gramàtics de l'època solien tractar el tema (però cal dir que en això Jordana no es distingia precisament pas de la resta), en feia responsables els pobres lectors.

b) Quant a la resta de qüestions relacionades amb l'article, les quals no és d'estranyar que no tinguessin correspondència en la Gramàtica de 1918 si tenim en compte que el corresponent capítol d'aquesta obra era realment molt precari, començarem destacant la finesa amb què Jordana caracteritzava els usos de l'article definit, en alternança amb la partícula en, amb noms propis de persona i cognoms com a indicant "familiaritat sense menyspreu", qualitat sobreabundantment demostrable, segons l'autor, pel fet que, donant-se sovint el cas que els cognoms precedits d'article es refereixen a personalitats de reconegut prestigi, la dita familiaritat no irrespectuosa pot perfectament aparèixer com un "corol·lari de la fama" (nº22).

c) Més interès hauria pogut tenir la denúncia feta per Jordana (cf.nº24) del que hem anomenat completives substantivades. La llàstima és que l'autor, probablement mancat dels instruments gramaticals que li haurien permès de plantejar la qüestió amb un mínim de generalitat (en la línia, posem per cas, d'una consideració de les possibilitats que ofereix la base el fet que), es limités a expressar la seva intuïció lingüística. Com també corresponia a una mera intuïció lingüística l'observació sobre la construcció consistent a estalviar el segon article en les coordinacions de dos noms de gènere diferent (cf.nº25). Sigui com sigui, cal remarcar que pel que fa a aquesta darrera qüestió, que només recentment ha estat tractada en un marc suficientment comprensiu¹ Jordana actuava, si fa no fa, de peoner.

d) Poca cosa hi ha a dir sobre les escasses qüestions relacionades amb les categories lèxiques nominals incloses en la taula. No deixarem de destacar, però, l'elegant capacitat de síntesi amb què l'autor va tractar el tema de les diferències de gènere entre certs noms catalans i castellans (cf.nº29), així com, a tall d'anècdota, el fet que, entre els exemples destinats a il·lustrar el castellanisme consistent a usar com a invariables certs adjectius de dues terminacions (cf.nº30), n'hagués inclòs un (història gris) que clarament al·ludia a una esllavissada d'un conegut novel·lista contemporani.

2.3. Dels adjectius determinatius i dels pronoms indefinits

La taula que a continuació oferirem prendrà excepcionalment en consideració dos grups de qüestions que en el llibre no estaven disposades d'una manera correlativa però que nosaltres ens hem

1. Cf. Bonet+Solà 1986, pp.372-375.

permès d'agrupar en atenció a la seva afinitat: ens referim a les relatives als adjectius determinatius, que en l'original ocupaven la segona part del capítol V, dedicat als adjectius en general, i a les relacionades amb els pronoms indefinits (que l'autor, seguint literalment la Gramàtica de 1918, posava sota l'etiqueta d'"Altres pronoms"), les quals figuraven en l'obra com a última part del llarg capítol VI. Pel que fa a la numeració de les qüestions considerades respectarem, però, com es veurà, l'ordre que els correspon per la seva situació en el llibre. Prenguem nota, encara, de l'excepció formal que comporta la nostra decisió de considerar conjuntament, com a formant part d'una única qüestió d'aquesta taula, els textos que l'autor dedicava per separat als demostratius adjectivals i adverbials.

DELS ADJECTIUS DETERMINATIUS I DELS PRONOMS INDEFINITS

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
29	53-4 §59 88-9 §99	Ús dels demostratius: distinció <u>aquest/aqueix</u> i <u>ací/aquí</u> en l'estil epistolar	En la llengua parlada, a cast. <u>este</u> i <u>ese</u> corresp. <u>aquest</u> en certs indrets i <u>aqueix</u> en certs altres. <u>Ací</u> no és usat en molts indrets.	Clara descripció de la situació real. Tractament normatiu idèntic al de Fabra.
30	54-7 §58	Usos dels possessius	<u>seu</u> , <u>seva</u> , <u>seus</u> , <u>seves</u> , indicant posseïdor plural: usos no incorrectes. <u>nostre</u> , <u>vostre</u> , possiblement usats sense art. en els mateixos casos que els àtons. <u>llur</u> , usat generalment sense article.	Tractament estrictament fidel al de la <u>E.1918</u> .
31	57-8 §67	Particularitats dels numerals cardinals	<u>Un home</u> , <u>la casa u</u> , <u>el nombre u</u> masc. <u>dos</u> , -> fem. <u>dues</u>	Tractaments equivalents.
32	58-9 §67	Ordinals i partitius	en -è, a partir del que fa 5 <u>tercer</u> , ord.; <u>terç</u> , ord. i part.	Tractaments equivalents. Cap dels autors no esmenta <u>quint</u> .
33	59-60 §68	Quantitatius indefinits: <u>que</u> i <u>quant</u>	<u>Quanta gent!</u> = <u>Que gent!</u> : és un castellanisme bandejar sistemàticament la 2ª sol. castis: ¡ <u>Que</u> (o <u>quanta</u>) <u>gent que hi ha!</u>	Tractaments equivalents. Però Jordana posava més èmfasi en la dif. respecte el castellà.
34	60 §68	Quantitatius indefinits: <u>que</u> , <u>força</u> , <u>massa</u> +(#de)+N	* <u>Que de gent!</u> <u>massa pa</u> † <u>massa de pa</u> <u>força electricitat</u> † <u>força d'electricitat</u>	Tractaments equivalents.
35	61 §68	Quantitatius indefinits: femenins i plurals incorrectes	* <u>bastanta</u> , * <u>bastantes</u> * <u>prous</u> , * <u>masses</u> , * <u>forces</u>	Tractaments equivalents, però Fabra tendia a ser més tolerant amb les solucions bandejades.
36	62 §69	<u>Qualque</u> , arcaisme	<u>qualque</u> = <u>algun</u> , <u>alguna</u> ("no cal pensar que <u>qualque</u> és més català que <u>algun</u> ")	Reticència sobre l'ús de <u>qualque</u> més explícita a Jordana.
37	62 §69	Condemna de l'ús de <u>mateix</u> com a pronom deictic	cast. ...en su despacho y saludó a todos se encontraban en el mismo -> ...a tots els qui s'hi trobaven	Tractaments equivalents: pobre caracterització gramatical del cas.
38	62 §69	Usos incorrectes de <u>demés</u> per <u>altres</u>	*En Pere i en Miquel comparaqueren a les vuit, i els demés a les nou *fills, néts, i demés parents	Exemples de Jordana, calcats. Tractaments equivalents.

DELS ADJECTIUS DETERMINATIUS I DELS PRONOMS INDEFINITS (segueix)

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
39 63	§69	Condeana de l'ús de <u>varis</u> com a adjectiu determinatiu	cast. <u>varios hombres</u> -> <u>algun, uns quants homes</u>	Tractament equivalent al de la 5ª ed. de la <u>6.1918</u> .
53 83 36	§70	<u>Algo</u> , castellanisme solucio- nable per <u>alguna cosa</u> (qual- que cosa), <u>quelcom</u> o <u>res</u>	cast. ¿Te ha ocurrido algo? -> ¿I'ha passat alguna cosa?, I'ha passat res?	Expressió de preferència per <u>alguna cosa</u> sobre <u>quelcom</u> , com a la 1ª ed. de la <u>6.1918</u> .
54 84	§70	Les construccions amb <u>hom</u> , [1ªed] preferibles a les impersonals amb <u>se</u> , perquè en desfan els possibles equívocs	<u>S'han venut tres llibres</u> -> <u>Hom ha venut tres llibres</u> , <u>Els s'han venut tres llibres</u>	Jordana recuperava un argu- ment de la 1ª ed. de <u>6.1918</u> , després suprimit. El desenvol- upament fabrià era més ric.
55 85	§70	Usos de <u>en tal</u> i de <u>en tal</u> i <u>en tal altre</u>	cast. <u>fulano</u> -> <u>en tal</u> cast. <u>fulano y menquano</u> [sic] -> <u>en tal i en tal altre</u>	Tractaments equivalents.

Totes les qüestions d'aquesta taula tenien correspondència en la Gramàtica de 1918. En general es tractava de qüestions referides a mots gramaticals específics, que no es prestaven a ser tractades d'una manera diferent a com ho havia fet Fabra. Subratllem, en aquest sentit, que en relació amb els temes de major complexitat de detall, com ara els de les qüestions 29 i 30, dedicades a l'ús dels demostratius i dels possessius, Jordana se cenyia escrupolosament als matisos de l'original fabrià. I, encara, que les úniques observacions per les quals l'autor podria ser titllat de no tenir en compte que el que hi sostenia corresponia a textos esporgats en la 5ª edició de la Gramàtica de l'Institut, consistien a expressar una decidida preferència per alguna cosa sobre quelcom (cf.nº53), preferència que no s'inscriu pas, per cert, en la línia de cap enrigidiment, i a recordar que les construccions amb hom poden servir per desambiguar certes construccions amb se, sense, per això, insistir gaire en la global superioritat de les primeres (cf.nº54).

2.4. Dels pronoms personals forts, dels febles i dels relatius

Les qüestions incloses en la taula següent corresponen al capítol VI de l'obra de Jordana, dedicat als pronoms, del qual ja havíem pres en consideració, en la taula anterior, les que versaven sobre els indefinits.

DELS PRONOMS PERSONALS FORTS, DELS FEBLES I DELS RELATIUS

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
40 68	§42	Casos de substitució preferi- ble de <u>si</u> per <u>ell</u>	cast. <u>Ocho y quince son dos números</u> <u>primos entre si</u> -> <u>Vuit i quinze són</u> <u>dos nombres primers entre ells</u>	Literalment basat en l'autori- tat fabriana. L'exemple, calcat de la <u>6.1918</u> .
41 68	---	Proposta de reintroduir el tractament de <u>vós</u> : el de <u>vostè</u> , jutjat "grosser"	cast. ¿Qué quiere usted? -> <u>Qué voleu?</u>	Actitud exageradament purista introbable a Fabra.

DELS PRONOMS PERSONALS FORTS, DELS FEBLES I DELS RELATIUS (segueix)

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
42 69-70	---	Denúncia de l'ús del pronom <u>les</u> com a datiu femení plural	<u>!Les va donar un cop</u>	Potser hauria tingut més interès que hagués prestat atenció al cas de <u>lis</u> .
43 70	---	Equivalents catalans de les combinacions castellanes de <u>se</u> + pronom acusatiu de 3ª p.	cast. <u>se lo di</u> -> <u>li ho vaig donar, els ho vaig donar, l'hi vaig donar, els el vaig donar</u>	Ocasió desaproveitada de denunciar un castellanisme flagrant (que ara se sent molt). Cf. G. 1912, §128.
44 71-2	---	Denúncia de l'ús dit pleonàstic dels pronoms febles	cast. <u>Las mujeres las amamos por su belleza</u> -> <u>Estimem les d. per llur bellesa</u> cast. <u>La experiencia le ha enseñado al hombre</u> -> <u>L'exp. ha ensenyat a l'home</u>	Recollia opinió molt estesa, per enduriment del genèric logicisme fabrià. Tractament gramatical molt pobre. Cf. C.F., 292.
45 72	570	Recomanació de limitar l'ús de les construccions impersonals amb <u>se</u>	cast. <u>Se prohibe fijar carteles</u> -> <u>Prohibit d'afixar</u> cast. <u>Se ruega la devolución de esta carta</u> -> <u>Torneu aquesta carta, si us plau</u> cast. <u>Las paces se firmaron por los plenipotenciarios</u> -> <u>Els pl. signaren la pau, La pau fou signada pels plenipotenciaris</u>	Intuïcions i detalls d'exemplificació interessants. Tractament gramatical molt pobre. La recomanació general, inspirada en un text de la 1ª ed. de la G. 1918, posteriorment suprimit.
46 73	---	Tot ús dels pronoms enclítics que no sigui amb el verb en gerundi, infinitiu o imperatiu és, en cat., llicència poètica	cast. <u>roqóme, dijole, amábale</u> -> <u>em preqá, li diqué, l'amava</u>	Denúncia induïda pel peu forçat de la comparació amb el castellà. La G. 1918 no en deia res. Cf., però, G. 1912, §97.
47 77	563	Substitució incorrecta de art+ <u>qual</u> , o de <u>qui</u> , <u>què</u> , per art+ <u>que</u>	<u>!Era una dona de la que ja teniem notícia</u> <u>!Venia d'un país del que havíem sentit parlar molt; però: Els capítols que hem llegit i els que ara llegirem</u>	Tractaments equivalents. L'exemple de l'ús correcte de art+ <u>que</u> , calcat de la G. 1918.
48 77-8	563	El neutre castellà <u>lo cual</u> [1ªed] (=lo que), traduïble per <u>què</u> [darrere algunes prep.] i per <u>la qual cosa</u>	cast. <u>Ya no tengo necesidad de estar más aquí, por lo cual (lo que) doy infinitas gracias a los cielos</u> -> <u>...per què (o per la qual cosa) faig infinides gràcies...</u>	Tractament pobre: la referència a les restric. de l'ús de <u>què</u> és nostra, no de Jordana. Fabra va oblidar-se de <u>la qual cosa</u> a partir de la 5ª edició de la G. 1918.
49 79-80	564	<u>Quin</u> i <u>qual</u> , solucions incorrectes per traduir <u>cuyo</u>	<u>!...foren suprimides immediatament, quina supressió...</u> <u>!...quatre-centes pessetes, qual suma...</u> <u>!l'home qual ciència admirem...</u> <u>!La casa quin propietari acaba de morir</u>	Tractaments equivalents, però la G. 1918 no feia esment, explícitament, de <u>cuyo</u> .
50 80-1	566	Usos de <u>qui</u> , art+ <u>qui</u> , [5ªed] <u>el que</u> (neutre) i <u>la</u> , <u>els</u> , <u>les+que</u> en les oracions de relatiu substantives	<u>Qui qemega, ja ha rebut</u> <u>El qui ha dit això, ment</u> <u>Escolta el que et dic</u> <u>Sóc la qui (o la que) busques</u> <u>Els qui (o els que) beuen les aigües...</u> <u>Les qui (o les que) es casen...</u>	Jordana, més flexible que la G. 1918 (5ª i 7ª eds.) en acceptar les combinacions <u>la</u> , <u>els</u> , <u>les+que</u> (tot restringint <u>el que</u> al cas neutre).

DELS PRONOMS PERSONALS FORTS, DELS FEBLES I DELS RELATIUS (segueix)

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
51 82	§66	Relatives usades [1ªed] com a interrogatives	* <u>Tu no saps del que sóc capaç</u> ("falta contra la lògica i el purisme lingüístic") -> <u>Tu no saps de què</u> (o <u>de quines coses</u> , o <u>les coses de què</u>) <u>sóc capaç</u>	Purisme exagerat: d'acord amb la 1ª ed. de G.1918, la construcció condemnada fóra lícita (més que la 3ª de les "correctes" de Jordana).
52 82-3	§65	Relatives pleonàstiques (cas de <u>que</u> +clitic acusatiu)	*... <u>aquestes circumstàncies, que, en tots els casos, sense excepció, les hem tingudes en compte...</u>	Injustificada consideració del fenomen com a castellanisme. Tractament molt pobre.

a) Notem, per començar, que de les tretze qüestions considerades en la taula anterior, cinc (cap de les quals no versava sobre els relatius) no tenien correspondència en la Gramàtica de 1918.

b) En dos casos Jordana es distingia pel fet d'adoptar una actitud purista que no hem dubtat de qualificar d'exagerada: ens referim a la recomanació de reintroduir el tractament de vós (no per ella mateixa, que en definitiva correspondria a una qüestió de gust, sinó perquè resultava fora de lloc, i fins i tot font de possibles malentesos per al lector, que l'hagués acompanyada d'una abrupta desqualificació del de vostè) (cf.nº41), així com a la condemna de les pseudo-relatives, en què l'autor, ficant-se en un terreny que Fabra havia deixat de desbrossar a partir de la 5ª edició de la Gramàtica de 1918, traïa clarament la lletra dels textos fabrians de la 1ª edició, que precisament donaven per bona una construcció assimilable a la rebutjada (cf.nº51). Però en un altre cas, rara avis, Jordana es mostrava més tolerant que el Fabra de la 5ª edició: ens referim a l'acceptació de les relatives substantives personals introduïdes per article+que, que tanmateix anava acompanyada d'una curiosa restricció pel que fa a la combinació el que, que segons l'autor, i d'acord amb el principi d'estalvi d'amfibologies, hauria de destinar-se exclusivament a les relatives neutres (cf.nº50).

c) En relació amb dues de les qüestions no representades en la Gramàtica de 1918, es podria comentar que Jordana desaprovava l'ocasió de denunciar un parell de barbarismes importants, potser senzillament pel fet que a la seva època no es donaven tan vistosament com en l'actualitat: al·ludim a l'ús del pronom feble de datiu plural lis i al de la combinació s'ho com a calc brutal de la castellana se lo, que l'autor deixava de considerar, empès, en el primer cas, per la lògica d'un rebuig d'un fenomen emparentat -el de l'ús de les datiu, per calc d'un cas castellà de laisme (cf.nº42)- i, en el segon, per la d'un procediment expositiu exclusivament atent a la puresa teòrica dels dos sistemes pronominals comparats (cf.nº43).

d) Sobre tres qüestions de real importància, que són les relatives als dits pleonasmes de pronom feble considerats en general (nº43) o en el cas particular de les construccions de relatiu (nº52), així com la referida a les oracions impersonals i passives amb se (nº45), Jordana mostrava les seves limitacions, i no només pel fet d'assumir les discutibles posicions de Fabra contra

la redundància i l'amfibologia. Així, per concretar una mica, no considerem gramaticalment satisfactori que hagués donat a entendre als lectors que l'única traducció correcta de Las mujeres las amamos por su belleza és Estimem les dones per llur bellesa, car això equivalia a negar que el català literari pugui fer ús lícit de construccions amb tematització. Remarquem, però, que amb la seva objectiva al·lusió al problema de l'expressió de l'agent en les construccions impersonals (en relació amb l'existència de solucions castellanes del tipus Las paces se firmaron por los plenipotenciarios) Jordana es referia per primera vegada a una qüestió realment interessant, de la qual es van fer ressò anys més tard Badia i Coromines, i a la qual Solà ha prestat una detinguda atenció¹.

2.5. Dels adverbis, de les preposicions i de les conjuncions

Encara que pugui resultar una mica llarga, inclourem en una única taula totes les qüestions relacionades amb adverbis, preposicions i conjuncions tractades per Jordana, les quals figuraven en els capítols VII, VIII i IX de la seva obra.

DELS ADVERBIS, DE LES PREPOSICIONS I DE LES CONJUNCIONS

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
56 89-90	§100	Castellanismes relacionats amb adverbis de temps	*antes, *después *quant antes -> <u>com més aviat millor</u> cast. pronto -> <u>aviat</u> (adv), <u>prompte</u> (adj) *entonces -> <u>aleshores</u> , <u>llavors</u> *de quan en quan -> <u>de tant en tant</u>	La §.1918 no en deia res, perquè no feia un tractament comparatiu explícit.
57 90	§100	Castellanisme consistent a usar sovint <u>freqüentment</u>	<u>freqüentment</u> -> <u>sovint</u> (recomanació d'ús preferencial)	La §.1918 no en deia res. Cf., però, C.F., 437 i 560.
58 91-2	§103	Seqüències d'adverbis en <u>-ment</u>	cast. <u>pobre y honradamente</u> -> <u>pobrament i honradament</u> , <u>pobrament i honrada</u> (només en llenguatge literari)	Precisió equivalent a l'expressada en la §.1918.
59 92	§102	Castellanismes relacionats amb locucions adverbials de manera	*poc a poc -> <u>a poc a poc</u> *apenas -> <u>a penes</u> *aposta -> <u>a posta</u>	La §.1918 no en deia res.
60 92-3	---	Castellanisme consistent a usar <u>inclusiu</u> com a adverbi	cast. <u>inclusive</u> -> <u>inclusivament</u>	La §.1918 no en deia res.
61 93-4	§101	Castellanismes relacionats amb adverbis diversos	*menos -> <u>menys</u> cast. <u>al menos</u> , <u>a lo menos</u> , <u>por lo menos</u> , i <u>cuando menos</u> -> <u>almenys</u> *solzament [sic] -> <u>sols</u> , <u>solament</u> *casi -> <u>quasi</u> , <u>gairebé</u> *hasta -> <u>adhuc</u> , <u>fins</u> , <u>fins i tot</u> , <u>fins...i tot</u>	La §.1918 també denunciava la grafia <u>solzament</u> . De la resta de casos, no en deia res. Cf., però, C.F., 195, 200, 394, i §.1912, §1348.
62 93	§101	Confusió de <u>res</u> i <u>gens</u>	cast. <u>nada</u> -> <u>res</u> (pronom), <u>gens</u> (adv) <u>Saps l'anglès? No en sé res</u> <u>Saps anglès? No en sé gens</u>	La §.1918 no en deia res. Cf., però, C.F., 322.

1. Cf., sobre la qüestió, el §2.6 del Cap.XVI.

DELS ADVERBIS, DE LES PREPOSICIONS I DE LES CONJUNCIONS (segueix)

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
63	95-7 §105	Presència/omissió de <u>no</u> en oracions declaratives negatives amb els mots <u>mai</u> , <u>nin-qué</u> , <u>res</u> , <u>gens</u> , <u>cap</u> , <u>enlloc</u> , <u>tampoc</u> , etc.	cast. <u>Nadie lo ha visto</u> -> <u>Ningú no ho ha vist</u> cast. <u>Nada ocurre</u> -> <u>Res no ocorre</u> cast. <u>Nunca lo sabrás</u> -> <u>Mai no ho sabràs</u>	No acceptava l'omissió de <u>no</u> en el cas que els dits mots van davant el verb. La 6.1918, en tal cas, la tolerava, sempre que no comportés equivoc.
64	97 §107	<u>No</u> expletiu en contextos de temença	<u>Tenia por que no arribessis</u> = <u>Tenia por que arribaries</u> (per def.) cast. <u>Temía que no llegases</u> -> <u>Temia que no arribaries</u>	Segons la 6.1918, el <u>no</u> expletiu és admissible, a condició que si la completiva és negativa s'hi consideri obligat l'ús de l'indicatiu. Jordana assumia la proposta.
65	97-8 §108	<u>No</u> expletiu en el segon terme de les comparatives	<u>Ell és més savi que ella</u> = <u>...que no ella</u> <u>Més s'estima que ho llencis que no que m'ho donis</u>	El tractament de la 6.1918, molt més precís i detallat.
66	98 §109	Usos de la partícula <u>pas</u> i de la locució <u>no pas</u>	<u>Li demanaré el llibre. No te'l deixaré pas; Tu també hi aniràs. No pas demà</u>	Compressió de l'essencial del tractament de la 6.1918.
67	101 §114 §121	Abdicació de les preposicions febles <u>a</u> , <u>de</u> , i <u>en</u>	<u>Ho hem aconseguit gràcies que ells han arribat a temps</u> <u>Es queixaven que els tractaves malament</u> <u>S'entesta que li donin un càrrec</u>	Millorava la 6.1918 pel fet de referir-se a <u>en</u> , però tampoc no deia <u>res</u> sobre <u>amb</u> .
68	101-103 §112	Usos de la preposició <u>a</u> amb complements directes	(a) davant d'un pronom personal fort; b) per separar el subjecte del c.dir.; c) tolerada davant <u>tothom</u> , <u>tots</u> i <u>el qual</u>	Recollia l'essencial de la 6.1918 (5ªed.) però no exemplificava gens.
69	103 §114	Substitució de <u>en</u> per <u>a</u> en complements de règim infinitius	cast. <u>pensar en decirlo</u> -> <u>pensar a dir-ho</u> cast. <u>tardar en venir</u> -> <u>tardar a venir</u> cast. <u>deleitarse en cantar</u> -> <u>delitar-se a cantar</u>	Tractaments equivalents.
70	104 §126	<u>En</u> +infinitiu en determinacions circumstancials de temps	cast. <u>Al entrar él en la sala, todos se levantaron</u> -> <u>En entrar ell a la sala, tots es posaren drets</u>	Enduria, convertint en obligatòria la solució amb <u>en</u> , la recomanació fabriana.
71	104 §115	<u>Com</u> a introduint predicatius	<u>S'estimen com a bons germans</u> <u>La gramàtica considerada com a ciència</u>	Calcava exemples fabrians, però n'incloïa menys.
72	105 §116 §125	Ús de les preposicions <u>a</u> i <u>en</u> en determinacions de lloc	[<u>a</u> , obligatòria davant noms propis; <u>a</u> , preferible davant l'article definit i l'adjectiu interrogatiu; <u>en</u> , preferible davant demostratius i els indefinits <u>un</u> i <u>algun</u>]	Tractaments equivalents, però essent el de Jordana menys dispers, tendia a resultar més clar.
73	106 §117	<u>Amb</u> pot designar el vehicle amb verbs de moviment	<u>Va venir amb el tren de les cinc</u> distinció entre: <u>Puja amb aquesta tartana</u> i <u>Puja en aquesta tartana</u>	Tractaments equivalents. L'exemple de la tartana, calcat de la 6.1918.
74	107 §119	<u>De</u> introduint adjectius qualificatius atribuïts de <u>en</u> (usos pseudo-partitius de la partícula <u>de</u>)	<u>¿Tens cigarettes egípcies? No, però en tinc d'angleses; Si vols taronques, te'n puc donar de molt bones;</u> <u>Tinc quatre cintes blaves i tres de verm.</u>	Calcava els exemples de la 6.1918, però no considerava el cas exemplificat per <u>No en tinc cap, de llibre.</u>

DELS ADVERBIS, DE LES PREPOSICIONS I DE LES CONJUNCIONS (segueix)

Nº PAG	1918	TEMA	EXEMPLES	COMPARACIÓ/VALORACIÓ
75	108 5120	De introduint infinitives complement directe de certs verbs transitius	<u>Jura'm de no dir-ho</u> <u>Li han promès de fer-ho tot seguit</u> <u>M'han ofert de venir a ajudar-nos</u>	Només exemplificava tres verbs. A la 6.1918, en canvi, se n'esmentaven 23.
76	108 5122	De introduint infinitives subjecte posposades al verb	<u>Molt m'agrada de saber-ho</u> <u>No m'era permès d'anar-hi</u>	Calcava els exemples de la 6.1918. Tractam. equivalents.
77	109 5128	Recomanació d'usar <u>per</u> (i no <u>per a</u>) davant d'infinitiu que expressi alhora motiu i objecte	cast. <u>Hemos venido para ver el enfermo</u> -> <u>Hem vingut per veure el malalt</u> <u>pis per llogar</u>	Seguia fidelment la 6.1918: considerava preferencial, no obligatori, l'ús de <u>per</u> . Tractament, en general, més pobre.
78	110 5128	<u>Per a</u> en certes determinacions de temps i lloc	<u>Estic invitat per a demà</u> <u>A les vuit surt un tren per a Madrid</u> (però, preferible: <u>cap a Madrid</u>)	Exemples calcats de Fabra. Però la preferència expressada traïa la intenció original.
79	110-111 5128	Expressions temporals amb <u>per</u> que són castellanismes	* <u>per la tarda</u> -> <u>a la tarda</u> * <u>pel matí</u> -> <u>al matí</u>	Tractaments equivalents. Més exemples a la 6.1918.
80	112 5129	<u>Sota</u> , adverbi i preposició. No * <u>baix</u>	* <u>baix la direcció del mestre Millet</u> * <u>baix la influència de la grip</u>	Tractaments equivalents. Més exemples a la 6.1918.
81	114-115 5130	Les conjuncions <u>i</u> i <u>o</u> no sofreixen variació de forma	cast. <u>padre e hijo</u> -> <u>esforços i il.lusions</u> cast. <u>mujer u hombre</u> -> <u>dona o home</u>	La 6.1918 no parava atenció a la qüestió. Cf. 6.1912, 5152.
82	115 5130	<u>Però</u> , posposable a elements de la proposició on figura	<u>Ell l'estimava molt; ella, però, no volia casar-s'hi</u>	La 6.1918 precisava que en tal cas <u>però</u> adquireix un significat concessiu.
83	115-116 5130	Condemna del <u>doncs</u> causal	cast. <u>¿Estoy enfermo? Pues no puedo salir</u> -> <u>Estic malalt? Doncs no puc sortir</u> cast. <u>No puedo salir, pues estoy enfermo</u> -> * <u>No puc sortir, doncs estic malalt</u>	Pel fet d'explicitar la referència a <u>pues</u> , el tractament de Jordana resultava més clar que el de la 6.1918.
84	116-117 5130 5133	<u>Encara que</u> , concessiva. <u>Encara</u> , continuativa * <u>Además</u> , barbarisme	cast. <u>Había tres sillas, una mesa y, además, cuatro taburetes</u> -> <u>Hi havia tres cadires, una taula i, encara, quatre...</u> cast. <u>además</u> -> <u>més, a més, demés i endemés</u>	Jordana tenia la virtut d'explicitar la 6.1918.
85	117 5130	<u>No res menys</u> , continuativa. <u>No menys</u> = cast. <u>nada menos</u>	<u>No res menys = també</u> <u>Va salvar-lo del foc no menys que la seva sogra!</u>	Jordana, més concentrat en la denúncia i solució de castellanismes.
86	118 5132	Condemna de l'omissió de <u>que</u> en les completives	* <u>Li prego vingui a veure'm</u>	Tractaments equivalents.
87	119 5135	Casos de <u>com</u> no equivalent al castellà <u>como</u>	cast. <u>Cuanto más trabaja, más gana</u> -> <u>Com més treballa, més guanya</u> cast. <u>Cuanto antes mejor</u> -> <u>Com més aviat millor</u>	Jordana, concentrat en la comparació amb el castellà.
88	119-120 5137	Distinció entre <u>perquè</u> i <u>per a què</u>	cast. <u>¿Para qué sirve esto?</u> -> <u>Per a què serveix això?</u> <u>La casa per a què ho construïa</u>	La 6.1918 es fixava en la confusió de <u>perquè</u> amb <u>per què</u> .

a) El primer comentari que cal fer sobre la taula anterior és que una gran majoria de les qüestions contemplades també ho eren a la Gramàtica de 1918. Cal notar, a més, que les poques en què això no era cert es referien a castellanismes molt puntuals, relacionats amb l'ús de determinats adverbis i conjuncions, que havien estat exclosos de la consideració de Fabra per la senzilla raó que en la seva obra no es feia un ús sistemàtic de la referència al castellà.

b) La més notable de les qüestions no contemplades a la Gramàtica de l'Institut (però sí, reiteradament, a les Converses filològiques) segurament era la dedicada a desrecomanar l'ús massa sovintejat, en detriment de sovint, de l'adverbi freqüentment (nº57), un cas curiós de castellanisme per, mai tan ben dit, excés de freqüència. Un cert interès presentava, també, la relacionada amb l'ús adverbial de la forma inclusiu (nº60), tot i que l'autor no aprofitava l'ocasió per referir-se al problema afí de l'ús de inclús com a adverbi, així com la dedicada a la possible confusió de res i gens (nº62).

c) En dues qüestions Jordana enrigidia clarament les posicions fabrianes, convertint en obligatòries solucions que per a Fabra tan sols eren preferencials: ens referim al cas de l'ús de no en les oracions declaratives que contenen un dels mots mai, ningú, res, etc., en posició pre-verbal (nº63) i al de les construccions amb en+infinitiu representatives, segons la caracterització no especialment precisa que en donava l'autor, d'una determinació circumstancial de temps (nº70). També pot considerar-se com un cas d'enrigitament, per bé que molt més subtil, el del tractament donat a la qüestió de la presència d'un no expletiu en completives dependents d'un mot que indiqui temor (cf. nº64): l'autor, que a diferència d'altres havia entès perfectament la lògica de la proposta fabriana (la qual en essència consistia en el raonament que el dit no expletiu podria usar-se sempre que es convingués de restringir l'ús del no negatiu a les completives amb el verb en indicatiu), optava per reproduir-la amb detall, però donant-la, tanmateix, com a obligatòria, i no en el registre hipotètic en què havia estat expressada per Fabra.

d) En relació amb les qüestions, en general no gens banals des d'un punt de vista lingüístic, dedicades a les preposicions, cal dir que Jordana, amb l'excepció d'una ja esmentada, se cenyia de prop, tant en l'esperit com, sovint, en la lletra dels exemples, als plantejaments fabrians.

CAPITOL VUITE

1. Introducció

Sota el pseudònim col·lectiu Jeroni Marvà, Emili Vallès i Artur Martorell van publicar a l'editorial Barcino, del 1927 al 1934, un nodrit conjunt de manuals gramaticals que van tenir una gran acceptació com a font autoritzada de divulgació de l'ensenyament fabrià. El primer d'aquests manuals, els Exercicis de gramàtica catalana [1927-1930], va ser publicat originalment en forma de set petits volums de la Col·lecció Popular Barcino (Vol.I: Ortografia [1927]; Vol.II: Morfologia [1928]; Vol.III: Sintaxi (1ª part) [1928]; Vol.IV: Sintaxi (2ª part) [1929]; Vol.V: Prosòdia [1929]; Vol.VI: Formació de paraules [1929]; Vol.VII: Clau dels exercicis [1930]). Aquests volums, que havien estat revisats per Fabra, tenien com a finalitat declarada la de complementar, mitjançant l'extensa bateria d'exercicis a què el seu títol al·ludia, quatre obres de divulgació del mateix Fabra (Ortografia catalana [1925]; Les principals faltes de gramàtica [1925]; Diccionari ortogràfic abreujat [1926]; La conjugació dels verbs en català [1926]) prèviament aparegudes en la mateixa Col·lecció Popular. El segon manual publicat pels autors, l'anomenat Curs pràctic de gramàtica catalana [Manuals Escolars Barcino, Vol. I, Barcelona, 1932], aprofitava una gran part dels materials de l'anterior amb la intenció d'oferir un curs gramatical complet de nivell mitjà, és a dir, "ni de caràcter superior ni estrictament elemental". Aquesta primera versió del Curs pràctic va donar peu, per un procés d'adaptació a les necessitats pedagògiques del moment, a l'aparició, l'any següent, d'un Curs pràctic de gramàtica catalana. Grau elemental [Manuals Escolars Barcino, Vol.IV, Barcelona, 1933], el text del qual, en línies generals, distribuïa els seus materials d'acord amb els esquemes de l'obra precedent, però sotmetent-los a condignes simplificacions. I encara, un any més tard, a la publicació d'un definitiu Curs pràctic de gramàtica catalana. Grau superior [2ª edició, ampliada; Manuals Escolars Barcino, Vol.I, Barcelona, 1934], que d'acord amb la referència que acabem de donar-ne tant podia ser considerat com una reedició del Curs de 1932 (i en aquesta línia es mantenia com a volum I de la col·lecció de Manuals Escolars), com una versió d'aquest prou modificada per merèixer la qualificació de grau superior. Notem, aquí, que els responsables de l'Editorial Barcino van donar una solució sui generis a aquesta ambigüitat publicant després de la guerra, com a respectivament corresponents als tres graus pedagògics convencionals, el Curs pràctic de grau elemental, els Exercicis i el Curs pràctic de grau superior, però ara rebatejat amb el discutible títol de Curs superior de gramàtica catalana [Manuals Lingüístics Barcino, Vol. III, Barcelona, 1968], suposem que d'acord amb l'opinió d'Eduard Artells, que era l'encarregat de l'edició (una edició bàsicament facsímil de la de 1934, de la qual només va ser censurat un fragment final del capítol introductori, en què es parlava de la creació de l'Institut d'Estudis Catalans i de les sorts diverses que havia tingut la llengua amb la Mancomunitat, la dictadura de Primo i la República, així com de la importància del mestratge de Fabra, però això de tal manera que en la versió publicada el dit capítol es va veure obligat a finalitzar, no sense històric sarcasme, amb l'afirmació que "En

tots els gèneres, i també en la producció científica, hom ha arribat ja a un to de normalitat").

Del conjunt de manuals de Marvà cal dir que no solament van tenir una importància de primer ordre per a l'ensenyament de la llengua durant els anys anteriors a la guerra sinó també durant pràcticament tota l'època franquista. En aquest sentit, la circumstància que del Curs pràctic de 1934 no n'aparegués una nova edició fins l'avançat any 1968 no significa res: és sabut que tant aquesta obra com les restants, sia gràcies als abundosos fons de què disposava l'Editorial Barcino, sia gràcies a l'existència de reedicions facsímil de data més reculada (la dels Exercicis, p.ex., és del 1956), no van deixar mai d'estar a l'abast del nucli resistencial dels interessats a aprendre català.

El Curs pràctic de 1934, llibre que prendrem com a referència principal de la producció marviana, s'estructurava en 16 parts o capítols, més el ja esmentat capítol introductori, que ofería unes breus nocions generals de geografia i història de la llengua, així com una condensada síntesi d'història literària. D'entre les parts pròpiament dites es podria distingir el conjunt format per la primera (sobre Fonologia) i les tres últimes (que versaven respectivament sobre Formació de paraules, sobre Ortografia i sobre Prosòdia) del bloc central de les dotze restants, que es dedicaven a exposar nocions de morfologia i sintaxi. En aquest bloc central, pel seu cantó, també podria distingir-se entre les parts que se centraven en l'exposició de nocions gramaticals d'ordre general (com els capítols II, III, X i XIII, respectivament dedicats a la sintaxi de l'oració simple, a la classificació gramatical dels mots, a la sintaxi de l'oració complexa, i als diversos fenòmens de transcategorització) de les que versaven sobre cadascuna de les categories gramaticals o parts de l'oració tradicionals. Notem que el primer d'aquests darrers capítols anava dedicat, possiblement per influència de la manera de fer de Fabra a la Gramática de 1912, al verb, i no pas a alguna de les de les categories nominals. Cal dir, per una altra banda, que amb excepció del capítol introductori, tota la matèria gramatical de l'obra (exercicis a part) es disposava en 412 paràgrafs de numeració única, els quals podien subagrupar-se, dins de cada capítol, sota diverses varietats d'epígrafs,

2. Un manual tradicional

Tota l'obra de Marvà, i per tant també el Curs pràctic, pot considerar-se eminentment representativa d'un fet històric que va tenir, i encara té, una importància decisiva: el de l'apropiació del llegat gramatical fabrià per un conjunt d'autors que tenien una formació gramatical i pedagògica de caire tradicional. En el cas de Vallès i Martorell, per una altra banda, cal reconèixer que la dita apropiació es va fer amb el vist i plau i sota el control del mateix Fabra, i és potser per això que el Curs pràctic no deixa de ser el millor exponent de la difícil síntesi de fabrisme i tradició. Una tradició que, diguem-ho de seguida, basava la seva força en la repetició secular d'un conjunt de convencions i esquemes l'eficàcia dels quals difícilment podia ser posada en dubte per ningú (ni per Fabra mateix, de fet, per molt allunyat que pogués sentir-se'n) si, com és indubtable, formen part dels estrats més profunds de la nostra base cultural. No es-

sent especialistes en història gramatical, i no podent, doncs, aportar precisions sobre les fonts concretes en què bevia el Curs pràctic, ens haurem de limitar a oferir una breu descripció dels nusos ideològics en què es concentrava la seva omnipresent condició de manual tradicional.

a) En el llibre hi destacava, d'entrada, una voluntat definitòria gairebé obsessiva, en la qual no costaria gens d'endevinar el desig d'oferir al lector, per hipòtesi obedient i no gaire dotat de llums intel·lectuals, la facilitat de la fórmula simple i apta per ser memoritzada. De tal manera que les nombroses definicions marvianes tenien tots els defectes de la seva virtut:

10) Sovint posaven en joc una sistemàtica confusió/identificació de representant amb representat, o de signe amb referent, etc. Un exemple que apareixia de seguida (però en podríem oferir moltíssims més) era el relacionat amb l'ús de la noció de "lletra" en la definició donada de síl·laba ("Una o diverses lletres pronunciades d'un sol cop de veu constitueixen una síl·laba" [§1]), si tenim en compte que en la definició immediatament precedent "lletra" hi era introduïda, sense cap ambigüitat, en la seva accepció de representant gràfic d'un so.

20) Una constant d'aquestes definicions consistia en l'inveterat costum de fer seguir una caracterització funcional més o menys encertada d'un determinat terme per l'esment d'un ús del terme que no s'adeïa amb la caracterització que se n'acabava de donar. Així, per exemple, immediatament després d'haver-se definit l'adverbi de la manera següent: "és el mot que es refereix sempre [el subratllat és nostre] al verb per tal d'expressar una de les circumstàncies dins les quals es realitza la seva acció", es passava a indicar (això sí, en lletra menuda) que "Certs adverbis poden ésser modificadors d'adjectius [...]" i que "Encara més poden ésser modificadors d'altres adverbis" [cf. §44]. En casos com aquest podia endevinar-s'hi la inèrcia de l'automatisme diguem-ne pedagògic consistent a combinar l'abdicació intel·lectual que suposa conformar-se a definir d'una manera òbviament refutable amb una desmesurada confiança en les virtuts de la intuïció: del lector no se n'esperava mai que aprengué el que se li deia, sinó el que "se li volia dir", sense que els autors semblessin adonar-se que el més probable és que acabés aprenent, només, exactament el que se li deia... sempre que tingués la capacitat de repetir-ho literalment.

30) Menys freqüents, però sempre corresponents a conceptes clau, eren les definicions que procedien per extensió, però sense fer-ho mai, com potser hauria convingut, d'una manera exhaustiva. Caldria esmentar, entre aquestes, la dedicada a la noció d'oració gramatical, que incloïa una enumeració, sense cap etcètera, de les modalitats d'afirmar, negar, manar, prohibir i preguntar (les quals no casualment conformaven, notem-ho, un univers de discurs empobrit, estrictament escolar) [§26]. O la molt clàssica amb què es caracteritzava el concepte de nom substantiu, des de temps immemorials reduït a anomenar, com tothom sap, "les persones, els animals i les coses" [§117].

40) En els punts realment delicats, "difícils", dels quals caldria esperar que el lector hi dediqués un esforç de comprensió una mica més intens que el normalment requerit, les definicions

del llibre pecaven sovint per abstracció o, per ser més precisos, per excés de comprensió, amb la qual cosa podien arribar a produir, sempre que el dit lector s'hi detingués realment, un molt notable efecte de perplexitat. Per il·lustrar-ho ens limitarem a citar la caracterització de l'imperfet d'indicatiu que podia llegir-se en el paràgraf dedicat a la "Significança dels temps verbals": "El pretèrit imperfect d'indicatiu assenyala una acció passada, però que era present en un temps ja passat" [cf.\$63].

b) Una obra tan atenta a definir-ho tot, i a distribuir la matèria en cents de petits paràgrafs clausurats, suportava amb dificultat l'existència de fissures en el seu entrellat expositiu. Al·ludim a defectes com els següents:

19) A vegades s'hi introduïen fora de lloc, i de manera ociosa, termes no definits. Per no allargar-nos, només esmentarem el cas de l'aparició, sense definició prèvia i veritablement inesperada, de la noció de fonema en uns textos sobre "Formació de paraules" que figuraven en un dels darrers capítols del llibre [cf.\$279 et seq.], amb el benentès que la dita noció havia estat curiosament defugida on menys sembla que hauria hagut de ser-ho, és a dir en el primer capítol, dedicat a la Fonologia.

20) Altres vegades hi eren usades determinades terminologies sense suport intuïtiu ni cap explicació. Era el cas, per exemple, del bateig com a "adverbial" del pronom feble en, no cal dir que d'acord amb una estesa tradició que en el llibre, però, no rebia cap mena de justificació [cf.\$179].

c) La pobresa especulativa o, si voleu, una radical incapacitat d'entrar en el terreny d'una argumentació mínimament original i lliure, potser era la característica del Curs pràctic que serveix per explicar amb més generalitat en què consistia la seva condició de manual pedagògic tradicional. Volem dir que fora del robust esquelet definitòrio-classificador, expressió d'un pensament gramatical anquilosat, i de l'eixuta musculatura d'uns enunciats preceptius dogmàticament formulats (a l'estudi dels quals dedicarem el següent apartat), resultava pràcticament impossible de trobar-hi altra cosa (a part dels abundants "exemples" i els nombrosíssims "exercicis") que no fos una minsa resta de tautologies i parallogismes. Per fer-ho veure ens permetrem de citar, com a exemple d'un dels fragments en què els autors semblaven voler anar una mica enllà de les convencions a què estaven sotmesos, un text en què, entre altres coses, deixaven que s'insinués una de les creences bàsiques de la seva filosofia gramatical: la convicció que la llengua, com les idees de les quals fóra un reflex directe, està subjecte a un "ordre natural". El text de referència [cf.\$228] deia el següent: "Sovint hom altera l'ordre natural i posa la proposició subordinada al cap de la principal; llavors el mot d'enllaç no va al mig de les dues proposicions, sinó davant la subordinada, al començ de la proposició complexa. Ex.: Si plou (subordinada introduïda per la conjunció condicional si), em poso l'impermeable (principal). Si ho fèiem altrament, mantenint sempre el mot d'enllaç entre les dues proposicions, el sentit de la complexa variaria del tot. Compareu, com a exemple, les dues proposicions:

Si plou, em poso l'impermeable
Plou, si em poso l'impermeable."

3. L'activitat prescriptiva

No és casual que el Curs pràctic, com la resta de manuals de Marvà, es dedicués a exposar dogmàticament un rígid model de llengua normativa. Des d'un punt de vista intern, el fet era coherent amb la clausura expositiva de l'obra, amb la seva radical incapacitat per a l'argumentació. Però la coherència de forma i contingut del manual marvià no pot prendre's com a explicació última de la distància existent entre el model de llengua que exposava i el model proposat en la Gramàtica de l'Institut i divulgat en les Converses filològiques. Al cap i a la fi, en principi, el dogmatisme dels autors també hauria pogut posar-se, no sense greus dificultats formals, al servei d'una fidelitat literal al text canònic de 1918. El que passa és que, manifestament, no es tractava d'això, sinó precisament d'operar a consciència una reducció "pedagògica" i, doncs, de simplificar al màxim, o de suprimir, tot el que en el sistema de les recomanacions d'ús de la Gramàtica de l'Institut apareixia com a matisat, opcional o sensible a la diversitat de nivells de llengua. Ara bé, tot i admetent que, com a resposta a les necessitats objectives, l'ensenyament de Fabra no es podia estar d'una reducció pedagògica, no és indiscutible que aquesta reducció hagués de fer-se, necessàriament, en la direcció de Marvà, la qual consistia, en essència, a proposar com a model de llengua escolar un model de llengua literària precisament esportat de totes les variants marcades com a "menys" literàries (amb la qual cosa s'arribava a la paradoxa que la llengua literària en sentit canònic resultava ser menys "literària" que la llengua escolarmet ensenyada: una paradoxa de la qual es deduïa la conseqüència lògica -que els fets van encarregar-se de demostrar- que la primera havia de ser substituïda per la segona). Cal reconèixer, de tota manera, que en la realització del seu treball Vallès i Martorell van sentir-se autoritzats, i no només d'una manera genèrica, pel mateix Fabra. Ja hem dit, en aquest sentit, que els Exercicis de 1927-30, d'on neixien les diverses versions del Curs pràctic, havien estat revisats pel Mestre i que, a més, es presentaven com un complement dels quatre opuscles fabrians publicats a la Col·lecció Popular Barcino els anys 1925-26. I observem, encara, que aquests quatre opuscles, pel seu cantó, se situaven en una línia de divulgació pedagògica (a distingir de la línia divulgativa de més alt nivell representada per les Converses) que Fabra havia iniciat el mateix any de l'aparició de la Gramàtica de l'Institut amb la publicació de la Gramàtica catalana. Curs mitjà [Publicacions de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Barcelona, 1918], una obra realment "elemental" que havia arribat, l'any 1931, a una 4ª edició.

Per estudiar i caracteritzar l'activitat prescriptiva del Curs pràctic hem procedit, d'entrada, a reunir un corpus ampli de 44 qüestions sense més criteri previ que el basat en el fet que en un parell de lectures atentes de l'obra, però no dirigides per cap idea preestablerta, havien suscitat, per motius diversos, el nostre interès. Un cop reunit aquest corpus hem cregut pertinent de tractar-lo sistemàticament en funció de les comparacions que es podien establir, qüestió per qüestió, entre el mateix Curs pràctic de 1934 i un conjunt representatiu de manuals gramaticals que l'havien precedit. Concretament, el format per: 1°) la Gramàtica de l'Institut (tenint present, és clar, que els autors havien pogut estar al corrent de les modificacions introduïdes en les edicions 5^a i 7^a); 2°) dues obres menors ben representatives

del vessant "pedagògic" de Fabra: el Curs mitjà i Les principals faltes de gramàtica; 30) dues obres més del mateix Marvà: els Exercicis de 1927-30 i la versió de 1932 del Curs pràctic. Tot això amb la intenció d'obtenir, en primer lloc, una avaluació al més concreta possible de què representaven les posicions marviannes per comparació tant amb les del Fabra "acadèmic" com amb les del Fabra "pedagog", i de controlar, en segon lloc, quins tipus de canvis s'havien anat introduint en els manuals de Marvà.

Voldríem afegir algunes dades objectives sobre el corpus de les qüestions seleccionades i la seva representativitat:

10) Les 44 qüestions es distribueixen força regularment entre els nou capítols centrals de l'obra, és a dir, entre el Cap. IV i el XII, als quals corresponen els §§51-260.

20) Dels 210 paràgrafs de referència pot comprovar-se fàcilment que uns 51 o 52 van dedicats exclusivament a definicions de termes o a establir classificacions, i que 44 paràgrafs més tan sols tenen per objecte exposar, despulladament, paradigmes verbals. Com que d'aquests 95 o 96 paràgrafs no n'hem extret cap de les qüestions seleccionades (excepte d'un, el dedicat al paradigma del verb ésser), és clar que les 44 qüestions del corpus només poden considerar-se representatives, de fet, de 115 paràgrafs.

30) Admetent que, donada la general brevetat dels dits paràgrafs, la ratio de qüestions per paràgraf (s'entén, individualitzables per un procediment "natural") se situa entre 1 i 2, i fixant-la, doncs, per hipòtesi plausible, en 1'5, les 44 qüestions suposarien, molt aproximadament, un 25% de tota la matèria prescriptiva del Curs pràctic (deixant de banda, és clar, la relacionada amb la morfologia verbal).

Agruparem convencionalment les qüestions seleccionades en quatre blocs, segons que versin sobre la morfologia o la sintaxi 10) del verb; 20) dels noms, de l'article i dels determinants; 30) dels pronoms; 40) dels adverbis, de les conjuncions i de les preposicions. Cadascun dels blocs es presentarà en una taula de tres columnes, amb una primera columna dedicada a donar les referències de les sis obres consultades, una segona columna en què es reproduirà la formulació de la qüestió segons el Curs pràctic de 1934, i una tercera columna d'observacions, en què particularment s'exposaran, d'una manera succinta, les relacions existents entre la formulació del Curs pràctic de 1934 i les formulacions homòlogues (cas d'haver-n'hi) de les obres anteriors. A fi d'alleugerir el contingut de la tercera columna, s'introduirà, en la primera, l'ús del signe d'igualtat entre referències de diverses obres, per indicar que els corresponents tractaments eren literalment idèntics o essencialment equivalents.

3.1. Qüestions verbals

En general, les qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen al Cap. IV del Curs pràctic, intitulat "La conjugació", amb l'única excepció de la darrera, que pertany al Cap. X, dedicat a la "Sintaxi de l'oració complexa". L'ordre en què les qüestions s'exposaran seguirà, grosso modo, el del Curs pràctic, però amb alguna petita variació que ens sembla justificada per la intenció de respectar les afinitats temàtiques.

REFERÈNCIES					QÜESTIÓ	OBSERVACIONS	
6.1918	<u>Curs mitjà</u> (1918)	<u>Princ. faltes</u> (1925)	<u>Exerc. (1927 -30)</u>	<u>Curs pràct.</u> (1932)	<u>Curs pràct.</u> (1934)	[segons el <u>Curs pràctic</u> (1934)]	
§95	§62	---	2.X.c	§42 = §56		El perfet perifràstic "no és sinó un possible substitut per a tots els casos del perfet simple, car ambdós tenen idèntica significació". (1)	La noció de "possible substitut" tendia a presentar el temps perifràstic com una variant secundària del perfet simple, cosa que no succeïa a la 6.1918, ni als <u>Curs mitjà</u> , ni als <u>Exercicis</u> .
§95 [5a/7a eds.]	---	---	---	---	§63	[l. menuda]: "El llenguatge vulgar usa encara de vegades un altre temps que és un perfet perifràstic de subjuntiu". (2)	Marvà (1934) recollia una addenda de la 5a ed. de la 6.1918, però l'atribució de l'ús al "llenguatge vulgar" era de collita pròpia.
§85	---	---	---	---	§49 = §62	"L'infinitiu [del verb <u>ésser</u>] presenta la seva forma dialectal <u>esser</u> [...], i la seva forma contracta <u>ser</u> , pròpia de la parla vulgar de Barcelona". (3)	Al paradigma de 6.1918 s'hi consignava <u>ser</u> com a variant secundària de <u>ésser</u> . Fabra no feia mai esment de la solució <u>esser</u> . (L'atribució de <u>ser</u> a la "parla vulgar" expressava menysvaloració.)
§85	§89	---	2.XX.7	§49	§105	[l. menuda]: "Tingueu cura de no usar mai les formes dolentes <u>siquent</u> , <u>siqué</u> i <u>siqués</u> , i eviteu encara la vulgar <u>siquit</u> ". (4)	L'explicita recomanació d'evitació de <u>siquit</u> , només a Marvà 1934. (Marvà 1927-30 i 1932, com Fabra 1925, es limitaven a consignar <u>estat</u> ; 6.1918: " <u>estat</u> (o <u>siquit</u>)" [1a ed.]; " <u>estat</u> " [5a-7a eds.].)
§96	---	---	4.XXVI.1	§50 = §64		<u>Si feia sol no ens hi podríem estar</u> , preferible a <u>Si fes sol no ens hi podríem estar</u> . (5)	El text de Marvà, calc del de la 6.1918 [1a ed.]. Però Fabra havia suprimit la declaració de preferència a la 5a ed.
§96	---	---	4.XXVI.2	§51 = §66		<u>Quan sortiràs, tancarem les vidrieres</u> , preferible a <u>Quan surtis, tancarem les vidrieres</u> . (6)	La 6.1918 no havia expressat cap preferència, en cap edició, en relació amb aquest cas.
§96	---	---	4.XXVI.4	§51 = §66		En les construccions del tipus a) <u>Els qui vindran berenaran amb mi</u> ; b) <u>Els qui vinguin berenaran amb mi</u> , "és preferible emprar sempre la forma del futur". (7)	La 6.1918 no havia expressat preferència pel que fa al cas general (indicava, però, la utilitat del futur per desfer ambigüitats, com ara la de <u>Els qui treballen serem recompensats</u>).
§132	---	§13	2.XXI.2	§59 = §113		"Erròniament, hom fa els modes d'obligació amb el verb <u>tenir</u> i la conjunció <u>que</u> , forma del tot inadmissible". (8)	La 6.1918, com <u>Les principals faltes</u> , no només es referia a <u>tenir que per haver de</u> , sinó també a <u>haver-hi que per caldre</u> .
§94	§66	---	---	---	§62 = §116	"Quan una proposició porta el verb en un temps compost de la veu activa, el participi passat concorda amb el complement acusatiu si aquest és un pronom feble de 3a p.; en tot altre cas resta invariable. [...] Nogensmenys, avui hi ha la tendència, poc recomanable, de deixar el part. invariable àdhuc..." (9)	<u>Curs mitjà</u> : "Quan el participi passat forma part d'un temps compost, hom el pot fer concordar amb el complement directe o usar invariablement la seva forma masculina del singular. És, però, preferible fer-lo concordar quan el c.dir. és un pronom de 3a pers. inaccentuat, i deixar-lo invariable en els altres casos". (Aquest text era molt fidel al de la 6.1918.)

REFERÈNCIES					QÜESTIÓ [segons el <u>Curs pràctic</u> (1934)]	OBSERVACIONS
G.1918	<u>Curs mitjà</u> (1918)	<u>Princ. faltes</u> (1925)	<u>Exerc. -30</u> (1927)	<u>Curs pràct.</u> (1932)		
---	---	§14 = 4.XXX.2 =	5170 =	5234	"Un fet que és conseqüència d'un altre, o que s'esdevé a continuació d'un altre, no pot ésser expressat per una prop. de gerundi, ans ho ha d'ésser per una prop. independent". (10)	El tractament de Marvà, literalment inspirat en el de <u>Les principals faltes</u> (que tenia precedents en les <u>Converses filològiques</u>).

a) La taula ofereix una indicació clara de l'enrigitament que suposava el Curs pràctic respecte de la Gramàtica de l'Institut. Hi trobem, en efecte, 1º) tres casos de declaracions preferencials que no recolzaven en l'autoritat del text fabrià (qüestions 5, 6 i 7: quant a la 5, per ser precisos, cal dir que la G.1918 havia modificat el tractament en la 5ª ed.); 2º) un cas de conversió en obligatòria d'una opció declarada preferencial per Fabra (qüestió 9); 3º) tres casos en què l'enduriment es devia a una menysvaloració més o menys subtil, consistent, p.ex., a posar èmfasi en el caràcter "vulgar" d'una solució (qüestions 1, 2 i 3).

b) Remarquem el fet següent: quan la Gramàtica de l'Institut havia introduït un canvi en la 5ª ed. que comportava enrigitament, Marvà no deixava de fer-se'n ressò (cf. qüestió 4); ara, si el canvi introduït anava en sentit contrari, aleshores Marvà l'ignorava (cf. qüestió 6).

c) La taula no ofereix gaires ocasions de comparació amb les dues obres menors de Fabra. Tanmateix, pel que fa a les qüestions compartides amb el Curs mitjà, és de notar que en dos casos (qüestions 1 i 9) Marvà era més rígid (per les mateixes raons que ho era respecte de la G.1918); en l'altre cas (qüestió 4) hi havia coincidència bàsica, però Marvà es mostrava, tanmateix, més "militant".

d) De la comparació del Curs pràctic (1934) amb les altres obres de Marvà se segueix que: 1º) hi havia coincidència absoluta en la meitat dels casos (qüestions 5, 6, 7, 8 i 10); 2º) en dos casos el tractament de M.1934 coincidia amb el de M.1932 respecte de qüestions no contemplades en els Exercicis (qüestions 3 i 9); 3º) en un cas el tractament de M.1934, com el de M.1932, enrigitava el dels Exercicis (qüestió 1); 4º) en un altre cas M.1934 enrigitava -per qüestió de mer matís- el tractament coincident de les altres dues obres (qüestió 4); 5º) només en un cas M.1934 no tenia precedents en les obres anteriors (qüestió 3).

e) Notem, finalment, que en una ocasió el tractament de Marvà suposava un empobriment no intencional (creiem que es devia a un simple oblit) respecte de les referències fabrianes de la G.1918 i de Les principals faltes (qüestió 8). En una altra ocasió, en canvi, precisament pel fet d'haver-se inspirat en Les principals faltes, Marvà omplia un buit de la G.1918 (qüestió 10).

3.2. Qüestions relatives als noms, a l'article i als determinants

Les qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen a tres capítols del Curs pràctic: les qüestions 11-12, al Cap. V ("Nom substantiu"); les qüestions 13-15, al Cap. VI ("Article definit"); i les qüestions 16-20, al Cap. VII ("Adjectiu"). L'ordre en què figuren respecta, sense excepció, l'ordenació original.

REFERÈNCIES					QÜESTIÓ	OBSERVACIONS	
6.1918	<u>Curs mitjà</u> (1918)	<u>Princ. faltes</u> (1925)	<u>Exerc.</u> (30)	<u>Curs pràct.</u> (1932)			<u>Curs pràct.</u> (1934)
§29	---	---	2.I.13	= 575 =	§123	"Hi ha una quantitat de noms abstractes en <u>-or</u> que la llengua literària, seguint el català antic, fa femenins, però en els quals el lleng. corrent ha generalitzat el gènere masc.". (11)	El tractament de Marvà, equivalent al de la 6.1918 [1a-6a ed.]. Però a la 7a ed.: "Un cert nombre d'abstractes en <u>or</u> admeten els dos gèneres; el femení, però, és arcaic".
§33	§72	---	2.II.7	= 582 =	§130	"Els [noms] acabats en <u>g</u> o <u>ig</u> fan el plural en <u>s muda</u> ". (12)	6.1918: "però la majoria d'ells admeten, demés, un plural en <u>os</u> ". (Al <u>Curs mitjà</u> no s'esmentava el cas: calia aplicar-li, doncs, la regla general de plural en <u>s</u> .)
---	---	---	---	---	§134	"Dins algunes regions de la costa nord i a Mallorca el poble conserva la forma antiga de l'article definit <u>es</u> , masculí, i <u>sa</u> , femení, amb els plurals respectius <u>ets</u> i <u>ses</u> ". (13)	Rara avis, car el <u>Curs pràctic</u> no acostumava a fer esment de dialectalismes. Sense precedents als anteriors llibres de Marvà, ni a la 6.1918. (Possible raó del fet: presa la decisió de bastir un capítol sencer sobre l'article -novetat del <u>Curs</u> de 1934-, calia "omplir-lo".)
---	---	§26	---	---	§137	"L'ús de l'article <u>el</u> davant de les oracions començades per <u>que</u> pot resultar equivoc. Així l'expressió <u>va obtenir el que desitjava</u> [...]. Desfarem l'equivoc substituint l'article pel mot neutre <u>allò</u> o per <u>la cosa</u> , expressió neutra". (14)	Fabra 1925: "La combinació <u>el que</u> pot considerar-se, en general, com el millor substitut de <u>lo que</u> ; té, però, l'inconvenient de coincidir, quant a la forma, amb la combinació de l'article masculí i el relatiu <u>que</u> . Això fa que la substitució sistemàtica de <u>lo que</u> per <u>el que</u> pugui donar lloc a frases equívokes".
---	---	§§27-30	---	---	§141	Casos de <u>lo</u> neutre no corregibles substituint-lo per <u>co</u> , <u>el</u> : a) <u>no et sabia dir lo avara que era aquella dona</u> ; b) <u>el porter ens dirà lo ocorregut</u> ; c) <u>ara portaran lo altre</u> ; d) <u>m'escriuix de pensar lo lluny que és</u> ; e) <u>vine lo més aviat possible</u> ; f) <u>lo admirable d'aquella pintura</u> . (15)	El tractament del <u>Curs pràctic</u> (1934), veritable novetat de l'edició, consistia en una síntesi directament inspirada en el de <u>Les principals faltes</u> (el qual, al seu torn, depenia del de les <u>Converses filològiques</u>).

REFERÈNCIES					QÜESTIÓ	OBSERVACIONS	
G.1918	Curs mitjà (1918)	Princ. faltes (1925)	Exerc. (1927-30)	Curs pràct. (1932)			Curs pràct. (1934)
§59 §99 [5ª-7ª eds.]	§12.I	---	2.IV.2	§93	§150	"La llengua moderna confon sovint els dos demost. <u>aquest</u> i <u>aqueix</u> ; però els bons escriptors s'esforcen a restablir l'ús propi de cadascun, sobretot dins passatges on de l'ús indistint podria sobrevenir una confusió de sentit". (16)	M.1927-30: "...caldrà, al menys en el llenguatge escrit, retornar-los llur significació pròpia". M.1932: "...cal pensar de retornar-los llur significació pròpia". (La recomanació de restablir la distinció "en l'estil epistolar", a la G.1918[5ª-7ªeds.], però no en les eds. 1ª-4ª, ni al <u>Curs mitjà</u> .)
§58	§12.II	---	2.IV.3	= §94 =	§151	"Llur [...] equival, i és encara preferible, a <u>seu</u> , quan la cosa posseïda és de més d'un posseïdor". (17)	La G.1918, com el <u>Curs mitjà</u> i <u>Les principals faltes</u> , es limitava a indicar la possibilitat de substituir <u>seu</u> per <u>llur</u> en el cas de més d'un posseïdor. (La G.1918 qualificava <u>llur</u> d'arcaisme.)
§68	§12.IV	---	2.VI.1	= §96	§158	"No són gens recomanables les formes fem. <u>bastanta</u> i <u>bastantes</u> , que alguns empren". (18)	M.1927-30, 1932: "Rigorosament, <u>bastant</u> no té forma femenina, encara que en el lleng. corrent fem <u>bastanta</u> ". G.1918: "En la llengua parlada és corrent de donar a <u>bastant</u> [...] un femení <u>bastanta</u> . És, però, preferible [no fer-ho]". El <u>Curs mitjà</u> no es pronunciava sobre el cas.
§68	§12.IV	---	2.VI.1	= §97 =	§159	"Encara que <u>prou</u> , <u>massa</u> i <u>força</u> facin sovint en el llenguatge parlat els plurals <u>prous</u> , <u>masses</u> i <u>forces</u> , han de deixar-se invariables". (19)	G.1918: "En el llenguatge parlat no és rar de donar als mots <u>prou</u> , <u>massa</u> i <u>força</u> els plurals <u>prous</u> , <u>masses</u> i <u>forces</u> , sobretot en el cas en què no van adjunts a un substantiu [...]". "Sembla, però, millor de fer els dits mots invariables" (no a la 7ªed.). Al <u>Curs mitjà</u> : només ex. amb <u>prou</u> i <u>massa</u> invariables.
§69	---	---	2.VI.2	= §98 =	§160	"Cal tenir present que <u>vari</u> , <u>vària</u> , <u>varis</u> , <u>vàries</u> és un adjectiu qualificatiu que significa <u>divers</u> , <u>diferent</u> , i que no es pot usar com a adj. indefinit". (20)	El text no explicava com és que, si <u>vari</u> és sinònim de <u>divers</u> , <u>diferent</u> , no pot usar-se com a determinatiu i aquests, en canvi, sí.

a) La taula presenta cinc casos en què el tractament de Marvà era més rígid que el de la G.1918. La major rigidesa es manifestava 1º) pel fet de mantenir una oposició llengua literària/llenguatge corrent que la 7ª ed. havia suprimit (qüestió 11); 2º) pel fet de silenciar una possibilitat acceptada per Fabra (qüestió 12); 3º) gràcies a una declaració de preferència introbable en el text fabrià (qüestió 17); 4º) per supressió de tolerància basada en l'existència de diversos nivells de llengua (qüestions 18 i 19).

b) Notem que, pel que fa a les qüestions 12 i 19, Marvà compartia amb el Curs mitjà l'enrigidiment respecte de la G.1918.

c) En cinc ocasions (qüestions 11, 12, 17, 19 i 20) el tractament de M.1934 era idèntic al de M.1932 i al dels Exercicis. En dues

ocasions més (qüestions 16 i 18) hi havia diferències de matís expositiu, en el sentit d'un cert enduriment, entre M.1934 i les obres precedents de l'autor. En les tres ocasions restants M.1934 innovava. (En el cas de les qüestions 14 i 15, la innovació consistia en la incorporació de temes que Fabra havia tractat a Les principals faltes, però no a la G.1918.)

d) La qüestió 13, com ja hem apuntat, era sorprenentment atípica: la circumstància de referir-se a un ús clarament identificat com a dialectal era del tot inusitada en la manera de fer de Marvà.

e) Notem, finalment, que el text corresponent a la qüestió 20, sobre la prohibició d'usar l'adjectiu vari com a determinant, donava una explicació que, en comptes de justificar la dita prohibició, més aviat tendia a presentar-la com a arbitrària.

3.3. Qüestions relatives als pronoms

En general, les qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen al Cap. VIII del Curs pràctic, intitulat "Pronom". La inclusió de les qüestions 28 i 29, procedents del Cap.VI ("Article definit"), ens sembla justificada per raons d'afinitat.

REFERÈNCIES					QÜESTIÓ	OBSERVACIONS	
G.1918	Curs mitjà (1918)	Princ. faltes (1925)	Exerc. (1927-30)	Curs pràct. (1932)			Curs pràct. (1934)
§42	---	---	---	§106	§168	La forma <u>nós</u> , inclosa en el paradigma dels pronoms personals forts i exemplificada per <u>Nós, bisbe de Vic,...</u> S'afegia que: " <u>Nós</u> pren la forma <u>nós</u> dins l'expressió familiar <u>nós amb nós</u> ". (21)	A Marvà 1932: <u>nós</u> inclòs en paradigma i exemplificat per <u>nós amb nós</u> . Marvà 1934 recollia un aclariment de la 7ª ed. de la G.1918 (cf. la llista de mots amb accent diacrític); fins a la 6ª ed., la G.1918 només s'havia referit a <u>nós</u> i a l'exemple <u>nós amb nós</u> .
§42	---	---	---	§106 =	§168	Menció, fora de paradigma, del pron. <u>vós</u> , "usat [...] com a fórmula de respecte". "Alguns el substitueixen per <u>vostè</u> ". (22)	La G.1918 incloïa <u>vós</u> en paradigma; en canvi, no feia esment de <u>vostè</u> . (Tampoc feia esment de <u>vostè</u> el <u>Curs mitjà</u> .)
§43.III	---	---	3.XV.3 =	§114 =	§176	El/la/els/les" també són emprats per a substituir un predicatiu quan aquest és un subst. determinat. Ex: <u>Aquesta noia sembla la secretària del gerent, però no l'és.</u> [...] <u>Semblen les veïnes de casa, però no les són</u> ". (23)	Notem que si bé tots els ex. de Marvà ho eren de construccions amb <u>ser</u> , dos d'ells semblaven suggerir la possibilitat de l'ús de <u>el/la/els/les</u> predicatiu també amb el verb <u>semblar</u> .
§43.IV	§44	---	3.XV.2 =	§116 =	§178	El pronom <u>ho</u> pot representar un predicatiu consistent en un adjectiu o en un substantiu indeterminat "dins una oració formada amb un dels verbs <u>ésser</u> , <u>estar</u> , <u>semblar</u> , <u>aparentar</u> i <u>anàlegs</u> ". (24)	L'exemple amb què es pretenia il·lustrar el cas del verb <u>aparentar</u> (<u>Diuen que és molt ric; doncs no ho aparenta</u>) corresponia, en realitat, a una representació per <u>ho</u> d'una completiva. (Un malentès semblant, però relatiu al cas de <u>semblar</u> , s'havia donat a la G.1918.)

<p>REFERÈNCIES</p> <p>6.1918 Curs Princ. Exerc. Curs Curs mitjà faltes (1927- pràct. pràct. (1918) (1925) 30) (1932) (1934)</p>	<p>QÜESTIÓ</p> <p>[segons el Curs pràctic (1934)]</p>	<p>OBSERVACIONS</p>
<p>§43.IV --- --- 3.XIII.3 = §117 = §179</p>	<p>El pronom <u>en</u> pot representar "el substantiu sobreentès que en un complement acusatiu aniria darrera un adjectiu numeral cardinal, un quantitatiu o un indefinit". (25)</p>	<p>Entre els exemples del cas hi figurava, per descuit o mala interpretació, <u>Queda algun exemplar de «En Peret»?</u> No en queda cap. (Notem que la 6.1918 no s'ha via referit al cas de <u>en</u> representant el nucli d'un grup nominal subjecte.)</p>
<p>§55 --- §21 3.XVI.5 = §122 = §184 [1a-4a] §56 [5a-7a]</p>	<p>El canvi de <u>li</u> en <u>hi</u> "sols té lloc quan es troba en contacte amb els pronoms <u>el, la, els, les</u>. Dins el parlar de Barcelona, hom fa també aquest canvi quan es troba amb el pronom <u>ne</u>. És una errada que cal corregir curosament". (26)</p>	<p>La 6.1918 declarava "preferible" -i <u>Les principals faltes "millor"- d'usar <u>li'n</u> més que no pas <u>n'hi</u> (amb <u>hi</u> amb valor de datiu), solució pròpia del llenguatge parlat de Barcelona.</u></p>
<p>§59 §17.II --- 2.VIII.b §128 = §190</p>	<p>Els pronoms demost. neutres són <u>açò, això i allò</u>, "el primer dels quals té un ús molt més limitat que els altres". (27)</p>	<p>6.1918[1a-4a]: "<u>això (arc.açò) i allò</u>" 6.1918[5a-7a]: "<u>açò, això, i allò</u>" (Notem que en els <u>Exercicis</u> només s'ha via fet esment de <u>això i allò</u>, d'acord amb el <u>Curs mitjà</u> de Fabra.)</p>
<p>§62 --- §26 4.XXXVI.1 §128 §138 [1a-4a] §66 [5a-7a]</p>	<p>"Alguns escriptors moderns prefereixen la introducció de l'arcaisme <u>ço</u>" [per suprimir el possible equivoc de <u>el+que</u>]. Però: "Aquesta combinació <u>ço que</u> [és] poc recomanable, per innecessària, dins la llengua moderna". (28)</p>	<p>La 6.1918[1a-4aeds.] deia que la llengua lit. podia recórrer amb avantatge a la combinació <u>ço que</u>. A la 5aed., però, es deia que "avui és més aviat evitada" (cf. Fabra 1925: "<u>ço que</u> té l'inconvenient de constituir un arcaisme de difícil implantació"). A Marvà 1927-30, 1932 l'ús de <u>ço que</u> era considerat "licit".</p>
<p>--- --- §30 4.XXXVI.1 §128 §139</p>	<p>"Pot considerar-se com una mena d'article neutre la forma <u>ço</u>, usada davant de les expressions <u>del meu, del teu, del llur, etc.</u> (cast. <u>lo mío, etc.</u>"). (29)</p>	<p>A Marvà 1927-30, 1932 es deia que l'ús de <u>ço</u> sols és lícit davant el relatiu <u>que</u> "i en les expressions <u>ço del meu, ço del llur, etc.</u>". (Fabra 1925 havia fet un breu esment de la possibilitat d'usar <u>ço del meu</u> en lloc de <u>lo meu</u>.)</p>
<p>§70 §17 --- 2.VIII.2 = §129 = §191</p>	<p><u>Quelcom</u>, merament mencionat com a equivalent de <u>alguna cosa</u> en el repertori de pronoms indefinits. (30)</p>	<p>6.1918: "Com a sinònim de <u>alguna cosa</u> (i àdhuc de <u>res</u> en sentit positiu), és avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal <u>quelcom</u>". (Només a 1a-4aeds.: "Però és del tot infundada la preferència que alguns donen a aquest pronom sobre els seus equivalents".)</p>

a) Notem només dos casos d'enduriment del Curs pràctic respecte de la Gramàtica de l'Institut: 1º) en el primer (qüestió 26) Marvà considerava una "errada" el fet d'usar una solució que Fabra s'havia limitat a declarar no preferible; 2º) en el segon (qüestió 30) es tractava d'una mera diferència de matis expositiu (pe-

rò cal indicar que el tractament de Marvà coincidia, de fet, amb el del Curs mitjà, coetani de la G.1918).

b) La taula ofereix alguns exemples significatius del fet que, sempre que li semblaven oportunes, Marvà estava atent a les modificacions introduïdes en les darreres edicions de la G.1918. Ens referim: 1o) a la qüestió 21, en què M.1934 diferia de M.1932 com la 7a ed. de G.1918 de les edicions anteriors; 2o) a la qüestió 27, en què M.1934, d'acord amb M.1932, es mostrava sensible a un canvi de la 5a ed. de G.1918 (un canvi que suposava la plena incorporació de l'arcaisme açò a un paradigma "regularitzat" dels demostratius neutres); 3o) a la qüestió 28, en què M.1934 diferia de M.1932 i de M.1927-30 com les edicions 5a-7a de G.1918 de les edicions 1a-4a.

c) En un cas (qüestió 22) Marvà suplia una mancança, difícilment justificable, de la G.1918. (Però notem que ho feia traduint el silenci fabrià sobre l'existència de vostè en uns termes que expressaven reticència sobre l'ús d'aquesta forma de tractament.) En un altre cas (qüestió 29) Marvà incorporava una observació de menor importància també absent de la G.1918 però que, en aquest cas, podia llegir-se a Les principals faltes.

d) En tres de les qüestions relatives als pronoms febles les posicions de Marvà no feien sinó reflectir, de diverses maneres, el fet que els corresponents tractaments de la Gramàtica de l'Institut eren francament deficientes. A la G.1918, en efecte, Fabra no havia pas concretat si, a més del verb ser, n'hi havia d'altres que suportessin l'ús de el/la/els/les predicatiu (cf. qüestió 23) ni, tampoc, quins eren els verbs que demanaven l'ús de ho predicatiu (cf. qüestió 24); per un altre cantó, també havia oblidat de referir-se als usos de en com a representant del nucli d'un grup nominal subjecte (cf. qüestió 25).

e) Notem que en cinc ocasions (qüestions 23, 24, 25, 26 i 30) el text de M.1934 era el mateix que el de les dues obres precedents de l'autor. En dues ocasions més (qüestions 22 i 27) el text de M.1934 coincidia, només, amb el de M.1932, en un cas per absència de text homòleg en els Exercicis, i en l'altre cas pel fet que M.1932 s'havia mostrat sensible a una modificació de la 5a edició de la Gramàtica de l'Institut. En dues de les tres ocasions restants (qüestions 21 i 28) els textos de M.1934 comportaven canvis significatius respecte dels de M.1932, com a conseqüència d'haver incorporat modificacions de les darreres edicions de la dita Gramàtica de l'Institut.

3.4. Qüestions sobre adverbis, conjuncions i preposicions

En la taula d'aquest apartat s'hi consignaran sis qüestions (31-36) corresponents al Cap. IX ("Adverbi") del Curs pràctic, dues qüestions (37-38) corresponents al Cap. XI ("Conjuncions"), cinc qüestions (39, 41-44) corresponents al Cap. XII ("Preposicions") i una qüestió (40) corresponent al Cap. X ("Sintaxi de l'oració complexa"). Excepte pel que fa a la qüestió 40, que s'ha intercalat entre les referides a les preposicions, l'ordre d'exposició de la taula respectarà l'ordenació d'origen.

<p>REFERÈNCIES</p> <p>6.1918 <u>Curs Princ. Exerc. Curs Curs</u> <u>mitjà faltes</u> (1927- <u>pràct. pràct.</u> (1918) (1925) 30) (1932) (1934)</p>	<p>QÜESTIÓ</p> <p>[segons el <u>Curs pràctic</u> (1934)]</p>	<p>OBSERVACIONS</p>
<p>§99 §35.II --- 2.XXII.2 = §145 = §208</p>	<p><u>Aci, aquí, allà</u>, demostratius adverbials, consignats en el repertori d'adverbis de lloc. (31)</p>	<p>6.1918[1ª-4ª i 7ªeds.]: "<u>aci, aquí, allà i allí</u>". 6.1918[5ª-6ªeds.]: "<u>aci, aquí i allà (o lla)</u>". Marvà, doncs, com la 5ª ed., ignorava <u>allí</u>. (Al <u>Curs mitjà</u> només s'hi mencionaven <u>aquí, allà</u>.)</p>
<p>§100 §35.II --- 2.XXII.2 §146 §209</p>	<p><u>Adesiara i dejorn</u>, consignats en el repertori dels "principals" adverbis de temps. (32)</p>	<p>M.1927-30 (com el <u>Curs mitjà</u>) no mencionava aquests ítems. M.1932 va incorporar <u>adesiara</u>. (6.1918 esmentava <u>de jorn</u> (grafiat separat), però no <u>adesiara</u>.)</p>
<p>§101 §35.II --- 2.XXII.2 §148 §211</p>	<p><u>Dempeus</u>, consignat en el repertori dels "principals" adverbis de manera. (33)</p>	<p>L'ítem, introduït per 1ª vegada a M.1934 (No se n'havia fet esment a la 6.1918, ni al <u>Curs mitjà</u>.)</p>
<p>§102 --- --- --- §152 = §215</p>	<p><u>De primer antuvi, de bell antuvi, de bell comeng</u>, locucions consignades en el rep. dels "principals" adverbis d'ordre. (34)</p>	<p>La noció d'adverbi d'ordre, introduïda, sense precedents a les referències, a Marvà 1932. (6.1918 esmentava <u>de bell antuvi</u>, però no els dos ítems restants.)</p>
<p>§105B --- §1 3.XX.1 = §158 = §222</p>	<p>A les oracions negatives on figura un dels mots <u>ningú, res, cap, gens, mai, enlloc i tampoc</u> "és indispensable l'ús de <u>no</u> tant si el mot de referència va davant com darrera el verb". (35)</p>	<p>6.1918: "[A les proposicions declaratives negatives] és tolerable l'omissió de l'adverbi <u>no</u> davant del verb en el cas de precedir-lo algun dels mots <u>ningú, etc.</u> sempre, però, que aquesta ommissió no pugui donar lloc a un equivoc". Princ.faltes: "Aquesta ommissió és sempre poc recomanable, i sovint àdhuc del tot inadmissible" (el tractament enrigidia el de la 6.1918, però sense arribar als extrems de Marvà).</p>
<p>§§107, --- --- 4.XX.2 = §159 = §223 108</p>	<p>"L'adverbi <u>no</u> en alguns casos es troba emprat dins oracions afirmatives. Ex.: (Expressant <u>temença</u>;) <u>Tinc por que no vingui avui</u>. -<u>Temen que la malaltia no se li compliqui</u>. - (Dins certes comparatives:) <u>Aparenta més anys que no té</u>. - <u>Fóra pitjor el remei que no la malaltia</u>". (36)</p>	<p>Marvà despatxava la qüestió amb el text citat: comparat amb les llargues disquisicions que la 6.1918 dedicava tant al cas de les construccions de temor com al de les comparatives, el seu tractament suposava un notable empobriment.</p>
<p>§132 --- §12 --- §175 = §241g</p>	<p>"No és lícita la supressió de <u>que</u> [...] davant les oracions subordinades. Cal, doncs, evitar expressions com: <u>Espero vindreu a Barcelona</u>, pròpies d'un estil lacònic, sols admissible a les missives telegràfiques". (37)</p>	<p>Ni la 6.1918 ni <u>Les principals faltes</u> (ni la 6.1912, ni les <u>Conv.filol.</u>) feien esment de l'"excepció" relativa al llenguatge telegràfic.</p>

<p>REFERÈNCIES</p> <p>6.1918 Curs Princ. Exerc. Curs Curs mitjà faltes (1927- pràct. pràct. (1918) (1925) 30) (1932) (1934)</p>	<p>QÜESTIÓ</p> <p>[segons el Curs pràctic (1934)]</p>	<p>OBSERVACIONS</p>
<p>§136 --- --- 4.XXI §176f = §242f</p>	<p>Centre les conjuncions de coordinació] "Hi ha encara la causal arcaica <u>car</u>, en lloc de la qual hom usa sovint modernament <u>perquè</u>, i en el llenguatge del poble, i àdhuc molts cops pels escriptors, <u>que</u>". (38)</p>	<p>L'incis "i àdhuc molts cops pels escriptors", afegit a Marvà 1934. Notem que, malgrat qualificar <u>car</u> de conjunció de coordinació, Marvà ignorava de fet la proposta de la 6.1918 de restringir el seu ús a les proposicions explicatives independents.</p>
<p>--- --- --- --- --- §250</p>	<p>"Al català antic trobem usada la locució prepositiva <u>no obstant</u>, que convindria de veure restablerta en el seu veritable sentit, que és el de «sense que (tal cosa) sigui obstacle». El català modern, per influència del castellà, ha fet de <u>no obstant</u> gairebé exclusivament una conjunció adversativa; cosa que és considerada no gens recomanable. Dins el mateix sentit de <u>no obstant</u> pot usar-se la locució <u>no contrastant</u>". (39)</p>	<p>En una conversa [cf.Ed.Barçino,279] Fabra havia deixat dit que com a conjunció adversativa corresponent a <u>no obstant</u> "tenim però no inicial, <u>no gens menys</u>, <u>tanmateix</u>, etc.". En una altra conversa [cf.Ed.Barçino,447] podia llegir-se una recomanació de restabliment d'ús de <u>no contrastant</u>, locució qualificada (imprecisament) d'adverbial, de la qual es deia que modernament era constantment reemplaçada per <u>no obstant</u>.</p>
<p>§§120, --- --- --- §168 = §232 122</p>	<p>"Les subordinades infinitives subjectes poden ésser introduïdes mitjançant la preposició <u>de</u>". (40)</p>	<p>Marvà es referia a aquest cas, però en canvi deixava de consignar que les infinitives complement directe de certs verbs també admeten <u>de</u>.</p>
<p>§112 --- §15 4.XXI.2 = §186 §252</p>	<p>"Excepcionalment, la preposició <u>a</u> és admesa per a la introducció del complement acusatiu quan el dit complement és un pronom personal fort". "Alguns admeten també" (per evitar el possible equivoc) construccions com: <u>Encalçava el gos al minyó</u>. "Resulta, però, evident que la millor manera d'evitar frases equivoques és mantenir l'ordre lògic dels termes de l'oració". (41)</p>	<p>La 6.1918, amb diferències entre edicions, s'havia referit a diversos casos de <u>a</u> obligada o tolerada. Princ.faltes: "es construeixen amb <u>a</u> els pronoms personals [...], i s'usa també <u>a</u> en l'expressió l'un a l'altre i anàlogues. Però, fora d'aquests casos, es farà bé de suprimir la <u>a</u>, que en general sols és tolerable, excepcionalment, davant certs pronoms". (Marvà 1927-30, 1932 havien fet seva la solució <u>Encalçava el gos al minyó</u>, que Marvà 1934 descrivia com a admesa per "alguns".)</p>
<p>§126 --- §16 = 4.XXII.2 = §188 = §254</p>	<p>"Davant un infinitiu o frase d'infinitiu que representa una determinació circumstancial de temps, cal emprar la preposició <u>en</u> (traduïda al castellà per <u>al</u>". (42)</p>	<p>6.1918: "és d'aconsellar que els escriptors es decantin decididament" [per la solució <u>en+inf</u>]. Princ.faltes: "L'infinitiu precedit de <u>en</u> correspon a l'infinitiu espanyol precedit de <u>al</u>".</p>

REFERÈNCIES						QÜESTIÓ	OBSERVACIONS
E.1918	Curs mitjà (1918)	Princ. faltes (1925)	Exerc. (1927-30)	Curs pràct. (1932)	Curs pràct. (1934)		
§115	---	---	---	---	§256	"La preposició <u>a</u> acompanya el mot <u>com</u> quan aquest introdueix un predicatiu; això és quan pren el sentit de «en qualitat (o condició) de»". (43)	La puntualització sobre el sentit de <u>com a</u> semblava ser original de Marvà.
§128	---	---	4.XXXV	§191	§258	"Davant una oració subordinada d'infinitiu, la preposició <u>per</u> fa ofici adés de causal, adés de final, adés d'ambdues coses, sempre que l'oració subordinada depèn d'un verb d'acció voluntària [...]. Si l'oració subordinada infinitiva amb sentit de finalitat depèn d'un nom (substantiu o adjectiu) o d'un verb que no sigui d'acció voluntària no s'usa <u>per</u> , sinó <u>per a</u> . Els verbs <u>usar</u> i <u>emprar</u> solen ésser tractats <u>com</u> si no fossin d'acció voluntària". (44)	La noció de verb d'acció voluntària, introduïda als <u>Exercicis</u> (Marvà 1932 no en feia ús, ni tampoc es referia a l'excepció dels verbs <u>usar</u> i <u>emprar</u>). La E.1918 declarava "indubtablement preferible" l'ús de <u>per</u> "quan el circumstancial que conté el dit verb en infinitiu expressa el fi o objecte de l'acció expressada per un verb anterior i aquest fi o objecte és alhora el motiu d'aquesta acció".

a) La taula contempla cinc casos d'enrigitament respecte de la Gramàtica de l'Institut, caracteritzables de la manera següent: 1º) Un cas d'omissió significativa d'un ítem, ommissió que M.1934 compartia amb les eds. 5ª-6ª de la G.1918, però no amb la 7ª ed. (qüestió 31). 2º) Un cas d'ignorància intencionada d'una opció tolerada per Fabra, tot posant èmfasi en el caràcter "indispensable" de l'opció preferencial (qüestió 35). 3º) Un altre cas d'ignorància d'opcions tolerades (qüestió 41). 4º) Dos casos de tractament com a estrictament obligatòries d'opcions fermament aconsellades per Fabra (qüestions 42 i 44).

b) En tres del cinc casos de referència el tractament de Marvà venia a coincidir, tanmateix, amb el d'alguna de les obres menors de Fabra. En efecte: 1º) El Curs mitjà també s'havia estalviat de mencionar allí en el repertori dels demostratius adverbials -però notem que, a diferència del Curs pràctic, tampoc havia fet esment de ací (cf. qüestió 31). 2º) Les principals faltes tendien a presentar com a decididament digna d'evitació la possibilitat d'usar sense no els mots ningú, res, etc. en posició pre-verbal; tot i així, el tractament d'aquesta obra no era tan taxatiu com el de Marvà (cf. qüestió 35). 3º) A Les principals faltes, molt semblantment al que succeïa en el Curs pràctic, s'havia donat a entendre que les construccions al+infinitiu no eren sinó un castellanisme del tot intolerable (cf. qüestió 42).

c) Algunes de les qüestions consignades en la taula serveixen per exemplificar el caràcter molt restringit, i sovint intrascendent, de les aportacions de Marvà que, en algun sentit, suposaven una ampliació de la lletra de la Gramàtica de l'Institut. En tal cas

es trobaven: 10) el fet d'haver inclòs, en els corresponents repertoris adverbials, ítems com adesiara, dempeus, de bell començ, etc.; 20) observacions com la consistent a fixar-se en la possibilitat d'elidir que en el llenguatge telegràfic (cf. qüestió 37), o puntualitzacions com la relativa al sentit de com a (cf. qüestió 43). En algun cas puntual, com en el del text dedicat a la locució no obstant (cf. qüestió 39), l'aportació de Marvà es distingia pel fet d'explicitar una recomanació que, tot i essent d'origen fabrià, no havia estat formulada per Fabra amb deteniment (en els textos publicats, si més no).

d) La taula també recull alguns exemples de casos en què el tractament de Marvà, per voluntat de simplificació, per inadvertència o per simple oblit, era notablement més pobre que el corresponent de Fabra (cf. qüestions 36, 38 i 40).

3.5. Resum i conclusions

a) En 19 de les qüestions recollides en les taules, el Curs pràctic (1934) es distingia pel fet de defensar posicions normatives més rígides que les de la Gramàtica de l'Institut (prenent com a representant d'aquesta obra, en casos de variació, l'última edició). Aquest enrigidiment adoptava les figures següents:

10) Declaracions d'obligatorietat de solucions que per a Fabra eren preferencials o recomanables (cf. qüestions 9, 42 i 44).

20) Silenciament o ignorància interessada de possibilitats admeses o tolerades (cf. qüestions 12, 31, 35 i 41), o condemna emfàtica del terme no marcat d'una declaració de preferència fabriana (cf. qüestió 26).

30) Menysestimació de toleràncies relatives a registres lingüístics "baixos" (cf. qüestions 18 i 19).

40) Declaracions de preferència no recolzades en l'autoritat de Fabra (cf. qüestions 5, 6, 7 i 17).

50) Introducció de matisos negatius (cf. qüestions 1, 2 i 3), supressió de matisos negatius expressats per Fabra (cf. qüestió 30) o manteniment d'indicacions de sentit negatiu que Fabra havia decidit suprimir (cf. qüestió 11).

b) Sis de les 44 qüestions (cf. 10, 13, 14, 15, 29 i 39) no havien estat tractades a la G.1918. Les 19 qüestions restants (respecte de les quals no pot dir-se que el Curs pràctic enrigidís normativament la Gramàtica de l'Institut) corresponien a casos caracteritzables, en síntesi, de la manera següent:

10) Quatre casos d'atenció prestada a modificacions introduïdes en la 5ª ed. (cf. qüestions 4, 27 i 28) o en la 7ª ed. (cf. qüestió 21) de la G.1918. (Notem que en dues ocasions -cf. qüestions 4 i 27- el canvi introduït en la G.1918 comportava enrigidiment respecte de posicions defensades en els primeres edicions.) Un altre cas en què Marvà es feia ressò, però d'una manera indirecta, d'un afegit de la 5ª ed. (cf. qüestió 16).

20) Quatre casos d'"ampliació" respecte de la G.1918: consistents en el fet de suplir una mancança injustificada (cf. qüestió 22), o en el d'afegir alguns ítems a determinats repertoris (cf. qüestions 32, 33 i 34). Dos casos més d'"innovacions" intrascendents (cf. qüestions 37 i 43).

30) Quatre casos d'"empobriment": per manca d'esment -o oblit- de l'existència d'una construcció (cf. qüestions 8 i 40), per tractament gramatical massa simplificat (cf. qüestió 26), o per ignorància d'una proposta fabriana (cf. qüestió 31).

40) Un cas d'explicació ociosa (cf. qüestió 20); dos casos d'errors de concepte i/o exemplificació (cf. qüestions 24 i 25); un cas d'indeterminació expositiva compartida amb la G.1918.

c) De les 44 qüestions considerades, 25 havien estat tractades en alguna de les dues obres menors de Fabra. En concret, 14 al Curs mitjà, i les 11 restants a Les principals faltes. Aquesta distribució complementària s'explica per la diferent condició dels manuals referits: mentre el Curs mitjà, pel seu caràcter decididament elemental, evitava d'entrar en qüestions de sintaxi que tinguessin un caire mínimament problemàtic (i és per això que les al·ludides 14 qüestions són d'ordre morfològic), Les principals faltes, en canvi, era una obra bàsicament dedicada a la denúncia i correcció d'errors sintàctics.

Cal dir que entre les qüestions compartides amb Les principals faltes n'hi havia quatre (cf. qüestions 10, 14, 15 i 29) de pertanyents al grup de les sis que no figuraven a la G.1918. Tenint en compte que els tractaments que el Curs pràctic donava a aquestes quatre qüestions semblaven estar directament influïts, com s'ha comentat a les taules, pels del manual fabrià de 1925, la dada pot prendre's com una indicació de l'atenció prestada per Marvà a aquesta obra menor com a instrument de suplència de les mancances de la G.1918.

d) De les 14 qüestions de referència compartida amb el Curs mitjà, 8 corresponien a casos d'enrigitament normatiu del Curs pràctic respecte de la Gramàtica de l'Institut. I resulta que pel que fa a quatre d'aquestes vuit qüestions ja en el mateix Curs mitjà hi havia hagut enrigitament (cf. qüestions 12, 19, 30 i 31), cosa que no succeïa per a les altres (cf. qüestions 1, 9, 17 i 18).

Així mateix, de les 11 qüestions que M.1934 compartia amb Les principals faltes, 4 corresponien a casos d'enrigitament del Curs pràctic respecte de la G.1918. I per a dues d'aquestes quatre qüestions l'enrigitament també s'havia produït a Les principals faltes (cf. qüestions 35 i 42), però no per a les dues restants (cf. qüestions 26 i 41).

Amb les reserves que calgui, de les dades anteriors se'n podria treure la conseqüència que les obres menors fabrianes se situaven, quant a l'enrigitament normatiu, a la meitat del camí recorregut per Marvà: valgui la metàfora com a mesura de fins a quin punt la tendència que encarnaven Vallès i Martorell tenia raó de sentir-se autoritzada, textualment, pel mateix Fabra.

e) Utilitzant les qüestions com a test de l'evolució diguem-ne interna de l'obra de Marvà, s'obtenen les dades següents:

10) 31 qüestions figuraven a tots tres manuals considerats. Precisem: en 18 ocasions el tractament era idèntic en els tres i en 4 ocasions més només havia estat objecte de canvis insignificants (es podria dir, doncs, que en 22 qüestions, és a dir, en el 50% del total, les tres obres coincidien); en dos casos (cf. qüestions 1 i 27) el tractament de M.1934, idèntic al de M.1932, diferia del dels Exercicis en el sentit d'un cert enrigidiment; en cinc casos més (cf. qüestions 4, 18, 28, 33, 41) el tractament de M.1934 s'oposava als tractaments coincidents dels Exercicis i de M.1932, en la majoria en el sentit d'un enrigidiment, però no en tots (cf., p.ex., la qüestió 28); en un cas (cf. qüestió 33) hi havia diferències entre les tres obres; en un altre cas, finalment (cf. qüestió 44), es donava la inusual circumstància que el tractament de M.1934 tenia en comú amb el dels Exercicis un element significatiu que mancava a M.1932 (al·ludim al fet, remarcat per Solà¹, que de la noció de «verb d'acció voluntària», introduïda en els Exercicis per tractar de la qüestió de per i per a amb infinitiu, se'n feia ús a M.1934, però no a M.1932).

20) 7 qüestions només eren presents a M.1932 i M.1934 (cf. qüestions 3, 9, 21, 22, 34, 37, 40): en tots els casos es tractava de suplir mancances no especialment significatives dels Exercicis i, en la majoria, els tractaments de les dues obres eren idèntics; hi havia, però, variació en la qüestió 21, per atenció prestada a una modificació de la 7ª ed. de la Gramàtica de l'Institut.

30) 6 qüestions eren exclusives de M.1934 (cf. qüestions 2, 13, 14, 15, 39, 43): la seva introducció s'explicava per diversos motius, entre els quals l'atenció prestada a una innovació de la 5ª edició de la G.1918 (qüestió 2), o el seguiment de temes de Les principals faltes i/o de les Converses (qüestions 14, 15, 39) que no havien estat tractats a la G.1918.

1. Cf. Solà 1987a, p.136, n.12.

CAPITOL NOVE

1. Introducció

La Gramàtica Catalana [1ª ed., Llibreria Catalònia, Barcelona, 1938] de Josep Miracle, manual del qual van aparèixer un bon nombre d'edicions més després de la guerra (la 7ª ed., p.ex., era del 1978), és una obra que, tot participant de la generalitzada tendència a donar una interpretació rígida de la normativa fabriana, es distingia pel fet d'exposar la matèria gramatical d'una manera molt empobrida i massa sovint subjecta a una mena d'imprecisions que no podien explicar-se per la genèrica voluntat de simplificació pedagògica de l'autor. Dit més planament: el manual de Miracle donava tantes mostres d'imperícia expositiva que si el comparàvem, per exemple, amb el Curs pràctic de Marvà, llibre amb el qual pot pensar-se que en termes generals compartia els postulats lingüístics i pedagògics fonamentals, aquest fàcilment ens podria arribar a semblar un model de claredat i precisió. Això no treu, però, que l'obra es distingís per una qualitat específica, que, si no anem errats, només compartia amb els Exercicis de l'esmentat Marvà: la d'haver estat revisada pel mateix Fabra. Ara que, vistos els resultats, tot sembla indicar que el Mestre no es va mostrar gaire exigent amb el deixeble.

L'obra es dividia en quatre parts, d'extensió molt desigual. La primera, intitolada "Nocions preliminars", pretenia introduir en 16 pàgines i 21 paràgrafs els principals conceptes de fonologia (que comprenien, curiosament, els de prefix i de sufix) i de morfologia que havien de ser usats en les exposicions posteriors. Notem que les definicions de referència, no acontentant-se de caure en tots els paranys de la imprecisió tradicional, incloïen algun cas d'indeterminació quasi perfecta, com la que sorgia a partir de la de mot ("Mot és el so o el conjunt de sons de què ens valem per a expressar una idea" [§1]) per comparació amb la d'oració o proposició ("Oració o proposició és el mot o el conjunt de mots de què ens valem per a expressar les nostres idees" [§12]). La segona part, de molt la més sòlida de l'obra, dedicava 55 pàgines (del §22 al §95) a exposar l'"Ortografia" mitjançant un prolix sistema de regles i excepcions. Tot i la seva discutible pedagogia, era més ben feta que la següent, en què la "Morfologia" anava tractada, segons la tradició, en apartats o capítols dedicats a les parts de l'oració (més un escoli sobre les interjeccions) que ocupaven les 160 pàgines (§§96-229) en què bàsicament ens centrarem per donar notícia del llibre. L'última part només tenia vuit pàgines i, de fet, es limitava a recollir, sota la suggeridora etiqueta "Morfologia i Sintaxi", unes poques qüestions que l'autor hauria pogut perfectament tractar en la part anterior (§§230-231).

Una particularitat del llibre digna d'atenció, que Miracle presentava en el pròleg com a fruit de la seva experiència docent ("no sé si curta o llarga, però fet i fet una experiència reeixida"), consistia en la inserció de nombrosos exercicis de correcció sobre textos d'autors diversos, amb els quals s'oferia al lector la possibilitat d'entrar en contacte amb "els sistemes que han imperat de la Renaixença ençà, sense negligir la variada matisació ortogràfica, morfològica i sintàctica que encara ofereixen el llibre i la revista, al cap de vint anys del triomf de

la i llatina". Conscient del problema que podia suposar el fet que les solucions donades a aquests exercicis pels usuaris del llibre no sempre coincidissin, malgrat ser correctes, amb les ofertes en la corresponent "Clau" de les últimes pàgines, l'autor es manifestava convençut que, de tota manera, la identitat de les versions resultaria pràcticament garantida sempre que els lectors sabessin cenyir-se, com ell, al principi de no introduir en els textos cap modificació estilística. Per bona que en fos la intenció, és clar que un principi com aquest només podia funcionar a condició que entre mestre i deixebles es donés una perfecta coincidència sobre què cal entendre per estil, i és obvi també que, en la pràctica, una tal coincidència havia d'imposar-se entre els segons per un acrític aprenentatge de les solucions proposades pel primer. Sigui com sigui, el cas és que sota l'etiqueta d'una correcció no estilística, Miracle oferia als lectors el producte d'una llengua no ja ortogràficament, sinó morfològicament i sintàcticament unitària (s'entén, en els aspectes no òbviament "estilístics" de la sintaxi), notablement insensible a la diversitat d'època i de registres dels textos proposats i, en definitiva, a la "manera" (per no dir-ne "estil") de cadascun dels autors. Així, en el pla de la morfologia es permetia esmenar, per exemple, 10) tots els possessius àtons de Verdager i de Guimerà [cf. exercicis 24, 45 i 52]; 20) un va ser (correcte: va ésser) del mateix Guimerà [cf. ex. 24]; 30) un sigut i un com me deia de Pous i Pagès [cf. ex. 40]; 40) un us tinc de dir i un deu amb sentit d'obligació de Carles Soldevila (de tal manera que la construcció us tinc de dir que la processó deu ésser vista cap al tard es convertia [cf. ex. 14] en us he de dir que la processó ha d'ésser vista cap al tard); 50) un ben natural aquesta gràcia que tens de Ramon Garriga, que es convertia en aqueixa gràcia que tens [cf. ex. 47]. I així, semblantment, pel que fa a la sintaxi, no s'estava: 10) d'afegir partícules negatives a betzef -a un qu'en lloch veyà de Guimerà [ex. 56], a un ningú's recordarà de Pous i Pagès [ex. 40] i a un tampoc senten de Soldevila [ex. 14]; 20) de canviar construccions impersonals, com una de ben innocent de Cebrià Montoliu (el poeta que pot anomenar-se per antonomàsia pragmàtic, convertida en el poeta que per antonomàsia podem anomenar pragmàtic, [ex. 43]); 30) de suprimir tot rastre de pronoms febles "pleonàstics" (de construccions com Diu la rondalla, que de les llàgrimes que vessà l'infortunada Dashira, en sorgí aquesta font, de Ramon Sallés [ex. 10], o com jo li havia demanat a l'amic senyor Ribot, de F. Pous i Burguès [ex. 12]). Cal dir, d'una altra banda, que si bé en general totes aquestes "correccions" eren perfectament coherents amb l'esperit ultraortodox de l'autor, no sempre corresponien a prescripcions suficientment explicitades en el text de l'obra, amb la qual cosa Miracle exemplificava la perillosa pràctica de deixar-se guiar per una versió diquem-ne privada de la norma gramatical.

2. L'activitat prescriptiva

A fi de caracteritzar amb deteniment la Gramàtica de Miracle com a obra prescriptiva hem procedit d'entrada a reunir un corpus ampli de qüestions seguint un procediment semblant al que hem fet servir en l'estudi del Curs pràctic de Marvà, és a dir, deixant-nos guiar molt més per l'atenció o l'interès que per motius variats ens havien suscitat, en un parell de lectures inicials del llibre, les qüestions susceptibles de ser seleccionades, que no

pas per un criteri fix preestablert. Un cop decidit el corpus, hem cregut adequat d'analitzar-lo prenent com a referència principal (però no exclusiva) no pas l'obra de Fabra sinó precisament l'esmentat Curs pràctic, a fi d'escatir com se situava el manual de Miracle en el marc d'una ortodòxia de la qual el dit Curs de Marvà entenem que ha de considerar-se com el millor representant. No cal dir que l'anàlisi realitzada ens ha servit, també, per completar la informació ja donada sobre l'obra marvesca. I això d'acord amb les dades següents: de les 48 qüestions en què finalment se'ns ha concretat el corpus del llibre de Miracle, resulta que en 37 casos es tractava de qüestions també contemplades per Marvà, però de tal manera que només 18 d'aquestes 37 qüestions compartides poden comptar-se entre les que figuren en les taules corresponents a l'estudi del Curs pràctic del capítol anterior.

Distribuïrem les qüestions del corpus en cinc grups temàtics, segons que siguin referides a la morfologia o a la sintaxi 10) del nom i de l'article; 20) dels determinants; 30) del verb; 40) dels pronoms; 50) dels adverbis i de les preposicions. Cadascun dels grups s'exposarà en una taula de construcció semblant a la de les presentades en el capítol anterior, la qual constarà d'una primera columna de referències, d'una segona columna en què es donarà la formulació de les qüestions segons la Gramàtica de Miracle, i d'una tercera columna d'observacions, les quals se centraran en una comparació amb el Curs pràctic de Marvà sempre que sigui possible i tindran un caràcter ad hoc en la resta de casos.

2.1. Qüestions relatives al nom i a l'article

Les sis primeres de les vuit qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen als dos capítols inicials de la part de "Morfologia" del manual de Miracle, mentre les dues darreres, que versen sobre problemes de concordança nominal, formen part de les poques que podien llegir-se en la part final de "Morfologia i Sintaxi". Les qüestions es presentaran seguint el mateix ordre en què figuraven en el llibre.

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§121 §100	Gènere erroni (i grafies corruptes) d'alguns noms: <u>la ventatja</u> , <u>la corrent</u> , <u>la costum</u> , <u>la senyal</u> , <u>la pendent</u> , <u>la lleque</u> ; <u>el calor</u> , <u>un anàlisis</u> , <u>un àgape</u> . (1)	Marvà es referia a aquests noms (excepte <u>àgape</u>) i també als casos de <u>escafandre</u> [m.], <u>suor</u> [f.], <u>pòlvores</u> [f.] i <u>fi</u> (=final) [f.].
§130 §103	Plural dels noms acabats en <u>q</u> palatal: en <u>-s</u> (per aplicació de la regla general, sense esment específic del cas). (2)	Marvà dedicava un text específic al cas: "en <u>-s</u> muda" (expositivament justificat per l'emudiment de la <u>s</u> de referència).
§129 §103	Plural dels noms acabats en <u>-sc</u> , <u>-st</u> , <u>-xt</u> : indistintament en <u>-os</u> o en <u>-s</u> . (3)	Marvà, més d'acord amb la 6.1918 [cf. §33.VI, 7 ^a ed.], donava, en lletra gran, <u>-os</u> i afegia, en lletra menuda, que alguns escriptors prefereixen la solució arcaica en <u>-s</u> .

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§132 §108	"La forma <u>lo</u> com a article definit masculí, és dialectal o arcaica." (4)	Marvà precisava un xic més, dient que <u>lo</u> era "la forma més usual de la llengua antiga" i que és usat "a la majoria del parlar occidental".
---- §112	"Davant els noms d'home començats en consonant, és generalitzadíssim l'ús de <u>en</u> amb la categoria d'article." (5)	Miracle afegia un comentari imprecís, d'acord amb la lletra del qual no només els usos de <u>el</u> , sinó també els de <u>l'</u> i de <u>la</u> davant de nom propi personal, tenen "un sentit més vulgar".
---- §112	"En el llenguatge epistolar no és recomanable de calcar el <u>Señor Don</u> del cast. amb <u>Senyor En</u> ." (6)	Fabra s'havia referit a la qüestió en dues <u>Converses</u> [cf. Ed. Barcino, 551-2].
---- §231	Si un adjectiu ha de qualificar dos o més substantius singulars alhora, és "preferible" d'usar-lo en plural: <u>He trencat el vas i el qerro blaus</u> , preferable a: <u>He trencat el vas i el qerro blau</u> . "Anàlogament amb el participi. No: <u>Ja tenim la taula i la cadira preparada</u> , sinó: <u>Ja tenim la taula i la cadira preparades</u> ." (7)	És remarcable, genèricament parlant, que Miracle prestés atenció a qüestions relatives a la concordança de nombre. Lamentablement, els exemples aduïts no són, en realitat, problemàtics (les solucions considerades "preferibles" per l'autor de fet són, si no errem, les úniques realment existents: la seva intervenció era, doncs, ociosa).
---- §231	"És preferable que quan s'omet l'article davant un substantiu del mateix nombre d'un altre primerament determinat, no s'ometi davant un tercer substantiu si els accidents gramaticals d'aquest no corresponen als d'aquells. Així, no: <u>De la butxaca es traqué la petaca, pipa i encenedor</u> , sinó: <u>De la butxaca es traqué la petaca, la pipa i l'encenedor</u> ." (8)	La qüestió no deixava de ser interessant -i inusitada- però la redacció de Miracle era manifestament precària (l'exemple correcte, en particular, no se cenyia a la instrucció donada). Notem que l'autor feia un ús inadequat de la noció de «preferible».

a) El fet que quatre de les vuit qüestions recollides en la taula no haguessin estat tractades en el Curs pràctic sembla indicar, en primera anàlisi, que el manual de Miracle era més complet que el de Marvà a l'hora d'incorporar determinades minúcies prescriptives. La indicació, de fet, és vàlida, però dintre d'uns límits menys remarcables del que aquesta taula podria donar a entendre.

b) Notem el diferent comportament de Miracle, per comparació amb les posicions de la Gramàtica de l'Institut, en les dues qüestions relatives a la formació del plural: quan la solució considerada per Fabra secundària era una solució viva en la llengua parlada (cas dels plurals en -os dels noms acabats en g palatal) Miracle la silenciava (cf. qüestió 2); en canvi, quan la solució secundària fabriana era descrita com a arcaica (cas dels plurals en -s dels noms en -sc, -st, -xt), aleshores Miracle la tractava en peu d'igualtat amb la solució principal (cf. qüestió 3).

c) Les qüestions 7 i 8 il·lustren un ús de la valoració «preferible» característic de l'autor: per a Miracle «preferible» significava, de fet, «obligatori». La raó d'això sembla clara: acostumat a interpretar les declaracions de preferència fabrianes com a exclusions de la solució no preferida, Miracle va acabar usant el terme «preferible» com a sinònim d'«obligatori» en aquells contextos en què es tractava de prohibir una solució inacceptable.

2.2. Qüestions relatives als determinants

Les dotze qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen sense excepció al tercer capítol, intitulat "Adjectiu", de la part de "Morfologia" del manual de Miracle. Les qüestions s'exposaran seguint l'ordenació d'origen.

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§152 §122	"Els possessius <u>meu, teu, seu</u> i les corresponents formes femenines són d'ús general; però el llenguatge parlat els substitueix, sobretot davant de noms de parentiu, per [...] <u>non, ton, son.</u> " (9)	Formulació més afinada a Marvà: "[Els possessius febles] són usats dins el llenguatge parlat gairebé exclusivament amb alguns noms de parentiu."
§154 §123	" <u>Un</u> , quan designa el nom del primer nombre, es redueix a <u>u.</u> " (10)	Més precisió conceptual a Marvà (d'acord amb la <u>§.1918</u> [cf. §67]): " <u>Un</u> , usat com a nom del primer nombre natural, és <u>u.</u> "
§155 §124	"Les formes <u>quint, quinta</u> , és preferible de substituir-les per <u>cinquè, cinquena.</u> " (11)	Formulació més "tolerant" a Marvà: "En lloc de <u>cinquè</u> , podem dir <u>quint.</u> " (La <u>§.1918</u> [cf. §67] ignorava l'existència de <u>quint.</u>)
§158 §127	"Convé evitar l'ús de <u>bastant</u> sota la forma femenina <u>bastanta, bastantes;...</u> " (12)	Formulació equivalent a Marvà.
§159 §127	"i evitar de pluralitzar <u>prou, força i massa.</u> " (13)	Formulació un xic més taxativa a Marvà.
§160 §130	" <u>Qualque</u> pot ésser emprat en lloc de <u>algun o alguna.</u> " (14)	Marvà no feia esment de <u>qualque</u> . (Miracle podia adduir l'autoritat de la <u>§.1918</u> [cf. §69], però evitava de dir que la forma és arcaica.)
---- §130	"Quan s'usa com a sinònim de propi, l'indefinit <u>mateix</u> va plaçat després del substantiu. Diríem: <u>L'ha lliurat al seu propi pare. Doncs diem: L'ha lliurat al seu pare mateix.</u> " (15)	Miracle reproduïa una observació de la <u>§.1918</u> [cf. §69] que provenia de la <u>§.1912</u> [cf. §120]. (Notem, però, que l'entrada <u>mateix</u> del <u>D.G.L.C.</u> dona dos exemples que semblen desautoritzar la posició assumida per Miracle: <u>Ell és culpable: el seu mateix pare ho reconeix. Els mateixos botxins ploraven.</u>)
---- §130	"L'ús constant de <u>mateix</u> per a evitar repeticions és un calc del castellà que ha d'ésser bandejat." (16)	Curiosament, Marvà no parlava d'aquesta qüestió. (Notem que Miracle atenuava la prohibició sense voler, per l'ús inepte de l'adjectiu «constant».)
§160 §130	"És freqüent de substituir erròniament <u>altre</u> per <u>demés.</u> " (17)	A Marvà, formulació i exemplificacions del cas equivalents.
---- §130	Cal evitar l'ús de <u>qual</u> en les expressions <u>#tal i qual, #tal qual i #tal o qual.</u> (18)	Marvà no recollia la qüestió. (Fabra s'havia referit a <u>#tal o qual</u> a la <u>§.1918</u> [cf. §69].)
§160 §130	"No es pot usar <u>varis</u> com [sic] adjectiu determinatiu." (19)	El text homòleg de Marvà, ja comentat.
§162 §132	"Cal evitar de substituir <u>el qual, la qual</u> , etc. per <u>quin (quina, quins, quines)</u> o <u>qual</u> (sense l'article)." (20)	Marvà despatxava la qüestió sense donar exemples, dient només que l'adjectiu relatiu mai no ha d'usar-se sense article.

a) Les dotze qüestions recollides en aquesta taula tenen totes un caràcter puntual. El fet que quatre d'aquestes qüestions no haguessin estat ateses en el Curs pràctic de Marvà ens dona segurament una indicació més ajustada que la que oferia la taula anterior sobre els límits del major detallisme de Miracle.

b) De la comparació entre els tractaments de les vuit qüestions compartides no se'n poden treure conclusions gaire tallants. Podríem dir, per exemple, que Marvà tendia a expressar-se amb més precisió i/o elegància. Des d'un punt de vista normatiu, però, les posicions eren bàsicament coincidents (cosa no gens sorprenent, donat el poc marge ofert per les qüestions de referència), amb diferències de matís expositiu que a vegades suposaven major rigidesa en el llibre de Miracle (cf. qüestió 11) i a vegades en el de Marvà (cf. qüestió 13).

2.3. Qüestions verbals

En general, les qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen al quart capítol de la part de "Morfologia" de la Gramàtica de Miracle. L'última qüestió procedeix, però, de la part final de "Morfologia i Sintaxi". Com sempre, respectarem en la taula l'ordre d'exposició original.

REFERÈNCIES Marpà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§56 §139	"El català actual té força en desús les formes del pretèrit perfet d'indicatiu, les quals substitueix amb les del pret. perfet perifràstic." (21)	A Marvà, presentació inversa (no realista): "[El perfet perifràstic] no és sinó un possible substitut [...] del pretèrit simple."
§§62, 105 §152	Formes no personals del verb ésser. Consignades en paradigma: <u>ésser/essent/estat</u> . Però en observació adjunta es referia a l'existència de <u>ser</u> . (22)	Recordem que Marvà donava compte de l'existència de <u>ésser</u> i que, per una altra banda, recomanava d'evitar <u>sigut</u> .
§72 §152	"Verbs com <u>treure</u> i <u>jeure</u> permuten la <u>e</u> del radical en <u>a</u> ." (De fet, Miracle incloïa en el paradigma de <u>treure</u> , com a variants secundàries entre parèntesis, formes rizotòniques en <u>a</u> dels presents d'indicatiu i de subjuntiu: <u>trac</u> , <u>traqui</u> , etc.; notem que aquest paradigma també servia de model per a <u>jeure</u> , però no per a <u>heure</u> ni <u>néixer</u> .) (23)	Marvà: "Els verbs <u>jeure</u> , <u>treure</u> , <u>heure</u> i <u>néixer</u> canvien la <u>e</u> per una <u>a</u> dins les formes febles." (Notem que admetent en paradigma, a diferència de Marvà, les esmentades formes rizotòniques en <u>a</u> , Miracle podia haver-se sentit autoritzat pel D.G. L.C. [cf. entrades <u>jeure</u> i <u>treure</u>].)
§53 §154	Llista de verbs purs: <u>ajupir</u> , <u>bullir</u> , <u>collir</u> , <u>cosir</u> , <u>cruixir</u> , <u>dormir</u> , <u>eixir</u> , <u>escopir</u> , <u>esmunyir</u> , <u>fuqir</u> , <u>grunyir</u> , <u>morir</u> , <u>munyir</u> , <u>obrir</u> , <u>omplir</u> , <u>pruir</u> , <u>quidrir</u> , <u>retrunyir</u> , <u>sentir</u> , <u>sortir</u> , <u>tossir</u> i els compostos (excepte <u>assentir</u> i <u>dissentir</u>). <u>Acudir</u> , <u>brunzir</u> i <u>mentir</u> es conjuguen indistintament. <u>Lluir</u> té les dues possibilitats, amb significat diferent. <u>Dir</u> , en el pres. ind. també té les formes <u>ous</u> , <u>ou</u> , <u>ouen</u> . (24)	A Marvà, llista idèntica i mateix tractament de <u>lluir</u> . Diferències: a) <u>brunzir</u> i <u>mentir</u> es conjuguen indistintament, "però és preferible la forma pura"; b) <u>acudir</u> , <u>presumir</u> i <u>consumir</u> , "és molt corrent de conjuguar-los en el llenguatge modern en forma pura. Sembla, però, millor d'usar-los en forma incoativa"; c) no feia esment de <u>dir</u> .
§§103, 104 §154	"La forma que prenen en el futur i el condicional els verbs <u>tenir</u> i <u>venir</u> , expliquen els infinitius erronis <u>tindre</u> i <u>vindre</u> , però no els justifiquen. Per tant, caldrà evitar-los." (25)	Marvà, evitant de referir-se (com la G.1918) a l'existència de <u>tindre</u> i <u>vindre</u> , s'estalviava de donar explicacions. (Miracle, qualificant-los d'erronis, s'extralimitava innecessàriament.)

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§116 §156	"Quan el participi forma part d'un temps compost i va precedit d'un pronom feble de 3ª p. o bé del pronom <u>en</u> , pren el gènere i el nombre del substantiu que el pronom feble representa." (26)	Marvà era igualment taxatiu.
---- §160	"El verb <u>deure</u> , emprat com a verb d'obligació, convé que sigui, en general, evitat." (27)	Miracle feia seva una estesa opinió ultraortodoxa generalment no formulada, però, en els manuals.
§113 §161	"Els temps d'obligació no han d'ésser mai formats pel verb <u>tenir</u> , sinó pel verb <u>haver</u> . Construccions com <u>Tindriem d'anar a Reus; Tindriem de veure què passa</u> , i sobretot, <u>Tindriem que comprar un cavall</u> , convé que siguin substituïdes..." (28)	Marvà evitava de pronunciar-se sobre <u>tenir de</u> . (Miracle s'extralimitava en la condemna de <u>tenir de</u> , per bé que en el text no deixés d'introduir un matis diferencial entre el seu cas i el de <u>tenir que</u> .)
§113 §161	"En els temps d'obligació, la 1ª p.s. del pres.ind. del verb <u>haver</u> té la forma <u>haiq</u> al costat de la forma <u>he</u> : <u>T'ho haiq de dir</u> . Molt millor: <u>T'ho he de dir</u> ." (29)	Marvà es limitava a dir que <u>haiq</u> és usat en equivalència amb <u>he</u> . (La valoració «molt millor», de collita pròpia de Miracle.)
§234 §231	"El gerundi indica «en el moment que s'esdevé l'acció», «simultaneïtat amb una altra acció». No: <u>El paleta caiqué de la bastida matant-se</u> , sinó: <u>El paleta caiqué de la bastida i morí en l'accident</u> , o bé: <u>El paleta morí de resultes d'haver caigut de la bastida</u> , o bé, encara: <u>El paleta caiqué de la bastida; quan els seus companys el recolliren ja era mort</u> . Les possibilitats d'evitar i de substituir el gerundi castellanitzant, com veiem, són innúmeres." (30)	Marvà es limitava a caracteritzar els casos de gerundi incorrecte, en comptes de dir què indica el gerundi quan és correcte (que és precisament el parany d'imprecisió en què queia Miracle).

a) Notem que només pel que fa a dues qüestions de caràcter puntual (cf. qüestions 25 i 27) les indicacions de Miracle no tenien correspondència en el Curs de Marvà (ni, tampoc -i no devia ser pas casualitat-, en la Gramàtica de l'Institut). En la qüestió 25 el nostre autor s'extralimitava innecessàriament, com ja hem dit, condemnant amb el qualificatiu d'«errònies» unes formes que, si de cas, hauria hagut de desautoritzar com a dialectals. Miracle també s'extralimitava innecessàriament, però per un motiu invers, en la qüestió 27: recomanant que s'evités l'ús del verb deure en sentit d'obligació (d'acord amb una opinió ultraortodoxa que prèviament només havia recollit, si no anem errats, Jordana) elevava injustificadament a norma el que, de fet, cal considerar com una característica dialectal.

b) Un altre cas clar d'extralimitació era el de la condemna del gir d'obligació tenir de (cf. qüestió 28): una vegada més Miracle s'encarregava de traduir en termes de rebuig explícit un silenci fabrià que no necessàriament havia d'interpretar-se com una desautorització positiva. (Tanmateix, pel que fa als tres casos considerats, es podria discutir fins a quin punt Fabra, en la mesura que apareixia com a responsable de la revisió del llibre de Miracle, havia realment autoritzat les posicions diguem-ne radicals del deixeble.)

c) Del text que Miracle dedicava al gerundi (cf. qüestió 30) el menys que pot dir-se és que era, no ja imprecís, sinó excessivament reductor. I remarcuem que, donada l'extrema llibertat que es concedia a l'hora d'exemplificar què s'havia de fer per evitar l'ús del gerundi de posterioritat, no resulta precisament gens sorprenent que el nostre autor conclogués admirant-se de les "in-númeres" possibilitats que té, en aquest aspecte, el català!

d) La decidida manifestació de preferència per l'ús de he, sobre el de haig, en el gir d'obligació amb el verb haver (cf. qüestió 29) semblava ser, com ja hem indicat, i si no anem errats, ben bé de la collita pròpia de l'autor. Aquesta posició, però, potser podria explicar-se com la conseqüència que Miracle havia volgut treure del fet que Fabra, malgrat haver-se referit sense cap reserva a l'existència de haig com a substitut corrent de he a la Gramàtica de 1912 [cf. §71α], tanmateix havia deixat de referir-s'hi, pel motiu que sigui (però es podria tractar d'un simple oblit), tant a la Gramàtica de l'Institut com al D.G.L.C.

2.4. Qüestions relatives als pronoms

Les vuit qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen totes al cinquè capítol, intitulat "Pronom", de la part de "Morfologia" del llibre de Miracle. No farem excepció a la regla d'exposar-les seguint l'ordenació d'origen.

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§168 §174	Nós, "emprat exclusivament per determinats jerarques." (31)	A diferència de Marvà, Miracle no es referia al cas de l'expressió <u>nós amb nós</u> .
§168 §174	Vós, "tractament respectuós". Vostè, "forma cerimoniosa de tractament". (32)	Miracle, com Marvà, no precisava quina diferència específica hi ha entre l'ús de <u>vós</u> i el de <u>vostè</u> .
§183 §176	"Quan el datiu <u>li</u> concorre amb un altre pronom de tercera persona, és reemplaçat per <u>hi</u> ." (33)	La formulació de Miracle, no acompanyada de cap altra consideració. Marvà, en canvi, informava que: "Hi ha algun sector del domini lingüístic (València...) que [...] conserva les formes normals <u>li'l</u> , <u>li la</u> , <u>li'ls</u> i <u>li les</u> ".
§184 §186	"És freqüent de confondre, almenys en el parlar barceloní, la combinació del pronom <u>en</u> i l'adverbi <u>hi</u> (<u>n'hi</u>) -construcció correcta- amb el pronom <u>en</u> i el datiu <u>li</u> substituït per <u>hi</u> (<u>n'hi</u>) -construcció incorrecta." (34)	A Marvà, tractament equivalent: "És una errada que cal corregir curiosament."
§190 §§187, 188	[En el repertori dels pronoms demostratius]: "això i allò, invariables". [En text afegit, sense més precisions]: "Consignem també el pronom neutre <u>açò</u> reduït a <u>çò</u> ." (35)	Al repertori de Marvà: <u>açò/això/allò</u> . En el text de Miracle, en canvi, no quedava clar si <u>açò</u> només era essentat com a origen de la forma reduïda <u>çò</u> o per ell mateix.
§191 §189	<u>Quelcom</u> , inclòs en el repertori dels pronoms indefinits com a variant principal de <u>alguna cosa</u> o <u>qualque cosa</u> (solucions consignades entre parèntesis). (36)	Marvà tractava <u>quelcom</u> com a equivalent estricte de <u>alguna cosa</u> . Miracle capgirava l'antiga reticència fabriana respecte de <u>quelcom</u> [cf. §.1918, §70 (1a-4a eds.)].

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§203 §199	Condemna de les construccions de relatiu amb presència d'un pronom feble "pleonàstic". El text, molt genèric, de fet només es referia al cas representat per l'exemple <u>M'ha parlat d'un llibre que ja l'he llegit moltes vegades.</u> (37)	Condemna equivalent de Marvà, que també es referia exclusivament al mateix cas, amb l'exemple <u>és una llició que ja la sé de memòria.</u> Notem que tots dos autors no paraven atenció a la distinció fabriana -de nul·la transcendència per als seus plantejaments simplificadors- entre les construccions amb relatiu tònic i pronom feble, i les construccions amb <u>que</u> conjuncional i pronom feble [cf. G.1918, §65(5a-7a eds.)].
---- §199	[Prenent com a referència l'aforisme <u>D'aquesta aigua no en beuré,</u> com a exemple d'ús "pleonàstic" del pronom <u>en</u> : "En aquests casos cal tenir present de posar una coma immediatament després del substantiu (<u>D'aquesta aigua, no en beuré</u>) o del verb (<u>No en beuré, d'aquesta aigua</u>)." (38)]	El text s'inspirava, segurament, en la recomanació de Fabra de no abusar de les construccions en què una determinació circumstancial o un complement anteposats al verb es representen per segona vegada pronominalitzats per <u>en</u> o <u>hi</u> [cf. Conv. fil., Ed. Barcino, 295, 298]. Notem, però, que: 1º) Com a exemple de <u>en</u> "pleonàstic", l'aforisme de Miracle era poc apropiat, si és cert que l' <u>en</u> que hi figura no hi actua pas com a representant de <u>d'aquesta aigua</u> (expressió partitiva), sinó del nucli nominal del qual <u>d'aquesta aigua</u> és complement; 2º) A les <u>Converses</u> Fabra no havia pas fet dependre la correcció de les construccions amb un membre anteposat representable per <u>en</u> o <u>hi</u> de la presència d'una coma separadora; 3º) L'aforisme mateix (tal com Miracle l'escriu en mencionar-lo per primer cop) constitueix, de fet, una contraprova de la pertinença de la instrucció donada (pel que fa al cas d'anteposició, és clar).

a) L'única de les qüestions recollides en la taula que no estava representada en el llibre de Marvà (cf. qüestió 38) consistia en la formulació -val a dir que conceptualment molt precària- d'una recomanació d'ús sistemàtic de la coma tant en les construccions amb tematització com en les construccions amb un membre dislocat a la dreta que, si no anem errats, era la primera vegada que apareixia en un manual. Amb això no volem dir, és clar, que calgui considerar Miracle l'inventor de la recomanació: com a instrucció estrictament pràctica (de fet, la formulació del llibre traïa aquesta condició) és segur que devia tenir una llarga tradició de transmissió oral -i d'aplicació efectiva- en el món editorial. Com a anècdota, no deixa de ser notable, però, que el nostre autor hagués decidit d'il·lustrar-la amb un clar exemple d'ultra-correcció.

b) La qüestió 32 ens suggereix el comentari que la indeterminació amb què tant Miracle com Marvà es referien, cadascú a la seva manera, als tractaments de vós i de vostè no era segurament estranya al fet que el mateix Fabra tampoc no s'havia distingit gaire per l'atenció prestada al cas: recordem, en efecte, que si a la G.1918 havia simplement deixat de donar compte de l'existència de vostè, a la G.1912 [cf. §93] s'havia limitat a caracteritzar el tractament de vós com a "intermedi" entre el de tu i el de vostè.

c) Remarquem, finalment, que el tractament donat per Miracle al pronom indefinit quelcom (cf. qüestió 36) no amagava, com ja hem indicat a la taula, una valoració decididament positiva de l'ús d'aquesta forma que se situava als antípodes d'una reticència que Fabra havia començat a expressar a la Gramàtica de 1912 [cf. \$121] (fent ús, per cert, d'una formulació estrictament equivalent a la que va quedar com a definitiva a les darreres edicions de la Gramàtica de l'Institut [cf. \$70(5a-7aeds.)]) i a la qual havia donat una expressió molt clara en les primeres edicions de l'obra normativa [cf. G.1918, \$70(1a-4aeds.)].

2.5. Qüestions relatives als adverbis i a les preposicions

Les tres primeres qüestions de la taula d'aquest apartat corresponen al capítol sisè, intitulat "Adverbi", de la part de "Morfologia" del llibre de Miracle. La qüestió següent, que hem intercalat trencant l'ordre expositiu d'origen, prové de la part final de "Morfologia i Sintaxi". La resta de qüestions corresponen al capítol setè, intitulat "Preposició", de la part de "Morfologia".

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
\$208 \$202	[En el repertori d'adverbis de lloc, i sense cap comentari sobre el desús de <u>aci</u>]: "Aci (en el lloc més immediat a mi). Aqui (en el lloc més immediat a tu). Allà (en el lloc més immediat a ell)." (39)	Marvà, com Miracle, no consignava <u>alli</u> . Però sobre <u>aci/aqui</u> afegia el comentari: "Però aquesta diferenciació s'ha perdut en la llengua moderna, per haver caigut en desús l'adverbi <u>aci</u> , que ara comencen a restablir els nostres escriptors. Cal imitar l'exemple que aqueixos ens donen."
\$214 \$203	"L'adverbi <u>tant</u> , quan precedeix un adjectiu o un altre adverbi, perd la <u>t</u> final." (40)	Mateixa formulació a Marvà. Aquesta regla, precisament pel fet d'estar incompletament formulada, conduïa Miracle a donar, al costat d'exemples com <u>tant com pugui</u> , <u>tan alt</u> i <u>tan bé</u> , l'exemple incorrecte <u>Això serà tant del seu gust</u> .
\$222 \$208	"Els mots <u>ninqü, res, cap, gens, mai, enlloc, només</u> són elements de negació en les proposicions sobreenteses i el·líptiques; altrament, les proposicions a les quals corresponguin els susdits mots, són negatives o són afirmatives segons que duguin l'adverbi <u>no</u> immediatament abans del verb (precedit o no de pronoms febles), o que no l'hi duguin." (41)	Notem que la formulació de Miracle (que en intenció coincidia amb la de Marvà) conduïa a la conseqüència literal que construccions del tipus <u>ninqü l'ha vist</u> , <u>mai li farà cas</u> , etc., són afirmatives. Per eludir aquesta conseqüència, Miracle es veia obligat al <u>tour de force</u> d'evitar d'incloure cap exemple, entre els 24 que il·lustraven el seu text, corresponent al cas crucial de construccions asseveratives amb <u>ninqü, res</u> , etc. anteposats al verb.
\$212 \$231	"En proposicions com: <u>Li ho va demanar cortesament i amablement</u> , s'omet sovint la terminació del primer adverbi (<u>Li ho va demanar cortesa i amablement</u>) en comptes de la del darrer, com és preferible: <u>Li ho va demanar cortesament i amable</u> . Remarquem, però, que potser és millor d'emprar aquesta mena d'adverbis sense ometre la terminació, com en el primer exemple." (42)	Marvà: "Quan van seguits dos o més adverbis en <u>-ment</u> , no es pot suprimir generalment la terminació de cap d'ells. Només al llenguatge literari és permesa la supressió d'aquesta terminació, conservant però la del primer adverbi, no la del darrer com fa el castellà." (L'enunciat de Miracle era doblement imprecís: 1º perquè feia mal ús de la valoració «preferible»; 2º perquè expressava una reticència injustificada: «potser és millor».)

REFERÈNCIES Marvà Miracle 1934 1938	QÜESTIÓ [segons la formulació de Miracle]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb Marvà 1934]
§254 §211, 216	Les construccions <u>al</u> infinitiu, rebutjades, d'entrada, com si es tractés d'un cas de simple mal ús o confusió de preposició (com els representats per <u>Ho ha dit amb ell</u> i <u>Té la fàbrica en Sabadell</u>). (43)	La formulació de Marvà, comparada amb la de Miracle, feia efecte de ponderació. (Afegim que en l'exemple adduït, no sabem si per inadvertència o per un desig d'emfasitzar el rebuig, Miracle hi introduïa un error ortogràfic: " <u>Va caure al anar a seure</u> ".)
§252 §214	"Només es pot admetre la preposició <u>a</u> davant un complement directe en els casos en què no es pot distingir el complement directe de l'indirecte [sic]: <u>en Pere precedia la Maria</u> , per exemple, és difícil de saber qui precedia qui [sic]. "[...] <u>Seguia el be al qos</u> (amb preposició) es pot admetre per a evitar equívocs, però no ho creiem necessari." (44)	Notem que, suposant corregits el lapsus i l'anacolut, el text inicial comentava d'una manera forçada un exemple que, precisament, no il·lustrava pas un cas de possible tolerància de l'ús de <u>a</u> . (Marvà, semblantment reticent sobre la conveniència d'acceptar construccions com <u>Encalçava el qos al minyó</u> , tanmateix s'expressava amb coherència.)
§256 §215	"Quan el mot <u>com</u> s'empra en el sentit de «en tant que», «en qualitat de», va acompanyat de la preposició <u>a</u> ." (45)	Miracle evitava referir-se a la noció de predicatiu. A canvi, introduïa l'equivalència amb la locució «en qualitat de» (com Marvà) i la castellanitzant «en tant que».
§251 §218	"Cal evitar l'ús de la preposició <u>de</u> en [sic] les proposicions introduïdes amb la conjunció <u>que</u> : <u>Estic segur que ho sabràs dir</u> (no: <u>de que ho sabràs dir</u>)." (46)	Imprecisions a part, Miracle només es referia, reductoriament, a la caiguda de <u>de</u> . Marvà, en canvi, es referia, amb abundant exemplificació, a l'«abdicació» de <u>a</u> , <u>de</u> i <u>en</u> (però no a la de <u>amb</u>).
§232 §218	"La preposició <u>de</u> és emprada per a introduir un infinitiu en funció de complement: <u>Donava goig [sic] de sentir-la</u> , <u>Tindrà molt de gust de saludar-vos</u> ." (47)	Formulació molt genèrica i exemplificada de manera inadequada: el primer exemple, si no errem, il·lustrava una infinitiva subjecte. (Marvà també era molt vague pel que fa a les infinitives completives amb <u>de</u> , però en canvi es referia clarament a les infinitives subjecte amb <u>de</u> .)
---- §220	"En les determinacions circumstancials de lloc, és interessant de no confondre <u>per a amb cap a</u> . No: <u>Dilluns aniré per a França</u> , <u>Aquest tren surt per al Masnou</u> , sinó: <u>Dilluns aniré cap a França</u> , <u>Aquest tren surt cap al Masnou</u> ." (48)	Miracle reduïa el tractament donat a la qüestió a la 6.1918 [cf. §128.1], on s'admetien usos del tipus <u>A les vuit surt un tren per a Madrid</u> , <u>Cada divendres hi ha vapor per a Gènova</u> , en oposició al cas "general" (exemplificat per <u>Ahir va arribar a París i demà sortirà cap a Londres</u>), en què cal evitar la substitució de <u>cap a</u> per <u>per a</u> .

a) Potser la característica més vistosa d'aquesta taula és que hi són profusament representats alguns dels aspectes formals més negatius de l'obra de Miracle. Hi hem consignat, en efecte, diversos casos de formulacions ultradogmàtiques (cf. qüestió 41), injustificadament arbitràries (cf. qüestió 43), anacolútiques (cf. qüestió 44) o literalment absurdes (cf. qüestió 46), un cas d'ús impropï de la valoració «preferible» (cf. qüestió 42) i un cas més d'exemplificació no pertinent (cf. qüestió 47).

b) Notem també que en dues de les qüestions ateses en la taula Miracle es veia conduït, segurament per pur malentès o inadvertència, a defensar solucions positivament errònies o inaccepta-

bles. D'una manera directa, en donar com a correcta, a conseqüència d'una interpretació equivocada d'una regla incompletament formulada, Això serà tant del seu gust (cf. qüestió 40), i d'una manera indirecta, en introduir innecessàriament com a referència vàlida un ús del gir en tant que que, si no anem errats, constitueix un castellanisme flagrant (cf. qüestió 45).

2.6. Resum i conclusions

a) Sense insistir en els aspectes clarament defectuosos o erronis de les formulacions i exemplificacions de Miracle, considerem realment significatiu el fet que en els comentaris a 14 de les 37 qüestions compartides amb el Curs pràctic (cf. les qüestions 1,4,9,10,30,31,33,35,41,42,43,44,45,46) hàgim apuntat, en algun sentit, a la superior precisió conceptual o a la major amplitud i detallisme dels plantejaments de l'obra de Marvà.

b) El llibre de Miracle, tanmateix, tendia a prestar més atenció que el de Marvà al que podríem anomenar les minúcies prescriptives relacionades amb l'ús de determinades formes: com a mínim 7 de les 11 qüestions que en les taules hem donat com a mancades de referència en el Curs pràctic (cf. les qüestions 5,6,14,15,16,18,48) serveixen per il·lustrar aquesta tendència.

c) Des d'un angle normatiu cal remarcar, com a més significatiu, el fet que les dues obres acostumaven a coincidir a l'hora d'assumir posicions que, en un o en un altre aspecte, eren més rígides que les de la Gramàtica de l'Institut (cf., p.ex., les qüestions 2,26,34,37,39,41). En alguna ocasió, molt menys significativa, el tractament de Miracle suposava un empobriment, no compartit per Marvà, respecte de la G.1918 (cf. la qüestió 13), però també és cert que algunes vegades les formulacions del Curs pràctic comportaven matisos d'enduriment absents de l'obra de Miracle (cf. les qüestions 13 i 21).

d) Característic de Miracle és el fet que, a diferència de Marvà, es mostrés no gens caut a l'hora de respectar certs silencis fabrians més o menys interessats, que en les seves mans es convertien en condemes innecessàriament explícites: ens referim a casos com el d'haver qualificat d'errònies les formes tindre i vinde (cf. la qüestió 25), o com els de les condemes de la perífrasi tenir de i del verb deure amb sentit d'obligació (cf. les qüestions 27 i 28). Una altra característica de Miracle era la de passar per alt les indicacions fabrianes sobre la condició arcaica de certes formes (cf. les qüestions 14 i 36, sobre qualque i quelcom, respectivament). En un registre més formal, però que podia tenir repercussions prescriptives pel perill de confusió que suposava, també era característic del nostre autor el peculiar ús que feia de la valoració «preferible» com a sinònim de «exclusivament acceptable» o «obligatori» (cf. les qüestions 7,8,42).

CAPITOL DESE

1. Introducció

Signe. Normes pràctiques de gramàtica catalana, d'Albert Jané amb la col.laboració de Josep Ibàñez, Enric Gual i Maria Eugènia Dalmau [Barcelona, 1962], és el primer manual de divulgació gramatical publicat al Principat escrit per autors de la postguerra. Durant els anys seixanta, i fins al moment en què, ben entrada la dècada dels setanta, es va consolidar la influència de l'obra de Ruaix, Signe va tenir una gran acceptació (junt amb els manuals de Marvà, que mantenien un prestigi gairebé mític) entre les generacions d'adolescents i adults que durant aquells darrers anys de l'època franquista es van sentir obligats a aprendre català per un imperatiu ètico-polític.

Tot i no ser especialment original en la seva declarada voluntat de posar a l'abast d'un lector "poc acostumat a l'estudi de la gramàtica" (al de la catalana, si més no, ben segur que no ho estava) "les més essencials de les normes ortogràfiques, gramaticals [?] i sintàctiques formulades pel mestre Pompeu Fabra", ens sembla evident que el llibre va ser pensat i escrit des d'uns plantejaments que, sense trencar en l'essencial amb les tradicions de la divulgació fabrista del Principat, van procurar d'atendre seriosament les necessitats específiques del públic del moment. Un bon indicatiu del que diem és el fet que l'obra prestés una renovada atenció, anant sovint força enllà de la repetició dels tòpics consabuts, a la denúncia de barbarismes, molts dels quals, si no "nous", és clar que havien aprofitat els anys de la desfeta per consolidar-se. Un altre indicatiu de la no fictícia orientació pràctica de l'obra el constituïa la decisió d'introduir les nocions més imprescindibles de sintaxi general (que els autors acostumaven a explicar amb un ajustat sentit de la comprensió del lector) només quan ho requeria la lògica de determinats desenvolupaments inscrits en el marc genèric d'una divisió tradicional, de base morfològica, de la matèria gramatical, per la qual cosa el generalment inútil capítol "teòric" dedicat a "l'oració i les seves parts" de tants altres manuals apareixia en el llibre, sense ser víctima de l'ansios imperatiu de dir-ho tot en poques línies, en una original posició excèntrica (entre les lliçons dedicades als adjectius determinatius i als pronoms personals), d'estricta funcionalitat pedagògica. El cert és que amb això l'obra no hi perdia res, o només el que hauria estat una aparença de millor ordenació formal.

Signe s'estructurava en vint-i-cinc lliçons de similar extensió i sense títol, clarament corresponents a una unitat pedagògica de tipus setmanal, que es completaven amb un text literari i una extensa bateria d'exercicis sobre aquest text i sobre la lliçó pròpiament dita. Trencant amb una molt estesa tradició, no organitzava la matèria en paràgrafs de numeració única sinó subdividint l'exposició, dintre de cada lliçó, en apartats de longitud molt variable sempre sotmesos a títol. Dedicava les deu primeres lliçons a una exposició comprimida, però segurament eficaç, de les normes d'ortografia, en la qual no es deixava d'incidir sovint en el camp de l'ortofonia per denunciar els més conspicus vicis de la parla barcelonina. La resta de lliçons, excepte

la ja al·ludida catorzena, que anava dedicada a introduir nocions bàsiques de sintaxi, se centraven generalment en una determinada categoria (per bé que l'article fos plausiblement tractat junt amb el substantiu), amb el benentès que se'n dedicava una als adjectius qualificatius i una altra als determinatius, i que els pronoms personals en mereixien tres, els pronoms relatius i interrogatius una, i la conjugació verbal, finalment, quatre.

Un aspecte positiu del llibre és el fet que, tot mantenint-se en línies generals en una conceptualització tradicional, sempre justificable en nom de la manca de preparació del lector, aconseguia de caracteritzar amb una notable claredat pràctica alguns dels conceptes més operatius. En aquest sentit voldríem destacar, per exemple, els textos de la lliçó XXII dedicats a caracteritzar els conceptes d'oració complexa, principal i subordinada, a definir les nocions de pronom relatiu i de subordinada relativa, i a aclarir la distinció entre relatives determinatives i explicatives. En altres casos, però, la voluntat de millorar els enunciats definitoris tradicionals es quedava més aviat en el terreny de les bones intencions: ens referim, p.ex., a la definició de nom substantiu, segons la qual [cf.p.73] "Diem nom substantiu o simplement substantiu, aquell mot de què ens servim per anomenar les persones, els animals, coses, accions, idees concretes o abstractes, etc."; o també a la de verb, que deia [cf.p.122]: "Anomenem verb, aquella part de l'oració amb què expressem un judici". Cal dir, per últim, que a vegades els autors també es deixaven endur pels més arrelats defectes tradicionals. Com el de confondre, en la defició de subjecte, signe amb referent ("Aquest ésser o cosa rep el nom de subjecte" [cf.p.94]), o, en un altre registre, el de passar per alt la distinció entre conjuncions coordinants i subordinants, recurrent a una classificació de base semàntica que entre altres coses acceptava l'existència d'una categoria, la de les "conjuncions copulatives", gràcies a la qual eren ficades en un mateix sac i, ni i que, pel fet de ser "aquestes que simplement uneixen les oracions entre si" [cf.p.177].

Abans de passar a analitzar més concretament les principals característiques de l'obra, voldríem deixar constància d'alguns detalls, sortosament no gaire nombrosos, de descurança textual, que semblen indicar que el llibre, tot i haver estat meditat força a fons des d'un punt de vista pedagògic, va ser víctima d'una edició apressada. Ens referim, sobretot, al fet que, tot i haver-se anunciat, a l'inici de la lliçó XV, l'existència de pronoms demostratius i indefinits, no es pogué trobar cap més referència a aquestes formes en tot el llibre, o al quasi total oblit de què van ser víctimes les construccions comparatives. Però també hauríem de referir-nos a algunes mostres de redacció anacolútica que apareixien en les darreres lliçons, com per exemple [cf.p.173]: "Un castellanisme molt introduït en l'ús de les preposicions és hasta que cal rebutjar sistemàticament i servir-se sempre de fins o fins a". En un altre ordre d'idees, encara podríem donar compte, aquí, d'algunes absències o insuficiències remarcables en el tractament de qüestions normalment ateses pels manuals de la tradició fabrística. És així, per exemple, que el problema de de l'article neutre només era al·ludit en relació amb les construccions de relatiu [cf.p.157], i que eren deixats de banda temes tan reputats com el dels usos expletius de la partícula no en contextos de temor, o com el dels usos de la preposició de amb infinitives subjecte i complement directe.

2. Una renovada atenció als barbarismes

No casualment Signe va aparèixer l'any 1962, un any que cal considerar com una fita històrica en el procés de redreçament de la cultura catalana en la mesura que un important conjunt d'activitats bàsicament protagonitzades per gent de les noves generacions van poder incidir amb una certa normalitat i un molt més notable èxit en un públic pròpiament dit, que ja no era el de les estrictes minories resistencials de les dècades anteriors. No tenim dades materials, però fiant-nos de l'experiència personal gosariem dir que Signe degué tenir un èxit proporcional al de les primeres gravacions dels Setze Jutges o al dels primers volums dels "Llibres a l'abast". Era, en tot cas, un producte "modern", el resultat d'un intent en força aspectes reeixit de superar anacronismes i de donar agilitat i fins i tot, diríem, amenitat, a un gènere que mai no s'ha distingit, precisament, per aquestes virtuts. I això, d'entrada, gràcies a un format i a unes qualitats gràfiques que el feien, no solament des d'un punt de vista material, molt assequible. Però també, per exemple, per un detall tan important com és el del criteri d'actualitat amb què van ser seleccionats els textos literaris que acompanyaven cadascuna de les lliçons: d'aquests textos, si no anem errats, només un havia estat publicat abans de la guerra (en concret, una estança de Riba); la resta, en la qual estaven representats Josep-Sebastià Pons, Foix, Esclasans, Pla (amb un ben escollit fragment de l'Homenot dedicat a Fabra), Canyameres i A. Bertrana, junt amb Vicens Vives, Sanchis Guarner (amb un text de La llengua dels valencians), Ferran de Pol, Calders, Ferrater Mora, Espriu (amb l'inevitable "Assaig de càntic en el temple") i Cirici, i, encara, Pedrolo, Perucho, J.M. Andreu, Triadú, Fuster, Josep Vallverdú, Sarsanedas, Blai Bonet, Folch i Camarasa, J.A. Baixeras i Espinàs, eren de publicació molt recent, fins al punt que n'hi havia onze que pertanyien a llibres apareguts l'any 1960 i que la data de publicació de gairebé tots els altres podia situar-se entre els anys 1953-59. En l'aspecte estrictament gramatical, per una altra banda, encara que en línies generals no es pot dir que els autors se separessin significativament de les rígides convencions de la divulgació fabrística d'abans de la guerra (entre altres coses, no sembla que s'haguessin fet gaire ressò de l'existència de la Gramàtica pòstuma de 1956), tanmateix van esforçar-se, com ja hem apuntat, a incorporar en el text una denúncia força detallada dels nous estralls que el contacte amb un castellà segurament més imperial que mai estava causant en la llengua sotmesa. Una renovada atenció als barbarismes i vulgarismes en general pot assenyalar-se, doncs, com la característica més sobresortint del llibre en la seva dimensió bàsica de manual de gramàtica prescriptiva.

2.1. Barbarismes morfològics

a) Ens sembla digna d'esment la recomanació feta d'evitar el barbarisme consistent a fer ús del sufix -ense (del qual discutiblement s'afirmava que és notalment [sic] estrany al català) en gentilicis com suburense, vincense [sic], gerundense, etc., junt amb l'observació que el català sempre acostuma a formar el gentilici sobre el nom actual [cf.p.75].

b) Més importància caldria atribuir a la molt notable atenció que es prestava, en el marc d'un estudi de la morfologia verbal aparentment desordenat però realment poc feixuc i molt pràctic, a

l'arrelat barbarisme consistent a conjugar un alt nombre de verbs de la 2a conjugació (abatre, combatre, debatre; excloure, incloure; inscriure, subscriure; emetre, ometre; infondre, difondre; interrompre, corrompre; concebre, decebre; recórrer, incórrer, discórrer, etc.: els autors, de fet, n'enumeraven 31 d'ús corrent, subdividint-los en vuit famílies) com si fossin de la 3a [cf.pp.147-8]. També es prenia en consideració, en el mateix estudi, del cas d'alguns infinitius incorrectes en -èixer (com ara defallèixer, florèixer, afavorèixer, permanèixer, pertenèixer, prevalèixer) corresponents a verbs de la 3a i de la 2a conjugació [cf.p.148]. No és que aquestes qüestions no haguessin estat prèviament tractades per la tradició fabrística [cf.,p.ex.,Conv.fil., Ed.Barçino, 144 i 150], però el que era sí que era nou era el paper central que se'ls atribuïa en el tractament de la conjugació verbal.

c) Una denúncia interessant d'un cas de detall era la dedicada a l'ús de res en substitució de gens, que els autors explicaven pel fet que els equivalents castellans d'aquests mots conflueixen en la forma nada [cf.p.165], així com la que mereixia la preposició hasta, mot que "cal rebutjar enèrgicament" [cf.p.173]. També podem prendre nota, aquí, de la que es feia de la substitució de la conjunció i per e davant mots començats en i [cf.p.17].

d) En el cens de les incorreccions morfològiques no atribuïbles a la influència del castellà els autors incloïen casos com el de les formes femenines capaça i felixa [cf.p.80], el de l'adverbi modal solsament [cf.p.164], o el de les formes aixís i aixins, descrites com a molt corrents en el parlar barceloní [cf.p.179].

2.2. Barbarismes sintàctics

Encara que es tracta d'un terreny que el llibre desbrossava ben poc, es podria fer esment de casos com els següents:

a) La denúncia, com a construcció calcada del castellà, del gir d'obligació és precís, que els autors consideraven, al nostre entendre amb un rigorisme excessiu, tan incorrecte com la construcció haver-hi que [cf.p.140]. (Recordem que Fabra havia formulat una condemna atenuada de l'ús de ésser precís que, juntament amb els de ésser de necessitat que i de fer falta que, en una conversa filològica [cf.Conv.fil.,Ed.Barçino,215].)

b) La recomanació d'evitar curosament de fer ús del futur per indicar probabilitat, en expressions com ara seran les deu, que es presentava en un text sobre els usos del verb deure [cf.p.140]. (Per a aquesta recomanació els autors havien tingut segurament present una observació de Jordana [cf. El català i el castellà comparats, p.26].)

3. Un fabrisme dur

Assumint el punt de vista de la tradició fabrística del Principat, que durant els vint primers anys de franquisme havia tendit a accentuar, per imperatiu resistencial, les posicions ultraortodoxes dels primers divulgadors, Signe optava molt sovint per donar una interpretació rígida de la normativa gramatical fabriana, per re-

ducció d'opcionalitats i pèrdua generalitzada de matisos. Vegem-ho pel que fa a unes quantes qüestions emblemàtiques.

a) Pel conegut procediment, usat tant en el camp de la morfologia com en el de la sintaxi, de silenciar una possibilitat normativa més o menys decididament considerada no preferencial per Fabra, el llibre donava a entendre, per exemple, com ja ho havien fet Marvà i Miracle, que els substantius i adjectius masculins acabats en g palatal només poden fer el plural en s [cf.pp.75 i 83], o que les construccions de valor temporal amb en+infinitiu no presenten cap alternativa acceptable [cf.p.171].

b) Per un procediment aparentment contrari al que acabem d'esmentar, però que en definitiva també compartava una distorsió de la proposta fabriana original, els autors tractaven en un pla d'absoluta igualtat o indiferència, a la manera de Miracle, els plurals en os i en s dels mots acabats en sc, st i xt [cf.p.75].

c) Per evitació de matisos d'una més o menys gran tolerància en favor de solucions secundàries es donaven casos com el d'ignorar, en el tractament donat als adjectius en -ant i -ent, la restringida vigència d'alguns familiarismes en -anta i -enta [cf.p.81]; o també, i es tracta d'una qüestió de més importància, com el de donar a entendre que l'ús de la preposició en en determinacions circumstancials de lloc encapçalades per un demostratiu o pels indefinits un i algun és absolutament obligatori [cf.p.171].

d) Com un cas d'enduriment per interpretació en clau de condemna del que en origen no era sinó una certa vacil·lació (i un interessat silenci) de Fabra adduirem el de la consideració que els autors feien, una vegada més d'acord amb Miracle, del gir d'obligació tenir de com a tan inadmissible com tenir que [cf.p.139].

e) Un cas de coincidència amb una posició hiperortodoxa mai explícitament assumida per Fabra, de la qual anteriorment s'havien fet portaveus, com ja hem vist, Jordana i Miracle, era el de la desrecomanació que els autors feien de l'ús del verb deure amb sentit d'obligació, pel procediment indirecte d'afirmar que el dit verb "normalment expressa la probabilitat, el dubte i el deute d'una cosa material, però no l'obligació" [cf.pp.138-9].

f) Gràcies a una interpretació generalitzadora del que originalment era una proposta restringida a l'estil epistolar, la recomanació fabriana de distingir entre aquest i aqueix, i entre ací i aquí, en el dit estil, es convertia, en el llibre, en l'obligació de fer ús d'aquestes distincions "en el llenguatge escrit" [cf. pp.87,162].

g) Per absolutització d'un principi general, i consegüent ignorància de les excepcions normativitzades del principi, la consideració dels usos de la preposició a amb complement directe quedava reduïda a donar, sense més comentari, els exemples següents: Jo et mirava a tu i No he vist la Mercè ni a tu [cf.pp.96,170]. És clar que es tractava d'un cas de reducció explicable en funció d'una necessitat de simplificació pedagògica que no casualment, però, també havien sentit Marvà i Miracle.

h) Un cas important de pèrdua de matisos deguda a una concepció monolítica, sense registres, de la llengua normativitzada era el

de considerar, sense més, incorrectes (així com "totalment incorrecta" la tendència a fer-ne ús [!]) les construccions de relatiu populars amb que conjuncional i represa de l'antecedent per un pronom feble [cf.pp.155-6]. És clar que, adoptant aquesta postura, els autors anaven una vegada més d'acord amb Marvà i Miracle, però també és cert que, en principi, res no els impedia d'haver-se fet ressò de l'última consideració de Fabra sobre el cas, que podia llegir-se en la Gramàtica pòstuma de 1956, segons la qual "és difícil de prescindir-ne [de les construccions en qüestió] en l'estil col.loquial, sobretot quan la construcció correcta donaria a la frase un caient excessivament artificiós, impropï d'aquell estil" [cf.G.1956,\$109]. Remarquem, però, que en el tractament del cas afí de les relatives dites possessives del tipus Aquesta és la casa que les finestres donen al carrer, potser pel fet que ja des de la 1ª edició de la Gramàtica de l'Institut havien estat objecte d'una consideració matisada, els autors donaven prova de ser capaços d'una major flexibilitat [cf.p.156].

i) Un altre cas emblemàtic d'enduriment per pèrdua de matisos era el del molt pobre tractament donat a la qüestió dels usos de la partícula no en presència dels mots cap, res, ningú, enlloc, mai, gens, etc., el qual, en limitar-se a emfasitzar la coneguda afirmació que els dits mots no tenen valor negatiu per ells mateixos, exclouïa sense més la possibilitat de prescindir de la partícula quan apareixen en posició pre-verbal en les proposicions declaratives negatives [cf.p.164].

4. Algunes mostres de flexibilitat

La tendència a tractar els tòpics prescriptius de la tradició fabrista des d'una postura rígida es veia lleugerament contrarestatada per uns pocs textos en què els autors sabien mostrar-se capaços d'una certa flexibilitat o independència de criteri. Ens referim a qüestions com les següents:

a) Els casos de doble opció pura eren en general respectats com a tals, és a dir sense expressar cap preferència injustificada per una de les solucions. Exemples d'aquesta mena de tractaments neutrals podria ser la consideració que els autors feien dels usos de seu amb valor de posseïdor plural com a ni més ni menys preferibles que els de llur [cf.p.87]; o també, d'alguna manera, el text dedicat a la qüestió dels pretèrits simple i perifràstic d'indicatiu, que consistia en una descripció realista dels usos dels dos temps en la llengua parlada i en l'escrita i en una recomanació estilística d'intenció contemporitzadora (característica d'una certa actitud de "bon sentit" que es proposava reflectir la pràctica normal de molts escriptors del Principat) segons la qual, en la llengua escrita, "cal saber alternar [els dos temps] per a una major fluïdesa de la narració" [cf.p.124].

b) Una interpretació decididament oberta de la normativa (que des de segons quina actitud es podria arribar a considerar heterodoxa) era la consistent a considerar igualment correctes les combinacions regulars de pronoms febles amb li i formes acusatives de 3ª persona (sense de cap manera restringir-ne l'ús al valencià, com havia fet Marvà) i les corresponents combinacions amb hi amb valor de datiu. En canvi, en relació amb la qüestió afí de l'ús de la combinació n'hi amb hi amb valor de datiu els autors

adoptaven la postura intransigent de considerar-la "absolutament incorrecta" [cf.p.116].

c) Potser podria considerar-se com un cas de matisació subtil al servei d'una posició heterodoxa no declarada la reticència amb què anava expressada, fent ús d'un condicional, la desautorització de les construccions amb concordança del verb haver-hi ("La forma hi han tres senyors, fóra incorrecta") [cf.p.139]. És possible que d'aquesta manera els autors s'haguessin volgut fer resò del tractament que Fabra havia dedicat a la qüestió en la Gramàtica pòstuma [cf.G.1956,\$72 i Nota p.66].

PART III

MANUALS DEL PAÍS VALENCIA I DE LES ILLES

CAPITOL ONZE

1. Introducció

El primer que caldria remarcar d'una obra en tants aspectes remarcable com la Gramàtica valenciana de Manuel Sanchis Guarner [València, Ed. Torre, 1950], és el fet que pogués ser publicada en la data que va ser-ho, imaginem que després d'haver hagut de superar tota mena d'entrebancs materials i de censura. I és que el llibre no només constituïa una novetat científica (cosa ja per ella mateixa molt notable en l'època) sinó, sobretot, un esdeveniment ideològic-polític crucial: com assenyala Francesc de B. Moll en un pròleg que no deixa de sorprendre'ns pel seu caràcter notablement explícit, a més de significar "l'entrada de la ciència lingüística dins el domini valencià on abans senyorejaven l'empirisme i la rutina", la Gramàtica sanchisguarneriana també representava, indestriablement, "la codificació d'un criteri cultural i patriòtic" i, en definitiva, no menys que la "consagració del «fet antidiferencial» entre València i les regions germanes". En aquesta perspectiva, l'obra se situava en els orígens mateixos del més ric corrent d'idees del País Valencià contemporani, i és per això que el seu paper, per bé que formalment circumscrit a l'especialitzat terreny de la lingüística, mereix ser considerat tan decisiu com el que d'una manera més manifesta va tenir, pel fet de tractar-se d'un assaig de crítica històrica, el Nosaltres, els valencians fusterià, que no va aparèixer fins dotze anys més tard.

Presidia el llibre, com a Lema, un breu fragment d'un conegut article de Fabra de l'any 1920, "La tasca dels escriptors valencians i balears" [originàriament publicat a la revista "Nova Parla", però que anava citat com a recollit en les Converses filològiques], en el qual es deia, a mode d'apunt programàtic, que era missió dels homes de lletres valencians depurar el seu idioma, descastellanitzant-lo i procurant apropar-lo a la llengua dels seus grans escriptors medievals, sense que per això calgués que es preocupessin d'acostar-lo al català del Principat. Aquest Lema, que no era mer adorn, sinó segura font d'inspiració, va ser seguit de prop per l'autor, no sense donar proves, tanmateix, d'una matisada independència de criteri: així, si és cert que en molts punts recorria positivament a l'autoritat dels clàssics, i d'una manera que a algú podria semblar, fins i tot, massa sovintejada, no hi ha dubte que ho feia amb la intenció d'aplanar per al lector valencià el camí de les solucions fabrianes (per la qual cosa es palesava, a qui ho volgués entendre, que l'ideal d'una llengua literària unificada no li era en absolut indiferent); però també és cert que, en relació amb altres punts, que no eren precisament de segona fila, preferia deixar entre parèntesis no ja tan sols l'autoritat clàssica, sinó la mateixa de Fabra, optant per un criteri d'estricta fidelitat a la llengua parlada (sempre que no es tractés, és clar, de fenòmens d'interferència lingüística amb el castellà).

Avancem que la tensió existent entre aquests dos motius -el del desig o de la necessitat d'una unificació normativa, per una banda, i el del realisme descriptiu, de base científica, per una altra banda- quedava en general ben resolta en l'obra gràcies a la claredat amb què Sanchis Guarner va saber distingir, i

fer distingir al lector, els tres nivells en què es movia la seva intervenció: d'un cantó, el de la llengua parlada, la qual era objecte d'una àmplia i detallada informació, atenta a tota mena de variants subdialectals; d'un altre cantó, els dos nivells que es referien, ja en un registre normatiu, a la llengua escrita, que eren el del que podríem anomenar un estàndard valencià, entès com a provisional i assumible socialment sense més problemes que els estrictament imprescindibles (i que ell mateix exemplificava fent-ne ús en l'escriptura del llibre), i el més ideal d'una llengua literària unificada, explícitament considerada "més bé un punt d'arribada que no pas un punt de partida" [cf.\$10].

Cal dir que la doble dimensió del registre prescriptiu sanchisguarnerià, en oferir sovint al lector la possibilitat d'escollir entre solucions alternatives i de decidir, per tant, el tipus d'escriptura més adequat a la seva personalitat o a la seva ideologia, tenia com a notable conseqüència el fet que tant podia considerar-se positivament sancionada per la Gramàtica una opció com la que hi prenia l'autor, que era la de cenyir-se al màxim al valencià parlat, com, en l'altre extrem, la consistent a afavorir d'una manera sistemàtica les solucions comunes amb les del català literari del Principat (una opció per la qual va decidir-se, per exemple, Joan Fuster).

Encara que l'obra aconseguia, gràcies a la capacitat dialèctica de l'autor, un veritable equilibri expositiu, no resultava difícil de destriar-hi, pel que acabem de dir, dos components bàsics: el d'una aportació científica original, acordada amb els corrents estructuralistes de la lingüística de l'època, i el menys innovador, però imprescindible, de l'adaptació del fabrisme a les necessitats del valencià (o, més concretament, a les dels seus escriptors i lletraferits, els quals, donades les circumstàncies, eren gairebé els únics destinataris del llibre). El primer component es trobava, sobretot, en la primera part de l'obra, dedicada a la Fonètica [pp.61-104], de la qual era naturalment subsidiària la segona, no menys important, per bé que inevitablement més tradicional, dedicada a l'Ortografia [pp.105-134], així com en els interessants desenvolupaments sobre morfologia verbal [pp.148-191] que figuraven en el capítol dedicat al verb dintre la tercera i última part, els quals, per la riquesa d'informació dialectal, el coneixement de la llengua clàssica de què feien ús i la seguretat amb què s'hi movia l'autor en la tasca de discussió i fixació dels paradigmes, ara ens poden semblar com allò que de definitivament més sòlid tenia l'obra. El segon component apareixia, sobretot, en les darreres cent pàgines del llibre [pp.191-294], és a dir, les pertanyents a la majoria de capítols de l'última part, que en general anaven dedicats, d'acord amb la tradició manualística, a cadascuna de les categories gramaticals. D'alguna manera independent d'aquests dos components resultava ser la Introducció [pp.25-60], que en forma de cenyida divulgació donava una bona informació sobre el que ara anomenaríem sociolingüística general, i sobre història de la llengua, dialectologia, lexicografia i gramatografia del valencià. També pot considerar-s'hi aliè el breu capítol de sintaxi general [pp.135-145] que encapçalava la ja esmentada última part, del qual hem de dir que, tot i estar redactat amb elegància i contenir observacions d'interès, resultava francament incomplet i massa dependent d'una conceptualització escolàstica que, tot i no ser especialment empobrida, ara ens pot semblar excessivament tradicional.

Una característica metòdica molt notable de la Gramàtica valenciana era la claredat amb què s'organitzaven els seus textos en funció dels tres tipus de distincions següents:

10) Entre els registres descriptiu i prescriptiu de la intervenció de l'autor.

20) Entre el nivell de la llengua parlada i el nivell de la llengua escrita. Encara que preferencialment constituïen l'objecte respectiu de les intervencions descriptives i normatives, en ocasions aquests nivells també podien ser atesos entrecreuantament: volem dir que l'autor no es va estar de prescriure normes d'ortografia fent ús de les nocions de "pronúncia culta" o "pronúncia literària", com tampoc va deixar de descriure certes característiques defectuoses de l'escriptura efectivament usada a València.

30) Entre, per una banda, els diferents parlars o subdialectes valencians, en general objecte de descripció tant per allò que és comú com per les seves diferències específiques, però també sotmesos a una certa valoració prescriptiva, sobretot en la mesura que se'ls considerava adequats a un tipus d'escriptura diferenciada en el camp de l'anomenada literatura popular; i, per una altra banda, la llengua literària, objecte privilegiat de la intervenció normativitzadora, sovint doblement considerada tant en el nivell del que hem anomenat estàndard valencià provisional, certament resultant d'una atenció a la llengua dels clàssics però també, en punts essencials, d'una seriosa consideració de les particularitats idiomàtiques dialectals sempre que responguessin "a una autèntica tradició lingüística indígena" [cf. §10], com en el nivell de la llengua literària per antonomàsia, entesa com a punt de convergència d'un procés de reunificació basat en l'autoritat dels clàssics i no pas en la preponderància sublimada de cap dels dialectes existents.

En relació amb l'altre punt del programa fabrià que es contemplava en el Lema, el de la descastellanització, pot dir-se que en general va ser objecte, segurament per raons de prudència, d'una atenció més efectiva i pràctica que no pas de formulacions explícites. Cal assenyalar, però, que en el capítol introductori es plantejava amb rigor el problema més específic de la normalització del valencià, que és el causat per la justificada decisió, que l'autor qualificava d'"anomalia aparent", de prendre com a model els parlars de les comarques perifèriques en comptes de propugnar la difusió i consolidació del subdialecte "apitxat" de la capital. Val a dir que si bé aquest programa va ser executat sense cap concessió (ni un dels trets diferencials de l'apitxat va ser tolerat en el model proposat), també és cert que les dificultats que això havia de suposar per als nombrosos parlants d'aquest subdialecte (ens referim, és clar, a les estrictament lingüístiques) no van ser en absolut menystingudes per l'autor, el qual, al contrari, va fer tot el que va poder per pal·liar-les, dedicant-hi nombrosos textos específics.

No cal dir que amb un plantejament complex com aquest, no solament pels seus aspectes ideològics, sinó també per la tècnica expositiva posada en joc, Sanchis Guarner es distingia amb força, no pas de Fabra, però sí d'una determinada interpretació centralista i escolàstica, i en definitiva reductora, del fabrisme. Encara que després ens caldrà introduir algun matis en aquesta

afirmació, creiem que en línies generals pot i ha de ser decididament mantinguda.

2. La morfologia verbal

Com ja hem dit, Sanchis Guarner dedicava 43 pàgines [pp.140-191] a estudiar la morfologia verbal, les primeres vuit de les quals es referien als verbs regulars [pp.148-156] i la resta als verbs irregulars, entre els quals anaven distingits quatre grups d'irregularitat no específica [pp.156-166] i un últim grup corresponent a 21 verbs d'irregularitat especial [pp.167-190].

Per a la tasca de fixar els paradigmes verbals, l'autor partia d'una base descriptiva molt rica i detallada, que suposem en bona part obtinguda a partir d'observacions pròpies, sense ignorar, però, les propostes d'alguns antecessors, entre les quals es podrien comptar, si hem de fer cas als seus comentaris sobre gramatografia valenciana del capítol introductori, la que figurava en la Gramàtica elemental de la llengua valenciana del pare Lluís Fullana [València, Centre de Cultura Valenciana, 1915] i, molt especialment, la que constituïa l'objecte del bon treball científic d'inspiració fabriana, La conjugació dels verbs en valencià [Castelló de la Plana, Societat Castellonenca de Cultura, 1933], de Guillem Renat i Ferris (pseudònim de Josep Giner). Aquesta àmplia base descriptiva permetia a Sanchis Guarner d'incidir, des d'un angle prescriptiu, com a mínim en quatre nivells en general ben diferenciats:

10) el corresponent a les formes considerades absolutament inadmissibles, i com a tals objecte d'un rebuig extensible fins i tot a l'àmbit de la literatura popular;

20) el corresponent a les formes considerades meres variants subdialectals, i per tant excloses de la llengua literària, encara que tolerables (d'acord amb un bon nombre d'indicacions en aquest sentit) en la literatura popular;

30) el corresponent a les formes incloses en els paradigmes, els quals podien considerar-se com una proposta de fixació del que hem anomenat estàndard valencià contemporani;

40) el corresponent a determinades formes valorades com a estrictament literàries, les quals, sense figurar de manera pròpia en els paradigmes, eren objecte de diverses recomanacions (que l'autor no seguia pas en la seva pròpia escriptura) per ser usades en el registre de la llengua literària unitària.

2.1. Els verbs regulars

Des d'una perspectiva orientada a prendre en una especial consideració les diferències específiques de la posició de Sanchis Guarner respecte de la de Fabra i dels autors fabristes del Principat, els aspectes més notables del seu tractament dels verbs de morfologia regular podrien exposar-se d'acord amb un principi de classificació basat en l'existència dels quatre nivells a què acabem de referir-nos. És el que hem provat de fer en el quadre següent:

a) VARIANTS DEL TOT INADMISSIBLES

- 1ª p. s. ind. pres. de la 3ª conj. pura en -c: sentc, o senc ("menys correcte encara") [cf. §171]
- subj. pres. de la 3ª conj. pura en -ca: sentca, sentques, etc., o senca, senques, etc. [cf. §173]
- infinitius en -re amb -r epentètica: batrer, caurer, etc. (sic: S6 no hi posava accent gràfic) [cf. §175]
- gerundis velaritzats en -quent: valquent, poquent, diquent, moquent, correquent, etc. [cf. §175]

b) VARIANTS SUBDIALECTALS EXCLOSES DELS PARADIGMES (TOLERABLES EN LA LITERATURA POPULAR)

- subj. pres. 1ª conj. en -o, -os, -on: canto, cantos, canton [cf. §173]
- subj. pres. 2ª/3ª conj. en -iga, etc.: bàtiga, bàtiques, etc., i sèntiga, sèntiques, etc. [cf. §173]
- subj. imperf. 2ª/3ª conj. en -iqués, -iquesses, etc.: batiqués, etc., i sentiqués, etc. [cf. §174]
- desinència -e (per -a) en la 1ª i 3ª p. sing.: ell cante, jo cantave, ell cantave, cantarie, etc. [cf. §176]

c) FORMES DELS PARADIGMES [cf. §§170, 180]

10) Admeses en els paradigmes de la Gramàtica de l'Institut

- 1ª p. s. ind. pres. 1ª conj. en -e: cante
- 1ª p. s. ind. pres. 2ª i 3ª conj. (pura) en -Ø: bat, sent
- subj. pres. 1ª conj. en -e, -es, -e, -en: cante, cantes, cante, canten
- subj. pres. 2ª i 3ª conj. (pura) en -a, -es, -a, -en: bata, bates, etc., i senta, sentés, etc.
- subj. imperf. en as, es, is: cantàs, cantasses, etc.; batés, batesses, etc.; sentis, sentisses, etc.

20) No admeses en els paradigmes de la Gramàtica de l'Institut

- ind. pres. verbs incoatius en -ixc, -ixes, -ix, -ixen: partixc, partixes, partix, partixen
- subj. pres. verbs incoatius en -ixca, -ixques, -ixca, -ixquen: partixca, partixques, partixca, partixquen
- subj. imperf. en ara, era, ira: cantara, cantares, etc.; batera, bateres, etc.; sentira, sentires, etc.

d) FORMES NO PRESENTS EN ELS PARADIGMES, PERÒ CONSIDERADES ADMISSIBLES EN LA LLENGUA LITERÀRIA

- 1ª p. s. ind. pres. en -o: canto, bato, sento, partixo (o, millor, parteixo) [cf. §171]
- 1ª i 2ª p. pl. subj. pres. i imperatiu 2ª/3ª conj. en -am, -au: batam, batau, i sintam, sintau [cf. §173]
- ind. pres. verbs incoatius en -esc, -eixes, -eix, -eixen: partesc, parteixes, parteix, parteixen [cf. §177]
- subj. pres. verbs incoatius en -esc, -esques, -esca, -esquen: partesca, partesques, partesquen [cf. §177]

Respecte d'aquest quadre caldria fer alguns aclariments:

10) No sempre, en el text, la distinció entre els tipus a) i b) era tan clara com hem donat a entendre. Així, si per una banda el rebuig dels infinitius amb r epentètica i dels gerundis velaritzats era tallant, i si per una altra banda també era ben explícita l'acceptació per a la literatura popular de les formes amb desinència -e per -a, per a classificar la resta de casos reconeixem haver interpretat com a significativa la distinció que feia l'autor entre formes declarades no usables en la llengua escrita [=tipus a)] i formes merament excloses de la llengua literària [=tipus b)].

20) Quant a les formes del tipus c) -és a dir, les consignades en els paradigmes de Sanchis Guarner- hem considerat coherent, des de la nostra perspectiva, de classificar-les en funció d'una referència a la Gramàtica de l'Institut. Notem, però, que en aquest sentit caldria fer una ulterior distinció entre el cas de les formes en ix i en ixc dels presents d'indicatiu i de subjuntiu dels verbs incoatius, que en l'obra de Fabra eren mencionades fo-

ra de paradigma [cf. G.1918, \$91], i el cas dels imperfets de subjuntiu en ara, era, ira, que hi eren simplement ignorats. Pel que fa a aquests imperfets de subjuntiu, cal precisar que, en els paradigmes, apareixien en primer lloc, és a dir, d'alguna manera, com a variants principals respecte dels corresponents temps en as, es i is. Això quedava justificat, en el text, pel següent joc de criteris: mentre les formes en ara, era, ira eren qualificades d'usades en la major part del domini lingüístic, les formes en as, es, is, descrites com d'un ús limitat a un parell de comarques, tenien bàsicament a favor seu el fet d'haver estat usades pels clàssics.

30) Notem que, per raons i sota formes diverses, tots els casos de tipus d) figuraven en els paradigmes de Fabra. Però cal distingir, és clar, entre el cas de l'admissió de les primeres persones del present d'indicatiu en -o, per justificar la qual l'autor recorria, sense convicció, al fet que es tractava de formes usades a Morella, al Maestrat i a la Tinença d'Alcalatén (tot callant-se l'argument real, que era el de la unitat de la llengua), dels casos restants, que corresponien a formes donades per Fabra "de versaletes i entre claudàtors", l'adopció de les quals Sanchis Guarner podia justificar amb convicció pel criteri de l'ús dels clàssics. Una justificació que pel que fa al cas de les formes en esc i en eix dels presents de verbs incoatius -el d'indicatiu, particularment- anava acompanyada d'una ben explícita recomanació de reintroducció d'ús en el valencià literari.

2.2. Els verbs d'irregularitat no específica

Els quatre grups en què Sanchis Guarner classificava els verbs d'irregularitat no considerada especial eren els següents:

10) verbs de la 2ª conjugació que afegixen consonants velars al radical (verbs en -ldre, en -ler tònic i en -xer àton);

20) verbs de la 2ª conjugació amb el radical acabat en -u semivocàlica (verbs que segueixen el model de beure, de traure i de coure);

30) verbs purs de la 3ª conjugació amb el radical acabat en -r o -l líquides (obrir i omplir, concretament);

40) verbs purs de la 3ª conjugació que canvien la vocal del radical en les formes rizotòniques (verbs del tipus renyir i del tipus cosir).

Tenint en compte que en el \$5.2 del Cap. XII el lector podrà trobar una anàlisi detallada de la proposta del nostre autor sobre aquests verbs, feta en clau de comparació amb les corresponents de Renat i de Carles Salvador, en les línies següents ens limitarem a comentar algunes característiques del seu tractament que creiem interessants des d'una perspectiva general.

a) Quan les solucions valencianes eren úniques i diferents de les del català del Principat, el criteri seguit per donar-les podia variar. A vegades Sanchis Guarner les consignava sense esmentar el fet: era el cas, per exemple, de la consideració dels verbs renyir i tenyir com a únicament susceptibles de conjugació

pura (ind.pres. riny, rinys, &. subj. pres. rinya, rinyes, &. imperat. 2^ap.s. riny) [cf.\$196]. Altres vegades, però, informava el lector de la diferència existent, com en el cas de les formes amb el radical en a de l'infinitiu, els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs jaure, traure i derivats, en relació amb les quals no oblidava de fer l'observació que en el català oriental i en el mallorquí canvien en e la a del radical [cf.\$190].

b) Amb una relativa freqüència, la inclusió en els paradigmes de variants dobles resultava ser útil per preservar la unitat de la llengua, en la mesura que una de les solucions consignades coincidía amb la del català del Principat. En tal cas es trobaven, p. ex., l'admissió en els paradigmes de l'imperfet d'indicatiu de traure, jaure, creure i riure tant de les formes "més clàssiques" amb i semiconsonàntica (treia, creia, reia, etc.) com de les formes sense la tal i antihiàtica (trea, crea, ria, etc.) [cf.\$191]; o, també, l'acceptació, per al valencià estàndard, de la possibilitat de conjuguar els verbs afegir, fregir, llegir, teixir, vestir indistintament com a purs o com a incoatius [cf.\$196]. (Aquí podríem afegir l'observació que en la seva escriptura Sanchis Guarner feia un ús sistemàtic de afegir com a verb de conjugació pura.)

c) A vegades, la posició del nostre autor discrepava de la de la Gramàtica de l'Institut no merament a resultes d'una voluntat de recollir les diferències específiques valencianes; per exemple, allò que el conduïa a consignar en paradigma, encara que només fos com a variants secundàries entre parèntesis, els infinitius rizotònics soldre i valdre, potser no era pas tant el fet que, com explicava, aquestes formes són d'ús exclusiu en algunes comarques valencianes [cf.\$185], sinó, senzillament, l'adopció d'un criteri més lax que el seguit per Fabra en l'esmentada obra normativa.

d) Notem un cas en què Sanchis Guarner va adoptar, potser d'una manera no prou justificada, un criteri diferent del que havia seguit en un cas homòleg corresponent a l'ordenació del verbs regulars: ens referim a l'admissió com a variants secundàries entre parèntesis, en el paradigma dels verbs créixer, meréixer i nàixer, de formes en ixc, al costat de les corresponents formes en sc (ex.: 1^ap.s. ind.pres. cresc (o creixc); subj.pres. cresca (o creixca), &. perfet cresquí (o creixquí), &. subj.imperf. cresquera, cresqués (o creixquera, creixqués, &. partic. crescut (o creixcut)) [cf.\$186]. No sembla, en efecte, que aquesta decisió fos del tot coherent amb la d'haver fet figurar en els paradigmes dels verbs incoatius de la 3ª conjugació les formes en ix i ixc i d'haver-ne exclòs, en canvi, les formes en eix i esc (per molt que, en el text, aquestes haguessin estat objecte d'una recomanació de reintroducció).

f) Observem, finalment, que en certes ocasions les específiques irregularitats d'algun dels verbs considerats no solament no havien estat recollides en els paradigmes de la Gramàtica de l'Institut, sinó que la informació continguda en aquesta obra apuntava a una solució valenciana inexistent. Això succeïa, per exemple, en relació amb els presents d'indicatiu i de subjuntiu dels verbs obrir i omplir (segons SG: òbric, obris, obri, obrim, obriu, obrin; òbriga, òbrigues, & [cf.\$194]): la G.1918, quant al pri-

mer temps, s'havia limitat a consignar les formes de la conjugació del Principat tot afegint-hi, com a variant de versaletes i entre claudàtors de la 1^ap.sing., la forma obre; i, quant al segon temps, es remetia a la conjugació de dormir, cosa equivalent a haver donat un paradigma valencià del tipus obra, obres, &. [cf.G.1918,\$92].

2.3. Els verbs d'irregularitat especial

El tractament donat per Sanchis Guarner als 21 verbs que considerava "d'irregularitat especial" era particularment ric, en consonància amb l'abundor de variants registrades i la necessitat de discutir-ne el grau d'admissibilitat en els diversos nivells de la llengua. No entrarem, aquí, en els detalls d'aquest tractament, per la raó que, respecte d'allò que resulta més interessant per al nostre punt de vista, que és saber quines eren les solucions finalment consignades en els paradigmes dels esmentats verbs, podem remetre el lector a les taules dels §§5.1 i 5.3 del Cap. XII, en què els dits paradigmes es presentaran sotmesos a comparació amb els proposats per altres autors valencians. Com en l'apartat anterior, doncs, ens limitarem a fer, des d'una perspectiva general, algunes consideracions sobre els criteris aplicats pel nostre autor, en aquesta ocasió motivades, és clar, per exemples relatius als dits verbs d'irregularitat especial.

a) En els casos de consignació de doblats en els paradigmes, Sanchis Guarner no aplicava pas un criteri rígid per decidir quina de les dues formes havia de ser considerada variant principal i quina secundària. Centrant-nos només, per no allargar-nos, en exemples de formes de la 1^ap.s. del present d'indicatiu, es donaven situacions com les següents: del verb morir anava consignada com a variant principal la forma clàssica muir (en el text quedava clar, però, que les formes realment vives amb diftongació del radical eren muirc o muic, "no gens recomanables") i, com a variant secundària, la forma velaritzada morç, viva en les comarques en què no es produeix diftongació [cf.\$210]; del verb voler, en canvi, era considerada variant principal la forma velaritzada vullc (atenent a la consideració que és d'ús general en la llengua parlada de tot el domini) i variant secundària la forma vull, descrita com a clàssica [cf.\$219].

Algunes vegades la decisió presa es basava en motius no del tot explicitats: en el cas del verb fer, per exemple, es consignava com a variant principal la forma faç i com a secundària la forma faig, sense que en el comentari l'autor hagués fet altra cosa, a més de declarar la preferència per faç, que donar la distribució en la llengua parlada (complementària, en línies generals) de les dues formes [cf.\$208].

b) En certes ocasions la no aplicació d'un criteri rígid de decisió podia desembocar en solucions aparentment discordants. Mantinent-nos en els exemples relatius a les formes de la 1^ap.s. del present d'indicatiu, es podria comparar, per il·lustrar el que acabem de dir, el tractament del verb viure amb el del verb eixir. En el primer cas Sanchis Guarner es decidia pel doblat format per la forma clàssica visc com a variant principal i la forma vixc, respectuosa de la pronúncia palatalitzada de tot el domini lingüístic, com a variant secundària (tot donant a entendre, en

el text, que l'ús de la primera solució en la llengua escrita no suposava que s'hagués de renunciar a la dita pronúncia palatalitzada) [cf.\$128]; en el cas del verb eixir, en canvi, no consignava pas un doblot semblant, sinó una forma única, que precisament era la palatalitzada ixc [cf.\$205] (afegim que, en prendre aquesta decisió, el nostre autor feia cas omès, entre altres coses, del fet que Fabra, a la Gramàtica de l'Institut, havia donat, de versaletes i entre claudàtors, la forma isc [cf.G.1918,\$92]).

c) Notem un cas remarcable d'aplicació prioritària del criteri de fidelitat a la llengua parlada per sobre del criteri de respecte per les solucions clàssiques: ens referim a la inclusió de tindre i vindre com a variants principals (si més no, mencionades en primer lloc) de l'infinitiu dels respectius verbs, i a la consegüent inclusió de tenir i venir com a variants secundàries, per molt que, en el text, aquestes darreres formes fossin objecte de recomanacions d'ús literari. Prenent aquesta decisió, Sanchis Guarner també divergia clarament, en aquest cas, de la posició normativa de Fabra (la de la G.1918, però també del D.G.L.C.), que consistia a prendre exclusivament en consideració, com a formes literàries, tenir i venir.

d) La consideració dels doblots de formes d'infinitiu en els paradigmes de l'autor ens convida a esmentar un cas en què, a diferència de l'anterior, era el criteri de respecte per les formes clàssiques el que preponderava (per bé que es podria opinar que no preponderava d'una manera prou radical): al·ludim al tractament de veure i vore, respectivament, com a variants principal i secundària. Cal dir que en el comentari dedicat a aquestes formes es posaven de manifest d'una manera emblemàtica les tensions dels plantejaments de Sanchis Guarner: la decisió presa en el paradigma, en efecte, hi quedava explicada (més que no pas justificada) com una mena de solució de compromís entre l'evidència que vore era la forma efectivament usada en totes les les comarques i el reconeixement que aquesta forma no és sinó una corrupció de veure, forma pel seu cantó descrita com a usada pels clàssics i valorada com a "molt més recomanable" [cf.\$217].

e) La voluntat de prendre en consideració el criteri de la unitat de la llengua tot respectant, però, el de la fidelitat als usos efectivament existents en el domini valencià, conduïa el nostre autor, a vegades, a unes preses de posició que, des d'una òptica externa, podrien semblar curiosament asimètriques. Ens referim, per exemple, al cas dels presents de subjuntiu de cabre i saber: per bé que en els corresponents paradigmes hi figuraven, respectivament, només càpia, &. [cf.\$200] i sàpia [cf.\$213], mentre que en les observacions al primer verb aprofitava l'ocasió per referir-se a les formes velaritzades càpiga, &. com a "admissibles en la llengua literària" (partint de la condició sine qua non que es tractava de formes vives...a Alcalà de Xivert!), en les observacions a saber, en canvi, una homòloga ocasió de referir-se a sàpiga, &., pel que es veu, no se li presentava, i el lector, en conseqüència, es quedava sense cap informació sobre l'existència d'aquestes formes (cosa que, potser, ni li hauria estat sobrer, encara que no fossin valencianes).

3. Qüestions de morfologia no verbal i de sintaxi

Si el tractament de la morfologia verbal era ric i original, en la resta de qüestions de morfologia i de sintaxi Sanchis Guarner seguia molt de prop Fabra, i això tant pel que fa als aspectes preceptius del seu treball com pel que fa a la matèria gramatical contemplada, de la qual cal dir que, amb algunes notables excepcions, no sempre motivades pel fet de referir-se a la varietat dialectal valenciana, no anava més enllà, però tampoc no es quedava ençà, del corpus fixat per la Gramàtica de l'Institut.

Amb això no volem dir que la Gramàtica valenciana fos, en el tractament de les qüestions morfosintàctiques, un manual fabrista absolutament convencional. L'autonomia intel·lectual del nostre autor s'hi posava de manifest en, almenys, tres aspectes: 1º) en el fet de formular amb tarannà propi algunes de les prescripcions fabrianes més susceptibles de matisos interpretatius, cosa que a vegades el portava a superar, quan li semblava inexcusable de fer-ho, els límits de l'ortodòxia estricta; 2º) en la seva capacitat, ja remarcada, de distingir entre els diversos nivells a què es referien els preceptes formulats, i molt particularment entre el de l'estàndard valencià provisional i el de la llengua literària unitària; 3º) òbviament, en tot allò que feia referència al tractament dels particularismes valencians.

3.1. Un manual fabrista

En aquest apartat prendrem breument en consideració els aspectes més convencionals de l'obra, és a dir aquells que permetien de situar-la en la línia dels manuals fabristes del Principat.

a) La Gramàtica valenciana recollia, generalment amb escrupolosa fidelitat, les prescripcions de la Gramàtica de l'Institut que s'havien mantingut sense variacions apreciables en totes les edicions de l'obra normativa. Esmentem-ne algunes d'emblemàtiques:

- Condemna de l'ús com a adjectius indefinits de els demés i de varis [cf. §277 ≈ 6.1918, §103]
- Instrucció sobre les seqüències correctes i incorrectes d'adverbis en -ment [cf. §327 ≈ 6.1918, §103]
- Declaració de preferència per no suprimir la partícula no en les proposicions declaratives negatives amb cap, res, ninqü, mai, gens, tampoc, etc. [cf. §331 ≈ 6.1918, §105]
- Normes d'ús de la partícula pas, insistint en les diferències respecte del francès [cf. §333 ≈ 6.1918, §109]
- Instruccions sobre l'abdicació de a, en i de davant que i el canvi de en per a en construccions infinitives de règim verbal [cf. §§337, 342, 346 ≈ 6.1918, §§114, 121, 126]
- Regles d'ús de les preposicions a i en en les determinacions locatives [cf. §§339, 341 ≈ 6.1918, §§116, 125]
- Ús de les infinitives complement directe precedides de de (amb llista lleugerament ampliada dels verbs que poden regir-les) [cf. §346b ≈ 6.1918, §120]
- Doctrina sobre l'ús de per i per a, amb manteniment de la valoració "preferible" per a l'ús de per en el cas crucial d'expressió conjunta de «finalitat» i «motiu» [cf. §349b ≈ 6.1918, §128]
- Comentari sobre el valor i la condició arcaica de la preposició ultra [cf. §351 ≈ 6.1918, §128]
- Condemna dels usos causals de doncs [cf. §357 ≈ 6.1918, §130.IV]

Remarquem que en el tractament d'algunes de les qüestions esmentades en la llista Sanchis Guarner afegia a la part convencional de l'exposició referències a problemes específicament valencians que s'hi relacionaven. Així, per exemple, en relació amb la partícula pas, caiguda en desuetud en valencià, es dedicava a denunciar com a infundada la resistència dels escriptors a fer-ne ús [cf. §333]. Semblantment, la conjunció doncs, que tampoc no és

usada en valencià, era objecte d'una especial recomanació de re-introducció d'ús en la llengua literària [cf. §357]. En un altre ordre d'idees, no ens voldríem estar de recollir, a tall d'anècdota, que en el tractament de la qüestió de per i per a el nostre autor es referia als «verbs d'execució voluntària», una variant terminològica que, si no anem errats, era de collita pròpia [cf. §349b].

b) Algunes de les formulacions prescriptives de l'obra posaven de manifest que l'autor no estava al corrent de les modificacions introduïdes en les últimes edicions de la Gramàtica de l'Institut (o bé, el que ve ser el mateix a efectes pràctics, que havia decidit prescindir-ne). Ens referim a casos com els següents:

- Declaració de preferència per les construccions Si estudiaves més, trauries millor nota sobre les construccions Si estudiaries (o estudiasses) més, trauries millor nota [cf. §234 ≈ G.1918, §96(1ªed.) † G.1918, §96(5ª/7ª)]
- Declaració de preferència infundada per l'ús de quelcom [cf. §308 ≈ G.1918, §70(1ªed.) † G.1918, §70(5ª/7ªeds.)]
- Declaració de tolerància per l'ús de les pseudo-relatives del tipus No t'he dit el llibre que he comprat [cf. §312d ≈ G.1918, §66(1ªed.; no en 5ª/7ª)]
- Tractament no diferenciat, entre relatives especificatives i explicatives, pel que fa a l'ús de que i el qual amb funció recta [cf. §312, 314 ≈ G.1918, §63(1ª/5ªeds.) † G.1918, §63(7ªed.)]
- No distinció entre construccions amb relatiu tònic i represa de l'antecedent per clític, i relatives populars amb que conjuntiu i clític [cf. §321 ≈ G.1918, §65(1ªed.) † G.1918, §65(5ª/7ªeds.)]
- Declaració de preferència per l'ús de damunt, davall, dins, dintre, fora, davant, darrere i vora com a preposicions simples [cf. §348 ≈ G.1918, §124(1ªed.) † G.1918, §124(5ª/7ªeds.)]

c) Com molts altres autors de manuals, Sanchis Guarner no evitava de caure, en algunes ocasions, en simplificacions i reduccions de les formulacions fabrianes originals: en tal mesura, que en el seu cas era més aviat minsa, la Gramàtica valenciana també participava de l'enrigitament pedagògic del fabrisme. Vegem alguns casos per il·lustrar-ho, respecte dels quals, quan s'escaigui, indicarem alguns precedents trobables en obres d'autors del Principat:

- Concordança obligatòria del participi passat de temps compostos amb els pronoms febles acusatius de 3ª pers. [cf. §223 † G.1918, §94; ≈ Jordana 1933, p.29; Marvà 1934, §116; Miracle 1938, §156]
- Declaració d'inadmissibilitat del gir d'obligació tenir de + inf [cf. §230 † G.1918, §597.II i 132; † Jordana 1933, p.27 i Marvà 1934, §113; ≈ Miracle 1938, §161]
- El tractament de vós, declarat molt recomanable en la llengua literària [cf. §281 † G.1918, §42]
- La construcció parlaven entre si, declarada incorrecta [cf. §284 † G.1918, §42]
- No esment dels casos de tolerància de l'ús de la preposició a amb complements directes consistents en diversos pronoms indefinits, relatius i interrogatius [cf. §337 † G.1918, §112(1ªed.) i §112.III(5ª/7ªeds.); ≈ Marvà 1934, §252 i Miracle 1938, §214]

3.2. Recomanacions d'ús literari no seguides pel mateix autor

Si en l'apartat anterior hem donat compte dels aspectes més convencionals del registre prescriptiu de la Gramàtica valenciana, per iniciar l'exposició sobre els aspectes diferencials de l'obra en el dit registre potser fóra adequat de referir-nos al que, segurament, era el més original: al·ludim al fet que el doble nivell normatiu establert per l'autor li hagués permès, amb tota coherència, de no posar a la pràctica, en l'escriptura del llibre, un bon nombre de recomanacions referides a la "llengua literària". Encara que, vista de segons quina perspectiva, aquesta decisió de no predicar amb l'exemple podia resultar sorprenent, sembla evident que era perfectament explicable per unes molt rea-

listes raons d'oportunitat sociolingüística, no havent-hi cap motiu per creure que les recomanacions en qüestió haguessin estat formulades a contracor¹, i essent impossible d'explicar l'actitud presa per una suposada convicció que les gramàtiques no tenen per què ser escrites en el registre literari.

D'entre aquestes recomanacions les que més vistosament eren ignorades, per la freqüència amb què es podia comptar en el text l'ús de les solucions alternatives, eren les següents:

1a) La declaració de conveniència d'ús literari dels demostratius aquest/aqueix [cf. §§267,304]. Notem que aquestes formes, descrites com a "més correctes" i normalment usades pels clàssics, en els corresponents paradigmes eren mencionades en segon lloc, darrere est/eix, que eren les formes en general usades per l'autor i sobre les quals comentava que eren "admissibles, especialment en prosa". En els paradigmes hi figuraven, també, com a variants entre parèntesis de les anteriors, este/eixe, considerades "menys tolerables" per bé que descrites com a usuals en tot el domini lingüístic; aquestes darreres formes també apareixien en l'escriptura del llibre, però amb molt poca freqüència. (Aquí caldria afegir, potser, que amb la declaració d'admissibilitat dedicada a est/eix Sanchis Guarner s'inscrivía en contra del tractament que havien rebut aquestes formes en les sis primeres edicions de la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, §59(1a-6a eds.)], però no pas en contra del tractament modificat de la 7a edició ni, tampoc, del del D.G.L.C.).

2a) La declaració d'absoluta preferibilitat en la llengua literària dedicada a altre [cf. §275], així com la corresponent recomanació de nosaltres i vosaltres (formes declarades, a més, "precises en poesia") [cf. §280]. Remarquem que en relació amb la forma atre, que era la que ell emprava d'una manera profusa i sistemàtica en tot el llibre, l'autor feia l'observació que "pot tolerar-se provisionalment", així com l'advertiment següent, que citem in extenso: "Seria un error pretendre diferenciar el valencià del català del Principat, per l'ús literari de la forma atre en comptes de altre, per tal com la forma vulgar atre és emprada també popularment en el català oriental [de moltes comarques, que enumerava] i en el català occidental [d'altres comarques, també enumerades]" [cf. §275].

3a) La consideració de la conjunció emperò com a "menys recomanable" que la sinònima però [cf. §356]. Notem que, fent seva aquesta valoració, Sanchis Guarner recollia una indicació de la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, §130.III].

Entre les formes de molt sovintejada presència en l'escriptura del llibre que resultaven de la decisió de fer ús del que hem anomenat estàndard valencià en comptes de la "llengua literària" també s'haurien de comptar, és clar, les abundantíssimes formes verbals corresponents a diferents casos de què ja hem donat constància (i, molt particularment, el de les formes incoatives en ix i ixc). Encara podríem referir-nos aquí, pel seu caràcter emblemàtic (però no perquè es donés sovint), a l'ús del molt poc recomanat infinitiu vore [cf., p.ex., p.166, l.22].

1. A La llengua dels valencians (4a ed.), la més divulgada de les seves obres, Sanchis Guarner es declarava satisfet que molts dels escriptors valencians haguessin volgut seguir-les [cf. Sanchis Guarner 1972, p.194].

3.3. Els particularismes morfològics valencians

En l'apartat precedent ens hem referit, de fet, a un dels cinc tipus en què desembocava el tractament donat per Sanchis Guarner als particularismes morfològics valencians: el de les formes que tot i ser admeses per a l'estàndard valencià (i com a tals, quan era el cas, regularment incloses en els paradigmes) eren considerades menys recomanables, per ser usades en la "llengua literària", que una determinada solució alternativa. Els quatre tipus restants, d'acord amb una classificació semblant, però no idèntica, a la que hem donat per a les formes verbals regulars en el §.2.1, serien els següents:

10) El dels valencianismes exclusivament "literaris", és a dir, no usables -o, si més no, no usats per l'autor- en l'estàndard provisional, però sí en la llengua literària com a variants pròpies o específiques del valencià. (Era el cas, en matèria de morfologia verbal, de les formes incoatives en esc.)

20) Els dels valencianismes literaris usats tant en l'estàndard com en la "llengua literària". (En la morfologia verbal, l'exemple emblemàtic del tipus fóra el de les formes amb desinència -e de la 1^ap.s. del present d'ind. dels verbs de la 1ª conjugació.)

30) El dels valencianismes considerats "vulgars" o "dialectals", en principi exclosos de l'estàndard valencià i, amb més motiu, de la "llengua literària", però mantenibles amb circumspecció en l'àmbit de la literatura popular.

40) El dels vulgarismes declarats absolutament inadmissibles.

Notem que el primer d'aquests tipus no estava representat en l'àmbit de la morfologia no verbal: la cosa no és sorprenent, si tenim en compte que, de fet, hauria hagut de tractar-se de formes que complissin la difícil condició de ser, alhora, arcaïques i específicament valencianes. Quant als altres tipus, només parlarem, a continuació, del segon i del tercer.

a) Els valencianismes literaris.- En els casos més significatius, els valencianismes dignes de figurar en la "llengua literària" eren introduïts conjuntament amb una referència a les solucions homòlogues corrents en el català literari del Principat i una específica recomanació d'ús. Si es tractava de donar-ne compte en paradigmes, Sanchis Guarner optava a vegades per consignar-los com a solucions úniques (tot afegint, en el text, una observació sobre les solucions literàries alternatives), i a vegades per consignar-los com a variants principals. (Abans de passar a enumerar-los, precisem, per evitar malentesos, que en parlar de "valencianismes" no pretenem pas que en tots els casos es tractés de formes exclusivament usades en el domini lingüístic valencià.) La breu llista que a continuació en donem és, si no anem errats, pràcticament completa:

10) Plurals en -ns de substantius acabats en e àtona, del tipus hòmens, òrfens, jóvens, etc. [cf. §240]. (Recordem que Fabra, a la Gramàtica de l'Institut, s'havia referit amb imprecisió a aquestes formes com a arcaïques [cf. G.1918, §32].)

20) Possessius femenins amb u (meua, teua, seua, etc.) [cf.\$264]. (A la G.1918 havien estat considerats "dialectals", sense més precisions [cf.G.1918,\$58]; al D.G.L.C., pel seu cantó, no hi havien estat admesos.)

30) Els numerals cardinals uit, dèsset, dènou, sixanta i uitanta [cf.\$268].

40) L'indefinit ningun [cf.\$275] (Recordem que les primeres edicions de la G.1918 havien desrecomanat l'ús d'aquesta forma, qualificada d'arcaica [cf.G.1918,\$69(1aed.)].)

50) Uns quants adverbis i locucions adverbials temporals, com ara hui, prompte, despusdemà, despusahir, despusanit, etc. [cf.\$324]. Precisem que hui, a diferència dels ítems restants, era objecte d'un comentari sobre el caràcter infundat de la prevenció d'alguns escriptors contra el seu ús, així com d'una específica declaració d'admissibilitat en la llengua literària.

b) Els valencianismes tolerats en la literatura popular.— Abans de presentar-ne una llista representativa, voldríem remarcar que els criteris seguits per l'autor per distingir-los dels anteriors tenien a veure amb l'extensió d'ús (en un cas es tractaria de formes usades en tot el domini lingüístic, i en l'altre, de formes més o menys locals), o bé, sobretot, amb el fet de tractar-se de formes difícilment substituïbles, o no, per solucions que fossin alhora vives en valencià i comunes a tota la llengua. Diguem, també, que no sempre els motius que justificaven la decisió presa eren donats d'una manera del tot explícita, com es podrà veure en relació amb algun dels casos que a continuació esmentarem:

10) El quantitatiu manco ("sinònim de 'menys'; és forma vulgar de la qual convé fer molt poc d'ús, encara que apareix en algun text antic") [cf.\$\$273,325].

20) L'adverbi locatiu detràs ("forma arcaica usada actualment només al Maestrat") [cf.\$323].

30) Diverses locucions adverbials com a voltes ("sinònim de a vegades, però menys recomanable en la llengua literària"), una volta [cf.\$324]; a muntó, a bondó, alamont (sinònims de molt) [cf.\$325]; a bacs ("és forma vulgar que no deu emprar-se fora dels escrits populistes"), aïna ("forma arcaica i dialectal, poc recomanable") [cf.\$326]; agosades ("convé reservar esta forma per als escrits de tipus popular, encara que és adverbi emprat pels clàssics") [cf.\$328]

Potser caldria afegir, en aquesta apartat, una referència al llarg comentari que Sanchis Guarner dedicava a combatre l'exagerada tendència valenciana a formar diminutius i afectius de tota mena, en el context del qual podia llegir-se, entre altres coses, una desrecomanació dels derivats de noms de persona en -ico, -ica i en -o àtona ("es tracta de formes vulgars només tolerables en les imitacions del parlar familiar") així com la declaració de conveniència d'expressar literàriament la idea de disminució anteposant al nom l'adjectiu petit, i no pas els seus sinònims populars xiquet, xicotet i menut [cf.\$254].

3.4. Heterodòxies, reticències i alguns silencis significatius

Encara que amb menys freqüència del que la seva categoria intel·lectual li hauria pogut permetre, Sanchis Guarner sabia marcar, en certes ocasions, determinades distàncies respecte de l'ortodòxia fabrística. Dedicarem aquest apartat final a donar raó d'aquest interessant aspecte de la Gramàtica valenciana, prenent com a referència alguns casos que ens han semblat representatius i insistent, sobretot, en la descripció dels procediments, molt sovint indirectes, que feia servir l'autor per preservar la seva independència de criteri.

a) Un dels casos més notables era el del tractament que va donar a la qüestió de l'article neutre lo, en què combinava una descripció força cenyida de les característiques i general extensió del fenomen en la llengua parlada (sense referir-se, però, als usos intensius del dit article) i una exposició de les receptes normatives per bandejar-ne l'ús en l'escriptura, amb l'expressió d'una moderada reticència personal sobre la conveniència de la norma exposada. Una reticència que qualifiquem de moderada perquè no consistia pas a posar en dubte que el fenomen fos un castellanisme (cosa que va fer, com veurem, Moll) sinó merament a apuntar que la seva generalitzada extensió podia deure's als "avantatges lògico-gramaticals" que no dubtava de reconèixer-li. I que també s'expressava en el comentari de tarannà descriptiu adversativament introduït ("Emperò són molts els gramàtics que propugnen l'eliminació total del lo de la llengua literària") amb què ancapçalades les esmentades receptes, una mica com volent indicar el reservat acatament del nostre autor [cf. §§259,260].

b) En altres casos la discrepància s'expressava menys matisadament, pel senzill procediment de sostenir un punt de vista propi sense remarcar-ne l'heterodòxia, és a dir, ignorant-ne la possible problematicitat. Un exemple d'això era el constituït per la discreta admissió dels usos predicatius amb el verb ser del pronom feble ho representant un grup nominal definit ("Són els metges? Sí que ho són") [cf. §285], o l'ofert per la decisió d'evitar, pel que fa a les construccions d'infinitiu amb verbs de sensació, la distinció fabriana entre situacions en què cal fer concordar el participi passat (Aquesta dona, l'he sentida cantar) i situacions en què no (Aquesta cançó, l'he sentit cantar) mitjançant la introducció d'un exemple com Esta sonata, no l'havia sentida tocar mai [cf. §291].

c) A vegades l'expressió discreta d'un punt de vista propi corresponia no tant a la necessitat de contraposar-se frontalment a una prescripció fabriana, sinó a la voluntat d'introduir una valoració matisadament original o d'aportar una precisió pertinent a la qüestió tractada. Com a exemple del primer cas es podria aduir la recomanació d'usar amb moderació, en la llengua escrita, les construccions impersonals amb hom [cf. §307], i com a exemple del segon el tractament donat a les construccions en/al + infinitiu, en el qual Sanchis Guarner sostenia, probablement per directa influència de Moll, que les segones poden perfectament usar-se quan la determinació expressada equival a l'aportada per una clàusula temporal amb quan + pretèrit perfet d'indicatiu (ex.: Al caure escales avall, em vaig fer mal (=quan caiguí)) [cf. §343].

d) Un cas que, per bé que referit a una qüestió molt puntual, mereix una menció especial és el de la valoració -compartida amb Moll- que la forma darrere és més correcta que la corresponent variant amb -a, forma, aquesta, que era l'única coneguda o admesa per Fabra [cf.\$323]. (Notem que darrere no va ser introduïda al D.G.L.C. fins la 4a edició de 1966, i que darrera encara continua avui essent la solució molt majoritàriament preferida en la llengua literària del Principat.)

e) Casos de menor importància eren els següents: 1o) el de la curiosa preferència que l'autor manifestava, en relació amb els mots nominals acabats en -g palatal, pels plurals en -s si es tractava de substantius (raigs, faigs, passeigs, desigs, etc.) i pels plurals en -os quan es tractava d'adjectius (rojos, bojos, mitjos, lletjos, etc.) [cf.\$241]; 2o) els consistents a acceptar l'ús de la forma inclús com a adverbí [cf.\$328] i a admetre sense reticència la forma mentres [cf.\$\$324,361]; 3o) el que comportava l'acceptació que es fes ús de la locució no obstant com a conjunció adversativa [cf.\$356].

f) També hem de fer esment, en aquest apartat, del fet que l'autor ometés de referir-se, en els paràgrafs on lògicament hauria calgut, a determinats mots no usats en valencià però que són d'ús freqüent en la llengua parlada i/o literària del Principat, com ara gaire [cf.\$273], gairebé [cf.\$235] i car [cf.\$362], perquè ens sembla que es tracta de silencis significatius, si més no en la mesura que s'inscrivien en contra de la seva generalitzada tendència a respectar al màxim l'opció d'una llengua literària unitària.

g) Un cas que també ens sembla mereixedor de ser considerat com un silenci significatiu, ara referit a una qüestió de sintaxi, era el de la total omissió que es feia, en els paràgrafs dedicats a estudiar el que l'autor anomenava "veu obligativa", de possibilitat, límits i/o (in)conveniència d'usar el verb deure en perífrasis d'obligació [cf.\$\$230,231]. I parlem de silenci significatiu perquè l'autor, en la seva escriptura, feia un ús abundant d'aquest verb precisament amb valor obligatiu, una pràctica que una certa ortodòxia fabrista extrema segurament hauria desautoritzat.

CAPITOL DOTZÉ

1. Introducció

Havent estat un dels signataris de la Declaració i Normes Ortogràfiques de Castelló de la Plana, Carles Salvador (1897-1955) va publicar, durant els anys 30, una sèrie d'opuscles gramaticals que van tenir una decisiva importància per a la difusió de la doctrina fabriana en el País Valencià. Ens referim al Vocabulari Ortogràfic Valencià precedit d'una Declaració i Normes Ortogràfiques [València, 1934], obra en què es divulgava el text aprovat a Castelló, així com a l'Ortografia Valenciana amb exercicis pràctics [València, 1933 (1ª ed.), 1937(2ªed.)], a la Morfologia Valenciana amb exercicis pràctics [València, 1934] i, encara, a les Qüestions de Llenguatge [València, 1936], opuscle que recollia el discurs d'ingrés de l'autor, l'any 1935, al Centre de Cultura Valenciana, del qual va ser anomenat director, i que va reeditar-se el 1957, després de la seva mort, amb el títol Parleu bé. Però el manual gramatical més complet de Carles Salvador, les Lliçons de Gramàtica Valenciana amb exercicis pràctics [València, Lletres Valencianes, 1951] no va publicar-se fins un any després de l'aparició de la Gramàtica Valenciana de Sanchis Guarner, obra la doctrina científica de la qual Salvador deia que assumia i que es proposava d'adaptar a les necessitats pedagògiques dels cursos orals i per correspondència que acabava d'endegar en el marc de Lo Rat-Penat. D'aquest manual, definitivament intítulat Gramàtica Valenciana amb exercicis pràctics, hem tingut ocasió de consultar la 2ª edició, de 1952, també publicada en la col·lecció Lletres Valencianes i que, en principi, només diferia de la 1ª per algunes "petites correccions necessàries" i, així mateix, la 3ª, publicada directament per Lo Rat-Penat l'any 1959, és a dir, quatre anys després de la mort de l'autor, i que es presentava com a revisada per la Secció de Filologia de la dita Societat d'Amadors de les Glòries Valencianes i com el resultat d'un procés de reforma i millorament del text de la 2ª edició iniciat pel mateix Salvador amb la col·laboració del professorat dels cursos que s'hi basaven. El manual va ser objecte d'un bon nombre d'edicions més: la 6ª, per exemple, va sortir l'any 1974.

L'obra de referència, que segons el pròleg de la 2ª edició es proposava d'oferir "un Corpus complet de Gramàtica elemental", es dividia en 78 lliçons, generalment molt breus, de les quals 8 es destinaven a Fonologia, 22 a Ortografia, 22 més a Morfologia, 19 a Sintaxi i 7 a Prosòdia. Dintre de cada lliçó el text es subdividia en paràgrafs, els quals estaven subjectes a una numeració única que, en el cas de les dues edicions consultades, arribava a la mateixa xifra de 446. Assenyallem que les parts d'Ortografia i Morfologia aprofitaven materials de les corresponents obres de l'autor publicades als anys 30, tanmateix "convenientment reformats i millorats pedagògicament", si hem de fer cas a una observació de l'esmentat pròleg de la 2ª edició. De la part de Morfologia cal dir, també, que de fet va ser l'única del llibre que va ser objecte de modificacions realment importants en la pòstuma 3ª edició. Les lliçons de Sintaxi, pel seu cantó, anaven bàsicament dedicades, exceptuant les cinc primeres, que es referien a nocions generals, als pronoms febles, així com a una sèrie de qüestions que els manuals fabristes del Principat en

general acostumaven a tractar conjuntament amb les morfològiques (proposicions amb mai, ningú, res, etc., concordança del participi passat, caiguda de les preposicions febles, ús de per i per a, etc.). Força més específiques eren les lliçons de Prosòdia (un camp que, en la pedagogia fabrística del Principat, només havia estat abordat amb deteniment pels diferents manuals de Marvà), en la mesura que abordaven problemes propis de la normalització del valencià (la qüestió de l'apitxat, entre altres).

La 2ª edició de l'obra, tot i haver incorporat les "petites correccions necessàries" de la primera, oferia nombroses mostres d'incorrecció sintàctica, que palesaven una certa inseguretat en el domini de la mateixa normativa que el manual s'encarregava de divulgar (usos de per a què com a locució conjuntiva final, supressió a la castellana de -ment en seqüències d'adverbis modals, ús castellanitzant del pronom feble el en lloc de en, etc.), així com una forta tendència de l'autor a redactar espontàniament, sense preocupar-se de caure en solucions pròpies d'un registre col·loquial (ús abundant de construccions de relatiu populars, ús també abundant de construccions amb tematització del complement directe, absència de comes imprescindibles, etc.). A més d'aquests i altres símptomes de descurança textual, l'esmentada 2ª edició també patia d'algun defecte atribuïble al fet que les seves diverses parts poguessin procedir de textos redactats autònomament (el cas més clar era el de la vacil·lació de què eren objecte els demostratius, amb un ús sistemàtic de les formes este, esta, etc. en la part d'Ortografia -que era la de redacció més antiga-, i de les formes literàries aquest, aquesta, etc. en les parts restants). Sobre la 3ª edició ens limitarem a dir que, per bé que notablement millorada, no aconseguia pas eliminar totes les deficiències formals i materials de l'anterior.

Als defectes a què acabem de referir-nos, caldria afegir, en un altre registre, el de la poca precisió o inconseqüència amb què l'autor feia ús, en la seva exposició, de determinats conceptes teòrics. Per no allargar-nos, només ens referirem, a tall d'exemple, al cas de la contradicció consistent a considerar ix com un dígraf (segurament per calc d'algun autor del Principat) i alhora donar-ne una caracterització en què es palesava que en valencià no té la condició de tal (cf. "El dígraf ix darrere vocal té el so de x palatal precedida de i (xeix)" [§33,2ªed.], junt amb el fet que en les llistes d'exemples relatius als diftongs decreixents hi figuressin mots com aixella, créixer, angoixa i xot [§48,2ªed.]). Caldria remarcar també, en relació amb aquest cas, la curiosa circumstància que els curadors de la 3ª edició, obligats a suprimir la contradicció d'origen, no van tenir més recurs que el del procediment dogmàtic consistent a mantenir que ix és un dígraf i alhora a esborrar del text tot allò que pogués donar a entendre que no ho és. De tal manera que si per una banda podia llegir-s'hi que "El dígraf ix té el so palatal fricatiu sord" [§33,3ªed.], d'una altra banda els mots abans esmentats van ser suprimitos de les corresponents llistes d'exemples de diftongs decreixents [cf. §47,3ªed.]]. Notem, per acabar aquesta introducció, que defectes com el que acabem de descriure no eren en absolut excusables per la consabuda coartada que a una obra volgudament elemental no se li poden exigir gaires fineses teòriques, car no es devien pas a una genèrica necessitat de cenyir-se als límits imposats per la pedagogia i la tradició gramatical sinó, molt específicament, a la precarietat de la formació de l'autor.

2. La morfologia verbal

a) L'aportació de Salvador a la tasca de fixació de les formes canòniques dels paradigmes verbals, que segurament era el treball de normalització que els gramàtics valencians van poder i haver d'afrontar amb un més ampli grau d'autonomia respecte de Fabra, no es presentava pas com a original: mentre la 2ª edició de l'obra que estem considerant (que recollia bàsicament els materials de la Morfologia de l'autor, de 1934) es referia, en dos paràgrafs estratègics [cf. §§232, 239], a l'autoritat del ja esmentat treball de Guillem Renat i Ferris (Josep Giner), La conjugació dels verbs en valencià, la 3ª edició -en les modificacions de la qual ens és impossible de saber fins a quin punt hi havia intervingut- oferia clares mostres, tant pel que fa a la renovada organització conceptual de les lliçons dedicades a la morfologia verbal com pel que fa al detall de les solucions propòsades, d'una directa influència de la Gramàtica valenciana de Sanchis Guarner (tot i que, curiosament, l'anònim autor del pròleg d'aquesta edició pòstuma havia considerat pertinent de no citar-hi la genèrica invocació a l'obra de Sanchis que Salvador havia fet figurar en el seu pròleg de la 2ª edició).

b) En el marc de la referida refacció de què va ser objecte l'exposició de la morfologia verbal de la 3ª edició, les lliçons més afectades van ser la 41 i la 42, respectivament dedicades als paradigmes de l'indicatiu i del subjuntiu, així com la 48 i la 49, que versaven sobre els verbs irregulars.

Pel que fa a les lliçons 41 i 42, els canvis introduïts consistien bàsicament, d'una banda, a substituir el verb córrer (que en la 2ª ed. era presentat com a pertanyent al tercer dels sis grups de la 2ª conj. descrits en l'obra de Renat) pel verb batre, per exemplificar el paradigma regular de la 2ª conjugació, i a incloure, com a exemples dels paradigmes regulars de la 3ª, no solament el verb incoatiu servir, que era l'únic considerat en l'anterior edició, sinó també el verb pur sentir: dues decisions que s'acordaven amb les opcions preses per Sanchis Guarner. I, d'una altra banda, a introduir en el text de les lliçons esmentades una consideració sistemàtica dels principals grups de verbs irregulars de la 2ª i de la 3ª conjugacions d'acord amb una classificació que també seguia molt de prop l'obra de Sanchis. Concretament, distingint, dintre els verbs de la 2ª, 1º) els que afegeixen -c o -g velars al radical (verbs en -ldre i -ndre, i verbs en -xer), i 2º) els que tenen un radical acabat en -u semi-vocal (verbs de tipus beure, de tipus traure i de tipus coure); i, dintre els verbs de la 3ª, 3º) el cas de la intercalació d'una e eufònica en la 2ª p.s. de l'indicatiu present de verbs purs en -gir, -xir, -sir i -stir, i 4º) el cas dels canvis de vocal (e->i i o->u) en el radical de les formes rizotòniques de certs verbs (renyir, etc., i cosir, etc.) de conjugació pura.

Pel seu cantó les lliçons 48 i 49, que en la 2ª edició contenien una descripció deslligada i massa genèrica de les principals irregularitats verbals, en la 3ª van poder-se dedicar, traient partit dels canvis introduïts en les altres dues, a exposar amb força deteniment els paradigmes dels verbs que, amb alguna excepció de detall, coincidien amb els que en l'obra de Sanchis Guarner eren considerats "d'irregularitat especial".

c) Els canvis introduïts en la 3ª edició no solament afectaven, com fins ara hem indicat, l'organització expositiva dels capítols dedicats a la morfologia verbal, sinó que també incidien, en general matisadament però a vegades afectant-ne la substància, en el contingut mateix de les propostes normatives avançades. En aquest sentit, la novetat més important de la 3ª edició va ser la decisió de considerar paradigmàtiques (no sabem si d'acord amb l'opinió tardana del mateix Salvador, però bé podria ser que no) la forma incoativa en isc de la 1ª p.s. del present d'indicatiu (servisc) i les corresponents del present de subjuntiu (servisca, servisques, servisquen), una solució que, si no anem errats, no tenia cap precedent oficial, car tant s'inscrivia en contra de la proposta de Fabra a favor de les solucions clàssiques en -esc [cf. G.1918, §90] com de les del pare Fullana [cf. Gramática elemental de la Llengua Valenciana, Cap. XVI], de Renat [cf. op.cit., p.59] i de Sanchis Guarner [cf. op.cit., §§170,180] a favor de les solucions palatalitzades en -ixc.

Remarquem, sobre la qüestió, que la possibilitat d'una decisió d'aquest gènere havia estat prevista, i criticada, per Renat (Giner) en un text aparentment concloent que ens permetrem de citar in extenso¹: "Algú ha pensat d'escriure servisc, servisca, etc., creient acostar-se més a les formes clàssiques servesc, servesca, etc., sense tenir en compte que la i de servixc és deguda al canvi de s en ix i que mal es pot bandejar la x del nexce xc (que algú ha qualificat injustament d'horrible) sense bandejar la i". Cal dir, a més, que els responsables de la decisió no solament no es van molestar a justificar-la, sinó que ni tan sols feien esment de l'existència de les formes en ixc. Sí que es referien, en canvi, a l'existència de les formes en esc i en eix, al·ludint a la seva condició de pròpies de la llengua clàssica i/o del català oriental pel que fa a les subjuntives [cf. §236, 3ªed.], però no pel que fa a les indicatives [cf. §232, 3ªed.].

d) Cap dels nombrosos altres canvis relatius a la morfologia verbal introduïts en la 3ª edició no tenien el pes del que acabem de considerar. No deixa de ser interessant, de tota manera, de prestar-los atenció, si més no per il·lustrar les dificultats que van haver d'afrontar, en el procés de normalització dels paradigmes de la varietat valenciana, no ja només Salvador (i els responsables de la dita 3ª edició, que en nom d'ell actuaven) sinó, més generalment, tots els gramàtics del País Valencià. En aquesta línia no ens proposem d'analitzar-los atenent exclusivament, ni primordialment, a la dimensió interna de l'obra sinó per referència a propostes precedents, i concretament, en alguna ocasió, a la de Fullana (l'obra del qual Salvador havia declarat tenir en compte en l'advertiment inicial de la Morfologia de 1934), però sobretot, molt més sistemàticament, a les de Renat i de Sanchis Guarner. La comparació ens permetrà comprovar l'abast de l'augment de la influència de Sanchis Guarner en la 3ª edició, però també que entre les dues edicions no es va donar un canvi de postura absolutament unívoc, car tant l'una com l'altra van mantenir un cert eclecticisme entre les posicions dels predecessors.

e) Si bé ens proposem de centrar la nostra exposició en les diferències existents entre les dues edicions, com que molts dels canvis introduïts en la 3ª consistien, senzillament, a omplir els

1. Cf. Renat 1933, p.61.

buits de la 2ª, pel que fa a nombrosos punts de detall no es podrà fer una comparació pròpiament dita entre propostes concretes. Donant per entès, per una altra banda, que podem estalviar-nos, aquí, d'entrar en una descripció de les característiques diferencials més genèriques de la morfologia verbal valenciana (en relació amb les quals, com és obvi, l'obra de Salvador no es podia permetre cap "originalitat" i coincidia essencialment, per exemple, amb la de Sanchis Guarner), prescindirem de referir-nos als verbs regulars i, en canvi, procurarem de prestar una decidida atenció als abundants detalls de la morfologia irregular. Per a això subdividirem la matèria que segueix, anant d'acord amb una classificació que de fet figurava en la 3ª edició del llibre analitzat, en: 1º) els verbs auxiliars; 2º) els verbs d'irregularitat no específica; 3º) els verbs d'irregularitat especial.

2.1. Els verbs auxiliars

I. El verb haver o haure

a) Encara que els tres autors precedents que prenem en consideració s'havien referit, d'una manera o una altra, a la doble condició del verb haver o haure com a auxiliar i com a transitiu, només el llibre de Salvador, ja en la 2ª edició, però d'una manera ampliada en la 3ª, proposava solucions substancialment diferents per a determinats temps segons que corresponguessin a l'una o a l'altra accepció. Tal era el cas, com veiem en la següent taula, del present d'indicatiu:

INDICATIU PRESENT D'HAVER O HAURE

Fullana (1915)	Renat (1933)	Sanchis Guarner (1950)	Salvador (1952 i 1959)		
			HAYER (aux.) 2ª ed. (1952)	3ª ed. (1959)	HAYER o HAURE (tr.) 2ª ed. = 3ª ed.
he	he [haig]	he, haig [ha, n.a.]	he	he, haig	hec
has	has	has	has	has	heus
ha	ha	ha	ha	ha	heu
ham, hem o havem	havam [hem, ham]	havam, hem [ham, n.a.]	havam (o hem)	havam, hem	havem
hau, heu o haveu	haveu [heu, hau]	haveu, heu [hau, n.a.]	haveu (o heu)	haveu, heu	haveu
han	han	han	han	han	heuen

Notes: 1. Les formes entre claudàtors no figuraven en els paradigmes, però eren objecte de menció i/o comentari en el text. 2. L'abreviatura n.a. significa "no admissible en la llengua literària".

Notem que el paradigma específic del verb no auxiliar donat per Salvador coincidia amb el que figurava a la Gramàtica de l'Institut [cf. G.1918, §88]. Això a part, la taula permet d'observar que pel que fa al verb auxiliar el paradigma de la 2ª edició s'assemblava força al de Renat, mentre que el de la 3ª, gràcies a haver incorporat la forma haig i a haver inclòs les formes contractes hem i heu en igualtat de condicions amb les formes plenes havem i haveu, coincidia amb el de Sanchis Guarner.

b) Pel que fa al present de subjuntiu, la introducció d'un paradigma específic per al verb no auxiliar no es va produir fins la 3ª edició del llibre de Salvador. El paradigma de referència també seguia, essencialment, la proposta de la G.1918 (en la mesura que el formaven formes velaritzades), però en aquest cas adaptada

a les diferències genèriques del temps valencià (G.1918: hegui, &. -> Salv.: haga, &.), com pot veure's en la taula següent:

SUBJUNTIU PRESENT D'HAYER O HAURE

Fullana (1915)	Renat (1933)	S. Guarnier (1950)	Salvador (1952 i 1959)	
			HAYER (aux.) 2ª ed. = 3ª ed.	HAYER o HAURE (tr.) Només en 3ª ed.
haja	haja	haja	haja	haga
hages	hages	hages	hages	hagues
haja	haja	haja	haja	haga
haja	haja (o hàgem)	hàgem	hàgem	haguem
hajau	hajau (o hàgeu)	hàgeu	hàgeu	hagueu
hagen	hagen	hagen	hagen	haguen

Quant al verb auxiliar, i parant atenció a les formes de la 1ª i 2ª p.pl., la taula il·lustra el caràcter intermedi de la proposta de Renat, entre la de Fullana i la de Sanchis/Salvador. (Notem que Fabra havia recollit tant hàgem, hàgeu -entre parèntesis-, com haja, hajau -de versaletes i entre claudàtors- en les primeres edicions de la G.1918, però no a partir de la 5ª [cf. G.1918, \$88(1ªed.)].)

c) Vegem, també, les propostes dels quatre autors relatives a l'imperatiu:

IMPERATIU D'HAYER O HAURE

Fullana (1915)	Renat (1933)	S. Guarnier (1950)	Salvador (1952 i 1959)
2. he	hages	hages, jas	heu
3. haja			
4. haja	haja (o hàgem)	havam	haguem
5. hajau	hajau (o hàgeu)	haveu, heu, jau	haveu
6. hagen			

Remarquem que la proposta de Salvador, explícitament referida al verb no auxiliar, coincidia una vegada més amb la corresponent de la G.1918 (però Fabra, cosa que no feia el nostre autor, també havia donat un imperatiu ad hoc per al verb auxiliar [cf. G.1918, \$88]). Això a part, cal destacar, dels paradigmes consignats, la gran varietat de formes proposades: el fet segurament pot explicar-se com a indicatiu d'una efectiva vacil·lació en l'ús d'un temps que, per una altra part, deu ser ben poc usat, si no anem errats, en la llengua oral.

d) Per acabar les observacions sobre els paradigmes de haver o haure assenyalarem, encara, que en la 3ª ed. del llibre de Salvador les formes en r haguera, hagueres, &. no solament eren considerades alternatives de les formes en s, hagués, haguesses, &., del subjuntiu imperfecte (com en la 2ª ed.), sinó també com a variants de ple dret de les del condicional en hauria, hauries, &. Fent això, s'havia passat d'una proposta que s'acordava amb les de Fullana i de Renat a una posició coincident amb la de Sanchis Guarnier.

II. El verb ser

Pel que fa a l'altre verb auxiliar, ser, que podem convenir de designar així si més no perquè aquesta era l'única variant d'infinitiu que, d'una manera o d'una altra, figurava en tots els paradigmes presos en consideració, caldria dir que les diferències existents entre la 2ª i la 3ª eds. de l'obra de Salvador poden entendre's, en línies generals, com el reflex d'una vacil·lació motivada per la manca d'acord entre els predecessors en un conjunt força nombrós de punts de detall. Per veure-ho, només cal consultar la taula següent:

FORMES I TEMPS DEL VERB SER SUBJECTES A ALGUNA VARIACIÓ EN ELS PARADIGMES DE DIVERSOS AUTORS VALENCIANS

FORMA/TEMPS	Fullana (1915)	Renat (1933)	S. Guarner (1950)	Salvador	
				2ª ed. (1952)	3ª ed. (1959)
infinitiu	ser	ésser <u>o</u> ser	ser <u>o</u> esser	ésser (<u>o</u> ser)	ser (<u>o</u> ésser)
gerundi	siguent	essent <u>o</u> sent	essent, sent	essent (<u>o</u> sent)	sent (<u>o</u> essent)
participi	segut	estat (segut <u>o</u> sigut)	estat [segut, <u>no rec.</u>]	estat	estat
1ª s.ind.pres.	soc	sóc [lit.só; arc.sóm, són, suí]	sóc	sóc	sóc
2ª s.ind.pres.	eres	ets [eres, <u>cast.</u>]	ets, eres	ets (<u>o</u> eres)	ets
1ª s.ind.perf.	fon <u>o</u> fuy	fon (fui, <u>arc.</u>)	fui, fón	fón (<u>o</u> fui)	fui
3ª s.ind.perf.	fon <u>o</u> fou	fon (<u>o</u> fou) [fo; fonc]	fou, fón	fón	fou, fón
condicional	seria,...	seria,...	seria,.../fóra,...	seria,...	seria,.../fóra,...
subj. pres.	sigu,...	sigu,....[sia,....]	sigu,..../(sia,....)	sigu,...	sigu,...

Nota: L'abreviatura no rec. significa "no recomanable".

D'aquesta taula sembla poder-se deduir que, a grans línies, mentre la proposta de la 2ª ed. era afí a la de Renat, la de la 3ª s'assemblava més a la de Sanchis Guarner. Hi havia, però, diferències significatives tant en l'un com en l'altre cas.

2.2. Els verbs d'irregularitat no específica

Com abans apuntàvem, la 3ª edició va modificar substancialment les lliçons 41 i 42, que en la 2ª es dedicaven només a l'estudi de les formes indicatives i subjuntives dels verbs regulars (amb la salvetat, però, que pel que fa a la 2ª conjugació la dita 2ª edició proposava el paradigma de córrer, un verb que després va ser considerat d'"irregularitat especial"), prestant atenció, també, als diversos tipus de verbs d'irregularitat no específica. Amb això s'aconseguia d'ampliar substancialment, d'acord amb una sistematització directament inspirada en Sanchis Guarner, la molt escassa informació relativa a aquests verbs que contenien les lliçons 48 i 49 de l'anterior edició. Aquest fet es posarà de manifest, tot seguit, en dues taules, on es compararan amb les corresponents de Renat i de Sanchis Guarner les propostes de Salvador relatives a diverses formes dels esmentats verbs d'irregularitat no específica, en general escollides en funció del seu caràcter diferencial respecte de les solucions normatives del català del Principat, o bé a fi de prendre nota d'alguns matisos expositius específics del mateix Salvador o dels altres autors considerats. La primera taula es referirà a verbs de la 2ª conjugació, i la segona a verbs de la 3ª.

I. Verbs d'irregularitat no específica de la 2ª conjugació

TIPUS/VERB	FORMA/TEMPS	Renat (1933)	S. Guarner (1950)	Salvador	
				2ª ed. (1952)	3ª ed. (1959)
-LDRE i -NDRE PRENDRE i comp SOLER VALER	subj.pres. subj.imperf. inf. inf. inf.	ofenga ofenguera/ofengués pendre i prendre soldre (soler) valdre [o valer, re- comanat en compostos]	prenga prenguera/prengués prendre soler (soldre) valer (valdre)	valga [r.i.] [cap refer.] " " valer	prenga prenguera/prengués prendre soler (soldre) valer (valdre)
CRÉIXER, ME- RÉIXER, NAIXER	1ªs.ind.pre. ind.perf. subj.pres. subj.imperf.	cresc [creixc] cresqui [creixquí] cresca [creixca] cresquera [creixquera] /cresqués [creixqués]	cresc (creixc) cresqui (creixquí) cresca (creixca) cresquera (creixquera) /cresqués (creixqués)	[cap refer.] " " " "	cresc cresqui cresca cresquera /cresqués
CONÉIXER, PARÉIXER	subj.pres. subj.imperf.	conega coneguera/conegués	conega coneguera/conegués	" "	conega coneguera/conegués
BEURE, DEURE, PLOURE, MOURE	subj.pres. subj.imperf.	bega beguera/begués	bega beguera/begués	[cap refer.] "	bega beguera/begués
TRAURE, JAURE, SEURE, CREURE	ind.imperf.	treia/trea	treia/trea	"	treia
RIURE	participi ind.imperf.	rist (lit.rigut) reia/ria	rist i rigut ria/reia	" "	rist i rigut reia
COURE CLOURE PLAURE RAURE	participi " " "	cuit [cogut,intr.] clos plagut [no en fa esment]	cuit i cogut [intr.] clos plagut ras	" " " "	cuit i cogut clos plagut ras i ragut

Notes: 1. Per raons d'espai, els paradigmes dels temps verbals són representats per la forma corresponent a la 1ª pers. singular. 2. L'abreviatura r.i. significa "referència isolada a la forma". 3. Les formes entre claudàtors, consignades per l'autor fora de paradigma. Les formes entre parèntesis, així incloses en els paradigmes originals.

A més d'il·lustrar la pobresa informativa de la 2ª edició, la taula anterior posa de manifest que la 3ª edició del llibre de Salvador tendia a simplificar lleugerament, per supressió de possibilitats alternatives, els paradigmes proposats per Sanchis Guarner. La dita 3ª edició, en efecte, exclouïa les formes en -ix del perfet d'indicatiu, del present i imperfet de subjuntiu, i de la 1ª p. del present d'indicatiu dels verbs créixer, meréixer i nàixer, així com els imperfets d'indicatiu de tipus trea, trees, & i ria, ries, &. Aquesta tendència, però, no actuava en relació amb les formes verbals no personals: no solament es recollien, amb identitat de matís, solucions com "soler (o soldre)", "valer (o valdre)", "rist i rigut", "cuit i cogut" (noteu-ne les petites diferències respecte de les corresponents proposades de Renat), sinó que, en el cas del participi de raure era admès, sense precedents, "ras i ragut". Per una altra banda, la taula també serveix per posar de manifest, és clar que d'una manera parcial, que Sanchis Guarner havia tingut molt present el treball de Renat.

II. Verbs d'irregularitat no específica de la 3ª conjugació

TIPUS/VERB	FORMA/TEMPS	Renat (1933)	S. Guarner (1950)	Salvador	
				2ª ed. (1952)	3ª ed. (1959)
TENYIR, RENYIR [conj. pura]	ind.pres.	[no explicitat]	riny [rinyc, no rec.], rinyes, riny, ..., rinyen	[cap refer.]	tiny, tinys, tiny, tenyiu, ..., tinen
	subj.pres.	"	rinya [rinyca, rinyga, no recom.], rinyes, ...	"	tinya, tinyes, ...
AFEGIR	ind.pres.	[no explicitat]	afig [afigc, no rec.]	[cap refer.]	afig
FREGIR	subj.pres.	"	afija [afigca, no rec.]	"	afija
	ind.pres.	"	frig [frigc, no rec.]	"	frig
LLEGIR	subj.pres.	"	frija [frigca, no rec.]	"	frija
	ind.pres.	llicc [pref. a llig]	llicc [llicc, no rec.]	"	llicc
VESTIR	subj.pres.	llicca [pref. a lligca]	llicca [llicca, no rec.]	"	llicca
	ind.pres.	vist	vist	"	vist
	subj.pres.	vista	vista	"	vista
COSIR, COLLIR, ESCOPIR, SORTIR, TOSSIR [c.pura]	ind.pres.	cusc [cus], cuses, cus, cosim, cosiu, cusen	cus [cusc, no rec.], cuses, ..., cusen	tusc [r.i.] cuses [r.i.]	cus, cuses, cus, cosim, cosiu, cusen
	subj.pres.	cusa [pref. a cusca]; tussa [pref. a tusca]	cusa; tussa	[cap refer.]	cusa; tussa
ENGOLIR [c.pura optativa]	ind.pres.	engulc [pref. a engul]	engul	"	engul
	subj.pres.	engula [pref. a engulga]	engula	"	engula

Notes: 1. Excepte en dos casos, els paradigmes dels presents d'indicatiu i de subjuntiu són representats per la forma corresponent a la 1ª p. sing. 2. L'abreviatura r.i. significa "referència isolada a la forma (però no a tot el paradigma)".

Com l'anterior, aquesta taula posa de manifest la pobresa informativa de la 2ª edició. I també il·lustra que la 3ª edició seguia de prop Sanchis Guarner, en aquest cas excloent dels paradigmes totes les formes velaritzades (com ara rinyc, afigc, cusc, etc., i rinyca o rinyga, afiga, cusca, etc.) explícitament desrecomades per aquest i que, en canvi, havien estat parcialment admeses (pel que fa a la 1ª p.s. de l'ind. pres.) per Renat. Subratllem, encara, l'acord dels tres autors a considerar tenyir com a verb de conjugació pura, i afegir, fregir, llegir, vestir i engolir com a verbs aptes per als dos tipus de conjugació, pura i incoativa.

2.3. Els verbs d'irregularitat especial

La llista de verbs d'irregularitat especial que figurava en la 3ª edició de l'obra de Salvador només diferia de la de Sanchis Guarner per la inclusió del defectiu dar i dels verbs de la 3ª conjugació obrir i omplir (que per a Sanchis Guarner constituïen el tercer grup dels d'irregularitat no específica), i per l'exclusió dels auxiliars haver i ser, que considerava a part. Per una altra banda, cal dir que els paradigmes de tots els verbs en qüestió, excepte dar, havien estat detingudament descrits per Renat.

En la taula següent, semblantment a les del paràgraf anterior, procurarem establir una comparació detallada entre les propostes dels tres autors, centrant-nos bàsicament en les formes susceptibles d'irregularitat específicament valenciana, però tam-

bé en altres detalls puntuals que per algun motiu ens hagin pogut semblar dignes de menció.

VERB	FORMA/TEMPS	Renat (1933)	S.Guarner (1950)	Salvador	
				2ª ed. (1952)	3ª ed. (1959)
ANAR				[diu, només, que és irregular]	
DAR	ind.pres. ind.perfet subj.pres. subj.imperf. imperatiu	[no l'esmenta]	[no l'esmenta]	[no l'esmenta]	plural: dem, deu di, dares, ... plural: dem, deu dara, das, ... da, dem, deu
ESTAR	imperatiu	està, estiguem, esteu /estigues, estigam, estigau	està, estem, esteu [recom] /estigues, estiguem, estigueu	[es limita a dir que és irregular]	està, estem, esteu /estigues, estiguem, estigueu
CABRE	subj.pres.	càpia, càpies, càpia, capiam, capiau, càpien	càpia, càpies, càpia, capiem, capieu, càpien	[no l'esmenta]	càpia, càpies, càpia, capiem, capieu, càpien
CAURE	gerundi ind.imperf. imperatiu	caent queia/quea [vulgar] cau, caigam, caeu	caent queia/quea [pref.a caia] cau, caiguem, caiguen	caent [no l'esmenta] "	caent queia cau, caiguem, caiguen
CÓRRER	1ªs.ind.pres.	córrec	córrec	córrec	córrec
DIR	ind.imperf. imperatiu	deia/dia dignes, digam, digau	dia/deia dignes/dis, diguem, diguen	[no l'esmenta] "	deia (dia) dignes (dis), diguem, diguen
DUR	ind.pres. imperatiu	duc, duus/dus, duu/du, ... duu/du, dueu	duc, dus, du/duu, ... dus/du, duguem, dueu	[no l'esmenta] "	duc, dus (duus), du (duu), ... dus(du), duguem, dueu
ESCRIURE	ind.perf. sub.imp.[-ra] subj.imp.[-s]	escrivi/escriqui escrivira/escriguera escrivis	escriqui/escrivi escriguera/escrivira escrivis	[no l'esmenta] " "	escrivi/escriqui escrivira/escriguera escrivis/escrigués
FER	1ªs.ind.pres. ind.imperf.	faç (faig) feia/fea	faç/faig feia/fea	[no l'esmenta] "	faig (faç) feia
PODER	imperatiu	pugues, pugam, pugau	pugues, puguem, puguen	[no l'esmenta]	pugues, puguem, puguen
SABER	subj.pres.	sàpia, sàpies, sàpia, sapiam, sapiau, sàpien	sàpia, sàpies, sàpia, sapiem, sapieu, sàpien	[no l'esmenta]	sàpia, sàpies, sàpia, sapiem, sapieu, sàpien
VEURE	infinitiu gerundi ind.perf.	veure o vore veent (o vent) [menys bo: veent] a. viu, veeres, veé, veérem, veéreu, veeren b. viu, veres, véu, vérem, véreu, veren c. viu, veeres, viu, vegé- rem, vegéreu, veeren	veure o vore veent viu, veres, véu/viu, vérem, véreu, veren	veure (o vore) [no l'esmenta] [no l'esmenta]	veure (o vore) veent viu, veres, véu, vérem, véreu, veren

VERB	FORMA/TEMPS	Renat (1933)	S. Guarnier (1950)	Salvador	
				2ª ed. (1952)	3ª ed. (1959)
VEURE [continuació]	sub.imp.[-ra]	a.veera/b.vera/c.vegera	vera	[no l'esmenta]	vera
	subj.imp.[-s]	a.veés/a'.veiés/b.vés/c.vegés	veés	"	veés
	ind.futur cond.	veuré/voré	veuré/voré	"	veuré (o voré)
	imperatiu	veuria (o voria) veges[ves],vejau,vejau	veuria/voria veges, vegem, vegeu	"	veuria (o voria) veges, vegem, vegeu
VIURE	1ªs.ind.pres.	visc [pref.]/vixc	visc (o vixc)	[no l'esmenta]	visc
	ind.perf.	visqui [pref.]/vixquí	visquí (o vixquí)	"	visquí
	subj.pres.	visca [pref.]/vixca	visca (o vixca)	"	visca
	sub.imp.[-ra]	visquera[pref.]/vixquera	visquera (o vixquera)	"	visquera
	subj.imp.[-s]	visqués [pref.]/vixqués	visqués (o vixqués)	"	visqués
VOLER	1ªs.ind.pres.	vullc [vull]	vullc/vull	[no l'esmenta]	vull
	subj.pres.	vullga (vulga) [vulla]	vullga	"	vullga
	imperatiu	vullgues,...,vullgau	vullgues,...,vullgueu	"	vullgues,...,vullgueu
OBRIR	ind.pres.	òbric, obris, obri, obrim, obriu, obrin	òbric, obris, obri, obrim, obriu, obrin	[no l'esmenta]	òbric, obris, obri, obrim, obriu, obrin
	subj.pres.	òbriga	òbriga	"	òbriga
OMPLIR	ind.pres.	òmplic, òmplics, òmpli, òmplim, òmpliu, òmplin	òmplic, òmplics, òmpli, òmplim, òmpliu, òmplin	[no l'esmenta]	òmplic, òmplics, òmpli, òmplim, òmpliu, òmplin
	subj.pres. participi	òmpliga òmplert [clàssic]/ òmplit [actual]	òmpliga òmplert i òmplit	"	òmpliga òmplert
EIXIR	1ªs.ind.pres.	ixc (o isc)	ixc	ixc	isc
	ind.perf.	isquí/eixí	ixquí/eixí	[no l'esmenta]	isquí
	subj.pres.	ixca/isca	ixca	"	isca
	sub.imp.[-ra]	ixquera/isquera/eixira	ixquera/eixira	"	isquera
	subj.imp.[-s]	ixqués/isqués	ixqués	"	isqués
MORIR	1ªs.ind.pres.	muic (o muir)	muir/morc	[no l'esmenta]	muir (o morc)
	subj.pres.	muira [pref. a muiga]	muira/morga	"	muira
	2ªs.imperatiu	mui (mor, liter.)	muir/mor	"	muir (o mor)
DIR	1ªs.ind.pres.	oigc (o oig, antic)	oigc (oig)	[no l'esmenta]	oig
	subj.pres.	oja (antic, implicita- ment pref. a oigca)	oigca (oja, arc.)	"	oja
	imperatiu	[no l'esmenta]	ou, oigquem, oiu (ojau)	"	ou, ogem, oiu
TENIR	infinitiu	tenir (o tindre)	tindre o tenir	tenir o tindre	tenir (o tindre)
	2ªs.imperat.	té/ten; dial. tingues	tin	[no l'esmenta]	tin
	2ªpl.imper.	o tin teniu; dial. tingau	teniu [tingau, poc rec.]	"	teniu
VENIR	infinitiu	venir (o vindre)	vindre o venir	venir o vindre	venir (o vindre)
	2ªs.imperat.	vina (o vine)	vine	[no l'esmenta]	vine

Notes. 1. Excepte en alguns casos en què el paradigma és representat íntegrament, els temps de l'indicatiu i del subjuntiu van representats per la forma corresponent a la 1ªp.sing. 2. La representació d'una forma entre claudàtors pot significar que l'autor la inclou així en el corresponent paradigma (és el cas de Renat), o que es tracta d'una consideració de la dita forma fora de paradigma (és el cas de les atribuïdes a Sanchis Guarnier).

a) Deixant de banda els casos de total coincidència entre les propostes de Renat, Sanchis Guarner i la 3ª edició de Salvador, la taula il·lustra la tendència d'aquesta 3ª edició a optar per les solucions de Sanchis Guarner sempre que aquestes suposessin una simplificació o tria de les de Renat (vegeu, particularment, el cas del verb veure), o bé a eliminar variants presents en els paradigmes proposats pels dos predecessors (és el cas de les propostes favorables a solucions coincidents amb les dels paradigmes del català del Principat, com ara queia, feia, visc (i altres formes en -sc- del verb viure), vull i omplert, però també de les propostes favorables a certes solucions específicament valencianes, com muira, oig, oja). Generalitzant es podria dir, doncs, que la dita 3ª edició es guiava, fonamentalment, per dos criteris, en definitiva confluents: el de la simplificació o reducció, d'ordre pràctic, i l'ideològic d'afavorir la unitat de la llengua.

b) Notem que la tendència a privilegiar formes comunes a tota la llengua també es manifestava en la consignació de doblats com "deia (o dia)", "faig (o faç)", "veure (o vore)", que els autors anteriors havien tractat sense expressar preferència per la forma no específicament valenciana.

c) En alguna ocasió, per una altra banda, la 3ª edició mantenia solucions amb més d'una variant més pròpies de Renat que de Sanchis Guarner (com en el cas del doblat "dus (duus)"), o bé es mostrava original, com en la proposta relativa al verb eixir, la qual suposava un menysteniment de les formes en -ixc- homòleg al que es donava en el tractament dels verbs incoatius.

3. La morfologia no verbal

El fet que en el manual de Salvador les lliçons d'estricta gramàtica estiguessin distribuïdes en una part de Morfologia i en una de Sintaxi d'un pes aproximadament equivalent no deixa de ser remarcable, sobretot en la mesura que aquesta opció, a diferència del que havia succeït amb alguns manuals de nivell semblant d'autors fabristes del Principat (ens referim més a la Gramàtica elemental de Rovira i Virgili i a la Gramàtica de Miracle que no pas als Exercicis de Marvà), suposava un intent mínimament seriós, encara que no sempre reeixit (particularment, per les reiteracions que comportava), de distribuir la matèria respectant un principi sistemàtic. En tot cas aquesta característica del llibre ens ha convidat, un cop prestada una atenció específica a la morfologia verbal, a organitzar la resta de la nostra exposició dedicant aquest §3 a les qüestions de morfologia no verbal i el següent §4 a les qüestions de sintaxi.

L'anàlisi del tractament donat per Salvador a les dites qüestions de morfologia no verbal ens ha semblat adequat de centrar-la en una comparació amb la Gramàtica valenciana de Sanchis Guarner. Dos motius justifiquen aquesta decisió: d'un cantó, ens interessava d'esbrinar com s'articulava, concretament, el proclamat propòsit de l'autor d'adaptar a les necessitats de la pedagogia elemental la "doctrina científica" sanchisguarneriana; d'un altre cantó, també es tractava d'aprofitar l'avinentsa per penetrar en alguns aspectes de l'esmentada Gramàtica valenciana que en el capítol anterior no hem pogut abordar amb prou deteniment.

Dividirem l'exposició en quatre apartats, d'acord amb un principi convencional de classificació temàtica. En cada apartat hi figurarà una taula a tres columnes, amb una primera columna de referències (on distingirem entre les de la 2ªed. i les de la 3ª de l'obra de Salvador, entre altres coses perquè els paràgrafs de l'una i l'altra no respectaven, molt sovint, la mateixa numeració), una segona columna on es donaran les formulacions de Salvador (acompanyades, de vegades, d'algun comentari o observació ad hoc), i una tercera columna d'observacions bàsicament centrada, és clar, en els homòlegs tractaments de Sanchis Guarner.

3.1. Qüestions de morfologia nominal

Les cinc primeres qüestions de la taula d'aquest apartat corresponen a les dues lliçons (31 i 32) que Salvador dedicava al nom. La qüestió restant correspon a la lliçó 34, que versava sobre l'adjectiu qualificatiu.

REFERÈNCIES S.G. Salvador 1950 1952 1959	QÜESTIÓ [segons la formulació de Salvador]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb S.Guarner]
§250 §162 §161	Error sovintejat en el gènere de noms com: <u>avantatge</u> , <u>corrent</u> , <u>costum</u> , <u>senyal</u> , <u>lleugre</u> ; <u>calor</u> , <u>fi</u> [=«acabament», «final»]. (1)	S6 esmentava, a més: <u>compte</u> , <u>deute</u> , <u>front</u> , <u>pendent</u> ; <u>anàlisi</u> , <u>dent</u> , <u>vall</u> [=cast. <u>valle</u>].
§240 §165 §164	<u>Home</u> , <u>orfe</u> , <u>jove</u> , <u>cove</u> , <u>març</u> , <u>terme</u> , <u>jove</u> , <u>verge</u> , <u>ase</u> , <u>rave</u> , tant formen el plural en <u>-s</u> com en <u>-ns</u> . (2)	S6 donava com a sol. principal el pl. en <u>-ns</u> . Afegia que en la llengua lit. "pot admetre's" el plural en <u>-s</u> .
§241g §170 §169	Els noms acabats en <u>-st</u> , <u>-xt</u> , <u>-sc</u> , fan el plural en <u>-s</u> , però també poden fer-lo en <u>-os</u> . (3)	S6 es referia també, sense precedents, al cas de <u>-sp</u> (ex.: <u>cresp</u>); indicava la doble opció, però declarava preferible el pl. modern en <u>-os</u> (posició afí a la de la G.1918[cf. §331]).
§241h §171 §170	Els noms acabats en <u>g</u> (escrita <u>ig</u> o <u>g</u>) fan el plural en <u>-s</u> , i també en <u>-os</u> . (4)	S6: preferència pel pl. <u>-s</u> per als substantius i pel pl. <u>-os</u> per als adj.
§250c §180 §179	Certs noms abstractes en <u>or</u> (<u>amor</u> , <u>ardor</u> , <u>clamor</u>), que el lleng. corrent fa masc., en lleng. lit. poden fer-se fem. [≠G.1918, §29(7ªed.)] (5)	S6: modernament usats com a masculins, convé emprar-los com a femenins, segons els clàssics [≠G.1918, §29(1ª/5ªeds.)].
§251c §189 §188	[2ªed.:] <u>Tranquil</u> fa el f. <u>tranquil.la</u> (i també <u>tranquila</u>). [≠G.1918, §35; ≠D.O.(3ªed.)] [3ªed.:] <u>Tranquil</u> fa <u>tranquil.la</u> . (6)	S6: " <u>tranquil</u> <u>tranquila</u> (i millor <u>tranquil.la</u>)"

La mena de qüestions consignades en la taula no es presten a gaires consideracions d'ordre general. Es podrien fer, però, les observacions següents:

a) En les qüestions relatives als plurals optatius Salvador es distingia, segurament per esperit de simplificació, pel fet de formular la doble opció normativa d'una manera despullada, sense entrar en cap tipus de valoració preferencial; Sanchis Guarner, en canvi, tractava aquestes qüestions d'una manera molt més específica, formulant en un cas una norma diferent de la del Princi-

pat (cf. qüestió 2) i donant en un altre cas una valoració preferencial que, si no anem errats, era original (cf. qüestió 4).

b) Pel que fa al cas dels noms abstractes en -or (cf. qüestió 5), la posició de Salvador, precisament per la seva tendència a simplificar, resultava ser més fidel a la darrera formulació de la G.1918 que no pas la de Sanchis Guarner, el qual, com ja hem tingut ocasió de veure, acostumava a no fer cas de les modificacions introduïdes en les últimes edicions de l'obra normativa.

3.2. Qüestions sobre l'article, els determinants i els pronoms

En la taula d'aquest apartat s'hi ha consignat una qüestió sobre l'article corresponent a la lliçó 33, vuit qüestions sobre determinants corresponents a les lliçons 35-38, dues qüestions sobre pronoms personals forts en principi referibles a la lliçó 39 (dedicada al pronom en general) però que de fet hem pres en consideració tenint present la lliçó 58 (de Sintaxi), i una qüestió sobre els demostratius neutres corresponent a la dita lliçó 39.

REFERÈNCIES S.6. Salvador 1950 1952 1959	QÜESTIÓ [segons la formulació de Salvador]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb S.Guarner]
§262, §176 §175 §263	<u>El/la/l'</u> , usats com a article personal en algunes contrades del País Valencià. També s'usen, com a art.pers., <u>en/na/n'</u> , que a vegades prenen el caràcter de tractament. (7)	S6 recomanava d'usar <u>en/na/n'</u> en la llengua culta, per bé que fossin formes desuètes en el valencià parlat. També es referia a <u>En/Na/N'</u> com a "títol de cortesia".
§267 §197 §196	Paradigma dels demostratius [masc.sing.]: <u>aquest</u> o <u>est/aqueix</u> o <u>eix/aquell</u> (amb masc.pl.: <u>aquests</u> , <u>aquestos</u> o <u>estos</u>). <u>Aquest</u> i <u>aqueix</u> , no usats en val.parlat, "seria convenient [que tractàrem de] reintroduir-los en la llengua lit., al costat d' <u>est</u> i d' <u>eix</u> ". La 2ªed. afegia una declaració de preferència, suprimida en la 3ª, per les formes arcaïques <u>est/eix</u> sobre les populars <u>este/eixe</u> (la 3ªed., doncs, no feia esment de <u>este/eixe</u>). (8)	Paradigma, segons S6: <u>est</u> (o <u>este</u>), <u>aquest/eix</u> (o <u>eixe</u>), <u>aqueix/aquell</u> (amb masc.pl.: <u>estos</u> , <u>aquests</u>). S6 declarava molt convenient l'ús de <u>aquest/aqueix</u> en la llengua literària; admissible, especialment en prosa, el de <u>est/eix</u> ; i menys tolerable el de <u>este/eixe</u> .
§264 §198 §197	<u>Meua</u> , <u>teua</u> , <u>seua</u> , etc., formes consignades en el paradigma dels possessius, sense que en el text es fes cap observació sobre la seva especificitat. (9)	S6 recomanava que els valencians fessin ús d'aquestes formes "encara que el català literari modern empra generalment" <u>meva</u> , <u>teva</u> , <u>seua</u> , etc.
§266 §200 §199	<u>Llur</u> , no consignat en paradigma, era objecte d'una descripció d'ús. (10)	S6 especificava que <u>llur</u> no s'usa en la llengua parlada i en recomanava l'ús en la llengua lit. (i el feia servir en la seva escriptura).
§268 §202, §201, §204 §203	<u>Dos</u> té el femení <u>dues</u> . (Salvador no afegia cap comentari sobre el desús de <u>dues</u> .) (11)	S6 parlava de la "poca vitalitat" de <u>dues</u> a la Regió Valenciana i, doncs, en recomanava l'ús lit. normal "seguint la pauta dels clàssics".
§268 §204 §203	(Formes consignades (entre altres) en la llista dels cardinals:) <u>vuit</u> ; <u>desset</u> (o <u>disset</u>); <u>denou</u> (o <u>dinou</u>); <u>seixanta</u> ; <u>vuitanta</u> . (12)	En la corresponent llista de S6: <u>uit</u> (o <u>vuit</u>); <u>dèsset</u> (o <u>disset</u>); <u>dènou</u> (o <u>dinou</u>); <u>sixanta</u> (o <u>seixanta</u>); <u>uitanta</u> (o <u>vuitanta</u>).

REFERÈNCIES S.6. Salvador 1950 1952 1959	QÜESTIÓ [segons la formulació de Salvador]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb S.Guarner]
§269 §205 §204	<p>Els ordinals, llevat dels quatre primers, es formen afegint al cardinal corresponent la terminació <u>-é</u>.</p> <p>(En la corresponent llista només hi era consignada una única variant de les formes en <u>-é</u>: <u>quint, quinta</u>.) (13)</p>	<p>S6: "...es fan afegint...la terminació <u>-é</u> (que pot pronunciar-se é tancada)". En la seva llista, moltes "formes pròpies erudites" entre parèntesis de les corresp. formes en <u>-é</u>: <u>quint, sext, sèptim, octau, dècim, vigèsim, centèsim, mil·lèsim</u> (en desrecomanava l'ús, però).</p>
§273 §208 §207	<p>[En la llista dels adjectius quantitius:]</p> <p><u>Manco</u>: consigna en la 2ªed.; no en la 3ª. (14)</p>	<p>S6 qualificava <u>manco</u> de "forma vulgar" i en desrecomanava l'ús.</p>
§275 §211 §210	<p>[En la llista dels adjectius indefinits:]</p> <p><u>Altre</u>: consigna sense cap esment de <u>atre</u> (forma que, però, era adduïda com a ex. de pronúncia aviciada en la part de Prosòdia [cf. §416]).</p> <p>Notem que en la llista hi figurava <u>cap</u>, però no <u>ningun</u>; notem, també, que no hi figurava <u>gaire</u>. (15)</p>	<p>S6, en llista: "<u>atre</u> o <u>altre</u>". Després declarava molt recomanable <u>altre</u>, per bé que no usat en la Regió Valenciana, i provisionalment tolerable <u>atre</u>.</p> <p>S6 havia consigna <u>ningun</u> i <u>cap</u> (la 2ª forma, com a sinònim perfecte de la 1ª); i no havia consigna <u>gaire</u>.</p>
§280 §224, §223, §328 §328	<p><u>Nosaltres</u> i <u>vosaltres</u>, formes consignades en el paradigma dels pronoms personals forts.</p> <p><u>Mosatros, nosatros, vosatros</u>, en la llista d'exemples de pronúncia aviciada de la part de Prosòdia [cf. §416]. (16)</p>	<p>S6 consignava en paradigma <u>nosatres, nosaltres</u> i <u>vosatres, vosaltres</u>, però recomanava l'ús de les segones variants en la llengua culta. Declarava "totalment inadmissibles" les formes "dialectals" <u>nosatros, mosatros, moatros, matros, vosatros, vatros</u>, etc.</p>
§281 §224, §223, §328 §328	<p><u>Vós</u>, descrit com a "segona persona usat per al singular i el verb en plural", sense més especificacions. <u>Vosté, vostés</u>, descrit com a "usat en el lleng. familiar, substituint <u>vós</u>". (17)</p>	<p>S6 descrivia <u>vós</u> com a fórmula de respecte usada antigament i el recomanava per a la llengua literària. I de <u>vosté, vostés</u> deia que era usat modernament.</p>
§305 §220 §219	<p>Paradigma dels pronoms demostratius neutres: <u>açò, ço, això, allò</u>.</p> <p>(Salvador no afegia cap descripció d'ús ni cap altra consideració.) (18)</p>	<p>Paradigma de S6: 1ª <u>açò, astò</u>/2ª <u>això</u>/3ª <u>allò</u>.</p> <p>Sobre <u>astò</u>, S6 informava del seu ús restringit a algunes comarques i deia que és usable amb moderació en la llengua comuna escrita. En el text S6 es referia, també, a <u>ço</u>, per descriure'n els usos i dir que convé no abusar-ne.</p>

a) La taula serveix per il·lustrar una important diferència de plantejament entre els dos autors: mentre Sanchis Guarner havia pres l'opció d'admetre un nombre relativament important de solucions valencianes específiques, Salvador tendia a reduir al màxim l'acceptació d'aquestes solucions. Observem que les discrepàncies no es referien, només, a les formes que Sanchis Guarner havia decidit d'acceptar provisionalment, tot recomanant l'ús literari de formes alternatives -vegeu la diversa consideració que mereixien als dos autors atre, nosatres i vosatres (cf. qüestions 15 i 16)-, sinó també a solucions que l'esmentat Sanchis Guarner havia tractat com a pròpies del valencià literari -vegeu les diferències en els repertoris dels numerals cardinals (cf. qüestió 12), o el cas de la no consigna, per Salvador, del quantitiu ningun (cf. qüestió 14)-. I notem, també, que la referida tendència de Salvador va accentuar-se (amb o sense el seu consentiment, però en tot cas d'una manera coherent) en l'edició pòstuma: ens referim al

fet que s'hi deixés de consignar l'existència dels demostratius populars este/eixe (cf. qüestió 8), així com a la supressió de manco de la llista dels quantitius (cf. qüestió 14).

b) La tendència a presentar una codificació gramatical esporgada al màxim d'elements diferencials també es posava de manifest, en el llibre de Salvador, per la manera que tenia d'afrontar el fet -a vegades traient-li importància, i a vegades, simplement, silenciànt-lo- que algunes de les solucions que proposava són francament desuetes en el valencià parlat. Vegeu, per exemple, el tractament que donava a la qüestió de l'article personal (cf. qüestió 7), o el que donava a la del femení de dos. No cal dir que també en aquest aspecte Salvador diferia significativament de Sanchis Guarner, el qual, en casos com els esmentats, acostumava a referir-se amb claredat a la situació de desús existent.

c) La referida manera de fer de Salvador pot explicar-se com el resultat de la confluència d'un criteri ideològic (la potenciació de la unitat de la llengua) i d'un criteri pedagògic (la conveniència de simplificar l'exposició). Un cas com el de les formes amb u dels possessius femenins (cf. qüestió 9), en què l'acceptació d'una solució diferencial única resultava obligada, servia per posar de manifest que, quan els dos criteris conduïen a plantejaments divergents, era el de la simplificació pedagògica el preponderant: si no hagués estat així, Salvador hauria hagut de referir-se, no cal dir que no pas per imposar-les als valencians, sinó només perquè estiguessin degudament informats de la seva existència, a les corresponents formes amb y (que és el que feia, precisament, Sanchis Guarner).

d) Remarquem un parell de casos de discrepància entre els dos autors que no feien més que denotar una certa vacil·lació sobre com s'havien d'aplicar al valencià les regles ortogràfiques d'accentuació: ens referim, d'un costat, al cas de la terminació dels ordinals (cf. qüestió 13), en què mentre Salvador optava per aplicar el principi general de respectar en la grafia el valor fònic real de la vocal, Sanchis Guarner s'inclinava per una solució di-guem-ne unitària; i, d'un altre costat, al cas més puntual de les grafies desset/dèssset i denou/dènou (cf. qüestió 12), en què, si no anem errats, era Sanchis Guarner qui s'havia decidit per l'opció més realista.

e) La qüestió dels pronoms demostratius neutres (cf. qüestió 18) podria servir, com moltes altres, per il·lustrar un altre tipus de diferència entre les dues obres comparades, en la qual no voldríem insistir gaire: mentre la de Salvador queia, molt sovint, en un laconisme excessiu (explicable, però no justificable, al nostre entendre, per la voluntat "pedagògica" de simplificar al màxim l'exposició), la de Sanchis Guarner acostumava a oferir uns plantejaments gramaticals no pas complicats o de "nivell superior", sinó simplement explícits i entenibles, i per tant pedagògics en el sentit estricte de la paraula.

3.3. Qüestions relatives als adverbis i a les preposicions

De les onze qüestions censades en la taula d'aquest apartat, les sis primeres corresponen a la lliçó 50 (dedicada a l'adverbi) i les cinc restants a la lliçó 51 (dedicada a la preposició).

REFERÈNCIES S.G. Salvador 1950 1952 1959	QÜESTIÓ [segons la formulació de Salvador]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb S.Guarner]
§323 §277 §276	Adverbis de lloc demostratius: <u>aci/aquí/allà</u> . [cf. 6.1918, §99(5ªed.)] (Notem que eren merament mencionats, sense ser objecte d'una descripció d'ús, ni de cap altra consideració.) (19)	SG: <u>aci/aquí/allà</u> i <u>allí</u> [cf. 6.1918, §99(1ª, 7ªed.)] Observava que <u>aci</u> i <u>aquí</u> tenen distribució complementària en el domini valencià (<u>aci</u> , amb molta més extensió d'ús) i que, doncs, no s'oposen mai. Però recomanava de mantenir en la llengua lit. l'oposició clàssica <u>aci</u> [«en est lloc»]/ <u>aquí</u> [«en eix lloc»]. De <u>allí</u> deia que és sinònim de <u>allà</u> , només usat "en sentit directe": <u>Per allà (allí) va mon pare; Allà (allí) per l'any 1930.</u>
§323 §277 §276	<u>Dins</u> , però no <u>dintre</u> , consignat en la llista d'adverbis de lloc. (20)	SG introduïa <u>dintre</u> com a sinònim de <u>dins</u> .
§323 §277 §276	<u>Darrere</u> i <u>endarrere</u> , consignats en la llista d'adverbis de lloc. <u>Detrás</u> no figurava en la dita llista. (21)	SG donava " <u>darrere</u> o <u>darrera</u> ", i " <u>arrere</u> o <u>ar-rera</u> ", i deia que <u>darrere</u> és més correcte que <u>darrera</u> . De <u>detrás</u> , que introduïa com a sinònim de <u>darrere</u> , deia que "és forma arcaica actualment només al Maestrat i solament admissible en escrits de tipus populista".
§324 §278 §277	<u>Aviat</u> i <u>avui</u> , consignats en la llista d'adverbis de temps, però no <u>prompte</u> ni <u>hui</u> . (22)	SG consignava <u>prompte</u> , però ometia <u>aviat</u> . Donava " <u>hui</u> o <u>avui</u> " i declarava infundada la prevenció contra <u>hui</u> ("perfectament admissible en la llengua literària") d'alguns escriptors.
§325 §280 §279	<u>Manco</u> , consignat en la llista d'adverbis de quantitat de la 2ªed. però exclòs de la llista de la 3ªed. (23) [cf. qüestió 14]	SG: "és forma vulgar que convé només usar en escrits de caire popular, encara que ja apareix en algun text antic".
§324, §285 §284 §326	<u>A boqueta nit</u> , <u>al sa</u> i <u>al pla</u> , <u>en un bell en sec</u> , expressions consignades en la llista de locucions adverbials. (24)	SG consignava sense reserves <u>a boqueta nit</u> («quan comença a fer-se fosc»), però de <u>al sa</u> i <u>al pla</u> («sense pretensions») advertia que no més s'ha d'usar en escrits de caire popular. No consignava <u>en un bell en sec</u> .
§351 §287 §286	<u>Vers</u> , <u>devers</u> i <u>envers</u> , consignats en la llista de preposicions fortes, sense més especificacions. (25)	SG els introduïa com a sinònims de <u>cap a</u> i els considerava molt recomanables en la llengua literària, per bé que no tinguin vitalitat en el val. parlat. (Notem que la indicació donada sobre el seu valor era menys precisa que les de la 6.1918 [cf. 6.1918, §129(1ªed. 5ª/7ªeds.)].)
§348, §287 §286 §351, §352	Les preposicions fortes <u>llevat</u> , <u>tret</u> , <u>vora</u> i <u>malgrat</u> , susceptibles de construir-se amb <u>de</u> . (26)	SG es referia a <u>llevat de</u> (no a <u>llevat</u>); donava <u>malgrat</u> (no <u>malgrat de</u>) com a sinònim de <u>a pesar de</u> i en recomanava l'ús literari, per bé que no tinguí vitalitat en el valencià parlat; considerava <u>vora</u> adverbi; ignorava <u>tret</u> .
§351 §287 §286	Sense admet la forma <u>sens</u> ; en general és preferible la forma <u>sense</u> . (27)	De <u>sens</u> SG deia que és forma arcaica, que es conserva en la locució <u>sens dubte</u> , i que és admissible en poesia.

REFERÈNCIES S.G. Salvador 1950 1952 1959	QÜESTIÓ [segons la formulació de Salvador]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb S.Guarner]
§351 §287 §286	Sota pot revestir la forma <u>sots</u> (ex.: <u>sots pena de...</u>). En lloc de <u>sota</u> no es pot usar <u>baix</u> . (28)	S6 observava que <u>sota</u> no té vitalitat en el valencià parlat però en recomanava l'ús regular (o del sinònim <u>davall</u>) en la llengua lit. També condemnava l'ús de <u>baix</u> per <u>sota</u> . De <u>sots</u> deia que és forma arcaica només admissible en certes locucions com <u>sots pena de</u> , <u>sots pretext de</u> , <u>sots color de</u> [=G.1918,§129]
§351 §287 §286	"Fins, quan no va precedida [sic] d'una det. de temps, sol revestir la forma composta <u>fins a</u> . Ex.: <u>fins demà</u> , però <u>fins a la vora</u> ." (29)	S6 reproduïa amb exactitud les instruccions sobre l'ús de <u>fins</u> i de <u>fins a</u> de la Gramàtica de l'Institut [cf.G.1918,§129].

a) La taula presenta alguns casos interessants de formes que en el llibre de Sanchis Guarner eren descrites com a desuetes en valencià i alhora objecte d'una específica recomanació d'ús en la llengua literària i que Salvador, en canvi, consignava en llista sense acompanyar-les de cap observació sobre el seu desús: ens referim a vers, devers i envers (cf. qüestió 25), a malgrat (cf. qüestió 26) i a sota (cf. qüestió 28). Notem, per cert, que en considerar malgrat susceptible de construir-se amb de Salvador es feia ressò d'una possibilitat que Fabra havia donat com a arcaica en les primeres edicions de la G.1918 i a la qual havia deixat de referir-se en les darreres [cf. G.1918, §129(1aed.)].

b) Un cas paradigmàtic de discrepància entre els dos autors era el del tractament que donaven als dobles aviat/prompte i avui/hui (cf. qüestió 22). L'oposició de criteris era frontal: al silenci sobre aviat i a la decidida recomanació de hui de Sanchis Guarner responia Salvador ometent de referir-se al sinònim específicament valencià de la primera forma i ignorant la segona.

c) A Salvador, tanmateix, no se li podia demanar gaire coherència a l'hora d'aplicar el criteri de reducció de solucions específiques, si hem de fer cas de la seva acceptació, en la llista de locucions adverbials de la lliçó 50, de a boqueta nit, al sa i al pla i en un bell en sec, expressions que, excepte la primera, no havien estat consignades per Sanchis Guarner (cf. qüestió 24). Notem que, en tot cas, l'admissió de les esmentades locucions no semblava lligar gaire amb la circumstància (no contemplada en la taula) que en la llista d'adverbis de temps de la mateixa lliçó 50 [cf. §278(2aed.)/§277(3aed.)], a diferència del que havia fet Sanchis Guarner en la llista homòloga, hagués deixat de consignar-hi formes com despusdemà, despusahir, despusanit, etc.

d) Notem que Salvador, deixant de consignar en el paradigma dels adverbis demostratius la forma allí (cf. qüestió 19), se situava en un línia que tenia nombrosos antecedents entre els manuals del Principat (cf. el Curs mitjà de Fabra, la 5ª edició de la G.1918, així com les obres de Marvà i de Miracle). En la seva referència als esmentats adverbis, Sanchis Guarner, pel seu cantó, no solament aportava una bona descripció dels usos valencians de ací/aquí, sinó també una observació sense precedents sobre el valor de allà i allí.

3.4. Qüestions relatives a les conjuncions

Les qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen, en principi, a la lliçó 52 de la part de Morfologia. Advertim, però, que ens hi referirem prenent en consideració les lliçons 56 i 57 de la part de Sintaxi, que pel que fa als aspectes contemplats en la taula eren afins a l'esmentada lliçó 52. Assenyalem, encara, que les tres lliçons de referència van ser objecte de certes modificacions expositives en la 3ª edició, algunes de les quals quedaran reflectides en la taula.

REFERÈNCIES S.6. Salvador 1950 1952 1959	QüESTIÓ [segons la formulació de Salvador]	OBSERVACIONS [centrades en la comparació amb S.Guarner]
---- §327 §326	En lloc de la conjunció adversativa <u>però</u> algú usa <u>mes</u> ; aquest canvi és poc recomanable. [≈G.1918, §130, III (1ªed.)] (30)	SG no es referia a la qüestió.
§356 §291, §290, §326 §325	Llista de les conjuncions adversatives: <u>però</u> , <u>sinó</u> , <u>ans</u> , <u>tanmateix</u> , <u>altrament</u> , <u>amb tot</u> , <u>així i tot</u> , <u>més prompte</u> , <u>sinó que</u> [§326(2ª)=§290(3ª)] Notes: 1. <u>Altrament</u> , al §291(2ª), anava consignada com a continuativa. 2. La consignació de <u>més prompte</u> , incoherent amb l'absència de <u>prompte</u> de la llista dels adv. de temps. (31)	Llista de SG: a) restrictives: <u>però</u> , <u>emperò</u> ; b) correctives: <u>no obstant</u> , <u>noqensmenys</u> , <u>tanmateix</u> , <u>amb tot</u> , <u>altrament</u> ; c) exclusives: <u>sinó</u> , <u>ans</u> . Notes: 1. <u>Emperò</u> , declarada menys recomanable que <u>però</u> [≈G.1918, §130, III]. 2. L'acceptació de <u>no obstant</u> , heterodoxa.
§357 §291, §290, §326, §326 §327	<u>Doncs</u> modernament ha estat mal usada en la llengua escrita com a conj. causal. Un altre tort a la llengua és l'ús de <u>puix</u> en el seu lloc. (En la 2ªed., <u>doncs</u> figurava com a continuativa al §291 i com a consecutiva al §326.) (32)	SG observava que <u>doncs</u> no és usat en el valencià parlat i en recomanava l'ús en la llengua literària, tot advertint que no és sinònim de <u>puix</u> , i que no sempre equival a <u>pués</u> .
§363 §291, §290 §321	Llista de les conjuncions condicionals: <u>si</u> , <u>mentre</u> , <u>sols que</u> , <u>només que</u> , <u>amb que</u> , <u>posat que</u> , <u>si bé</u> [totes a §321(2ª), §290(3ª)], <u>en cas que</u> [només a §290(3ª)]. Nota: <u>si bé</u> s'hi consignava per error. (33)	Llista de SG: <u>si</u> , <u>mentres</u> (o <u>mentre</u>) [i millor <u>mentre que</u> (o <u>mentres que</u>)], <u>sempre que</u> , <u>tota vegada que</u> , <u>amb tal que</u> (o <u>amb que</u>), <u>posat que</u> , <u>sols que</u> . Notes: 1. L'admissió de <u>mentres</u> , heterodoxa. 2. De <u>tota vegada que</u> es deia que no pot usar-se com a causal.
§361 §291, §290 §321	Llista de les conjuncions temporals: <u>quan</u> , <u>així que</u> , <u>mentre que</u> , <u>tan aviat com</u> , <u>d'ençà que</u> , <u>cada vegada que</u> , <u>des que</u> , <u>fins que</u> [totes a §321(2ª), §290(3ª)], <u>a penes</u> , <u>en tant que</u> , <u>abans que</u> , <u>després que</u> [només a §290(3ª)]. Nota: Presència sorprenent de <u>en tant que</u> . (34)	Llista de SG: <u>quan</u> , <u>mentres</u> (o <u>mentre</u>) [però, preferibles <u>mentre que</u> (o <u>mentres que</u>)], <u>així que</u> , <u>de seguida que</u> , <u>abans que</u> , <u>després que</u> , <u>fins que</u> , <u>des que</u> , <u>d'ençà que</u> , <u>sempre que</u> , <u>cada vegada que</u> .
§362 §291, §290 §321, §327	Llista de les conjuncions causals: <u>perquè</u> , <u>puix</u> (preferible <u>puix que</u>), <u>ja que</u> , <u>per tal com</u> , <u>vist que</u> , <u>com que</u> [totes a §321(2ª), §290(3ª)], <u>car</u> , <u>que</u> [només a §290(3ª)]. (<u>Car</u> i <u>que</u> , però, eren esmentades al §327(2ª).) (35)	Llista de SG: <u>perquè</u> , <u>puix</u> (<u>puix que</u> , preferible), <u>ja que</u> , <u>com que</u> (millor, com a causal, <u>que com</u>), <u>vist que</u> , <u>per tal com</u> . Notes: 1. Absència notable (i significativa, segurament) de <u>car</u> . 2. Sobre la grafia <u>perquè</u> : "Convé escriure <u>perquè</u> encara que en valencià es pronuncie paraula plana (<u>pérke</u>) amb les vocals tancades".

a) Notem que en la 2ª edició, però no en la 3ª, les llistes de conjuncions eren donades dos cops: una primera vegada, molt reduïdes, a la lliçó 52 (§291), i una segona vegada, més completes, a la lliçó 56 (§321) o a la lliçó 57 (§326). Això explica, junt amb el fet que les llistes de la lliçó 52 devien ser de redacció més antiga que les restants, que entre les unes i les altres poguessin haver-hi incoherències com les assenyalades en relació amb altrament (cf. qüestió 31) i doncs (cf. qüestió 32).

b) El caràcter lacònic de l'exposició de Salvador feia que, excepte en algun cas molt específic, els ítems de les llistes no fossin objecte de cap descripció d'ús ni exemplificació. Un aspecte particularment negatiu d'aquesta manera de fer era de facilitar la presència en les dites llistes d'alguns ítems que no tenien per què ser-hi: en la taula hem indicat el cas d'un si bé donat com a condicional (cf. qüestió 33), així com el d'un estranyn en tant que temporal (cf. qüestió 34).

c) Quant a les particularitats de l'exposició de Sanchis Guarner, no cal insistir-hi perquè ja ens hi hem referit en el capítol sobre el seu llibre. Remarquem, però, el fet que hagués dedicat un comentari específic a la grafia de perquè, un cas de discordança entre la solució ortogràfica unitària, que s'assumia sense reserves, i l'efectiva pronúncia valenciana.

4. La sintaxi

Per meritori que fos l'intent de Salvador de tractar separatament la Morfologia i la Sintaxi, el cert és que el contingut de la part de Sintaxi no comportava pràcticament cap novetat respecte del que, sobre la matèria, podia llegir-se en qualsevol dels manuals del Principat. De fet, els únics elements que poden considerar-se específicament valencians d'aquesta part de Sintaxi eren algunes observacions, en definitiva molt escasses, relatives a l'ús dels pronoms febles.

4.1. Aspectes convencionals

a) En la línia dels divulgadors fabristes, i diferenciant-se'n, només, per la concentració amb què la distribució de les matèries el conduïa a exposar-los, Salvador no deixava de recollir tòpics prescriptius com els següents (en donarem les referències sense fer esment de l'edició, perquè en els casos consignats la numeració dels paràgrafs coincidia en les dues edicions):

- Condemna del gerundi de posterioritat [cf. §320]
- Ús dels pronoms el/la/els/les, com a atributs, per expressar grups nominals determinats [cf. §357]
- [En les proposicions declaratives negatives] en què figuren els mots mai, ningú, res, etc., el verb [sempre] ha d'anar acompanyat de la partícula no [cf. §374]
- Ús [obligat] de no expletiu: 1º) en completives de mots de temor; 2º) en les proposicions subordinades comparatives dependents d'una principal afirmativa [cf. §379]
- Concordança del participi passat de temps compostos amb els pronoms febles acusatius de 3ªp. [cf. §382]
- Distinció entre el cas de La meua filla, l'he vista cosir, i el cas de Aquestes teles, les he vist vendre [cf. §383]
- Amb els verbs haver de, voler, poder, qosar, saber i fer, el participi concorda amb el pronom feble de 3ªp. encara que sigui complement del verb en infinitiu (Aquesta endevinalla no l'he poguda endevinar) [cf. §384]

- Os de en [i no de a] davant d'infinitiu o frase d'infinitiu que representa una determinació circumstancial de temps [§386d]
- Caiguda de les preposicions febles a, de i en davant que [cf. §387]
- Os de per davant d'infinitiu quan [aquest] expressa alhora el motiu i l'objecte d'una acció expressada per un verb anterior. Os de per a "davant infinitiu amb sentit de finalitat si aquest depèn d'un substantiu o adjectiu, o d'un verb que no siga d'acció voluntària" [cf. §§392, 395]
- Condemna de l'ús de per a què com a conjunció final [cf. §400]

b) Quan l'ocasió s'hi prestava, les formulacions prescriptives de Salvador queien inevitablement en les simplificacions i reduccions característiques de la pedagogia fabrística (cf., per exemple, la consideració com a estrictament obligatòria de la concordança del participi amb els pronoms febles de 3ª persona, o la declaració d'obligada presència de no, sense entrar en matisos, en les proposicions amb mai, ningú, res, etc.).

c) Salvador no prenia en absolut en consideració el fet que, en determinats casos, Sanchis Guarnier havia marcat distàncies respecte de l'ortodòxia. En un d'aquests casos, el de les construccions en/a+infinitiu, es limitava a donar una formulació literalment calcada de Marvà, en què es tractava en com a traducció de a castellà [cf. §386d=Marvà 1934, §254]. En un altre cas, el de l'ús de el/la/els/les com a predicatius en representació de grups nominals determinats, assumia sense vacil·lacions la posició oficial, en un text en què contraposava les exigències de la "correcció literària" al "parlar corrent", per l'ús que aquest fa de ho en el cas en qüestió [cf. §357].

d) L'índex d'una directa influència de Marvà a què acabem de referir-nos no era pas isolat. Sense haver aprofundit gaire en la qüestió, no ens ha costat gens de comprovar, per exemple, que el text dedicat a la qüestió del gerundi de posterioritat era gairebé mot per mot idèntic al que sobre aquesta qüestió podia llegir-se en el Curs pràctic [cf. §320=Marvà 1934, §234].

e) No voldríem, però, donar a entendre que per exposar les qüestions de sintaxi Salvador s'hagués apropiat d'una manera sistemàtica de les formulacions d'altres autors. Molts dels seus textos sobre aquestes qüestions eren sens dubte de collita pròpia, cosa que, malauradament, es posava de manifest per una molt específica imperícia expositiva, només comparable, entre els autors fabrístes (i no pas perquè es tractés d'una qüestió d'influència) amb la de Miracle. Perquè el lector se'n faci ràpidament una idea citarem in extenso, com a mostra escollida, el text que servia per formular la norma d'ús obligat de no davant del verb de les proposicions negatives amb mai, ningú, etc.:

"Els mots mai, ningú, res, gens, cap, enlloc, tampoc, i les expressions en ma vida, ni tu ni jo i altres anàlogues no expressen negació i el verb de les proposicions de què formen part ha d'anar acompanyat del no negatiu." [§374]

Es tractava, com pot veure's, d'un enunciat massivament imprecís, car ho era, 1º) per indeterminació (perquè no deia que es tractés de proposicions negatives: a la lletra donava a entendre que mai, ningú, etc. demanen no en tot tipus de proposició); 2º) per generalització abusiva (de la doctrina del caràcter no intrínsecament negatiu dels mots de referència); 3º) per contradicció (en la mesura que en la llista dels dits mots no només hi incloïa tampoc -cosa que pràcticament tothom havia fet, per una explicable mala

interpretació simplificadora de l'exposició original de Fabra-sinó que hi ficava, també, un ni tu ni jo que ni el més obediènt dels lectors podia admetre com a exemple d'expressió no negativa.

f) El que era més greu, però, és que no sempre les imprecisions de Salvador tenien un caràcter merament formal: a vegades expres-saven un positiu malentès de l'autor. Així, per exemple, la for-mulació que donava de la regla de concordança del participi per al cas de construccions amb infinitiu regit per haver de, voler, etc. [cf. §384] era tal que no li impedia de sostenir amb cohe-rència que un exemple com He sabudes fer-les, les acusacions és correcte.

4.2. Aspectes específics

Com hem apuntat, les úniques qüestions de la part de Sintaxi que prenién en consideració la diferència específica valenciana es referien a certs usos dels pronoms febles. Notem que, de fet, es tractava de qüestions més de morfologia que no pas de sintaxi pròpiament dita. En donarem raó en la taula següent:

REF.	QÜESTIÓ	OBSERVACIONS
§335	Declaració de preferència per l'ús de les formes reforçades, sobre el de les plenes, davant de verb començat en consonant. (Els exemples adduïts, només referits als casos de <u>em/me, et/te, es/se, en/ne.</u>)	Encara que, de fet, es tractava d'una posició d'estricta ortodòxia fabriana [cf. §.1918, §44] la considerem específica tenint en compte que es diferenciava de l'assumida per la divulgació fabrista corrent (la qual donava com a obligatori l'ús de les formes reforçades en el cas de referència). Notem que Sanchis Guarnier només acceptava l'ús en qüestió de les formes plenes com a llicència poètica [cf. §.V., §287].
§336, §349	En el lleng. parlat valencià les formes literàries <u>us</u> i <u>ens</u> es troben reemplaçades en tots els casos per <u>vos</u> i <u>nos</u> . L'ús [literari] de <u>vos</u> davant del verb és sempre lícit, encara que la llengua lit. prefereixi usar <u>us</u> en aquest cas, almenys darrere d'un mot acabat en vocal. L'ús [literari] de <u>nos</u> és admissible, davant del verb, sempre que no vagi precedit d'un mot acabat en vocal.	Remarquem que les diferències establertes en funció de la circumstància que el pronom anés, o no, precedit d'un mot acabat en vocal eren coherents amb matisacions de les primeres ed. de la §.1918, finalment suprimides [cf. §.1918, §44 (1ª ed. i 5ª/7ª eds.)] Sanchis Guarnier es pronunciava clarament en contra d'aquests usos de <u>vos</u> i <u>nos</u> [cf. §.V., §288].
§364	Us de les combinacions <u>li'l, li la, li'ls, li les, li'n.</u>	Curiosament, el text en què la qüestió era introduïda semblava escrit per a lectors del Principat: "En el parlar valencià el pronom feble de 3ª p. <u>li</u> no canvia mai de forma. Ex.: <u>li'l regala; li'ls pren; li'n donarà; tu li la portaràs; la filla li les dóna.</u> " (El lector valencià tenia el dret de no entendre què tenia de particular aquesta propietat del pronom.)
§365, §381	Usos indeguts de <u>se</u> en lloc dels pronoms de 1ª i 2ª p. pl. <u>nos, vos, ens</u> i <u>us.</u>	Salvador dedicava una lliçó sencera (la 66) a la qüestió, donant detalls sobre diversos casos de l'ús condemnat. (Notem que Sanchis Guarnier s'havia detingut molt menys en l'assumpte [cf. §.V., §284].)

Tenint en compte que, salvant un possible error nostre, les quatre qüestions consignades eren efectivament úniques en el seu gènere, la brevetat de la taula pot prendre's com un indicatiu conclo-

ent del caràcter radicalment inespecífic de la part de Sintaxi del llibre de Salvador. Remarquem, per acabar, que sense allunyar-se del terreny dels pronoms febles, l'autor hauria pogut referir-se, cosa que no feia en absolut, a problemes veritablement importants per a la normalització del valencià, com ara el del desús, o de la "poca vitalitat", de les formes en i hi. Cal reconèixer, però, que en l'esmentat terreny, tant pel que fa a les qüestions de la taula com pel que fa a la que acabem d'apuntar, tampoc Sanchis Guarner s'havia distingit gaire (més aviat menys, en conjunt, per bé que en relació amb la darrera qüestió hauríem d'esmentar una breu referència que havia fet al desús de hi amb funció de circumstancial [cf. G.V., \$295a]).

CAPITOL TRETZE

1. Introducció

La Gramàtica Catalana referida especialment a les Illes Balears, de Francesc de B. Moll [Biblioteca Raixa, nº 72, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1968], era la reedició "corregida i ampliada" d'uns Rudiments de gramàtica normativa per a ús dels escriptors balearics [1962] que havien estat redactats en primera instància l'any 1937. Com explicava l'autor en el pròleg de l'obra, el canvi de títol en qüestió era triplement significatiu, tant per la supressió de "rudiments" i la substitució de "normativa" per "catalana", que es justificaven respectivament per la importància de l'ampliació realitzada i la voluntat d'explicitar en el títol "allò que sempre havia quedat aclarit en el text", com per la modificació soferta per la referència insular, que era coherent amb la intenció de facilitar que l'obra pogués arribar no només a lectors illencs en general sinó encara a tots els catalans interessats a conèixer "les particularitats del parlar balearic". Un canvi de títol, doncs, que si per una banda responia al desig d'acabar amb qualsevol malentès pel que fa a la qüestió de la denominació científica de la llengua parlada a les Balears, d'una altra banda responia també a la voluntat de no privilegiar els aspectes normatius del llibre en possible detriment del seu valor com a gramàtica descriptiva de la modalitat balear.

D'una manera coherent amb la seva posició de lingüista enfrontat amb els problemes de la normalització de la llengua, que havia caracteritzat com a situada "a la zona elàstica dels termes mitjans"¹, en el pròleg del llibre Moll també es dedicava a justificar que hagués volgut "donar la matèria gramatical d'una manera raonada -i potser fins i tot amb una mica de discussió-" més que no pas "en una forma imperativa que podria semblar dictada per un esperit d'imposició", i això d'acord amb un realista respecte per la "sensibilitat especial", perfectament explicable en termes d'història, del "públic de les regions perifèriques". De fet, amb aquesta voluntat de no caure en cap dogmatisme expositiu, l'autor aconseguia equilibrar efectivament les dues components de l'obra, oferint una articulada sortida a la tensió que, altrament, hauria pogut existir entre l'imperatiu de propugnar un model de llengua literària immediatament coherent amb el model fabrià i la científica necessitat de descriure l'especificitat balear. Era una solució, notem-ho, més senzilla que l'adoptada, per al valencià, per Sanchis Guarner, en la mesura que, a diferència del que succeïa en la Gramàtica valenciana, s'obria molt escassament a la possibilitat d'optar entre dos nivells, el d'un subestàndard dialectal i el d'una llengua literària unitària. Remarquem que la diferència (sempre relativa, és clar) entre els dos plantejaments va tenir una traducció en les distintes maneres com Sanchis Guarner i Moll van voler expressar la comuna idea de negar que la unificació de la llengua literària hagués de basar-se en el predomini d'una determinada modalitat dialectal. Mentre el primer l'expressava d'una manera taxativa [cf. G.V., \$10], el segon introduïa la cautela de no referir-se pas a un predomini a seques sinó al "predomini complet d'un dialecte damunt els al-

1. A l'article "Ni purisme ni anarquia", recollit a L'home per la paraula [cf. Moll 1974, p.42].

tres" [cf. §3; el subratllat és nostre]. És clar que mentre Sanchis Guarner va procurar cenyir-se al concepte que la postulada unificació definitiva, entesa com a "punt d'arribada", només podia basar-se en una assumpció col·lectiva del model ofert per la llengua clàssica [cf. G.V., §10], per a les necessitats de la seva causa Moll va preferir de deixar en mans d'una idealitzada i poc precisa "generosa cooperació de tots [els dialectes]" [cf. §3] la tasca d'unificació.

La Gramàtica de Moll s'iniciava amb una endreça "als dos grans mestres de l'idioma", Mossèn Antoni Maria Alcover, "que en va recollir el tresor lèxic", i Pompeu Fabra, "que en va establir l'estructura gramatical definitiva", i el seu cos es dividia en tres parts organitzades en lliçons sotmeses a numeració única que eren precedides d'una lliçó de "Preliminars", breu però molt densa, que anava dedicada a fixar les nocions bàsiques de llengua i dialecte, a donar complida informació sobre geografia lingüística i dialectologia catalanes i a oferir una llista dels principals autors, medievals i moderns, amb què les Illes havien contribuït a la comuna història literària. La primera part versava formalment sobre Fonètica i Ortografia, encara que de fet es limitava a enfocar instrumentalment la primera d'aquestes disciplines, de cara a una millor comprensió de l'altra. La segona part amalgamava Morfologia i Sintaxi, i distribuïa la seva matèria d'acord amb el principi tradicional de dedicar una lliçó inicial a "Les parts de l'oració" i a distribuir la resta per referència a les dites parts. Per últim, la tercera part, que era força breu, versava sobre "Formació de paraules", amb algunes lliçons dedicades a la derivació, i la resta a la composició. Notem que la primera edició de l'obra contenia 40 lliçons numerades, de les quals 12 corresponien a la 1ª part, 23 a la 2ª i 5 a la 3ª, i que aquesta distribució va quedar modificada en la segona edició, de l'any 1975, per simple desdoblament de les primitives lliçons 19ª, 33ª i 36ª, amb la qual cosa la dita segona edició passava a comptar amb 43 lliçons. I afegim que els canvis introduïts en aquesta edició, que en general consistien a millorar el text original amb addenda clarament justificades, van ser fets respectant escrupolosament la primitiva distribució de l'obra en 310 paràgrafs numerats, dels quals els 6 primers corresponien a la lliçó de "Preliminars". Només en tres casos les esmentades addenda comportaven la introducció d'un paràgraf nou, que en bona llei l'autor va numerar amb un bis: ens referim al §151bis de la lliçó 21ª (abans 20ª), al §193bis de la 27ª (abans 26ª) i al §251bis de la 36ª (abans 34ª).

2. La morfologia verbal

Encara que genèricament incloses en la part de Morfologia i Sintaxi, les lliçons que Moll dedicava a la morfologia verbal (que eren sis en la 1ª edició de l'obra i van convertir-se en set en la 2ª) mereixen ser considerades a part, com hem fet en relació amb els llibres d'autors valencians fins ara considerats, per la importància i l'amplitud de l'específic treball de fixació dels paradigmes dialectals que s'hi realitzava.

El tractament de Moll, que certament es fonamentava, com el de Sanchis Guarner, en una base descriptiva molt rica (per tenir una idea fefaent de la qual només cal consultar els quadres

comparatius de morfologia verbal que figuren en el D.C.V.B.), tanmateix tendia a explicitar-la amb menys detall que no ho feia l'autor valencià. I, junt amb això, en el registre prescriptiu, també tendia a introduir menys matisos que el d'aquest en relació amb l'acceptabilitat d'algunes formes d'ús popular excloses dels paradigmes proposats. En un important aspecte els dos tractaments resultaven, però, molt semblants: ens referim a la comuna decisió de no fer figurar pròpiament en els dits paradigmes, sense per això rebutjar-ne la possibilitat d'ús, certes solucions tradicionals o cultes en general caracteritzables pel fet que gaudien, d'una manera o d'una altra, dels pronunciaments favorables de Fabra. D'acord amb el que acabem de dir, i particularment quan prestem atenció a la conjugació regular, classificarem en tres tipus les diverses variants verbals preses en consideració per Moll:

10) el de les formes considerades inadmissibles i/o incorrectes, i per tant en principi excloses fins i tot del registre de la literatura popular o de la llengua familiar;

20) el de les formes incloses en els paradigmes, uns paradigmes que, per definició, fixaven els models verbals de la modalitat balear de la llengua literària;

30) el de certes variants literàries més o menys obsoletes, però jutjades admissibles o encara recomanables, malgrat no figurar en els paradigmes, d'acord amb la posició de la Gramàtica de l'Institut.

2.1. Els verbs regulars

Moll prenia com a models de les conjugacions regulars els verbs cantar, batre, sentir i partir [cf. \$118], com Sanchis Guarner a la Gramàtica valenciana. Als paradigmes d'aquests verbs afegia una sèrie d'observacions que servien per precisar la seva postura respecte de l'admissibilitat dels diversos tipus de variants considerades.

I. Variants inadmissibles i/o incorrectes.— En aquesta categoria incloïa:

a) Les formes de les tres persones del sing. i de la 3a del pl. del present de subj. amb desinència àtona en -iga, -igues, -iguen (càntiga, càntigues, càntiguen), precisant que són "totalment inadmissibles en la llengua literària", per bé que molt usades en el mallorquí parlat [\$113].

b) Les formes velaritzades de l'imperfet de subjuntiu en -igués, -iguessis, etc., usades amb verbs regulars de la 2a i 3a conjugació (com sentigués per sentís), les quals eren declarades senzillament "incorrectes" [\$113].

c) Els gerundis velaritzats, en -quent o en -quent (com ara sor-tigent o partigent, i nasquent o visquent), també simplement declarats "incorrectes" [\$114].

II. Formes incloses en els paradigmes.— Cal dir que la proposta de Moll, tot i coincidir en línies generals amb la de la Gramàtica de l'Institut, tanmateix se'n separava pel que fa a l'imperfet de subjuntiu en general (i al dels verbs de la 1ª conjugació en particular) així com pel que fa al present de subjuntiu dels verbs incoatius. En prendrem nota atenent a les variants específicament baleàriques (que coincidirien, mentre no diguem el contrari, amb les assumides per Fabra):

a) Formes de la 1ª p.sing. del present d'indicatiu dels verbs de les tres conjugacions (menys els incoatius de la 3ª) en -Ø (cant, bat, sent). L'adopció d'aquestes formes era objecte d'una especial defensa, que incloïa l'observació que alguns escriptors del continent s'inclinen per fer ús de les formes sense desinència, "les més antigues i més clàssiques en català". Afegim que Moll també prenia en consideració els casos especials dels verbs de radical acabat en -i i en -u, per als quals proposava la solució consistent a duplicar la corresponent vocal (jo estudi, jo envi, jo suu, jo continuu, etc.), així com el dels verbs de radical acabat en j o en g, que en les formes que ens ocupen s'han d'escriure amb ig final (jo festeig, jo fuig, jo puig) [§110].

b) Formes de la 1ª i 2ª p.pl. del present d'indicatiu de la 1ª conjugació, així com la corresponent a la 2ª p.pl. de l'imperatiu, en -am, -au (cantam, cantau). Semblantment a les anteriors, defensades pel fet de ser clàssiques i les úniques usades pel poble i pels grans escriptors baleàrics, i les indicatives, a més, perquè permeten d'evitar la possible confusió amb les del subjuntiu present en què cauen les corresponents formes continentals en -em, -eu [§112].

c) Imperfets de subjuntiu en as, es, is, del tipus cantàs, cantassis; batés, batassis; sentís, sentíssis [§113]. Era una proposta que, pel que fa a la 1ª conjugació, comportava una solució no consignada per Fabra en la G.1918 (on, com a alternatives de la solució cantés, cantessis, figuraven cantés, cantesses o bé cantàs, cantasses). I que, pel que fa a les restants conjugacions, deixava de prendre en consideració les variants del tipus batesses i sentisses, que Fabra havia inclòs en els seus paradigmes.

d) Formes de la 1ª p.s. del present d'indicatiu dels verbs incoatius amb l'increment esc (partesc) [§117]. Cal dir, però, que a a resultes d'una important modificació introduïda en la 2ª edició donant compte del fet que l'eivissenc, com el català continental, només fa ús de l'increment incoatiu eix, el text de la dita 2ª edició donava a entendre, per inadvertència, que a Eivissa les formes de la 1ª p.s. que estem considerant coincideixen amb les continentals (parteixo) [cf.§117(2ªed.)], sense que, tanmateix, aquesta suposada variant eivissenca fos inclosa en els paradigmes [cf.§§109,118(2ªed.)].

e) D'acord amb l'observació anterior, les formes de les tres persones del singular i de la 3ª del plural del present de subjuntiu dels verbs incoatius incloses en els paradigmes de la 1ª edició eren exclusivament les construïdes amb l'increment esc i les terminacions -i, -is, -in (partesqui, partesquis, partesquin) [cf.§§109,118(1ªed.)]. La 2ª edició també incloïa en els seus paradigmes, en atenció a l'eivissenc, les corresponents formes amb eix

(parteixi, parteixis, parteixin) [cf. \$109,118(2ªed.)]. Notem que el tipus partesqui, partesquis, etc., no havia estat recollit per Fabra a la G.1918.

III. Variants excloses dels paradigmes, però declarades admissibles.— En general es tractava de variants consignades per Fabra i que Moll admetia com a "més antigues". Ens referim a:

a) Les formes del singular del present de subjuntiu de la 1ª conjugació sense vocal i en la desinència (cant, cants, cant) [\$113]. Notem que sobre aquestes formes la 2ª edició afegia que eren "no recomanables, perquè ja no s'usen més que en la parla de les persones velles i dins poc temps hauran desaparegut del llenguatge oral, com han desaparegut del literari" [cf. \$113(2ªed.)].

b) Les formes del present de subjuntiu de verbs de la 2ª i de la 3ª conjugació en -a, -es, -en [\$113]. Notem que la 2ª edició també afegia un comentari sobre aquestes formes, segons el qual "tenen tendència a desaparèixer de Mallorca" tot i conservar-se fermes en català occidental i valencià [cf. \$113(2ªed.)].

c) Les formes dels imperfets de subjuntiu en as, es, is amb desinències en e del tipus cantasses, cantàssem, cantàsseu, cantassen; batesses, batéssem, batésseu, batessen; partisses, partíssem, partísseu, partissen [\$113].

En un registre diferent, Moll també semblava considerar admissibles, en aquest cas perquè es tractava de formes vives en el "llenguatge insular", les variants de la 1ª i de la 2ª persona del plural del present de subjuntiu dels verbs de la 3ª conjugació en -iguem, -igueu (sentiguem, sentigueu) [\$113], i això a diferència, com hem vist, del que opinava en relació amb les restants formes amb desinència àtona d'aquest tipus velaritzat (séntiga, séntigues, &.).

IV. Altres observacions sobre els verbs regulars.— Prendrem nota, encara, d'algunes altres observacions d'interès que figuraven a la Lliçó 14ª, dedicada als verbs regulars.

a) El verb morir, que en principi té flexió regular, conserva en balear certes formes especials molt usades en català antic: muir, per a la 1ª p.s. del present d'indicatiu; i muiri, muiris, muiri, muirin, per al present de subjuntiu [\$115]. (Notem que Fabra havia consignat muir, i muira, muires, &. [cf. G.1918, \$92].)

b) El participi passat dels verbs complir, establir, omplir, reblir i suplir té doble forma, en -it i en -ert [\$116].

c) Llista de verbs purs de la 3ª conjugació: ajupir, bullir, collir, cosir, cruixir, dormir, escopir, esmunyir, fugir, grunyir, mentir (verb que, d'acord amb Fabra, també figurava en la llista dels susceptibles de doble conjugació), morir, munyir, obrir, omplir, puadir, punxir (verb específicament balear, no recollit al D.G.L.C.), retrunyir, sentir, sortir [\$117].

d) Segons la 1ª edició, 9 casos de verbs en principi indistintament susceptibles de conjugació pura i incoativa (sovint en des-

acord amb posicions de Fabra): d'una banda, afegir, ferir (verb sobre el qual cal observar que les seves formes pures de l'indicatiu present eren grafiades per Moll amb accent diacrític: fér, férs, féren), fregir, llegir, penedir, teixir, vestir, tots els quals eren omesos en la llista de verbs de conjugació especial del §61 de la G.1956 (cosa que vol dir que Fabra els considerava, sense més, incoatius); d'una altra banda, mentir (ja esmentat, i també considerat per Fabra de doble conjugació) i tossir (que Fabra, en canvi, considerava només de conjugació pura). A aquests 9 casos se n'hi afegien, en la 2ª edició, tres més: els de acudir i brunzir (tots dos inclosos, com a verbs de doble conjugació, en l'esmentat §61 de la G.1956) i el de tenyir (que Fabra considerava només incoatiu) [§117].

2.2. Els verbs d'irregularitat no específica

a) Moll classificava els verbs d'irregularitat considerada no especial en quatre grups, tots ells corresponents a verbs de la 2ª conjugació. Eren els següents:

1º) els d'infinitiu acabat en -dre i en -er tònic, que es caracteritzen pel fet d'afegir consonants velars al radical;

2º) els d'infinitiu en -èixer (o -éixer), dintre els quals distingia el tipus de conèixer i parèixer, assimilable al dels anteriors, i el tipus de merèixer i créixer, que en balear substituïen l'element -eix- per -esc- en la primera persona del present d'indicatiu i en totes les persones del pretèrit perfet d'indicatiu, del present de subjuntiu i de l'imperfet de subjuntiu;

3º) els d'infinitiu en -ènyer, que en mallorquí són irregulars pel fet que sofreixen el canvi de ny en nc en la 1ª p.s. del present d'indicatiu, i el de ny en ng en totes les persones del perfet d'indicatiu i del present i l'imperfet de subjuntiu;

4º) els d'infinitiu acabat en una de les terminacions -aure, -eure, -iure, -oure, que se ceneixen als coneguts models de beure, creure i plaure.

Notem que Moll, a diferència del que succeïa en la classificació dels verbs d'irregularitat no específica de Sanchis Guarner, no considerava verbs irregulars els verbs purs de la 3ª conjugació que canvien la vocal del radical en les formes rizotòniques (e>i, en verbs com fregir i llegir, i o>u, en verbs com cosir i tossir). Les restants diferències constatables entre les classificacions dels dos autors es devien, per una banda, al fet que els verbs d'infinitiu en -ènyer només són irregulars en balear i que els del tipus obrir i omplir només ho són en valencià, i, per una altra banda, al fet que Sanchis Guarner incloïa en una sola categoria els verbs corresponents a les dues primeres de Moll.

b) A més de les irregularitats generals dels quatre tipus considerats per Moll, les quals, com s'ha dit, eren en algun cas genuïnament balears, podem fer esment, encara, d'uns pocs detalls específics més dels paradigmes del nostre autor. Els següents:

19) La inclusió d'una doble variant pel que fa a la 2ª p.s. del present d'indicatiu dels verbs en -èixer: coneixes o coneixs, mereixes o mereixs [§§124,125].

20) La presa en consideració de dues variants per a les formes de 1ª i 2ª p.pl. de l'indicatiu present dels verbs que es conjuguen segons el model de creure (com jeure, seure i treure, però també riure, que això a part és un verb que es conjuga com plaure): creïm o creïem, creis o creïeu (formes, aquestes darreres, que també corresponen a l'imperatiu) [§127].

30) La presa en consideració de sol·ler i val·ler com a úniques formes de l'infinitiu dels corresponents verbs [§121].

40) L'admissió de la forma fus (junt amb fos) com a variant conservada del participi de fondre [§122].

50) La distinció, que pot trobar-se en altres autors, entre cuit, participi del verb coure transitiu, i cogut, participi de coure intransitiu [§129,nota].

c) En el registre de les formes que, tot i no figurar en els paradigmes, eren declarades admissibles, només cal anotar:

10) El cas de l'infinitiu pendre, variant de prendre, que a diferència de prende, solució corrent en la pronúncia vulgar mallorquina, era considerat admissible en la llengua escrita [§123].

20) El cas de les formes prenint (gerundi), prenim i preniu (1ª i 2ª p.pl. del present d'indicatiu de prendre), també declarades admissibles (però no preferibles a les normals prenent, prenem, preneu) pel fet de ser antigues i molt usades "en l'època clàssica del català" [§123].

d) En el registre de les formes considerades vicis dialectals, i per tant declarades inadmissibles sense paliatius en la llengua escrita, anotarem:

10) El cas dels castellanismes consistents a substituir dependre i pretendre per dependir i pretenir, i a conjuguar aquests verbs com si el primer fos de la 3ª conjugació i el segon un compost de tenir [§123].

20) El cas anàleg relatiu a les formes admitir, permetir i confundir i al fet de conjuguar els corresponents verbs com si fossin de la 3ª conjugació [§123].

30) El cas dels gerundis en -esquent (com paesquent, meresquent) [§125] i en -guent (beguent, creguent, riguent) [§127]. Dels darrers s'assenyalava que eren molt usats vulgarment en balear, i d'una manera especial en mallorquí.

40) El cas de certs verbs en -èixer, com ara acontèixer, abastèixer, permanèixer, denunciats com a calcs construïts sobre els corresponents verbs castellans en -ecer [§125].

2.3. Els verbs d'irregularitat especial

Moll prenia en consideració 21 verbs d'irregularitat especial (o, millor, 22, tenint en compte l'observació que pruir es conjuga segons el model de lluir). La seva llista només es diferenciava de la corresponent de Sanchis Guarner per la inclusió de l'esmentat verb lluir i la de néixer (l'autor valencià incloïa nàixer en el grup de merèixer) i l'absència de morir i de oir.

A continuació donarem compte del tractament de Moll en una taula, on només es prendrà nota, per una banda, de les formes incloses en els paradigmes dignes d'atenció pel seu caràcter específicament balear o pel fet de correspondre a alguna opció de detall significativa, i, per una altra banda, de totes les formes fora de paradigma que eren objecte (en general, per desrecomanar-les) d'algun comentari de l'autor.

VERB	FORMES DEL PARADIGMA (selecció)	ALTRES FORMES FORA DE PARADIGMA
ANAR	ind.pres.1ª i 2ª pl. <u>anam, anau</u> imper. <u>yés, anem, anau</u> subj.imperf. <u>anàs, anassis,...</u>	fut. <u>iré, iràs,...</u> literàries (no vives) cond. <u>iria, iries,...</u> literàries (no vives)
CABRE	ind.pres.1ªs. <u>cap</u> (o <u>cab</u>)	inf. <u>quebre</u> , popular a Mallorca i Menorca
CAURE		ind.pres.1ª i 2ª pl. <u>quein, queis</u> , poc recomables
CÓRRER	ind.pres.1ªs. <u>corr</u> subj.pr.1ª i 2ª pl. <u>correquem, correqueu</u> imper. <u>corre, correquem, correu</u>	ind.pres.2ª i 3ª s. <u>corrs, corr</u> , usuals en mallorquí parlat (però <u>corres, corre</u> , preferibles)
DIR	ind.pr.1ª i 2ª pl. <u>diem o deim, dieu o deis</u> imper. <u>diques, diguem, digau</u>	imper.2ªs. <u>digués</u> , vulgar i a evitar en escrits
DUR	part. <u>duit, duita</u> ind.pres. <u>duc; duus o dus; duu o du;</u> <u>duem o duim; dueu o duim; duen</u> imper. <u>du, duquem, duis</u>	
EIXIR	ind.pres. <u>ixc, ixes, ix, eixim, eixiu, ixen</u> ind.perf. <u>ixquí, ixqueres,...</u> / <u>eixi, eixires,...</u> subj.pres. <u>ixca, ixques,...</u> / <u>ixi, ixis,...</u> imper. <u>ix, eixim, eixin</u>	
ESCRIURE	ind.perf. <u>escrivi, escrivires,...</u> subj.imperf. <u>escrivis, escrivissis,...</u>	ind.perf. <u>escriquí, escriqueres,...</u> menys correcte subj.imp. <u>escriqués, escriquessis,...</u> " ger. <u>escriquent</u> , incorrecte
ESSER	inf. <u>esser o ser</u> ger. <u>essent</u> part. <u>estat, estada</u> ind.pr.1ªs. <u>som</u> ind.perf.3ªs. <u>fou, fonc</u> cond. <u>seria, series,...</u> / <u>fóra, fores,...</u> subj.pr. <u>siqui, siquis,...</u> / <u>sia, sies,...</u> imper. <u>siques; siquem; siquau, siau</u>	part. <u>sigut, sét</u> (eiv.) no usats en llengua lit. fut. <u>siré, siràs,...</u> vulgar, a evitar en escrits cond. <u>siria, siries,...</u> "

VERB	FORMES DEL PARADIGMA (selecció)	ALTRES FORMES FORA DE PARADIGMA
ESTAR	ind.pr.1ª i 2ªpl. <u>estam</u> o <u>estem</u> , <u>estau</u> o <u>esteu</u> imper. <u>estiques</u> , <u>estiqueu</u> , <u>estigau</u>	ind.pr.1ª i 2ªpl. <u>esteim</u> , <u>esteis</u> , a evitar fut. <u>estiré</u> , <u>estiràs</u> ,...vulgar, a evitar cond. <u>estiria</u> , <u>estiries</u> ,..., vulgar, a evitar subj.imperf. <u>estàs</u> , <u>estassis</u> ,..., a evitar
FER	ind.pr.1ªs. <u>faig</u> , <u>faç</u> ind.pr.1ª i 2ªpl. <u>fem</u> o <u>feim</u> , <u>feu</u> o <u>feis</u> ind.perf.3ªs. <u>féu</u> o <u>fé</u> subj.pr.1ª i 2ªpl. <u>facem</u> o <u>fem</u> , <u>faceu</u> o <u>feu</u> imper. <u>fés</u> , <u>fé</u> ; <u>facem</u> o <u>fem</u> ; <u>feis</u> o <u>feu</u>	
HAVER	cond. <u>hauria</u> , <u>hauries</u> ,.../ <u>haquera</u> , <u>haqueres</u> ,...	cond. <u>havera</u> , <u>haveres</u> ,... vulgar i incorrecte subj.imperf. <u>havés</u> , <u>havessis</u> ,... incorrecte
LLUIR	ind.pr. <u>lluu</u> , <u>lluus</u> ,...	ind.pr. <u>llueixo</u> o <u>lluesc</u> , <u>llueixes</u> ,... (conjugació incoativa admissible)
NÉIXER	part. nat. <u>nada</u> ; <u>nascut</u> , <u>nascuda</u> ind.pr.1ªs. <u>nesc</u> o <u>neixo</u> ind.perf. <u>nasqui</u> , <u>nasqueres</u> ,.../ <u>naixí</u> , <u>naixeres</u> ,... subj.pr. <u>neixi</u> , <u>neixis</u> ,.../ <u>nesqui</u> , <u>nesquis</u> ,... subj.imperf. <u>naixés</u> , <u>naixessis</u> ,.../ <u>nasqués</u> ,...	
PODER	imperat.2ªs. <u>pot</u> , <u>puques</u>	<u>porer</u> , <u>porem</u> , <u>porreu</u> , formes vulgars amb canvi de <u>d</u> per <u>r</u> , a evitar fut. <u>poré</u> , <u>poràs</u> ,... a evitar cond. <u>poria</u> , <u>pories</u> ,... a evitar
SABER		inf. <u>sebre</u> , vulgar i poc recomanable (fora dels escrits de caient popular) inf. <u>sabre</u> , del tot inacceptable (ni viu ni culte)
TENIR	ind.pr.1ªs. <u>tenc</u> subj.pr. <u>tenqui</u> , <u>tenquis</u> , <u>tenquin</u> imp.2ªs. <u>té</u> , <u>ten</u>	fut. <u>tendré</u> , etc., no preferible a <u>tindré</u> , etc. cond. <u>tendria</u> , etc., no preferible a <u>tendria</u> , etc. inf. <u>tindre</u> , valencià i occidental [afegit 2ªed.]
VENIR	ind.pr.1ªs. <u>venc</u> subj.pr. <u>vénqui</u> , <u>vénquis</u> , <u>vénquin</u>	fut. <u>vendré</u> , etc.; cond. <u>vendria</u> , etc., molt usats a Mallorca però no preferibles a <u>vindré</u> i <u>vindria</u> inf. <u>vindre</u> , valencià i occidental [afegit 2ªed.]
VEURE	ind.perf. <u>viu</u> , <u>vegi</u> ; <u>veres</u> ; <u>véu</u> , <u>vé</u> ; <u>vérem</u> , <u>véreu</u> , <u>veren</u> subj.imp. <u>veïés</u> , <u>veïessis</u> ,.../ <u>ves</u> , <u>vessis</u> , <u>ves</u> , <u>vèssim</u> , <u>vèssi</u> , <u>vèssin</u> imp. <u>veges</u> ; <u>vegem</u> , <u>veïam</u> ; <u>vegeu</u>	imp.1ªpl. <u>veïam</u> , <u>veïem</u> , <u>veïem</u> , <u>veïem</u> , <u>van</u> (menorquí) formes vulgars a evitar en el llenguatge escrit fut. <u>voré</u> , <u>voràs</u> ,...; cond. <u>voría</u> , <u>vories</u> ,..., formes a evitar [afegit 2ªed.]
VIURE		imp.3ªs. (en aclamacions) <u>visca</u> , o <u>viva</u> (arcaica)
VOLER		subj.pr. <u>vulla</u> , <u>vulles</u> , <u>vullen</u> , formes molt clàssiques, però avui arcaiques [afegit 2ªed.]

En relació amb aquesta taula farem les següents observacions:

a) Molt poques de les solucions específicament balears corresponents a la 1ª p. sing. de l'indicatiu present d'aquests verbs ha-

vien estat recollides, entre claudàtors, en els paradigmes de la 1ª edició de la Gramàtica de l'Institut. Fabra, en efecte, només s'havia fet ressò de cap (però no de la variant ortogràfica cab) i de faç, però no de corr, som, tenc, venc, ni tampoc de nesc (car en lloc seu havia fet figurar nasc).

b) D'acord amb el seu tractament general dels verbs del tipus de creure, Moll feia figurar en els paradigmes les variants de la 1ª i 2ª p.pl. del present d'indicatiu de dir, dur i fer, deim, deis/duim, duis/feim, feis. No donava aquest tracte, en canvi, a les semblants variants de caure, queim, queis, i de estar, estem, esteis. Notem que Fabra [cf. G.1918, \$87] es feia ressò de l'ús sovintejat, pels escriptors mallorquins, d'aquestes formes en -im i -is, sense incloure-les, però, en els paradigmes pròpiament dits.

c) Solucions balears no recollides en la G.1918 també eren les formes dels presents de subjuntiu de tenir i venir, tengui, tenguis, tenguin, i vénqui, vénquis, vénquin. Notem l'accent diacrític de les darreres.

d) Per a tots els verbs considerats, la 1ª p.pl. de l'imperatiu en balear es fa sistemàticament, segons Moll, prenent la corresponent forma en -em (o en -im, en el cas de lluir i eixir) del subjuntiu present. Només pel que fa al verb veure Moll admetia, junt amb la solució en -em, una variant en -am (veiam). En relació amb això cal remarcar que en els paradigmes de la G.1918 Fabra incloïa, per a gairebé tots aquests verbs, tant les formes esmentades com, entre claudàtors, la corresponent variant en -au (és clar que sense referir-la explícitament al dialecte balear).

e) Per a un bon nombre dels verbs que en la 2ª p.s. de l'imperatiu presenten una forma velaritzada (ens referim al cas de estigues, digues, sigues, sàpigues), així com per al verb anar, Moll proposava, per a la 2ª p.pl. del mateix imperatiu, una solució amb la terminació -au (anau, estigau, digau, sigau i siau, sapi-gau). No era aquest el cas, però, dels verbs poder, veure i voler, als quals, malgrat posseir una forma singular del mateix tipus que els altres s'assignava una forma plural en -eu (pugueu, vegeu, vulgueu). Assenyallem que aquesta subtil distinció balear no havia translluït en la G.1918, car tots els verbs esmentats hi eren objecte, pel que fa al cas, d'un tractament idèntic: el consistent a admetre indistintament tant les solucions en -eu com (entre claudàtors) les solucions en -au.

f) Per completar les referències a l'imperatiu, cal dir que en la resta dels verbs considerats, i segons norma genèrica, les formes de la 2ª p.pl. del dit mode eren efectivament consignades idèntiques a les corresponents a la 2ª p.pl. de l'indicatiu present. Remarquem, només, el cas de dur, verb per al qual es proposava exclusivament la solució duis, malgrat dueu o duis en el present d'indicatiu, i el cas de fer, verb per al qual s'acceptaven feis o feu, però en ordre de prevalència canviat respecte del proposat per a les corresponents formes indicatives.

g) En relació amb el verb ser cal notar, en primer lloc, l'opció favorable a la forma de l'infinitiu esser, que Moll compartia amb Sanchis Guarner. Quant a la resta de formes impersonals, cal dir que Moll es mostrava força purista optant per essent i estat sense fer esment de sent i exclouent de la llengua literària sigut i

la solució eivissenca sét. Notem, per una altra part, la inclusió en paradigma de la variant balear de la 3ª p.s. del pretèrit perfect, fonc, forma que Fabra no havia considerat en la G.1918.

h) D'acord amb el Fabra de la Gramàtica de l'Institut (però no amb el de la Gramàtica pòstuma), Moll només incloïa en el paradigma d'escriure el perfect del tipus escriví, escrivires i l'imperfect de subjuntiu del tipus escrivís, escrivissis, car considerava "menys correctes" les respectives solucions velaritzades.

i) Un cas semblant de fidelitat a la G.1918 sense prendre en consideració la G.1956 era el de la inclusió en el paradigma de córrer, com a solucions úniques, de les formes de la 1ª i 2ª p.pl. del present de subjuntiu correguem, corregueu. Respecte del verb córrer també cal esmentar el fet que Moll hagués exclòs del paradigma les formes de la 2ª i 3ª p.s. del present d'indicatiu corrs i corr.

j) En relació amb el verb veure són de notar, com a específiques del tractament de Moll, les inclusions en paradigma de vegí i vé, formes respectives de la 1ª i de la 3ª p.s. del pretèrit perfect, així com de les formes contractes ves, vessis, &. de l'imperfect de subjuntiu. Cal remarcar, per una altra banda, l'afegit de la 2ª edició en què Moll considerava evitables el futur i el condicional del tipus voré, voría, amb la qual cosa el seu tractament es distingia del de Sanchis Guarner, el qual incloïa aquestes formes, com la del mateix infinitiu vore, en els paradigmes del valencià.

k) Remarquem, per acabar, els casos específicament balears del participi de dur, duit, forma de la qual es feia ressò Fabra en el corresponent paradigma de la G.1918, i de la forma de la 3ª p.s. del pretèrit perfect de fer, fé, que no havia estat censada per Fabra.

3. La morfologia no verbal i la sintaxi

En analitzar les restants lliçons de la part de Morfologia i Sintaxi del llibre de Moll hem procurat de prestar una atenció detallada als dos tipus de qüestions que tenien major interès des de la nostra perspectiva: ens referim a les dedicades a la tasca de fixació de les variants dialectals dignes de ser considerades literàries i a les que s'ocupaven de recollir les disposicions normatives típiques de l'ordenació fabriana. Abans d'avançar els resultats obtinguts, voldríem resumir-los, molt breument, en dues apreciacions de conjunt: 1ª) Com a codificador de la llengua que havien d'usar els escriptors balears, Moll es decantava per un model notablement unitari: per una raó o una altra, el nostre autor no reconeixia categoria literària a cap dels trets gramaticals específics d'importància de la parla de les Illes (normalment es limitava a declarar-los només susceptibles d'aparèixer en els escrits "de caire popular"). 2ª) Com a divulgador de la norma, Moll donava sovintejades proves (molt més que Sanchis Guarner a la Gramàtica valenciana) d'una irreductible independència de criteri; les seves posicions, sense que es pugui parlar, globalment, d'heterodòxia, amb molta freqüència divergien, més o menys matisadament, i en qüestions que no sempre eren de detall, de les de Fabra.

Presentarem els resultats del nostre treball d'anàlisi en un conjunt de vuit taules, d'acord amb un criteri temàtic respectuós, en línies generals, de la mateixa ordenació del llibre. En la columna d'observacions d'aquestes taules donarem notícia, entre altres coses, d'un bon nombre de relacions que és possible establir entre les posicions de Moll i diverses referències (particularment, de la G.1918, de les Converses filològiques i de la Gramàtica pòstuma de Fabra, però també de la Gramàtica valenciana de Sanchis Guarner, així com del D.C.V.B. i del D.G.L.C.). Avancem aquí, com a curiositat, que les posicions de la Gramàtica de Moll pel que fa a la qualificació de determinats mots consignats en els repertoris de les diverses categories gramaticals no sempre eren del tot coherents amb el que es pot llegir en les entrades d'aquests mots en el D.C.V.B.

3.1. Qüestions sobre els temps i les perífrasis verbals

En la taula d'aquest apartat consignem deu qüestions, corresponents a les Lliçons 20 i 21 de la 1ª edició del llibre, o a les homòlogues Lliçons 21 i 22 de la 2ª edició. Notem que la qüestió 3 constituïa una novetat d'aquesta 2ª edició.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§151	El fet perifràstic, equivalent al pretèrit per fet simple, es forma amb l'infinitiu del verb respectiu precedit de les formes <u>vaig</u> , <u>vas</u> , <u>va</u> , <u>van</u> , <u>vau</u> , <u>van</u> , o bé d'aquestes altres (no tan recomanables): <u>vàreig</u> , <u>vares</u> , <u>vàrem</u> , <u>vàreu</u> , <u>varen</u> . (1)	La <u>G.1918</u> [cf. §95] no esmentava <u>vàreig</u> i consignava les restants formes bisil·làbiques com a variants segones, sense expressar, però, desrecomació. S.Guarner deia que les formes bisil·làbiques "no són recomanables, particularment la de la 1ª p.s." [cf. <u>G.V.</u> , §228].
§151	El pretèrit perifràstic de subjuntiu s'usa precedit de la conjunció <u>que</u> (simple o formant part de locucions conjuntives com <u>perquè</u> , <u>sense que</u>) i generalment en frases negatives, dubitatives o interrogatives. Ex.: <u>Tu creus que ell vagi fugir?</u> - <u>No ho crec, que vagi fugir.</u> (2)	Moll ampliava la caracterització de l'ús del temps donada per Fabra [cf. <u>C.Fil.</u> , Ed. Barcino, 179; <u>G.1918</u> , §95 (5ª/7ª eds.)], que de fet només s'havia referit al cas de proposicions negatives.
§151bis [2ª ed.]	Hi ha un temps verbal de pretèrit, compost d'un auxiliar conjugable i de dos participis; per això és anomenat supercompost: <u>he hagut cantat</u> , <u>has hagut cantat</u> , &. (3)	Novetat sorprenent de la 2ª ed. I discutible: hauria convingut que l'autor justificés la introducció d'aquest temps aportant exemples i alguna consideració sobre els usos efectius. En tot cas, és d'agradar senyalar que el tal pretèrit supercompost trenca amb el principi gramatical (aparentment obvi i tradicionalment admès com a tal) que els temps compostos es formen sobre els temps simples (o el pretèrit perifràstic) de l'auxiliar <u>haver</u> .
§152	<u>Tenir de+inf</u> i <u>tenir que+inf</u> , per <u>haver de</u> , són incorrectes. Més incorrecta és encara la construcció <u>tenir que haver de</u> , que se sent a Mallorca. <u>Haver-hi que</u> , per <u>caldre</u> o <u>haver-se de</u> , barbarisme inadmissible. (Gir particular: <u>Hi ha que veure</u> , que ha de substituir-se per frases com <u>és de veure</u> , <u>S'ha de veure</u> .) (4)	Condemnant indistintament <u>tenir de</u> i <u>tenir que</u> , Moll coincidia amb Miracle i S.Guarner [cf. <u>G.V.</u> , §230]. Això a part, no era convencional en fer-se ressò de l'extraordinari gir mallorquí i de <u>Hi ha que veure</u> .

REFERÈNCIA	QUESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§158, §159	-El verb <u>esser</u> pot fer d'auxiliar en els temps composts dels verbs intransitius que denoten moviment i direcció local i dels verbs <u>esser, estar, néixer, quedar i romandre</u> . Així és correcte escriure <u>Jo som vingut, Vosaltres éreu sortits, Som estats en el camp, etc.</u> -L'únic cas en què un verb transitiu admet l'auxiliar <u>esser</u> , és quan el verb és reflexiu. Ex.: <u>Me som admirada molt; Les senyores se són retirades.</u> (5)	1ª. Formulació concreta, i com a tal allunyada de la vaga indicació de Fabra de les primeres ed. de la <u>G.1918</u> , després suprimida [cf. <u>G.1918</u> , §93(1ªed)]. 2ª. La instrucció podria interpretar-se com una norma referida a la modalitat balear de la llengua literària, però el cert és que Moll no feia cap indicació en aquest sentit. 3ª. En els exemples adduïts de verbs «reflexius», es tracta de construccions amb el verb usat com a pronominal, és a dir, en definitiva, intransitives.
§160	En els temps composts de la veu activa, el participi concorda amb el complement acusatiu sempre que aquest és un pronom dèbil de 3ªp. o el pronom adverbial <u>en</u> ; en els altres casos sol romandre invariablement en la forma masculina. En el llenguatge parlat és freqüent la concordança constant del participi amb el complement acusatiu, tant si aquest és pronom dèbil de 3ªp. com si no ho és. No es pot dir que tal concordança sigui incorrecta, allà on es troba usada pels escriptors més clàssics, i fins i tot pels literats més eminents (segua un ex. de Llorenç Riber). (6)	1ª. Plantejament personal de Moll, que globalment suposava un subtil desplaçament favorable als usos concordats (perquè la concordança es declarava obligatòria en el cas específic, però sobretot per la tolerància amb què era vista en el cas general) per comparació amb la posició normalment assumida pels fabristes del Principat (més que no pas amb la lletra de la <u>G.1918</u> [cf. <u>G.1918</u> , §94]). 2ª. Manifestament, Moll es proposava respectar els usos balears -populars i literaris-, sense que es pugui dir que adoptés una posició heterodoxa.
§161	<u>Si estudiaves més, aprendries molt, preferible a Si estudiassis més, aprendries molt.</u> (7)	Moll mantenia la declaració de preferència suprimida a la 5ªed. de la <u>G.1918</u> [cf. §96(1ªed. + 5ª/7ªed.)]
§161	<u>Si ell m'haqués saludat, jo li haqués correspost, incorrecte. Correcte: Si ell m'haqués saludat, jo li hauria (o li haquera) correspost.</u> (8)	Moll, insensible a l'atenuació de la condemna de què va ser objecte l'ús del plusquamperfet de subjuntiu en les darreres edicions de la <u>G.1918</u> [cf. <u>G.1918</u> , §96(1ªed. + 5ª/7ªeds.)]. (Igualment succeïa amb S. Guarnier [cf. <u>G.V.</u> , §235].)
§162	Quan amb la conjunció <u>quan</u> o amb el relatiu <u>que</u> o <u>qui</u> s'introdueix una proposició que expressa una acció a realitzar en temps futur, es pot posar el verb en present de subjuntiu o en futur; però és preferible aquesta darrera forma, sobretot quan el qui parla té seguretat que es realitzarà l'acció introduïda per la conjunció <u>quan</u> . Ex.: <u>Quan tornis, jo sortiré; o millor; Quan tornaràs, jo sortiré; El qui no treballi, no cobrarà; o millor; El qui no treballarà, no cobrarà.</u> (9)	La declaració de preferibilitat, de collita pròpia. Notem que la distinció establerta per caracteritzar el cas d'especial preferibilitat era aliena a la hipòtesi de què partia Fabra per considerar igualment admissibles l'ús del futur i del present de subjuntiu: que es tractés d'expressar un fet "la realització del qual és incerta" [cf. <u>G.1918</u> , §96]. (Moll, de fet, no podia recollir l'argument de Fabra que basava la superioritat de <u>Els qui treballarem serem recompensats</u> en l'amfibologia de <u>Els qui treballem serem recompensats</u> , perquè tal amfibologia no es dona en balear.)
§163	Per influència del castellà <u>ir +inf.</u> , hi ha qui usa la frase <u>anar +infinitiu</u> sense significat de moviment, sinó de començament o imminència d'acció; p.ex., <u>El sol ja va a pondre's</u> . Més incorrecte és encara l'ús de <u>anar +infinitiu</u> amb el valor de futur possible o intencional, en frases com: <u>No sé quan vaiq a quedar lliure de deutes; Ens anam a divertir molt.</u> (10)	La qüestió, que també havia estat recollida per Jordana, procedia de dues converses filològiques de la 2ª sèrie [cf. <u>C.Fil.</u> , Ed. Barcino, 218-9]. Fabra, però, només havia contemplat el primer cas (expressió de "futuritat immediata").

a) En la taula es recullen dues qüestions d'importància, la de l'ús del verb ser com a auxiliar de verbs intransitius (cf. qüestió 5) i la de la concordança del participi passat de temps compostos (cf. qüestió 6), respecte de les quals la posició de Moll, característicament, consistia a donar una interpretació oberta de la norma fabriana, amb la finalitat de no excloure del registre literari uns usos que són vius a les Balears.

b) Globalment considerada, la taula il·lustra la independència de criteri de Moll, si considerem la diversitat de les seves posicions normatives respecte de la referència fabriana: de la mateixa manera que, sovint, es constituïa en representant d'un fabrisme no dogmàtic (cf. les ja esmentades qüestions 5 i 6), amb capacitat d'introduir precisions de collita pròpia (cf. qüestions 2 i 10), amb no menys freqüència les seves formulacions s'inscrivien en la mateixa línia d'enrigitiment pedagògic que les dels autors fabristes del Principat (cf. qüestions 4, 7 i 8).

c) Remarquem que si en la caracterització dels usos del pretèrit perifràstic de subjuntiu (cf. qüestió 2) el nostre autor es mostrava capaç d'ampliar coherentment el que havia dit Fabra sobre aquest temps, en canvi a l'hora d'introduir per decisió original una qüestió ben semblant, la del pretèrit supercompost (cf. qüestió 3), el seu tractament era pràcticament nul. Per extrapolació d'aquesta observació es podria dir que el llibre de Moll patia, a vegades, d'uns notables desequilibris expositius.

3.2. Qüestions de morfologia nominal

En la taula d'aquest apartat es consignen sis qüestions, totes procedents de les Lliçons 22 i 23 (1ª ed.), o 23 i 24 (2ª ed.).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§165	En eivissenc (i en valencià) es forma amb <u>-ns</u> el plural d'alguns mots plans acabats en <u>-e</u> , que en llatí acabaven en <u>-nes</u> o <u>-nos</u> : <u>hòmens, jóvens, vèrgens, àsens</u> . Aquests plurals en <u>-ens</u> són admesos en la llengua literària, al costat dels altres més generals en <u>-es</u> . (11)	Posició normativa ortodoxa. Repertori pobre, però informació no acostumada sobre l'extensió d'ús d'aquests plurals.
§165bis	Els masculins acabats en <u>-c</u> , <u>-t</u> o <u>-x</u> formen el plural de dues maneres: amb <u>-s</u> o amb <u>-os</u> . (12)	Coincidència amb Miracle i Salvador en la formulació d'una regla de doble opció pura.
§165bis	-Els [mots] acabats en <u>g</u> palatal formen correctament el plural afegint <u>s</u> : <u>safareig safareigs, passeig passeigs, desig desigs</u> . -Hi ha alguns plurals [ortogràficament (2ª ed.)] irregulars: <u>roiç rojos, boig bojós, mig mitjos, lleig lletjos</u> . (13)	Moll es decantava, més decididament que S. Guarnier (cf. G.V., §241h), per una especialització de l'un i l'altre plural segons que es tracti de substantius o d'adjectius.
§167	Els adjectius en <u>-ant</u> i en <u>-ent</u> procedents de participis de present, regularment són d'una terminació; però en poesia són tolerables les respectives formes femenines: <u>amarqanta, bullenta, coenta, &</u> . (Seguien exemples d'Alcover i de Maragall.) (14)	Motivat pels usos dels poetes modernistes, Moll diferia de la posició de Fabra, que restringia l'admissibilitat dels femenins en <u>-anta</u> i <u>-enta</u> al "llenguatge familiar" [cf. G. 1918, §39].

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§171	Principals mots que tenen gènere diferent en català i en castellà. Masc.: <u>avantatge, compte, corrent, costum, deute, escafandre, front, llequam, pendent, senyal</u> . Fem.: <u>anàlisi, calor, dent, fi [=acabament], olor, suor, vall</u> . (15)	Repertori coincident amb el de S. Guarnier [cf. G.V., §250], excepte pel fet d'incloure <u>escafandre</u> (que també havia estat recollit per Marvà) i <u>olor</u> .
§171	Un cert nombre de mots abstractes en -or, que modernament se solen usar com a masculins acordadament amb el castellà, poden usar-se també com a femenins. Els principals són: <u>amor, color, dolor, favor, fervor, furor, honor, horror, rancor, error</u> . (16)	Posició atenta a l'última formulació de la G.1918 [cf. G.1918, §29(7ªed.)], i diferent de la de S. Guarnier, que deia: "...convé emprar-los també com a femenins, segons la pauta dels nostres clàssics" [cf. G.V., §250c].

a) Assenyaem la coincidència amb Sanchis Guarnier en la qüestió dels plurals dels noms i adjectius acabats en g palatal (cf. qüestió 13): si no anem errats, la posició dels dos autors era original, i devia basar-se en un sentiment lingüístic personal. (Fabra, sobre l'assumpte, havia sostingut posicions matisadament diverses en els seves primeres obres, però en la G.1918 va decantar-se per declarar preferibles els plurals en -s tant en el cas dels noms com en el dels adjectius [cf. G.1918, §§33,40].)

b) La declaració de Moll sobre el caràcter tolerable, en poesia, dels adjectius del tipus amarganta, lluenta, etc. (cf. qüestió 14) era, al nostre entendre, d'un encert discutible, perquè suposava una extralimitació del seu paper de gramàtic. En la fixació del que s'ha d'entendre per llengua literària els autors de manuals prescriptius haurien d'abstenir-se, per principi, de formular instruccions susceptibles de confondre's, com la de l'exemple, amb una valoració d'ordre estètic.

3.3. Qüestions sobre els determinants i els pronoms tòpics

Les nou qüestions relatives als determinants consignades en la taula d'aquest apartat corresponen a les Lliçons 24 i 25 (1ªed.) / 25 i 26 (2ªed.). De les sis qüestions relatives als pronoms tòpics, la primera correspon a la Lliçó 26 (1ªed.) / 27 (2ªed.) i les restants a la Lliçó 29 (1ªed.) / 30 (2ªed.).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§173	Les formes <u>meua, teua</u> , etc., no consignades en el paradigma dels possessius tòpics. Eren, però, objecte de l'observació que en el llenguatge de les Illes conviuen amb les més generals <u>meva, teva</u> , etc. (17)	Mancava una instrucció precisa sobre si les dites formes podien ser usades en la llengua literària. (La conformació del paradigma donava a entendre, en principi, que no.)
§173	No és admissible l'ús de <u>mon</u> en lloc de <u>ma</u> davant substantius femenins començats en <u>a</u> (<u>mon ànima, mon amiga</u>). Aquest ús és un gal·licisme, encara que l'hagin practicat bons escriptors catalans i mallorquins. (18)	La G.1918 s'havia referit a aquest ús dient que "sembla permisible", i no el qualificava pas de gal·licisme [cf. G.1918, §58]. (S. Guarnier coincidia en l'opinió negativa i en la imputació de gal·licisme, però les formulava d'una manera atenuada: "no és pràctica recomanable i sembla gal·licisme" [cf. G.V., §265].)

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§174	<u>Llur</u> , no consignat en el paradigma dels possessius, era objecte de la següent instrucció d'ús: "Quan el possessiu de 3è p. ha d'indicar un objecte pertanyent a dos o més posseïdors, <u>literàriament es pot usar</u> [el subratllat és nostre] l'adjectiu <u>llur</u> en lloc de <u>seu</u> ." (19)	La instrucció venia a coincidir amb la formulació de la G.1918 [cf. §58]. A diferència de Fabra, però, Moll no qualificava <u>llur</u> d'arcaic.
§175	En el llenguatge vulgar, els adjectius <u>aquest</u> i <u>aqueix</u> tenen el mateix valor; en el llenguatge escrit cal fer una distinció que resulta molt útil, i que consisteix a equiparar <u>aquest</u> al castellà <u>este</u> , i <u>aqueix</u> al castellà <u>ese</u> . (20)	Remarquem que la norma es formulava com una instrucció d'equiparació amb el castellà. Això a part, Moll, com tants altres autors, generalitzava la disposició de Fabra, que anava referida al "llenguatge epistolari" [cf. G.1918, §99 (52/72eds.)].
§176	<u>Desset</u> , <u>devuit</u> , <u>denou</u> , consignats com a solucions úniques en la llista dels cardinals de la 1ª ed. En la llista de la 2ª ed. apareixien respectivament, com a variants consignades en primer lloc, junt amb <u>disset</u> , <u>divuit</u> , <u>dinou</u> . (21)	La modificació de la 2ª ed. tenia un sentit unitarista. En cap de les dues edicions, però, Moll no afegia cap observació específica sobre aquestes formes.
§177	Hi ha cinc numerals ordinals que tenen forma pròpia: <u>primer</u> , <u>segon</u> , <u>tercer</u> (o <u>terç</u>), <u>quart</u> , <u>quint</u> . Els altres, començant ja pel que fa cinc, es formen amb els respectius cardinals sufixats amb la terminació <u>-è</u> , <u>-ena</u> . Es poden usar també <u>sext</u> , <u>setí</u> , <u>octau</u> , <u>dècim</u> , <u>vigèsim</u> , <u>trigèsim</u> ; però són preferibles els corresponents en <u>-è</u> . (22)	Com S. Guarnier [cf. G.V., §269], Moll es mostrava més tolerant amb l'ús de les formes erudites del que és costum entre els autors del Principat (començant pel mateix Fabra a la G.1918, que ni les mencionava [cf. G.1918, §67]).
§180	<u>Manco</u> , consignat en la llista dels quantitius com a sinònim de <u>menys</u> . (23)	A diferència de S. Guarnier [cf. G.V., §273], Moll no expressava cap reserva sobre l'ús literari d'aquesta forma.
§181	<u>Qualque</u> , consignat en el repertori dels adjectius indefinits. (24)	A diferència de Fabra [cf. G.1918, §69], Moll no considerava arcaica la forma (cf. la veu «qualque» del D.G.V.B., sobre usos moderns).
§181	[Amb el mateix valor de <u>diversos</u> <u>diverses</u> i <u>diferents</u>] també s'usa <u>varis</u> <u>vàries</u> en el llenguatge parlat, "però no s'admet en la llengua escrita" [1ª ed.]/"però en la llengua escrita no s'usa com a indefinit, sinó com a qualificatiu significant 'variats'" [2ª ed.]. (25)	Posició ortodoxa, però expressada en un registre que potser no exclouia una certa reticència. (S. Guarnier, en canvi, es referia amb un exemple a l'ús dels clàssics per justificar la norma, cosa que no havia fet cap altre autor de manuals [cf. G.V., §277].)
§184	<u>Vós</u> i <u>vostè</u> , <u>vostès</u> , mencionats fora de paradigma com a pronoms personals forts, sense ser objecte de cap indicació sobre el seu ús com a formes de tractament. (26)	La G.1918, encara més deficient, car ni mencionava <u>vostè</u> , <u>vostès</u> [cf. G.1918, §42].
§203 (+§222a)	Paradigma dels demostratius neutres: <u>açò</u> / <u>això</u> / <u>allò</u> (<u>ço</u> , no consignat en el paradigma, apareixia en una instrucció per substituir l'article neutre en oracions de relatiu i era objecte del comentari que és una partícula arcaica i "poques vegades recomanable".) (27)	Moll no deia res sobre els usos vius de <u>açò</u> , <u>això</u> , cosa d'alguna manera sorprenent. (Cf., al D.C.V.B.: "A moltes comarques, sobretot en cat. oriental i en balearic, <u>açò</u> conviu amb <u>això</u> ; a bandes, com a l'Empordà i Mallorca, hi ha tendència al predomini de la forma <u>això</u> , i la forma <u>açò</u> només l'usen els vells; a Menorca succeeix el contrari [...]").

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§203	En llenguatge poètic s'admeten les formes <u>est, esta</u> i <u>eix, eixa</u> , quan ho reclama el ritme. (En el parlar regional valencià les formes <u>este</u> <u>esta</u> , <u>eixe</u> <u>eixa</u> són usuals, i no limitades al llenguatge poètic.) (28)	Indicació sobre l'ús de <u>est/eix</u> de collita pròpia de l'autor. (No era l'única ocasió en què Moll es referia a formes restringides al "llenguatge poètic".)
§204	<u>Qualcú</u> , <u>quisvulla</u> [afegit en la 2ªed.] i <u>perhom</u> , consignats en la llista dels pronoms indefinits, sense que es fes cap indicació sobre la seva condició dialectal o arcaïtzant. (29)	Notem que <u>qualcú</u> i <u>quisvulla</u> figuren, tanmateix, al D.G.L.C., però no <u>perhom</u> .
§204	El pronom <u>hom</u> és arcaic i no convé usar-lo molt sovint. (30)	Posició en què coincidien Moll i S.Guarner (la fórmula del qual era: "pot emprar-se amb moderació en la llengua escrita" [cf. G.V., 5307])
§204	<u>Quelcom</u> , consignat en la llista de pronoms indefinits, era objecte, en la 1ªed., del comentari que "és un mot arcaic que convé usar amb parsimònia". El comentari va desaparèixer en la 2ª ed. (31)	La supressió del comentari, possiblement induïda pel canvi de consideració de què va ser objecte <u>quelcom</u> en la 6.1918 [cf. §70 (1ªed. 45ª/7ªeds.).

a) El fet que Moll no donés precisions clares sobre l'estatut, en la llengua literària, dels possessius meua, teua, seua, etc. (cf. qüestió 17) pot valorar-se com un defecte de plantejament, possiblement atribuïble a la dificultat de distingir i articular convenientment, en cada punt concret, les components prescriptiva i descriptiva de l'obra. En tot cas, sembla que en una qüestió com aquesta, com en totes les referides a l'existència de variants dialectals dels mots gramaticals bàsics, l'autor hauria fet bé de definir-se clarament en el terreny normatiu.

b) Moll optava per consignar determinades formes no usades en la llengua literària del Principat, es tractés o no de balearismes en sentit estricte -era el cas de desset, devuit i denou, de manco i de perhom (cf. qüestions 21, 23 i 29) - sense afegir cap comentari sobre la seva condició específica. Encara que atribuïble a raons d'economia expositiva (l'autor probablement opinava que els lectors ja devien ser prou conscients de l'estatut d'aquestes formes), l'opció no era coherent, tanmateix, amb els propòsits generals de l'obra, tant en el vessant prescriptiu com en el descriptiu.

c) Els comentaris sobre els usos de llur (cf. qüestió 19) i de hom (cf. qüestió 30), així com el comentari sobre quelcom, suprimit -¿per disciplina?- en la 2ª edició (cf. qüestió 31), poden considerar-se indicatius d'una tendència contrària a l'ús, o a l'abús, d'arcaïsmes en la llengua literària que devia correspondre a una opció personal de l'autor.

d) La indicació sobre l'ús de est/eix en poesia (cf. qüestió 28) era tant criticable, al nostre entendre, com la referida als usos de amarganta, lluenta, etc. (cf. qüestió 14).

3.4. Qüestions sobre els pronoms febles

Les set qüestions consignades en la taula d'aquest apartat corresponen a les Lliçons 26, 27 i 28 (1ªed.)/27, 28 i 29 (2ªed.).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§190	<p>a) Davant un verb començat en consonant, s'escriuen amb les formes invertides [=reforçades] els pronoms que en tenen, i els altres amb les formes plenes.</p> <p>b) En aquest cas, també s'admeten les formes plenes dels pronoms reflexius <u>me</u>, <u>te</u>, <u>se</u>, <u>vos</u>, i de l'adverbial <u>ne</u>. (32)</p>	<p>1ª. Segons la lletra de a), caldria usar <u>vos</u>. En l'exemplificació corresponent, però, es donava "<u>vos cridaré</u> (o <u>us cridaré</u>)". I en la taula de síntesi de totes les regles d'ús la solució indicada era <u>us</u>. Hi havia, doncs, vacil·lació expositiva.</p> <p>2ª. Si no anem errats, la qualificació «reflexius» que podia llegir-se a b) era una pura inadvertència: segons el sentit literal, b) comportaria que s'admetia, p.ex., <u>me conec</u>, però no <u>me coneix</u>. Notem, a més, que en la mesura que b) era una nota a la taula de síntesi, suposava considerar <u>vos</u> solució secundària respecte <u>us</u>, a la inversa del que succeïa en l'exemplificació de a).</p> <p>3ª. Imprecisions expositives a part, a) i b) venien a recollir la regla formulada a la G.1918, d'acord amb l'última versió [cf. G.1918, §44(5ª/7ªeds.)].</p>
§193	<p>A les Illes existeix la forma de datiu pl. <u>lis</u>, que correspon exactament al singular <u>li</u>; però la dita forma no s'usa mai davant el verb, sinó sempre darrere ell. La forma <u>lis</u> no és tolerada gramaticalment. (33)</p>	<p>S.Guarner també havia ofert informació sobre l'ús de <u>lis</u> a certes comarques del P.V., tot declarant que la forma és "inconvenient" [cf. G.V., §282].</p>
§194b	<p>El pronom <u>hi</u> s'usa amb funció de predicatiu en oracions amb el verb <u>estar</u>. Ex.: <u>Tu estàs malalt, però jo no hi estic</u>. (34)</p>	<p>Posició discrepant respecte de la de Fabra, que estava a favor de l'ús de <u>ho</u> (posició formulada amb claredat al D.G.L.C. [cf. veu «ho»] i a la G.1956 [cf. §86], però no a la G.1918 [cf. §43.III]). Notem que el D.C.V.B. [cf. veu «hi»] també dona <u>hi</u> com a pronom adequat per fer de predicatiu amb <u>estar</u>. (S.Guarner, en canvi, feia seva la posició fabriana [cf. G.V., §285].)</p>
§195bis,b	<p>El pronom <u>ho</u> s'usa com a predicat neutre d'un verb copulatiu, en representació d'un adjectiu o substantiu ja expressat en una altra oració: <u>Aquest home sembla beneït, però no ho és; Voldria esser metge, però no ho seré; La dona estava malalta, però no ho semblava</u>. (35)</p>	<p>1ª. Notem que, de fet, Moll només considerava copulatiu <u>esser</u> i <u>semblar</u>, i no pas <u>estar</u> (cf. la qüestió anterior).</p> <p>2ª. Sembla significatiu que Moll ometés de comprometre's explícitament quant al cas de la representació pronominal dels predicatius del verb <u>ser</u> consistents en un SNI+def]: no devia estar d'acord amb la norma fabriana que imposava l'ús de <u>el/la/els/les</u>. (S.Guarner, més decidit en aquest punt, havia donat l'exemple <u>Són els metges? Sí que ho són</u> [cf. G.V., §285].)</p> <p>3ª. En el tercer exemple de Moll, <u>ho</u> pronominalitza una completiva de <u>semblar</u> [=que estigués malalta], i no pas l'adjectiu <u>malalta</u>. (Un cas homòleg, a l'exemplificació de la G.1918 [cf. §43.III].)</p>

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§198	En mallorquí es conserva la construcció del català antic que consisteix a posar el pronom datiu darrere l'acusatiu quan aquest és un dels pronoms <u>el, els, la, les</u> . Tal construcció, oportuníssima en els escrits de caràcter popular, no és recomanable en l'estil literari. (36)	Norma específicament balear, que recollim per la importància estructural del cas, a diferència d'altres normes d'aquest tipus formulades per l'autor.
§199	El pronom datiu <u>li</u> , en anar precedit de <u>el, la, els, les, es</u> convergeix en <u>hi</u> . Ex.: <u>M'ha deixat un llibre i no l'hi tornaré</u> (=no el li tornaré); <u>Li he escrit una carta i no la hi he enviada</u> (=no la li he enviada), etc. (37)	Norma de tipus general, però formulada d'una manera específica (partint, com a base, de les combinacions acusatiu+datiu). Notem que Moll evitava de referir-se a l'existència de les combinacions <u>li'l, li la, li'ls, li les</u> , i això que en altres ocasions no s'estava de donar informació sobre solucions literàries valencianes.
§200	En el llenguatge parlat també es convergeix en <u>hi</u> el pronom <u>li</u> quan va adherit a l'adverbial <u>ne</u> . Literàriament cal conservar la forma <u>li</u> , formant la combinació <u>li'n</u> (o <u>li n'</u>). (38)	Formulació més rígida que l'homòloga de la §.1918 [cf. §.1918, §55(1ªed.)/§56(5ª/7ªeds.)].

La taula inclou dues qüestions d'importància en relació amb les quals, explícitament o no, Moll sostenia posicions discrepants de les de Fabra: ens referim a la qüestió de ho/hi predicatius amb el verb estar (cf. qüestió 34), respecte de la qual potser caldria dir que, normativament parlant, la discrepància podria resoldre's fàcilment en una posició eclèctica, que admetés les dues solucions; i a la qüestió de la pronominalització dels SN [+def] predicatius del verb ser (cf. qüestió 35), una qüestió que ja hem tingut ocasió de comentar amb un cert detall en un altre indret [cf. Cap. I, §3.3.V].

3.5. Qüestions sobre els articles

Les qüestions recollides en la taula d'aquest apartat corresponen a la Lliçó 30 (1ªed.)/31 (2ªed.).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§216	Sobre l'ús dels articles masculins <u>lo, los</u> : - <u>El, els</u> són formes relativament modernes de l'article masculí. <u>Lo i los</u> són les formes antigues, usades de tots els clàssics i dels escriptors renaixentistes, i vives encara avui en el parlar de bona part de Catalunya i del País Valencià. -Actualment les formes <u>lo i los</u> no són usades en la llengua escrita, fora de certes frases fetes, com <u>tot lo dia, senyar-se per lo senyal</u> , etc. (39)	1ª. Notem que les frases fetes amb <u>lo</u> descrites com a usades en la llengua escrita coincidien amb les donades a la §.1918 com a exemples dels usos romànics de <u>lo</u> en "el llenguatge de Barcelona" [cf. §.1918, §27]. 2ª. S. Guarnier precisava que, al P.V., <u>lo i los</u> són formes vives al Maestrat i a Morella i esporàdicament conservades "en moltes paraules soltes per tota la Regió". Prescriptivament, indicava que <u>lo i los</u> poden usar-se "en escrits de caire comarcal, especialment darrere les preposicions que no es contrauen, i tanmateix també en poesia, però amb certes reserves, com a recurs estilístic" [cf. §.V., §257].

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§218	<p>Sobre l'article balearic:</p> <p>-Aquest article té poc ús en els escrits, perquè tothom qui escriu literàriament adopta l'article general, en benefici de la unitat idiomàtica.</p> <p>-Els balears conscients no se senten gens violents per l'adopció de l'article literari (<u>el, la</u>) perquè aquest article conserva una gran vitalitat en el parlar viu de les illes Balears: s'usa indefectiblement amb una multitud de paraules que mai no han admès l'article balearic (<u>la mar, el Papa, el bisbe, el rosari, la vera creu, dur la dona, fer la bona, etc.</u>).</p> <p>-La substitució de l'article dialectal pel literari està justificada per la tradició: 1ª) en tots els documents oficials mallorquins de tots els segles apareix usat <u>el</u> i <u>la</u>; 2ª) les cançons populars demostren la mateixa tendència a la superació del dialectalisme. (40)</p>	<p>Curiosament, respecte d'una qüestió tan important, en què la seva posició normativa podia crear autoritat, Moll no se sentia obligat a situar-se en un registre preceptiu explícit, sinó que simplement es dedicava a argumentar que l'adopció de la solució literària unitària gaudia d'un consens no gens problemàtic, fortament arrelat en els usos de la tradició balear.</p> <p>(Notem que, a l'hora d'exemplificar la "multitud" de paraules que no admeten l'article balearic, el nostre autor es quedava més aviat curt, sobretot des de l'òptica dels catalans interessats a "conèixer les particularitats del parlar balearic", als quals també anava adreçat el llibre.)</p>
§220, §221	<p>Sobre l'article neutre:</p> <p>-En la llengua literària antiga, l'article neutre era <u>lo</u> davant mot començat en consonant, i <u>l'</u> davant mot començat en vocal; i si anava precedit d'una de les preposicions <u>a, de o per</u>, sofria contracció amb elles (<u>al, del, pel</u>). És a dir, que tenia les mateixes formes de l'article masculí.</p> <p>-En la reforma gramatical moderna, així com s'ha eliminat completament la forma <u>lo</u> davant els substantius masculins, ha estat foragitada també com a article neutre, encara que en la llengua viva s'usa el <u>lo</u> neutre pertot arreu, fins en aquelles regions que desconeixen aquesta forma com a article masculí i fins i tot a les Balears, on l'article masculí general no és <u>el</u> sinó <u>es</u>. Aquest predomini del <u>lo</u> com a article neutre, és tal vegada degut a la influència castellana, principalment en locucions com <u>lo harmoniós, lo indecent, de lo millor</u>, que els clàssics catalans haurien escrit <u>l'harmonió, l'indecen, del millor</u>. Però quan <u>lo</u> precedeix un adjectiu començat en consonant i no va precedit d'una de les preposicions <u>a, de o per</u> no pot ésser mirat com a castellanisme segur.</p> <p>Fins i tot l'adopció de la forma <u>lo</u> davant adjectiu començat en vocal podria denotar, més que influència castellana, una tendència espontània del català a distingir en tots els casos la funció de l'article neutre per evitar la seva confusió amb l'article masculí. (41)</p>	<p>1ª. Moll devia haver heretat d'Alcover la posició reticent sobre la condició de castellanisme del <u>lo</u> neutre [cf. Alcover 1920].</p> <p>2ª. Notem, però, que l'argument donat no es presentava com a concloent: de fet, es limitava a sostenir que la influència castellana no és l'única explicació possible del fenomen.</p> <p>3ª. El dit argument, per una altra banda, només es referia, i encara sense donar exemples de frases completes, al cas de <u>lo</u>+adjectiu, sense prendre en absolut en consideració la qüestió decisiva suscitada per Fabra [cf. C. Fil., Ed. Barcino, 193-202]: que el problema de l'article neutre no és merament un afer de substitució de <u>el</u> per <u>lo</u> (o de manteniment selectiu de <u>lo</u>), sinó, sobretot, el de la invasió, per <u>lo</u>, d'una sèrie de construccions que en català medieval no es resolien pas amb article.</p> <p>4ª. Cal aclarir que, des d'un punt de vista normatiu, la postura de Moll era disciplinadament ortodoxa: en el paràgraf que seguia els citats, que en capçalava un text que deia: "Puix que la norma actual és d'eliminar la forma <u>lo</u> també com a article neutre, donarem les regles principals per a substituir la dita forma" [cf. §222], es dedicava a recollir, semblantment a com havia fet Marvà [cf. <u>Curs pràctic</u>, §§137-9, 141], les receptes donades per Fabra a les <u>Converses</u> (receptes que precisament es referien als casos que el nostre autor havia omès de considerar en el seu argument general).</p>

a) En termes abstractes, és clar que la posició normativa de Moll respecte de l'article balearic (cf. qüestió 40) no és pas l'única que podia haver adoptat: també s'hauria pogut decantar per conferir-li categoria literària, per exemple, com a variant segona del dit "article literari". Al cap i a la fi, no sembla que una solució d'aquest tipus hagués hagut de suposar cap atemptat greu a la

"unitat idiomàtica", particularment si aquesta ha d'entendre's en un sentit integrador. De fet, però, estem plantejant un fals problema, si és cert que, com es deduïa de l'exposició del nostre autor, és la mateixa consciència lingüística de les Illes que des de sempre ha convingut de considerar "dialectal" (en el sentit italià de la paraula) el seu específic article.

b) Sobre la qüestió de l'article neutre (cf. qüestió 41) només volem afegir que, des d'un punt de vista formal, no deixava de ser notable, per inusitada, la figura consistent a plantejar amb claredat una discrepància teòrica respecte del contingut de la norma i, alhora, a acceptar la mateixa norma per la seva condició de tal. És clar que es tractava d'una forma de compromís de la qual, parlant en termes generals, sembla clar que és millor no abusar (imaginem-nos quin efecte produiria un manual prescriptiu farcit d'anotacions crítiques sobre les seves pròpies prescripcions), però que segurament estava justificada (amb independència de la raó que en últim terme pogués tenir el nostre autor) per la importància del cas.

3.6. Qüestions sobre els adverbis

En la taula d'aquest apartat es consignen deu qüestions, corresponents a les Lliçons 31 i 32 (1ªed.) / 32 i 33 (2ªed.).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§223, §224	-Paradigma dels adverbis de lloc demostratius: <u>aci/aquí/allà</u> . No es feia esment de <u>allí</u> . - <u>Ací</u> i <u>aquí</u> , en el llenguatge vulgar, vénen a tenir el mateix valor; en el llenguatge escrit cal fer una distinció anàloga a la que s'ha de fer amb <u>aquest</u> i <u>aqueix</u> , equiparant <u>aci</u> al castellà <u>aquí</u> , i el català <u>aquí</u> al castellà <u>ahí</u> . (42)	1ª. Silenciant <u>allí</u> , Moll seguia la línia de la 5ª ed. de la G.1918, com Marvà i Miracle. 2ª. El tractament de <u>aci/aquí</u> , homòleg del dedicat a <u>aquest/aqueix</u> (cf. qüestió 20).
§223	Ítems consignats (entre altres) en el repertori dels adverbis i locucions adverbials de lloc: <u>aquí deçà</u> , <u>allà deçà</u> , <u>a part o banda o a qualque lloc</u> [2ªed.], <u>aumon</u> (sinònim menorquí de <u>enlloc</u>), <u>damunt-davall</u> . També: <u>darrere</u> , <u>arrere</u> , <u>enrere</u> o <u>en-darrere</u> , consignats com a variants principals conjuntament amb les corresponents formes en -a. (43)	Remarquem que la presència en la llista de <u>aumon</u> li conferia, en principi, caràcter literari. (En la llista no hi figuraven, en canvi, formes mencionades a part com <u>aquinos</u> , <u>allanos</u> , <u>aquinetes</u> , etc., que eren declarades admissibles en escrits de caràcter popular, però no en els escrits literaris no dialectals [cf. §225].)
§223	<u>Lluny</u> , consignat entre els adverbis que admeten construir-se precedits de la preposició <u>a</u> . (44)	Possibilitat explícitament exclosa per Fabra [cf. G.1918, §99].
§226	Ítems consignats (entre altres) en el repertori dels adverbis i locucions adverbials de temps: <u>suara</u> , <u>antes</u> ("és molt usat vulgarment, però és preferible escriure <u>abans</u> "), <u>prest</u> , <u>dejorn</u> , <u>grandia</u> [no més 2ªed.], <u>jamai</u> , <u>llavors</u> , <u>despusahir</u> , <u>despusanit</u> , <u>el sendemà</u> (vulgarment <u>ensoldemà</u>), <u>decapvespre</u> , <u>horabaixa</u> , <u>capaltard</u> , <u>a la nit negra</u> , <u>a la mala hora</u> , <u>entre i entre</u> (=de tant en tant), <u>espesses vegades</u> (=sovint), <u>un pic</u> , <u>altre pic</u> , <u>tot d'una</u> , <u>en temps primer</u> o <u>en primer</u> (=antigament). (45)	1ª. Dels ítems esmentats, només havien estat consignats a la G.1918 [cf. §100]: <u>dejorn</u> (grafiat <u>de jorn</u>), <u>despusahir</u> (grafiat <u>despús-ahir</u>) i <u>capaltard</u> (grafiat <u>cap al tard</u>). 2ª. Dels ítems esmentats, figuren al D.G.L.C. (fent abstracció de diferències ortogràfiques): <u>suara</u> , <u>prest</u> , <u>dejorn</u> , <u>jamai</u> , <u>despús-ahir</u> , <u>cap al tard</u> , [el] <u>sendemà</u> , <u>tot d'una</u> . 3ª. <u>Antes</u> és consignat al D.C.V.B. com a castellanisme, cosa que no s'explicitava en la llista.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§227	<p>ítems consignats (entre altres) en el repertori dels adverbis i loc. adverbials de quantitat:</p> <p>-<u>pus</u> (equivale a <u>més</u>, però només usat en oracions negatives, interrogatives o condicionals)</p> <p>-<u>quelcom</u> (equivale a <u>un poc</u>, <u>una mica</u>)</p> <p>-<u>manco</u>, <u>almanco</u></p> <p>-<u>casi</u> (variant de <u>quasi</u>, però menys acceptable) (46)</p>	<p>1ª. Cap indicació explícita sobre el caràcter dialectal de <u>pus</u>. (Notem que és forma admesa al <u>D.G.L.C.</u>, amb la indicació "[ant. i d.l].")</p> <p>2ª. L'ús de <u>quelcom</u> com a adverbi, consignat al <u>D.G.L.C.</u>, però no a la <u>G.1918</u>.</p> <p>3ª. Cap indicació sobre el caràcter dialectal de <u>manco</u> i <u>almanco</u> (cf. qüestió 13).</p> <p>4ª. L'acceptabilitat normativa de <u>casi</u>, poc definida.</p>
§227	<p><u>Gaire</u> i <u>gens</u>, només usats en frases negatives, interrogatives o condicionals, perden vitalitat en el llenguatge parlat, substituïts respectivament per <u>massa</u> o <u>molt</u>, i per <u>res</u> (que, usat correctament, només és pronom). Cal revitalitzar l'ús de <u>gaire</u> en la llengua escrita en frases com <u>No és gaire gran</u>, en lloc de <u>No és massa gran</u>. (47)</p>	<p>S. Guarnier, en lloc de recomanar el restabliment de l'ús de <u>gaire</u>, optava, a la <u>G.V.</u>, per silenciar-ne l'existència.</p>
§228	<p>ítems consignats (entre altres) en el repertori dels adverbis i locucions adverbials modals:</p> <p><u>mitjo-mitjo</u>, a les <u>totes</u>, <u>comsevulla</u>, a la <u>greu manera</u> (=de mala manera), a la <u>torta</u>, a la <u>biorxa</u>, de <u>sobines</u> (=d'esquena), de <u>punta de punta</u> (=de puntes). (48)</p>	<p>1ª. Cap dels ítems esmentats, consignats a la <u>Gramàtica</u> de l'Institut.</p> <p>2ª. Dels ítems esmentats, figuren al <u>D.G.L.C.</u> <u>comsevulla</u>, a la <u>biorxa</u>, de <u>sobines</u>.</p>
§230	<p>Quan dos adverbis acabats en <u>-ment</u> s'uneixen per la conjunció <u>i</u>, poden adoptar-se dues fórmules: o bé es posen els dos adverbis sencers o bé es posa el primer sencer i el segon reduït a l'adjectiu femení. La construcció més recomanable és la que hem indicat en primer terme. (49)</p>	<p>Valoració preferencial estrictament ortodoxa [cf. <u>G.1918</u>, §103; més clarament, <u>G.1956</u>, §88].</p>
§234	<p>L'ús de l'adverbi <u>no</u> davant els mots <u>cap</u>, <u>res</u>, <u>ninquí</u>, <u>mai</u>, <u>gens</u>, <u>tampoc</u>, <u>enlloc</u> i <u>pus</u>, formant part d'una frase negativa, és indispensable quan els dits mots van darrere el verb. Si el precedeixien, pot suprimir-se la partícula <u>no</u>, com es fa generalment en el llenguatge parlat, però en la llengua literària moderna predomina el criteri de no fer tal supressió. (50)</p>	<p>La formulació de Moll, bàsicament fidel a la de Fabra [cf. <u>G.1918</u>, §105β] i alhora informativa del criteri predominant, que potser no compartia. (S. Guarnier, que també formulava la instrucció sense dogmatisme, tanmateix s'inclinava més clarament a favor del dit criteri predominant [cf. <u>G.V.</u>, §331].)</p>
§235a	<p>L'adverbi <u>no</u> s'usa dins oracions afirmatives darrere la conjunció <u>que</u> precedida de verbs expressors de temença. Ex. <u>Tenim por que no ens agafin</u> (=que ens agafin). <u>Temem que no es declari la guerra</u> (=que es declari la guerra). (51)</p>	<p>Amb aquest plantejament pobre, merament descriptiu, Moll admetia, gràcies a l'exemplificació donada, que l'ús del <u>no</u> expletiu no s'ha de considerar obligatori. I com que no deia enlloc (hauria estat absurd que ho digués) que les complementives de verbs de temença no poden ser semànticament negatives, de fet també admetia, sense que la qüestió el preocupés, l'evidència que en les corresponents construccions es pot donar amfibologia. En resum, que el nostre autor es desmarcava objectivament, potser per esperit de simplificació, de l'artificial proposta fabriana [cf. <u>G.1918</u>, §107]. (Notem que S. Guarnier plantejava la qüestió en termes gairebé idèntics als de Moll [cf. <u>G.V.</u>, §332].)</p>

a) Moll donava uns repertoris dels diferents tipus d'adverbis i locucions adverbials considerablement rics, sense preocupar-se d'establir cap distinció entre els ítems d'ús general i els d'ús restringit a les Balears (cf. qüestions 43, 45, 46 i 48). Només en el cas de aumon, pel fet de tractar-se d'una forma subdialectal, afegia una indicació sobre l'extensió del seu ús (cf. qüestió 43). Notem que en la llista dels adverbis i locucions temporals (cf. qüestió 45) hi figuraven uns quants ítems grafiats d'acord amb un criteri propi, en general consistent a tractar com a mots compostos el que normalment es consideren locucions. Notem, també, que en aquesta mateixa llista hi era consignada, suposem que atent al caràcter molt usual que té a les Illes, la forma antes, això sí, acompanyada d'una desrecomanació d'ús, tanmateix ben poc taxativa (Moll, fins i tot, ometia de dir que és un castellanisme).

b) És d'observar que en el tractament de la qüestió de l'ús de la partícula no en construcció amb cap, res, ningú, etc. (cf. qüestió 50) s'inclouïa coherentment en la llista d'aquests mots pus, però no aumon, que a dreta llei també hauria hagut de figurar-hi. Això a part, el tractament que Moll donava a aquesta qüestió era típic dels casos en què l'autor trobava la manera de marcar distàncies respecte de les posicions hiperortodoxes predominants.

c) La taula inclou una altra qüestió important en el tractament de la qual Moll se separava clarament (en aquest cas, per simple omisió de la corresponent proposta fabriana) respecte de l'ortodòxia rígida: la de l'ús del no expletiu en les completives de mots de temor (cf. qüestió 51).

3.7. Qüestions sobre les preposicions

En la taula d'aquest apartat s'hi consignen nou qüestions, en general corresponents a la Lliçó 33 (1ªed.)/Lliçons 34-35 (2ªed.). La qüestió 59, que figura en la taula per raons de conveniència expositiva, correspon, però, a la Lliçó 20 (1ªed.)/21 (2ªed.).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§239	El complement directe pot dur la preposició <u>a</u> quan és un nom usat després de pausa, com a explicatiu del respectiu pronom personal expressat abans. Ex.: <u>No la cridis, a la senyora. Colliules, a les peres que ja són madures.</u> (52)	Aquesta instrucció, de collita pròpia de l'autor, era doblement heterodoxa. Car: 1º) El cas en qüestió no havia estat contemplat per Fabra (precisem: allò que més s'hi acostava era una consideració de la G.1918 sobre les seqüències en què el complement directe va immediatament precedit del verb en el marc de la qual es donava l'exemple <u>Jo rentaré la Maria, i tu, la Joana</u> com a solució canònica, "millor que...i tu, a la Joana", com a representant d'un cas expressament distingit del representat per <u>El persequia com el gat a la rata</u> [cf. G.1918, §112]. 2º) Moll no sotmetia l'ús de <u>a</u> a la condició que el complement directe consistís en un SNC[+animat], condició que, en canvi, era comuna a tots els casos contemplats per Fabra en què el dit ús era declarat obligatori, tolerable o pitjor que el corresponent ús sense <u>a</u> .

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
5241	<p>Davant un infinitiu que representa una determinació circumstancial de temps, cal emprar la preposició <u>en</u> o bé la preposició <u>a</u> seguida de l'article (<u>al</u>, <u>a l'</u>). Exemples:</p> <p><u>En sortir de l'escola, anirem a passejar</u> <u>Tots vénen ací en acabar la feina</u> <u>En arribar als vint anys, entraven en quinta</u> <u>Al veure aquella feta, tothom s'indignà</u></p> <p>En el català modern escrit s'ha adoptat com a fórmula única l'ús de la preposició <u>en</u>, però l'ús de <u>al</u> seguit d'infinitiu és una construcció usada dels nostres escriptors clàssics antics i moderns (seguien exemples de Muntaner, Alcover i Llorenç Riber). (53)</p>	<p>1ª. Es tracta d'una de les dissidències més interessants de l'autor.</p> <p>2ª. No pas de la formulació general de Moll, però sí del corpus d'exemples adduïts (inclosos els tres que no hem reproduït) podia deduir-se que l'ús de <u>al</u>+infinitiu correspon al cas que la construcció equivalgui a una construcció amb <u>quan</u> i el verb en pretèrit perfet: tal era, precisament, la condició formulada per S.Guarner [cf.G.V.,§343].</p>
5244	<p>L'ús de les preposicions <u>a</u> i <u>en</u> es pot regir per les regles següents:</p> <p>1ª. Quan la preposició no ha d'anar seguida d'article determinat ni de demostratiu, es pot seguir en cada cas la usança del llenguatge parlat.</p> <p>2ª. Quan la preposició ha d'anar seguida d'un d'aquells elements i ha d'expressar situació o direcció local, la preposició que precedeix el nom del lloc tant pot ésser <u>a</u> com <u>en</u>. Ex.: <u>Anem al castell</u> o <u>Anem en el castell</u>; <u>Estic al carrer</u> o <u>Estic en el carrer</u>.</p> <p>3ª. Quan no s'ha d'expressar situació ni direcció, sinó atribució, al·locució, destinació, referència o finalitat, cal usar la preposició <u>a</u>. Ex.: <u>Donarem les claus al mestre</u>; <u>No diré als senyors</u>; <u>No es refereix a aquest cas</u>.</p> <p>4ª. La grafia <u>an</u> no és acceptable en els escrits literaris de to elevat. S'empraran sempre les formes <u>a</u> o <u>en</u>, segons les regles anteriors.</p> <p>5ª. En els escrits de caire popular, en els quals sigui convenient fer ressaltar el llenguatge vulgar, podrà ser útil la grafia <u>an</u> (en lloc de <u>a</u>) en els casos a què es refereix la regla 3ª, però no en aquells a què es refereix la regla 2ª (perquè en aquests casos ja es pot usar la forma <u>en</u>, que es pronuncia igual que <u>an</u>). (54)</p>	<p>1ª. Cal tenir en compte que aquestes regles, que eren d'un esperit considerablement diferent del de les que Fabra havia formulat sobre l'ús de <u>a</u> i <u>en</u> en les determinacions locatives [cf.G.1918,§§116,125], es proposaven, de fet, com a resposta al problema de la invasió del camp de <u>a</u> per <u>en</u> en determinacions no locatives (un problema no específicament balear, però probablement més agut a les Illes que en altres indrets).</p> <p>2ª. La regla 1ª, possiblement efectiva des d'un punt de vista pràctic, era perillosament indeterminada o inexplicita: en tot cas, no avaluable sense conèixer a fons quins són els usos balears.</p> <p>3ª. La regla 2ª, de fet l'única que entrava en el terreny desbrossat per Fabra, i l'única, per tant, susceptible de ser comparada amb les formulacions d'aquest, no feia cas de les declaracions de preferència fabrianes per <u>en</u> davant els demostratius i per <u>a</u> davant l'article definit: era, en tal mesura, simplificadora.</p> <p>4ª. La resta de casos explícitament contemplats per les regles de Fabra (davant de noms propis, davant <u>quin</u> i davant <u>un</u> i <u>algun</u>) quedaven a càrrec de la indeterminada regla 1ª.</p> <p>5ª. Les regles 4ª i 5ª, òbviament, anaven estrictament dirigides als escriptors balears.</p>
5245	<p>En el parlar dialectal balear és freqüent l'ús de <u>amb</u> (o <u>ambe</u>) en lloc de <u>en</u> davant paraules començades en vocal i davant els pronoms <u>què</u>, <u>qui</u>, <u>quin</u>. En el llenguatge escrit no és admissible aquesta confusió, ans cal posar <u>en</u> sempre que pertorqui gramaticalment. Per a això cal tenir present que la preposició <u>amb</u> sempre sol indicar companyia o instrument, i en general, idea de 'unió'; en canvi, no s'expressen amb la preposició <u>amb</u>, sinó amb <u>en</u>, els conceptes de 'manera d'obrar' i de 'terme de l'acció'. (55)</p>	<p>S.Guarner formulava una instrucció d'esperit semblant, però més detallada, per afrontar el problema simètric de la generalitzada absorció de <u>amb</u> per <u>en</u> en el valencià parlat [cf.G.V.,§344].</p>

REFERÈNCIA	QUESTIÓ (segons la formulació de Moll)	OBSERVACIONS
§245bis,c	Si l'infinitiu que fa l'ofici de subjecte d'una oració va posposat al verb, pot dur la preposició <u>de</u> , però també pot anar sense preposició. (56)	Declaració de doble possibilitat pura, equivalent a la de Fabra [cf. G.1918, §122]. (S. Guarnier, en canvi, declarava preferibles les construccions amb <u>de</u> [cf. G.V., §346d].)
§245bis,d	Quan un infinitiu fa l'ofici de complement directe de certs verbs -sobretot dels que signifiquen pretensió, intent, propòsit, promesa, exigència, permissió, prohibició, manament, consell, decisió- pot anar precedit de la preposició <u>de</u> o sense preposició. (57)	Declaració de doble possibilitat pura, equivalent a la de les darreres edicions de la G.1918 [cf. §120 (52/72eds.)]. (S. Guarnier, en canvi, manifestava preferència per l'ús de les construccions amb <u>de</u> , com les primeres edicions de la G.1918.)
§246	En el llenguatge parlat no s'usa quasi gens la forma <u>per a</u> , sinó que sempre se sol dir <u>per</u> . En el llenguatge escrit convé distingir ambdues preposicions per tal d'evitar confusió de conceptes. La distinció es farà segons aquestes regles: 1a. La preposició <u>per</u> indica el motiu, la causa, el mitjà, la manera, l'autor de l'acció expressada pel verb principal. 2a. La finalitat, l'atribució i la destinació s'indiquen amb la preposició <u>per a</u> . 3a. La finalitat pot expressar-se amb la preposició <u>per</u> , quan aquesta va seguida d'un infinitiu que depèn d'un verb d'acció voluntària. En aquest cas, es reuneixen els conceptes de finalitat i de causa de l'acció, i per tant, no hi ha perill de confusió. (58)	Remarquem que, de la lletra de les regles 2a i 3a (i també de l'esperit del comentari final), es dedueix que l'ús de <u>per</u> i <u>per a</u> davant d'infinitiu en el cas crucial de dependència d'un verb d'acció voluntària és indistintament possible: Moll, doncs, no recollia la declaració de preferència fabriana per l'ús de <u>per</u> en tal cas [cf. G.1918, §128.III]. (S. Guarnier, sobre el cas crucial, feia seva la formulació de Fabra [cf. G.V., §349b].)
§155	El mot indicador de la persona agent en les oracions de passiva sol anar precedit de la preposició <u>per</u> : <u>Aquest infant és molt aviciat pels seus pares</u> . També es pot usar la preposició <u>de</u> : <u>Aquest infant és molt aviciat dels seus pares</u> . (59)	S. Guarnier [cf. G.V., §226], en un text d'identificació contingut, donava com a exemple <u>Estes pruneres foren plantades per/de mon pare</u> . No hi ha dubte que els dos autors devien compartir el sentiment lingüístic que els exemples amb <u>de</u> adduïts són acceptables, però potser es van deixar endur per la facilitat d'una formulació massa genèrica. Fabra [cf. G.1918, §128.III], en tot cas, havia indicat que l'ús de <u>de</u> està lèxicament restringit a participis com <u>seguit</u> , <u>precedit</u> , <u>acompanyat</u> , <u>conegut</u> , <u>reconegut</u> , <u>respectat</u> [cf., sobre la qüestió, Bartra 1984].
§247	[Consignades en el repertori de les principals preposicions fortes i locucions prepositives]: - <u>envers de</u> (<u>Aquests ulls vostres girau-los, Senyora, envers de nosaltres</u>) - <u>devers</u> , a les Illes indica acostament, aproximació (<u>Són devers les onze; Estem devers el Born</u>) - <u>a pesar de</u> (sin. de <u>malgrat</u>), castellanisme que convé evitar - <u>su</u> o <u>a su</u> (=prop, a la vora de), preposició típica de Menorca, però també s'usa a Mallorca en combinació amb adverbis de lloc i de manera, formant composts com <u>suaci</u> , <u>suaquí</u> , <u>suaixi</u> (amb nombroses variants vulgars). (60)	1a. Fabra consignava <u>envers</u> , no pas <u>envers de</u> [cf. G.1918, §129]. 2a. Fabra donava <u>devers</u> com a sinònim de <u>cap a</u> [cf. G.1918, §129]. 3a. <u>A pesar de</u> , no recollit a la G.1918 ni al D.G.L.C.; recollit, però, al D.C.V.B., sense cap indicació que es tracti d'un castellanisme (amb un exemple, entre altres, de la Crònica de Jaume I). També el recollia sense reserves S. Guarnier [cf. G.V., §351]. 4a. <u>Su</u> , cas de menorquinisme considerat literari.

a) En pràcticament totes les qüestions d'importància relatives a l'ús de les preposicions febles, les posicions de Moll, per una raó o una altra, diferien de les de Fabra. Tenint en compte que l'atenció prestada a la resolució d'aquestes qüestions és un dels aspectes més característics de l'ordenació fabriana en matèria de sintaxi, l'especificitat de les posicions de Moll en aquest camp és digna de remarca. Una altra cosa és, però, que el nostre autor estigués encertat en el plantejament de les seves divergències: a la qüestió convé donar respostes mesurades, algunes de les quals hem apuntat en els comentaris de la taula.

b) Precisem, tanmateix, els nostres punts de vista: 1º) l'aportació de Moll a la qüestió de en/al+infinitiu ens sembla indiscutible, i convindria que fos generalment acceptada sense reserves (cf. qüestió 53); 2º) la seva posició sobre l'ús de de com a preposició agentiva creiem que podia deure's a un sentiment lingüístic genuí (notem que Moll adoptava sovint aquest ús en la seva escriptura); si és així, i tenint en compte que en la seva formulació no negava pas la normalitat de l'ús de per, no veiem cap dificultat especial que aquesta formulació pugui considerar-se una variant admissible de la de Fabra (cf. qüestió 59); 3º) en la mesura que se situaven en el terreny de les regles de Fabra sobre els usos de a i en locatius, les corresponents regles de Moll eren tècnicament inferiors i, en definitiva, no utilitzables per a una ordenació general (cf. qüestió 54); 4º) la posició del nostre autor sobre l'ús de a amb complement directe en cas de dislocació ens sembla deguda a una confusió de registres: una cosa és que es pugui efectivament dir No la cridis, a la senyora, i també Colliu-les, a les peres..., i una altra cosa és considerar el fet suficient per acceptar aquestes construccions com a normatives (cf. qüestió 52); 5º) la diferència de matís respecte de la posició de Fabra en la qüestió de per/per a+infinitiu (cf. qüestió 58) no podem sinó considerar-la anecdòtica: la discussió sobre l'afer se situa, com és del domini públic, en unes coordenades ben diferents.

3.8. Qüestions sobre les conjuncions

Les vuit qüestions consignades en la taula d'aquest darrer apartat corresponen a les Lliçons 34 i 35 (1ªed.)/36 i 37 (2ªed.).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§251	Generalment és incorrecte l'ús de les preposicions <u>a, de, en</u> davant la conjunció <u>que</u> seguida d'un temps verbal. (61)	Formulació poc encertada, particularment perquè podia donar a entendre que en algun cas excepcional el contacte de les preposicions amb <u>que</u> és lícit.
§251bis	La conjunció <u>que</u> s'usa per a introduir frases interrogatives: <u>Que veniu?</u> ; <u>Que no em vols creure?</u> (62)	Afegit de la 2ªed., referit a un ús del qual Fabra només s'havia fet ressò al <u>D.G.L.C.</u> i a la <u>Gramàtica pòstuma</u> [cf. 6.1956, §125].
§257	D'ensians, forma recollida en el repertori de les conjuncions temporals, com a equivalent a <u>d'encà que</u> (només usada a Menorca). (63)	Un altre cas de menorquinisme literari. Notem que la forma apareix grafada <u>densians</u> al <u>D.C.V.B.</u>

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Moll]	OBSERVACIONS
§259	<u>Com</u> va seguit de la preposició <u>a</u> quan té el sentit de "en qualitat de". Ex.: <u>No parla com a pare, sinó com a jutge</u> . En el llenguatge parlat és freqüent l'ús de <u>com a</u> quan expressa comparació o semblança, i de vegades transcendeix aquest ús als escrits literaris: <u>Té una tendra dolçor com a de llet</u> (Ll. Riber). (64)	1ª. La caracterització semàntica «en qualitat de», donada per Marvà i per S. Guarnier [cf. <u>E.V.</u> , §364]. 2ª. Notem que Llorenç Riber era un autor molt citat per Moll, i sovint per donar testimoni d'usos literaris heterodoxos.
§261	<u>Emperò</u> , equivalent de <u>però</u> . (65)	A diferència de Fabra i de S. Guarnier, Moll no deia que la forma fos poc recomanable. (Notem que és admesa al <u>D.G.L.C.</u>)
§261	Les conjuncions equivalents a les castellanes <u>no obstante</u> i <u>sin embargo</u> , són, en català, <u>no obstant això</u> , <u>amb tot i això</u> i <u>nogensmenys</u> . Aquesta darrera és una invenció moderna a imitació del francès <u>néanmoins</u> o de l'italià <u>nondimeno</u> . (66)	Fabra parlava de <u>nogensmenys</u> com a "rèplica" de les conjuncions <u>nientemeno</u> (it.) i <u>néanmoins</u> (fr.) [cf. <u>C.Fil.</u> , Ed. Barcino, §271]. (Notem que la veu «nogensmenys» del <u>D.C.V.B.</u> , es limita a donar, citant la font, la definició del <u>D.G.L.C.</u>)
§262	A les Balears, <u>doncs</u> té la variant <u>idó</u> (reducció de <u>i doncs</u>), que no se sol usar literàriament fora dels escrits de caient popular o dialectal. (67)	Moll aprofitava l'avinentesa per formular una regla pràctica sobre els usos de <u>doncs</u> , dient que són correctes quan la substitució per <u>idó</u> és possible.
§263	La conjunció <u>no res menys</u> és arcaica i no convé usar-la gaire. En tot cas, guardem-nos de confondre el seu valor atribuint-li el significat del castellà <u>nada menos</u> ; la seva traducció vertadera en castellà és <u>además</u> . (68)	A la <u>E.1918</u> , <u>no res menys</u> no va ser qualificada d'arcaica fins la 7ª ed. [cf. <u>E.1918</u> , §130.V (7ª ed.)]. En el tractament de la qüestió, Moll tenia present una conversa filològica [cf. <u>C.Fil.</u> , Ed. Barcino, 269].

a) La consignació de d'ensians (cf. qüestió 63), afegida a les de aumon (cf. qüestió 43) i de su (cf. qüestió 60), suposava donar un pes considerable als menorquinismes dintre el conjunt de mots dialectals de caràcter gramatical considerats literaris, si tenim en compte que aquest conjunt, de fet, només incloïa, a més d'aquestes tres formes, perhom (cf. qüestió 29), manco i almanco (cf. qüestions 23 i 46) i pus (cf. qüestió 46).

b) Algunes de les qüestions de la taula (cf. qüestions 62, 66 i 68) poden considerar-se indicatives d'un fet que convindria remarcar abans d'acabar la nostra exposició sobre la Gramàtica de Moll: el nostre autor, a diferència de molts altres que acostumaven a prendre com a referència gairebé exclusiva la Gramàtica de l'Institut (sovint, a més, ignorant les modificacions introduïdes en les darreres edicions), havia tingut present en l'elaboració del llibre, encara que no d'una manera sistemàtica, diverses obres gramaticals de Fabra.